Abdullah Özkan

Başlangıcından Cumhuriyete

Türk Şiiri Antolojisi

3

671 Şair
1650 Şiir

BOYUT DOSYA YAYINLARI
BOYUT YAYIN GRUBU

BOYUT DOSYA YAYINLARI

BAŞLANGICINDAN CUMHURİYETE TÜRK ŞİİRİ ANTOLOJİSİ

Abdullah Özkan

Genel Yönetmen
BÜLENT ÖZÜKAN

Genel Müdür
NİLGÜN ÖZÜKAN

Genel Sanat Yönetmeni
MURAT ÖNEŞ

Metin yazımı, Redaksiyon ve Düzelti
NECDET ZEYBEK

Katkıda Bulunanlar
SEVGİ ÖZKAN
OKTAY MERT

Görsel Bölüm-İletişim
HASAN TAVİLOĞLU

Tasarım ve Grafik Uygulama
NİMETULLAH AKPOLAT
ŞEBNEM AKGÖL

Baskı
BOYUT MATBAACILIK A.Ş.

Matbaacılar Sitesi 1. Cadde No:115
(Milliyet Gazetesi Arkası)
34560 BAĞCILAR/İSTANBUL
Tel : 0212 629 53 00 (pbx)
Faks : 0212 629 05 74-75

info@boyut.com.tr

BOYUT YAYIN GRUBU

• 671 ŞAİR • 1650 ŞİİR

BOYUT DOSYA YAYINLARI
BOYUT YAYIN GRUBU

3.Cilt İÇİNDEKİLER

17. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATI

Türk tarihinin güçlü döneminin sona erdiği ve gerileme devrinin yaşandığı bir yüzyıldır. Daha önceki yüzyılda başlamış olan karışıklıklar ve siyasî çekişmeler, Türk dünyasının bütün yerleşim alanlarında kendini gösterir. Azerbaycan yöresi de Safevî-Osmanlı çekişmesine sahne olmaya devam eder. Etnik çatışmalar ve Şiî-Sünnî mücadelesi 17. yüzyılda da yörede varlığını sürdürür.

Osmanlı'nın batıda Avrupalılar, doğuda ise İranlılarla sürekli savaştığı, içte isyanların, idarî ve ekonomik bozuklukların yaşandığı bu yüzyılda devlet otoritesi sarsılmış, idarî kurumlar bozulmaya başlamıştır. Osmanlının bu yüzyılda Batı'daki gelişmelere ayak uyduramadığı görülür. 1699 Karlofça Antlaşması'yla batıdaki toprakları ilk kez Avrupalılar tarafından paylaşılmış; böylece yüzyılın bitiminde "Avrupa'da Türk gücü" imajı silinmiştir.

Osmanlı sahası, tarihî ve sosyal çalkantılara rağmen Türk edebiyatının bu yüzyılda en verimli ve parlak alanıdır. Türk edebiyatı, 16. yüzyılda eriştiği olgun ve verimli yapıyı bu yüzyılda da korumuştur. Özellikle yüzyılın ilk yarısında edebî türlerin çeşitliliği ve eser sayısındaki fazlalık dikkat çekicidir. Özellikle yüzyılın ilk yarısı, edebî alanda en parlak bir dönemdir. Kasidede Nef'î, gazelde Şeyhülislâm Yahyâ, Necatî, Nailî, bu dönemin ustaları olarak kabul görür. Yüzyılın ikinci yarısında bir durgunluk göze çarpar; yalnızca Nâbî, ön plândadır ve artık, öncekileri aşan üstün eserler ortaya konamamaktadır. Şiire giren yerli unsurlarla birlikte İran edebiyatının etkisi daha da azalmaya başlar.

ÖNEMLİ KİŞİLER

1640
Rembrandt
1609 Kâtip Çelebi
1611 Evliya Çelebi
1621 La Fontaine
1622 Molière
1623 Pascal
1639 Racine
1642 Newton

DEVLETLER

1600 — 1625

Safeviler
Babürlüler
Osmanlı Devleti

III. MEHMED (1603) I. AHMED (1617) I. MUSTAFA (1618) II. OSMAN (GENÇ) (1622) I. MUSTAFA (1623) IV. MURAD — SULTAN İBRAHİM

ÖNEMLİ OLAYLAR

1601 Kanije Savunması
1603 Osmanlı-İran Savaşı
1605 İlk tütün ithalatı
1607 Celâli İsyanları bastırıldı
1610 Galile, uzayla ilgili kitabını yayımladı
1617 Sultanahmet Camii yapıldı
1621 II. Osman'ın Hotin Seferi
1631 Koçi Bey risalesini sundu
1638 Bağdat fethedildi

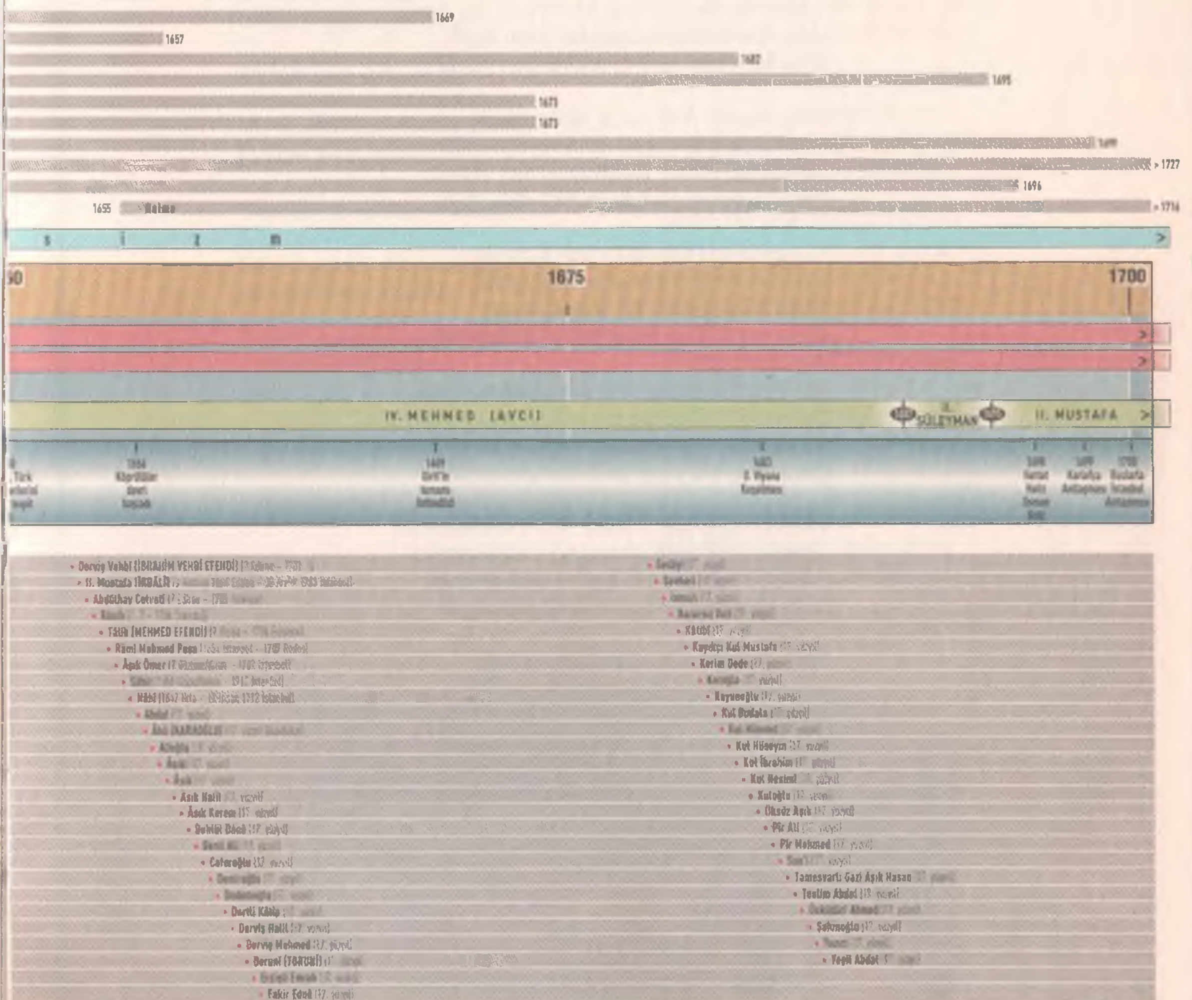
ŞAİRLER

- Muhyi (BEZCİZÂDE)
- İdris-i Muhtefi
- II. Osman – GENÇ OSMAN (FÂRİSÎ)
- Fâizî (KAFZÂDE)
- Ganîzâde Nâdirî
- Lâmekânî Hüseyin
- Aziz Mahmud Hüdâyî
- Mehmed Çelebi
- Rusûhî İsmail Dede (ANKARAVÎ)
- Hâfız Ahmed Paşa (MÜEZZİNZÂDE)
- Hüdâyî (ÂHİZÂDE HÜSEYİN EFENDİ)
- Nev'îzâde Atâyî
- IV. Murad (MURÂDÎ)
- Şeyhülislâm Yahyâ
- Riyâzî Mehmed Efendi
- Sabrî
- Sabûhî (AHMED DEDE)
- Ali Hüseyin Efendi
- Fehîm-i Kadîm
- Abdülahad Nûrî
- Şeyhülislam Bahâyî
- Cevrî (İBRAHİM ÇELEBİ)
- Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi
- Nakşî (AKKİRMANLI)
- Zâkirzâde Bîçâre Abdullah
- Ümmî Sinân (ELMALILI)
- Câbidî Ahmed Efendi
- Tıflî
- Sarı Abdullah (ABDÎ)
- Vecdî
- Şehrî (ALİ EFENDİ)
- Kâtib-i Bahâyî
- Gaybî Sun'ullah
- İsmetî
- Nâbî-i Kadîm
- Nedîm-i Kadîm
- Rızâ (ZEHRİMARZÂDE)
- Muzâkî (SÜLEYMAN DEDE)
- Gâlib
- Derviş Hikmet
- Kalîm-i Eyyûbî
- Abdî (Abdurrahman Paşa) (NİŞANCI)
- Kâmî (MUSTAFA)
- IV. Mehmed (Avcı Mehmed) (VEFÂÎ)
- Niyâzî-i Mısrî
- Fasîh Ahmed Dede
- II. Ahmed (AHMED)

Bu yüzyılda İran'dan "Sebk-i Hindi" denilen bir edebî üslup, edebiyatımıza yansımış ve başta Nâilî olmak üzere Neşatî, İsmetî, Fehim gibi temsilciler yetiştirmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında Nâbî, şiirde duygu ve hayalden çok, düşünceye yer vererek, dünya görüşünü, hayat tecrübesini özlü bir biçimde anlatmak suretiyle kendi tarzında yeni bir yol açmış, "hakimâne şiir" ya da "hikemî şiir" dediğimiz yeni bir anlatım yolunu şiire sokmuştur.

Halk edebiyatı bu yüzyılda büyük gelişme ve genişleme gösterip en parlak durumuna erişmiş; asker ocaklarında, kalelerde, serhadlerde, kahvelerde, saray ve konaklarda, kasaba ve köylerde pek çok saz şairi yetişmiş; usta sanatkârlar çıkmıştır. Halk hikâyeciliği, meddahlık, halk tiyatrosu (ortaoyunu) ve karagöz büyük rağbet kazanmış, bu sahalarda zengin eserler ortaya çıkmıştır. Halk edebiyatı ve sanatı, yüksek zümre arasında alâka uyandırdığı gibi, saz şairleri de aruz vezniyle eserler vermişler; Karacaoğlan, Âşık Ömer ve Gevherî gibi, saz şiirinin en büyük şairleri bu asırda yetişmişt, tasavvufî halk edebiyatında ise, Niyazî-i Mısrî, Hüdâyî ve Ümmî Sinan gibi şahsiyetler öne çıkmıştır.

KAYNAKLAR : **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.175; **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.277; **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Antolojisi*, Ankara 1961, s.10; **Faruk Kadri Timurtaş**, *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul 1977, s.203; **M. Orhan Soysal**, *Eski Türk Edebiyatı Metinler*, İstanbul 2002, s.503.

Muhyî (BEZCİZÂDE)

(? Konya – 1611 İstanbul)

Asıl adı, Bezcizâde Mehmed Muhyiddin'dir. Konya'da medrese öğrenimini tamamladıktan sonra Halvetî şeyhlerinden Ezelîzâde'ye intisap etti. İstanbul'a gelerek Melâmî şeyhlerinden İdris-i Muhtefî'ye bağlandı. İstanbul Çarşamba'daki bir dergâha şeyh olarak atandı. Vaizlik yaptı ve bir süre sonra Üsküdar'da kendi adıyla anılan tekkeye geçti. Öldüğünde Üsküdar'daki Şekurî Tekkesi bahçesine gömüldü. Abdülbâki Gölpınarlı, aruz ve bilhassa hece vezninde oldukça başarılı olan Muhyî'nin bir yazma **Dîvân**'ı olduğunu, bunun da bir yangında kaybolduğunu belirtir. Cönklerde ve ilâhî mecmualarında şiirlerine rastlanan Muhyî'nin, Nev'izâde Atâyî'nin Şakayık zeyline göre, yazdığı bu ilâhileri aynı zamanda bestelediği de ifade edilmektedir.

KAYNAKLAR

- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmilik ve Melâmiler*, Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.128.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1972, s.139.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi*, *Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.420.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.49.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.866.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.434.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.348.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.241.
- **Ali Yıldırım**, *Başlangıcından Günümüze Alevi Bektaşi Deyişleri*, 1. Cilt, Ankara 1995, s.412.

I

Cânımda benim aşk-ı Hudâ olalı peydâ
Mahvoldu derûnumda ne kim var ise sevdâ
Sayyâd-ı murâdım edeliden beni saydâ
Oldu bu gönül şevk ile bülbül gibi şeydâ

Dil zevrakını zevk ile deryâlara saldı
Gavvâs oluben aşk ile aşk bahrına daldı
Bu dürr ü cevâhir sözünün kânını buldu
Oldu bu gönül şevk ile bülbül gibi şeydâ

Su gibi revân oldu diler kim bula yâri
Derdine devâlar kıla Allah kula yâri
Terketti bütün aşk ile nâmus ile ârı
Oldu bu gönül şevk ile bülbül gibi şeydâ

Cânân elinin canlarının cânı Muhammed
Sultan elinin hanlarının hânı Muhammed
Ben dertlüye kılsın deyu dermânı Muhammed
Oldu bu gönül şevk ile bülbül gibi şeydâ

Dâim okuyup cân ü dilim na't-ı Muhammed
Gayette safâ verdi bana şevk-i Muhammed
Kalbimde terakkî edeli aşk-ı Muhammed
Oldu bu gönül şevk ile bülbül gibi şeydâ

Dert ehli bilür aşk-ı hakîki ne safâdır
Her türlü belâ cevr ü cefâ ayn-ı vefâdır
Fehmetti hemân derdine Hak dâr-ı şifâdır
Oldu bu gönül şevk ile bülbül gibi şeydâ

Muhyiddin uyar meclis-i tevkitte hoş-âvâz
Bülbül gibi gülşende edüp nağmeye âgâz
Çün aşk-ı ilâhîde sana keşf olıcak râz
Oldu bu gönül şevk ile bülbül gibi şeydâ

KAYNAK : Abdurrahman Güzel, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi*, *Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445 450, Ocak Haziran 1989, s.420.

II

Zâhid bizi tan'eyleme
Hak ismin okur dilimiz
Sakın efsâne söyleme
Hazret'e varır yolumuz

Sayılmayız parmağ ile
Tükenmeyiz kırmağ ile
Taşramızdan sormağ ile
Kimse bilmez ahvâlimiz

Erenler yolun güderiz
Çekilip Hakk'a gideriz
Gazâ-yı ekber ederiz
İmâm Alî'dir ulumuz (*)

Erenlerin çoktur yolu
Cümlesine dedik belî
Gören bizi sanır deli
Usludan yeğdir delimiz

Tevhîd eden deli olmaz
Allah deyen mahrum kalmaz
Her seher açılır solmaz
Bahâra erer gülümüz

"Muhyî" sana olan himmet
Âşık isen cana minnet
Elif Allah Mim Muhammed (**)
Kisvemizdedir dalımız

KAYNAK : **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1972, s.140.

(*) Bu dizede adı geçen İmâm Ali, İdris-i Muhtefi diye tanınan Hacı Ali Bey'dir.
(**) Elif, mim ve dal harfleri, Arap alfabesinde "Âdem" adını meydana getirir.

III

İlâhî Azrail cânım alıcak
Cânını tez veren kulundan eyle
Fenâ mülkten bekâ mülke göçürsen
İmân ile göçen kulundan eyle

İletüben kabr evine koyalar
Anda Münkir Nekir ile geleler
Tanrın peygamberin kimdir diyeler
Âsân cevap veren kulundan eyle

Âsân cevap vermez ise dilimiz
Katı müşkil olur anda hâlimiz
Sırat köprüsüne uğrar yolumuz
Sırat'ı tez geçen kulundan eyle

Sırat'ı tez geçen kullar kurtula
Münâfıklar yüz üstüne sürtüle
Her kişinin hayrı şerri tartıla
Hayrı ağır gelen kulundan eyle

Rabbım nazar eder ise kuluna
Tamu değmez onun hiçbir kılına
Salına salına cennet iline
Ön saf ile giden kulundan eyle

Eyâ Muhyî nedir senin maksûdun
Her ne diler isen kâdir ma'bûdun
İlâhî dilerim yetir maksûdum
Cemâlini gören kulundan eyle

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.241

Yeşil Türbe'de dua
Tablo: Osman Hamd

İdris-i Muhtefî

(1534 ? Tırhala/Yunanistan – 1615 İstanbul)

Asıl adı Hacı Ali Bey'dir. Veziriâzam Rüstem Paşa'nın terzisi olan amcasının yanında terzilik mesleğini öğrendi; bu yüzden terzilerin pîri sayılan İdris Peygamber'e izafeten İdris, kendisini ve yakınlarını gizlemesi sebebiyle de Muhtefî lâkaplarıyla anıldı. Amcasıyla birlikte 1548'de Rüstem Paşa'nın İran Seferi'ne katıldı. Ankara'da Hüsameddin Ankaravî'ye intisap ederek Melâmi tarikatına girdi. Şeyhinin ölümü üzerine İstanbul'a döndü ve bir konak satın alarak tarikat faaliyetlerini yürütmeye çalıştı. Sofya, Filibe, Belgrad gibi şehirlerde ticaretle uğraştı. Bir ara, halkı saptırdığı iddiasıyla aleyhinde fetvalar çıktı; bu yüzden gizlenmek, faaliyetlerini gizli sürdürmek zorunda kaldı ve bu gizlilik ölümüne dek sürdü. 1615'te İstanbul'da ölen İdris-i Muhtefî'nin mezarı Kasımpaşa'nın Kulaksız semtindedir. Birçok tanınmış âlim, şair ve devlet adamının kendisine intisap ettiği bilinmektedir. İdris-i Muhtefî'nin tasavvufla ilgili başlıca eseri, heceyle ve onbeş dörtlük hâlinde yazdığı **Şathiye**'sidir. Esere pek çok mutasavvıf tarafından şerhler yazılmıştır.

İdris-i Muhtefî'nin İstanbul Kasımpaşa'daki kabri.
Abdülbâki Gölpınarlı, Melâmilik ve Melâmiler, Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.393.

K A Y N A K L A R

- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmilik ve Melâmiler*, Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.123.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1972, s.132.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 4. Cilt, s.138.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.672
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 21. Cilt, İstanbul, s.489.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.352.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.76.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.344.
- **Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı**, *Türk Edebiyatında Şathiyye*, Ankara 2001, s.101.

ŞATHİYYE

İşbu deme erince
Üç kez doğdum âneden
Nice yavru uçurdum
Nice âşiyâneden

Dört doğurdum anamı
Hâmil oldum babadan
Babam dokuz ayaklı
Anlama efsaneden

On tayaya emzirdim
İki yüzlü bir çocuk
Kara libas giydirdim
Gösterdim kâşâneden

Kafdağını arkama
Yüklendim etme aceb
Bahr-i muhiti içtim
Kanmadım amma neden

Altmış arşın menâre
Çıktım anın üstüne
Çağıruban cihanı
Doldurdum efsâneden

Yüz tınâblı bir çadır
Dikdirdim siper için
Ana tuttum yüzümü
Doğdum ol kâr-hâneden

İdris-i Muhtefî'nin Şathiye adlı eserine, Ali Şermi Efendi tarafından yazılan şerhin yer aldığı yazmanın başlangıç sayfaları.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 21. Cilt, İstanbul, s.490.

Fir'avn ile görüşüp
Biraz nasihat ettim
Dedi sözün tutmazam
Dönmezem Hâmâneden

Yedi başlı bir yılan
Gördüm ki hâkim olmuş
Sûreti hayvan değil
Bilmezem ammâ neden

Ak sakallı bir avret
Düştü benim peşime
Zinet etmiş kendine
Lü'lü'i dürdâneden

Yetmiş iki dillice
Düdük aldım çarşıdan
Çaldım ağır sadasın
Geçti âsumâneden

Bir top attım maşrıktan
Geldi düştü magrıba
Bu bir rengîn rumuzdur
Anlama efsâneden

Bir mektebe uğradım
Kuş dilini okurlar
Sivrisinek halîfe
Hocası pervaneden

Alâim-i semâyı
Olta edip sarkıttım
Bin bıyıklı bir balık
Çıkardım deryâneden

Gördüm Nûh'un gemisin
Girdim anın içine
Buldum anda necâtı
Korkmadım tûfâneden

Senin "İdrîs" hakikat
Bu rumûzat sözlerin
Anladı insan olan
Bilmedi hayvâneden

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.352.

SÖZLÜK

âşiyâne : *Yuva.*
hâmil : *Yüklenen, gebe.*
taya : *Dadı.*
libas : *Elbise.*
kâşâne : *Köşk, konak.*
bahr-ı muhît : *Her yanı kaplayan büyük deniz.*
efsane : *Masal.*
tınâb : *İp, destek.*
Fir'avn : *Mûsâ Peygamber zamanında Mısır kralı olan ve Mûsâ'nın ardına düşüp ordusuyla Kızıldeniz'de boğulan kişi; firavun.*
Hâmân : *Fir'avn'ın veziri.*
âsmân : *Gök.*
maşrık : *Doğu.*
rengîn : *Renkli, güzel.*
rumûz : *Remizler, manası tam açık olmayan sözler.*
halîfe : *Birinin yerine geçen.*
alâim-i semâ : *Ebem kuşağı, gökkuşağı.*
necât : *Kurtuluş.*
rumûzat : *Remizler (çoğulun çoğulu).*
lü'lü-i dürdâne : *İnci tanesi.*
hayvân : *Canlılık, canlı şey; ahmak adam.*

I. Ahmed (BAHTÎ)

(1590 Manisa – 1617 İstanbul)

Sultan III. Mehmed'in oğlu olan I. Ahmed, babasının ölümü üzerine ondördüncü Osmanlı padişahı olarak 14 yaşında tahta çıktı. Daha önceki padişahların aksine kardeşi Şehzade Mustafa'yı öldürtmedi. Padişah olduğunda doğuda İran ve batıda Avusturya'yla yapılan savaşların her ikisi de mağlubiyetle sonuçlandı; Anadolu'daki Celâlî ayaklanmaları kanlı şekilde bastırıldı. Döneminde, ünlü Sultanahmet Camii ve Külliyesi, 1609-1616 yıllarında Mimar Mehmed Ağa'ya yaptırıldı. Henüz 28 yaşındayken bir mide hastalığı sonrası öldü. Mezarı, yaptırdığı caminin yanındaki türbededir. I. Ahmed, her Osmanlı şehzadesi gibi iyi bir öğrenim görerek yetişti ve küçük yaşlarda şiir yazmaya başladı. Şiirlerinde Bahtî mahlâsını kullanan I. Ahmed'in şiir dili, yalın, sade, söz ve manâ sanatlarından uzaktır. Şiirlerine dönemin ünlü şairleri tarafından nazireler yazılmış, şiirlerinden bazıları bestelenmiştir. Tek eseri Dîvân'ın yazmaları Millet Kütüphanesi'ndedir. Dîvân'da; biri ilâhî usûlünde olmak üzere 5 münâcât, 1 naat, 9 küçük manzume, 2 tarih manzumesi, 1 terci-i bend, 17 gazel, 1 tahmis, 4 tarih, 36 kıt'a, 3 şarkı, 4 beyit mevcuttur. Ancak Pervane Bey Mecmuası'nda bulunan 4 şiiri ile Sadeddin Nüzhet Ergun'un kendisinde bulunan bir mecmuadan aktardığı bir şiir, bu küçük dîvânın, Bahtî'nin bütün şiirlerini kapsamadığını göstermektedir.

I. Ahmed'in Bahtî mahlâsıyla yazdığı Dîvân'ının ilk iki sayfası
Millet Kütüphanesi

KAYNAKLAR

- **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan**, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.175.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.67.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.182.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.433.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.298.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.285.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.289.

I

GAZEL

İlâhî senden özge mesnedim yok	*İlâhî, senden başka dayanağım yok.*
Rızâdan özge yâ Râb hâcetim yok	*Rızadan başka bir şeye ihtiyacım yok yâ Râb.*
Za'îfim bî-kesim her demde yâ Râb	*Her zaman zayıfım, kimsesizim yâ Râb.*
Ki senden özge Rabbi müşfikim yok	*Ki senden başka şefkat gösterenim yok.*
Kapındır ehl-i derdin hep devâsı	*Senin kapındır derd ehlinin devası.*
Kapından gayrı yerde hâcetim yok	*Kapından başka sığınacağım yer yok.*
Müşerref et visâlinle İlâhî	*İlâhi, sana kavuşturarak beni şereflendir.*
Visâlin gibi lezzet dünyada yok	*Sana kavuşmanın lezzeti dünyada yok.*
Visâl-i Hakk'a kim ki erdi Bahtî	*Ey Bahtî, Hakk'a kim kavuştuysa,*
Anın bu fâni mülke cünbişi yok	*Onun bu fâni dünyayla işi yok.*

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün)

KAYNAK . Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.183.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

I. Ahmed

II

GAZEL

Başıma günden güne derd ü belâ eksik değil
Gâhi aşk-ı yâr ile cevr ü cefâ eksik değil

Aldı aklım âkibet Mecnûn'a döndürdü beni
Yârimin yanında a'dâ dâima eksik değil

Vech-i hûbâna eğer baksam da tesbîh eylerim
Dilde hîç bir vech ile zikr-i Hudâ eksik değil

Nev-bahâr odu gönüller hep yerinden oynadı
Bâğda sıyt u sadâ zevk u safâ eksik değil

Bahtiyâ Ferhâdveş dağlar içinde yürü sen
Bir saçı sünbül lebi şîrîn sana eksik değil

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan,** *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.185.

Başımda günden güne dert ve belâ eksik değil.
Bazen de sevgilimin aşkıyla cefa ve eziyet eksik değil.

Sonunda aklımı alıp, beni Mecnun'a döndürdü.
Yârimin yanında düşmanlarım hiç eksik değil.

Güzellerin yüzüne bakınca hep Allah'ı anarım.
Allah'ı zikretmekten hiçbir sebeple geri kalmam.

Bahar ateşi, gönülleri coşturdu.
Bahçelerde güzel sesler, zevk ve safa eksik değil.

Ey Bahtî, Ferhâd gibi dağlar içinde yürü sen.
Saçı sünbül, dudağı şeker gibi bir güzel eksik değil.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

I. Ahmed'in yaptırdığı Sultanahmet Camii (1617).

II. Osman – GENÇ OSMAN (FÂRİSÎ)

(1603 İstanbul – 19 Mayıs 1622 İstanbul)

Osmanlı Padişahı I. Ahmed'in Mahfirûz Valide Sultan'dan olan oğludur. 14 yaşındayken 26 Şubat 1618'de I. Mustafa'nın yerine padişah oldu. Devrinin en önemli olayları, İran ve bilhassa Lehistan savaşlarıdır. II. Osman bu savaşlarda yeniçeri ocağının bozulduğunu görerek, onun yerine bir merkezî ordu kurmayı plânladı. Giriştiği bu faaliyeti haber alan yeniçeriler ve sipahiler ayaklandılar. Saraya saldıran asiler, Genç Osman'ı saraydan alarak önce Ortacami'ye, daha sonra da Yedikule Zindanı'na götürüp boğdular ve yerine tekrar I. Mustafa'yı geçirdiler. Osmanlı tarihinin ilk reformcu padişahı sayılan II. Osman, genç ve tecrübesiz olmasına karşın, devlet adamlığının bütün niteliklerine sahipti. En büyük hatası, yapacağı değişiklikleri, yakınlarına duyurması oldu. Aynı zamanda şair olan II. Osman, Fâris ve Fârisî mahlaslarıyla şiirler yazdı; sade bir dille kaleme aldığı şiirlerini bir **Dîvân**'da topladı. Gazel, murabba ve müfredlerden oluşan Dîvân'ının bir nüshası, Topkapı Sarayı Kütüphanesi'ndedir. II. Osman'ın tüm şiirleri, hayatı ve sanatı üzerine bir inceleme, Esra Keskinkılıç tarafından 1999 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan**, *Sultan Şairler*, Ankara 1997. s.189.
- **Esra Keskinkılıç**, *Sultan II. Osman*, İstanbul 1999.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.395.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 6. Cilt, s.150.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.158.
- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.317
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 2. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.242.

I

Şâh oldun ise bir kun toprak degül misün	*Şah oldun ise bir kuru toprak değil misin?*
Bây oldun ise katre-i nâ-pâk degül misün	*Zengin ve soylu oldun ise murdar bir damla (meni) değil misin?*
Dünyâ evinde zevk u safâ hoşdur ammâ velî	*Dünya evinde zevk ve safa güzeldir; ama*
Rûz-i cezâda Fârisî mes'ûl degül misün	*Fârisî, hesap gününden sorumlu değil misin?*
Düşeli senden ayru iy yüzi 'id	*Ey bayram yüzlü, senden ayrı düştüğümden beri*
Olmadı hâtırumda derd ba'îd	*dert (hiçbir zaman) gönlümden uzak olmadı.*
Ne var irsem visâlüne iy meh	*Ey ay (gibi güzel), ne olur sana kavuşsam?*
Âşıka olsa yine îd-i cedîd	*Âşığa yine yeni bir bayram olsa.*
Ger senün-içün bana kıyarlarsa	*Eğer senin için bana kıyarlarsa,*
Gam degül oluram cüvân şehîd	*dert değil, genç (bir) şehit olurum.*
İrmesün hüsnüne şehâ noksân	*Ey (güzeller) şahı, güzelliğine halel gelmesin.*
Girmesün gönlüne bu derd-i şedîd	*Gönlüne bu şiddetli acı girmesin.*
Fârisî'nün kelâmı sana hemân	*Fârisî'nin şimdi sana sözü (şu):*
Eyle vaslunla şâd iy vech-i sa'îd	*Ey şen (veya mübarek) yüzlü, vuslatınla (beni) şad et.*

KAYNAK : **Esra Keskinkılıç**, *Sultan II. Osman*, İstanbul 1999, s.84.

II

KITA

Yâr olsa cevri az olsa	*Zulmü az olan bir yâr olsa.*
Her dem işi nâz olmasa	*Her zaman işi naz olmasa.*
Hüsn-ile hem mümtâz olsa	*Güzelliği ile de (herkesten) üstün olsa.*
Kimse ile hem-râz olmasa	*Kimse ile sırdaş olmasa.*

KAYNAK : **Esra Keskinkılıç**, *Sultan II. Osman*, İstanbul 1999, s.124.

II. Osman'ın bir minyatürü

Topkapı Sarayı Müzesi

III

GAZEL

Kim ki severse sen güzeli kâm-yâb olur
Cevr ü cefâna sabr idemezse harâb olur
Toptoludur egerçi bu dünyâ cüvân-ıla
Hakkâ ki sen gibi güzelüm katı az olur

Senin gibi bir güzeli kim severse, muradına ermiş olur.
Senin zulmüne sabredemezse (de) perişan olur.
Her ne kadar bu dünya civan ile dopdoluysa da
Güzelim, doğrusu şu ki, senin gibisi çok az bulunur.

Gördügüm gibi seni oldı gönül âvâre
Nice arz eyleyeyin aşkumı sen hünkâre

Seni gördüğüm an gönlüm âvâre oldu.
Senin gibi bir sultana aşkımı nasıl anlatayım?

Yoluma togrı giderken n'ideyin ol fettân
Sîneme urdı anun kirpigi mühlik yâre

Ne yapayım ki o fettan güzel, dosdoğru yolumda giderken
kirpik (oku) ile sinemde öldürücü bir yara açtı.

Yüzi gül gonce-dehen kâmeti bir tâze nihâl
Nice kul olmayayın ol şehe ben bî-çâre

Gül yüzlü, gonca ağızlı, boyu taze fidan gibi (olan)
o şaha, zavallı ben, nasıl köle olmayayım?

Görmedüm ancılayın dil-ber-i nâzük - teni ben
Cânumı bezl ideyin ol kaşı râ dil-dâre

Ben onun gibi narin tenli bir dilber görmedim.
Canımı, o kaşı ra (harfi gibi olan) sevgiliye bağışlayayım.

Fârisî degme güzel sevmez iken n'eyleyeyim
Âşıkı itdi beni devr-i kühen ol yâre

(Ben) Fârisî, her güzeli sevmez iken, ne yapayım ki
köhne felek (kader) beni o yârin âşığı etti.

KAYNAK : Esra Keskinkılıç, *Sultan II. Osman,* İstanbul 1999, s.104

IV

KITA

Düşdi gönlüm yine bir meh-pâreye
Bir 'aceb derd oldı ben bî-çâreye
Nice itsem hâlümi 'arz o zülf-i karaya
Hiç tenezzül ide mi ol ben gibi âvâreye

Gönlüm yine ay parçası (gibi bir güzele) düştü.
(Bu), zavallı bana büyük bir dert oldu.
O siyah zülüflü (yâre) hâlimi nasıl anlatayım?
O, benim gibi âvâreye hiç tenezzül eder mi?

KAYNAK : Esra Keskinkılıç, *Sultan II. Osman,* İstanbul 1999, s.124

İsyancılar önce Orta Camii'ne götürdükleri II. Osman'ı daha sonra öldürmek üzere Yedikule zindanlarına götürdüler.

Fâizi (KAFZÂDE)

(1589 İstanbul – 1622 İstanbul)

Asıl adı Abdulhayr olup kazasker ve şair Kafzâde Feyzullah Efendi'nin oğludur. Genç yaşta medrese öğrenimi gördü. Saray hocalarından Mustafa Efendi'nin yardımcısı oldu (1604). Sırasıyla Ekmekçizâde Ahmed Paşa Medresesi, Semaniyye medreselerinden biri, Üsküdar Valide Sultan Medresesi ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yaptı. Daha sonra Selânik ve ardından Şam kadılığına atandıysa da Şam kadılığının, henüz göreve başlamadan bir başkasına verilmesi üzerine İstanbul'da kaldı. Genç Osman'ın öldürülmesi sırasında yaşanan bazı olaylar karşısında son derece korkup üzüntüye kapıldı ve birkaç gün sonra da öldü. Devrinin tanınmış şairleri arasında yer alan, hatta, ünlü şair Nef'î ile karşılıklı hicivleşmelerde bulunacak seviyede olan Fâizi, şairliğinden çok tezkireciliğiyle tanınır. Şiirden ziyade nesirde daha başarılıdır.

ESERLERİ

Dîvân : Çeşitli yazma nüshaları mevcuttur. Bu nüshalardan bazılarına, diğer eserleri "Sakinâme" ve "Leylâ vü Mecnun"dan bölümler de eklenmiştir. Dîvân'da 1 naat, İmam Ali, Hasan ve Hüseyin hakkında 2 mersiye, devrin padişahına ve büyüklerine yazılmış 7 kaside ve 130 gazel yer alır.

Zübdetü'l-Eşâr (Şairler Tezkiresi) : Antoloji niteliğindedir. 15. yüzyılın ikinci yarısından başlayıp, Fâizi'nin yaşadığı döneme kadar, tüm şairlerin seçme şiirlerinin yer aldığı tezkirede, şairlerin yaşamına ilişkin bilgiye yer verilmemiş, sadece bazılarının ölüm tarihleri belirtilmiştir. Eserde alfabetik sıraya göre 14'ü hanım 514 şairin adı geçer. Eserin çeşitli yazma nüshalarından bir bölümü İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye, Nuruosmaniye ve Millet kütüphanelerindedir.

Hasenât-ı Hasan : Tiryaki Hasan Paşa'nın savaşlarının ele alındığı bu eser, Namık Kemal'in Kanije savunmasıyla ilgili yapıtına da kaynaklık yapmıştır.

Bunların dışında **Leylâ vü Mecnun** ile **Sâkinâme** adlı yapıtları da vardır.

KAYNAKLAR

- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.12.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.70.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.200.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.708.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.149.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.337.
- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercume: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.151.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.25.

GAZEL

Gidermiş dilden evvel sohbetünle gussa vü gamlar
Kanı ol câm-ı Cem ol şevkler ol eski âlemler

Dahi ben şimdi bildüm rûzgârun n'iydüğün ey dil
Bilinmezmiş safâ-yi vasl-ı yârile geçen demler

Mübarek olsun ey şûh-i cihânum reşkimüz yokdur
Yeniden âşinâlar mübtelâlar tâze hemdemler

Seherden mührelerse yiridür mihr-i cihân-ârâ
Gülün evrâk-ı sürhin jâleler her gicede nemler

Tehi olmadı hergiz bâde-i rengin-i ma'nâdan
Revâdur Fâizi reşk itse câm-ı tab'ıma Cemler

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.337.

Eskiden seninle sohbetinle gönülden kaygılar, üzüntüler yok olurmuş.
Nerde şimdi o Cem kadehi, o neşeler, o âlemler?

Ey gönül, geçen zamanın ne olduğunu ben şimdi anladım.
Sevgiliyle buluşma mutluluğuyla geçen zamanın kıymeti bilinmezmiş.

Ey dünyamın güzel sevgilisi kutlu olsun, kıskanmıyoruz,
Yeni dostlar, âşıklar edinmişsin.

Dünyayı süsleyen güneş, sabahları parlatır ve ışıklandırırsa yeridir,
Geceleyin çiy tanelerinin ıslattığı gülün kırmızı yapraklarını.

Anlamın renkli şarabından bir gün bile boş kalmadı kadehin.
Ey Fâizi, ozanlığımın kadehini Cemler kıskansa yeridir.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Zâkirî Hasan

(? Foça – 1622 İstanbul)

Genç yaşta İstanbul'a geldi. Dönemin tanınmış mutasavvıflarından Nureddinzâde'ye intisap etti. Bu arada, musikiyle ilgilendi, ilâhîler yazdı ve bunları besteledi. Mensubu olduğu tekkenin zâkirbaşılığına getirildi. Günümüze kadar gelen eserlerinin sayısı az olmakla birlikte, bazı dinî içerikli şiir ve bestelerin de ona ait olduğu sanılmaktadır.

K A Y N A K L A R

- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.355.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.422.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 15. Cilt, İstanbul 1993, s.27.
- *Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi*, 5. Cilt, İstanbul 1979, s.62.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.18.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.273.

İLÂHÎ

Gönlümü ilâhî senden ayırma
Aşkına sultanım benden ayırma
Mâsivâ hubbunu çıkar kalbimden
Her ne sana yarar andan ayırma

Ehl-i hâl ile beni haldaş eyle
Zâkir kulların ile koldaş eyle
Âhır nefeste îmân yoldaş eyle
Yâ Rabbi sen anı benden ayırma

Derd ile edelim semâ vü cevlân
Sîneler çâk edip olalım uryân
Âkıbet kimseye kalmaz bu devrân
Hele şimdi bu devrândan ayırma

Dostlarına vâde kıldın visâlin
Âşıklar ararlar senin hayâlin
Lütf edip Cennet'te göster cemâlin
Yâ Rab bizi bu ihsândan ayırma

Zâkirî'nin katı çoktur günahı
Zikrin hakkı anı affet ilâhî
Ey kamu âlemlerin padişahı
Dilim zikr ile Kur'ân'dan ayırma

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.275.

S Ö Z L Ü K

mâsivâ : *Tanrı'dan gayrı bütün varlıklar.*

hub : *Sevgi, bağlılık.*

zâkir : *Zikreden.*

âhır nefes : *Son nefes.*

cevlân : *Dolaşma, dolanma, gezinme.*

çâk etmek : *Yırtmak.*

uryân : *Çıplak.*

visâl : *Sevdiğine kavuşma.*

cemâl : *Güzel yüz.*

Ganizâde Nâdirî

(1572 İstanbul ? – 1626 İstanbul)

Asıl adı Mehmed'dir. Babası Abdulgâni Efendi, kazasker; dedesi Bolevi Çelebi lâkabıyla tanınan Bayezid Efendi ise kadıydı. Tezkirelerde yaşamıyla ilgili bilgilerden ziyade, resmî görevlerinden bahsedilir. İyi bir medrese öğrenimi gördü. Zamanın bilim ve edebiyat topluluklarına katıldı. Hoca Sadeddin Efendi'den mülâzim oldu. Bir süre müderrislik yaptıktan sonra kadılık görevine getirildi. Sırasıyla Selânik, Kahire, Edirne, İstanbul ve Galata kadılığı yaptı. 1612'de Anadolu, 1619'da Rumeli Kazaskeri oldu. 1625'te felç geçirdiğinden görevden ayrıldı ve bir yıl sonra da vefat etti. Mezarı, Fatih civarında Hoca Abid Çelebi Mescidi civarındadır. Ahizâde Abdülhalim Efendi'den hat sanatını öğrenen ve bu alanda çağının üstadları arasında yer alan Nâdirî, kaside ve gazelleriyle tanınmış, mensur eserler yazmıştır. **Miraciye**'si, dîvân edebiyatının en ünlü şiirleri arasında sayılır.

Dîvân'da, Miraciye adlı ilk şiirin yer aldığı sayfa.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 13. Cilt, İstanbul, s.356.

E S E R L E R İ

Dîvân : Şiirlerini bir araya topladığı bu eserin çeşitli yazma nüshaları Nuruosmaniye, Topkapı Sarayı, İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye kütüphanelerindedir.

Şehnâme : 1956 beyitten oluşan bu mesnevî II. Osman'ın emriyle yazılmıştır. I. Ahmed'in son dönemiyle II. Osman zamanındaki önemli olayların anlatıldığı Şehnâme'nin, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde iki ve Köprülü Kütüphanesi'nde bir nüshası bulunmaktadır.

Münşeat : Ganizâde'nin çeşitli konulardaki mensur yazılarının bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Eser içinde yer yer Arapça ve Farsça şiirlere de yer verilir.Yazmaların bazılarında 20 kadar mektup yer alır. Bulunan nüshalarından üçü İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

er-Risâletü'l-Kalemiyye : Arapça olarak kaleme alınmış kısa bir risaledir. Risale-i Kalemiyye ya da Kalemiyye adıyla anılır. Birçok kütüphanede nüshaları vardır.

Tefsir-i Beyzâvî Hâşiyesi : Beyzâvî tefsirine yarım kalmış bir hâşiyedir. I. Ahmed'in emriyle, padişahın kütüphanesine konulmak üzere 50 cüz hâlinde temize çekilmiştir. Kendi yazdığı nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Ayrıca **Mahzen-i Bahr** adlı bir mesnevîsinden söz edilmekteyse de ele geçmemiştir.

K A Y N A K L A R

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 13. Cilt, İstanbul, s.355.
- **Ahmet Atillâ Şentürk**, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.490.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.74.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.200.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.290.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.522.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.496.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.16.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.335.
- **İskender Pala**, *Dîvân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.375.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.434.
- **Numan Külekçi**, *Gani-zâde Nâdirî ve Dîvân'ından Seçmeler*, Ankara 1989.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.28.

I

Âlemi görmez gözüm sâkî mi yok sâgar mı yok
Mihr-i 'âlem-tâb mı yâhud meh-i enver mi yok

Dünyayı görmez gözüm, sâkî mi yok, bardak mı yok!
Dünyayı aydınlatan güneş yahut parlak ay mı yok?

Zer degül mi micmer-i kalb içre dâg-ı âteşin
Ol zerün üstinde sevdâ gibi bir 'anber mi yok

Yanan kalbin içinde ateşli yara altın değil mi?
O altının üstünde sevda gibi bir anber mi yok?

Şîşe-i çeşmüm 'aceb mi olsa andan pür müdâm
Hûn-ı zahmundan hum-ı dilde mey-i ahmer mi yok

Gözümün bardağı hep ondan dolu olsa şaşılır mı?
Açtığın yaralardan akan kandan gönlün küpünde kırmızı şarap mı yok?

Târem-i gaddâr u necm-i nahse hâcet kaldı mı
Dûd-ı âh-ı pür-şererden çarh-ı bed-ahter mi yok

Gaddar felekle uğursuz yıldıza gerek kaldı mı?
Kıvılcım dolu âhın dumanından kötü yıldızlı çark mı yok!

Aglama ey Nâdirî âzâr-ı cevr-i devrden
Hamduli'llâh sadr-ı a'zam gibi bir dâver mi yok

Ey Nâdirî, zamanın çilesinin seni incitmesine ağlama!
Allah'a hamd olsun, sadrazam gibi bir hüküm sahibi mi yok?

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Numan Külekçi, *Gani-zâde Nâdirî ve Dîvân'ından Seçmeler*, Ankara 1989

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Gam-ı ışkunla feryâd eylesem divânedür dirler	*Aşkının acısıyla feryat etsem delidir derler.*
Kızarsa ağlamakdan gözlerüm mestânedür dirler	*Gözlerim ağlamaktan kızarsa sarhoştur derler.*
Görenler mürg-i cânı âteş-i ışkunla sultânum	*Ey sultanım, aşkının ateşinde can kuşunu görenler,*
Bu bir şem'-i cemâle per yakan pervânedür dirler	*Bu, güzel bir yüzün ışığında kanadını yakan pervânedir derler.*
Gözüm kaldı hatunda saff-ı müjgân-ı dem-âlûdi	*Gözüm, yüzünün ayva tüylerinde kaldı, kana bulanmış saf saf duran kirpiklerini,*
Görenler rişe-i sebz üzre lâlin şânedür dirler	*Görenler yeşil püskül üstünde duran kızıl renkli tarağa benzetirler.*
Şikâr olsa n'ola mürg-i safâ gülzâr-ı bezm içre	*Meclisin gül bahçesinde mutluluk kuşu avlansa ne olur?*
Ana devr-i kadeh dâm-ü habâbı dânedür dirler	*Onun içki şöleni tuzak, şarap kabarcıkları da tuzaktaki yemdir derler.*
Ne denlü tişe ursan anda genc-i ışk olur peydâ	*Ne denli balta vursan orada bir aşk hazinesi bulunur.*
Derûni Nâdirî'nin bir aceb virânedür dirler	*Nâdirî'nin içi şaşılası bir viranedir derler.*

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Numan Külekçi, *Gani-zâde Nâdirî ve Dîvân'ından Seçmeler*, Ankara 1989.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Gönül vîrânesinde ışkdan gen-ci nihânum var	*Gönül yıkıntısında aşktan gizli hazinem var.*
Musallat olmış ana bir peri sanman civânum var	*Ona bir perinin musallat olduğu bir civanım var olduğunu sanmayın.*
Cünûn-ı ışk-ı pâkün zü-fünûn itdi beni çokdan	*Temre aşkının deliliği beni çoktan bilgili etti.*
Visâlün mansıbın lutf it ki zâtum var zemânum var	*Kavuşmanın makamını lutfet ki zâtım, zamanım var.*
Belâ şehrinde bir ta'lîm-hâne cism-i mecrûhum	*Belâ şehrinde bir talimhanedir yaralı cismim.*
Degüldür şerhalarla na'ller tîr ü kemânum var	*Nal şeklinde yaralar değil, okum var, yayım var.*
Gelince âlem-i lâhûtdan iklîm-i nâsûta	*İlâhî âlemden, insanlık âlemine gelince,*
Getürdüm sana cânı bir muhakkar armagânum var	*Sana canı getirdim, değersiz bir armağanımdır.*
Sütür ile hıtâyî kâgıd anun postı gûyâ	*Sanki onun postu Hıtâ'dan gelen kâğıt ile satırlandır.*
Suhandan Nâdirî agyar-küş bebr-i beyânum var	*Sözden açılınca Nâdirî, düşmanı öldüren kaplan gibi bir üslubun var.*
Ne bâküm var kırân-ı ekberinden çarh-ı gaddarun	*Gaddar feleğin talihinden ne korkum var.*
Cihânda şâh Osmân gibi bir sâhib-kırânum var	*Cihanda Şâh Osman gibi bir uğurlu hükümdarım var.*
O server kim gubâr-ı dergehi kuhlu'l-cevâhirdür	*O başbuğdur ki kapısını tozu, cevherlerin sürmesidir.*
Şuâ-ı dîde mîl-i zer gözümden sürme-dânum var	*Gözümün ışığı, altından milim, gözümden sürmedânım var.*
Hudâ pâyende itsün ol hudâvend-i cihân-dân	*Allah, o cihânı ele geçiren efendimi ayakta tutsun.*
Ki medhinde o şâhun nice yüzbin hem-zebânum var	*O şâhın övgüsünü yazacak, benimle aynı dili söyleyen pek çok kişi var.*

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Numan Külekçi, *Gani-zâde Nâdirî ve Dîvân'ından Seçmeler*, Ankara 1989.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Lâmekânî Hüseyin

(? Peşte – 1626 İstanbul)

Peşteli olduğu, İstanbul'a ne zaman geldiği ve nasıl yetiştiği konusunda bilgi yoktur. Öğrenimini tamamladıktan sonra Bayramî Şeyhi Bursalı Hasan Kabâduz'a intisap etti. Ondan hilâfet alıp İstanbul'da Davutpaşa Camii civarındaki Şah Sultan Mescidi'ne şeyh oldu. Dönemin birçok bilim adamı, şair ve devlet adamının takdir ve sevgisini kazandı. Bütün ömrünü bu tekkede irşadla geçirdi. Eserlerinde en çok kullandığı Lâmekânî mahlâsından başka Lâzemânî ve Hüsamî mahlâslarını kullandı. Şiirlerinde Yûnus etkisi görülür. **Dîvân**'ından başka **İnsan-ı Kâmil** adlı küçük bir risalesi ve **Vahdetnâme** adlı mesnevisi vardır. Dîvân'ının bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

K A Y N A K L A R

- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmilik ve Melâmiler*, Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.80.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak Haziran 1989, s.423.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.790.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.66.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 14. Cilt, İstanbul 1992, s.7342.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.277.

I

Ey Tâlib-i Hak
Nedir bu sen ben
Bu akl ü bu dil
Bu cân ü bu ten

Ko ikiliği
Bir ile bir ol
Birliğe yetip
Geç ikilikten

Bildin sen senin
Değil bu varlık
Ver sahibine
Çık aradan sen

Mülk eyle fenâ
Evini sana
Mülk-i bekâda
Şen ol sen ol şen

Çıktı aradan
Bu Lâmekânî
Hak oldu hemân
Gören görünen

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.358.

II

Pâk eyle gönül çeşmesini tâ durulunca
Dik tut gözünü gönlüne gönlün göz olunca

Efkârı ko dil destisin ol çeşmeye tuttur
Ol âb-ı safâ-bahş ile ol desti dolunca

Çün Hak seni derbân-ı der-i hânesi etti
Dur kapıda gayrı koma tâ anı bulunca

Evvel koma kim sonra çıkarması güç olur
Şeytan çerisi hâne-i kalbe koyulunca

Sen çık aradan hânesini sahibine ver
Bî-şek girer ıssı evine sen savulunca

Çektim bu cihân içre hezâr zahmet ü mihnet
Bir pîr-i Hudâ mürşid-i kâmil bulunca

Ey Lâmekân'ım seni ben çok aradım çok
Sînemde mukîm oldacağın tâ duyulunca

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.357.

Veysî

(1561 Alaşehir/Manisa – 1628 Üsküp)

Kadı Mehmed Efendi'nin oğlu olup asıl adı Veyis (Üveys)'tir. Medrese eğitimi gördü. Mısır, Akhisar, Tire, Alaşehir ve Tırhala kadılıklarında bulundu. Sadrazam Ali Paşa'nın Macaristan seferine kadı olarak katıldı. Daha sonra Üsküp kadısı oldu (1604). Çeşitli memurluklardan sonra, belirli sürelerle Üsküp kadılığında bulundu. Birçok gazel yazdı. Osmanlı edebiyat tarihinde "inşa" adı verilen nesirdeki başarısıyla ün yaptı. Nesirlerinde söz ve anlam sanatlarını yoğun biçimde kullandı; bu yüzden anlaşılırlığı güç olan metinler oluşturdu. Şiirlerinde daha yalın bir dili tercih etti.

ESERLERİ

Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc (Siyer-i Veysî) : Hz. Muhammed'in hayatını, Mekke ve Medine dönemi olarak iki bölümde anlatan bir siyer kitabıdır. Eserde 65 Türkçe, 28 Arapça, 209 Farsça beyit bulunur. Konunun çekiciliği nedeniyle Veysî'ye büyük ün sağlamış, bu nedenle defalarca yazılmıştır. 1829, 1832 ve 1870 yıllarında İstanbul'da yayımlanan eserin yurdumuz kütüphanelerinde birçok nüshası vardır. Müellif nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir.

Hâbnâme (Vâkıanâme-i Veysî) : Tarih boyunca insanların karşılaştığı olumsuzlukların İslamî esaslarla giderilebileceğini, böylece adaletin sağlanacağını savunan, ahlakî öğütlerle dolu bir rüya kitabıdır. Düzyazıyla kaleme alınmış olup dili oldukça ağırdır. 1846-1876 yılları arasında beş kez basılmıştır.

Bu eserlerinden başka **Münşeat (Mektuplar)**, **Şehadetnâme (Düsturü'l-Amel)**, **Dîvân** ve **Hicviyye** adlı kitapları da vardır.

KAYNAKLAR

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 10. Cilt, İstanbul, s.33.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.659.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1203.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.531.
- **İbrahim Alaettin Gövsa**, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.398.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 1. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.153.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.495.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.350.

Kaşun yayine dil virdüm çekildüm meh-likalardan
Müjen şemşîrini gördüm kesildüm dil-rübâlardan

Visâlün iydine irmek müyesser olmadı bâri
Elün değdükce uşşâkı unıtma merhabâlardan

Ümîd-i pây bûsunla gedâlar hâk-i pây olmuş
Ser-i kûyunde sultanum geçilmez hâk-pâlardan

Dil-ü cân garka-i seylâb-ı hasret oldılar gitdi
Dirigâ bahr-i gamda ayru düşdüm âşinâlardan

Dehânın öpmedüm yârin miyânın koçmadum Veysî
Cefâdan gayri nesne görmedüm ben bi-vefâlardan

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.351.

Siyer-i Veysî'nin ilk sayfası.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 10. Cilt, İstanbul, s.33.

Kaşının yayına gönül verip ay yüzlülerden uzaklaştım.
Kirpiklerinin kılıcını görüp güzellerle ilişkimi kestim.

Sana kavuşmanın mutluluğuna erişemedim.
Hiç olmazsa elin değdikçe âşıklara merhaba demeyi unutma.

Ayağını öpme umuduyla dilenciler (sevenler) ayaklarının toprağı olmuş.
Sultanım, çevren ayağına kapananlardan geçilmiyor.

Gönül ve can, özlem seline kapılıp gitti.
Ne yazık ki üzüntü denizinde dostlardan ayrı düştüm.

Sevgilinin ağzını öpemedim, beline sarılamadım Veysî,
Ben bu vefasızlarda, cefadan başka bir şey görmedim.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Azîz Mahmud Hüdâyî

(1541 Şereflikoçhisar – 2 Ekim 1628 İstanbul)

Celvetî tarikatının kurucusu olup asıl adı Mahmud, mahlası Hüdâyî'dir. Öğrenimine Eskişehir Sivrihisar'da başladı; daha sonra İstanbul'a gelerek Ayasofya Medresesi'ne girdi. Halvetî şeyhlerinden Nâzırzâde Ramazan Efendi'nin öğrencisi oldu. Nâzırzâde, Edirne Selimiye Medresesi'ne atanınca yardımcısı olarak onunla birlikte önce Edirne'ye (1571), daha sonra da Mısır ve Şam'a gitti. Mısır'da bulunduğu sırada Şeyh Kerimeddin Halvetî'ye bağlandı. Bursa'da Cami-i Atik Mahkemesi naipliğine ve Ferhadiye Medresesi müderrisliğine atandı (1573). Şeyh Üftade'ye mürid oldu ve üç yıl sonra resmî görevlerinden ayrıldı. Şeyh Üftade'den hilâfet alarak Sivrihisar'a gitti. Bir süre Bursa'da kaldı ve şeyhinin ölümünden sonra İstanbul'a geldi. Fatih, Üsküdar Mihrimah Sultan ve Sultanahmet camilerinin vaizliklerinde bulundu. Üsküdar'da Celvetî tarikatının merkezi olan bir tekke yaptırdı (1589). Yaşamı boyunca sekiz padişah dönemi gördü ve tüm padişahların saygısını kazandı. Tekkesi, dönemin bilgin, şair ve müzikçilerinin toplanma yeri oldu. 1616'da açılan Sultanahmet Camii'nde ilk hutbeyi okudu. Şeriat sınırlarını aşan Sufiliğe karşı çıktı ve Şeyh Bedreddin'in görüşlerini eleştiren bir kitap yazdı. Hüdâyî, yapıtlarında Celvetîlik'in esaslarını, tarikata giriş yollarını ve tasavvufu anlatır. Ayrıca tasavvufi halk edebiyatı türüne giren şiirler yazmıştır. Aruz ve hece kalıplarını kullanarak yazdığı şiirlerinde Yûnus Emre'nin etkisi görülür. "Dîvan"ı ise, ilâhî tarzında yazdığı Türkçe şiirlerinden oluşmuştur. Aruz ve hece ile yazdığı şiirlerinin çoğu bestelenmiştir. Arapça ve Türkçe 30 kadar eseri bulunan Hüdâyî, eserlerinin çoğunu Arapça yazmıştır.

Aziz Mahmud Hüdâyî'nin 1870'te basılan Külliyat'ının ilk sayfası.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı, 1. Cilt, s.505

TÜRKÇE ESERLERİ

Dîvân-ı İlâhiyat : Tasavvufî ilâhî ve gazellerini topladığı kitabıdır.

Tarikatnâme : Celvetî tarikatının özelliklerini anlatan manzum bir eserdir.

Tezakir veya Mektubat : Dostlarına ve tarikat mensuplarına yazdığı mektuplardır.

Necatü'l Garîk : Manzum yazılmış olup tasavvufa ilişkin bazı konuları içerir.

Evcibe-i Mutasavvıfâne : Kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevaplar ve tarikat âdâbından bahseder.

Miraciye : Hz. Muhammed'in Miraca çıkışını anlatır.

Nesayıh ve Mevaiz : Nasihatlerinin ve sohbetlerinin toplandığı kitaptır.

Şerh-i âlâ Kasideti'l-Vitriyye fi Medhi Hayri'l-Beriyye : Abdulkerim Halebî'nin kasidesinin Türkçe şerhidir.

Halil Paşa'ya Mektupları, İznikli Ali Efendi'ye ve Belgradlı Ali Efendi'ye Mektupları.

KAYNAKLAR

- **Mehmet Emin Ertan**, *Aziz Mahmud Hudâyî*, İstanbul 2001.
- **Ziver Tezeren**, *Aziz Mahmud Hudâyî, Hayatı, Eserleri*, İstanbul 1987
- **H. Kamil Yılmaz**, *Aziz Mahmud Hüdâyi ve Celvetiyye Tarikatı*, İstanbul 1982.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.330.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 1. Cilt, s.505.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.306.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.425.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.160.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.654.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.267
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.24
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.357.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.281.

CELVETÎLİK

Bayramiyye tarikatının kollarından, Aziz Mahmud Hüdâyî'nin kurduğu tarikattır. Tam bir Sünnî tarikat olan Celvetîlik, dinin zahitlik yönüne ağırlık verir. Bayramiyye şeyhlerinden İbrahim Zahit Gîlânî'nin zikir için kabul ettiği yedi ad'a Celvetîlikte beş ad daha eklenmiştir.

Az yemek, az uyumak, Allah'tan başka her şeyden (masiva) uzak kalmak, sürekli aptesli olmak, günlerin çoğunu oruçlu geçirmek, kalbi Hakk'a ve şeyhe bağlamak, şeyhe karşı koymamak; Celvetîlikte, Aziz Mahmud Hüdâyî'nin koyduğu ilkelerin belli başlıcalarıdır. Celvetîler, yeşil çuhadan 13 dilimli taç giyerlerdi.

Celvetîliğin "pîr makam"ı Üsküdar'daki Aziz Mahmud Hüdâyî Tekkesi, ikinci merkezi ise Bursa'daki İsmail Hakkı Tekkesi'ydi.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 5. Cilt, İstanbul 1992, s.2253.

Aziz Mahmud Hüdâyî'ye ait 13 dilimli Celvetî tacı.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.330.

I

Sarardır taze gülleri	*Taze gülleri sarartan ölümü*
Ölüm deyu ağlar var mı	*hatırlayıp ağlayan var mı?*
İnler görüp bülbülleri	*İnleyen, ağlayan, ıstırap çeken bülbülleri görüp de*
Gönlüm deyu ağlar var mı	*kırılan gönlünü hatırlayıp, ağlayan var mı?*
Rasûlün verdiği haber	*Hz. Muhammed'in verdiği haberler,*
Günden güne zühur eder	*zamanı gelince (mucize olarak) gün gün çıkmaktadır.*
Tutdu dünyayı ser-te-ser	*Zalimlerin zulmü dünyayı baştan başa sarmaktadır;*
Zulüm deyu ağlar var mı	*zulümden şikayet ederek ağlayan var mı?*
Hakk'ı candan edüp talep	*Allâh'ı candan, gönülden isteyecek,*
Ta'atte olup rûz ü şeb	*gece gündüz ibadet edeceksin!*
Aceb nice ola ya Rab	*Allâh'ım! Acaba benim hâlim ne olacak*
Hâlim deyu ağlar var mı	*diye sorup, ağlayan var mı?*
Bâde-i aşk içile mi	*Aşk şarabını acaba içsek mi?*
Dost iline uçula mı	*Dostların memleketine, onların yanına (uçarak) gitsek mi?*
Meded erüb açıla mı	*Dostlardan yardım dilesek, acaba yola çıksak mı?*
Yolum deyu ağlar var mı	*Yolum (neresidir) diye ağlayan var mı?*
Görüp ahd ü peymânını	*Dünyaya ilk geldiğinde verdiği sözü*
Cân özleyüp cânânını	*hatırlayan gönül, sevgilisini özledi!*
Anup eski mekânını	*Dünyaya gelmeden önceki memleketini hatırlayan gönül:*
İlim deyu ağlar var mı	*"memleketim, vatanım" diye ağlar mı?*
Dost illerine varam mı	*Dostun memleketine gitsem mi acaba?*
Eşiğine yüz sürem mi	*O'nun eşiğine yüzümü sürsem mi?*
Dâmen-i vasla erem mi	*Acaba dostun (beni kurtaracak)*
Elim deyu ağlar var mı	*eteğini tutabilir miyim diye ağlayan var mı?*
Bu nice hicâbı hark iden	*Ey sevenle sevilenin arasındaki perdeyi aralayan!*
Vahdet-i Zât'a gark eden	*Gerçek Zât'ın varlığında kaybolan bizler!*
Cemi'den sonra fark eden	*Toplandığımız zaman gerçekleri fark edip*
İlim deyu ağlar var mı	*ilim diye ağlar mıyız acaba?*

KAYNAK : Mehmet Emin Ertan,
Azîz Mahmud Hudâyi,
İstanbul 2001, s.160.

II

RUBAİ

N'olaydı hay n'olaydı hay n'olaydı	*Ah ne olurdu da vücudumuz sıhhat, gönlümüz rahat olaydı*
Gönül râhat beden sıhhat bulaydı	*ne iyi olurdu! Eğer Yüce Allâh'ımızdan bize*
Cemî'-i müşkilat âsân olurdı	*en küçük ölçüde bağış olaydı, bizim için butun*
Hüdâ'dan zerrece rahmet olaydı!	*zorluklar çözülmüş, her şey kolaylaşmış olurdu!*

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün)

KAYNAK : Mehmet Emin Ertan, *Aziz Mahmud Hüdâyî*, İstanbul 2001, s.176.

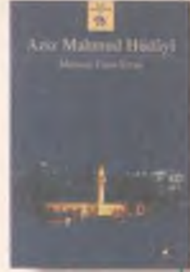
III

Neyleyeyim dünyayı	*Dünyayı ne yapacağım, işime yaramaz;*
Bana Allâh'ım gerek	*bana Allâh'ım gerek; ben Allâh'ımı istiyorum.*
Gerekmez mâ-sivâyı	*O'nun dışındaki varlıkları istemiyorum;*
Bana Sultan'ım gerek	*bana Allâh'ım gerek; ben O'na muhtacım.*
Ehl-i dünya dünyada	*Dünyayı isteyen dünyada, ahireti isteyen ahirette mükafatını,*
Ehl-i 'ukbâ ukbâda	*beklentilerini bulacaktır. Yaratılmışların her biri bir başka varlığı*
Her biri bir sevdâda	*arzu etmekte, başka, başka varlıkları sevmektedir.*
Bana Allâh'ım gerek	*Bana Allâh'ım gerek, ben O'nu dilemekteyim.*
Dertli dermanın ister	*Dertliler, hastalıklarına çare olan ilacı istemekteler;*
Kullar Sultânın ister	*kul olanlar (neye tapıyorlarsa) Efendilerini arzulamaktadırlar.*
Âşık cânânın ister	*Âşıklar, sevgililerini istiyorlar;*
Bana Sübhânım gerek	*bana da Allâh'ım gerek!*
Fâni devlet gerekmez	*Ben, kalıcı ve devamlı olmayan nimetleri istemiyorum.*
Dürlü zînet gerekmez	*Çeşitli süsleri, mücevherleri de istemiyorum.*
Hak'sız cennet gerekmez	*Davranışlarımla elde edemediğim cenneti de istemiyorum.*
Bana Allâh'ım gerek	*Eğer cenneti istiyorsam, çalışıp kazanmalıyım! Ben hiçbirini değil, Allâh'ımı istiyorum.*
Mecnûn ister Leylâyı	*Mecnun (kavuşmak için) aşık olduğu Leyla'yı istemektedir;*
Vâmık özler Azrayı	*Vamık da sevdiği Azra'yı arzulamaktadır.*
N'idem gayrı sevdâyı	*Ben Allah'ı seviyorum; başka sevgi ve*
Bana Allâh'ım gerek	*sevgili istemiyorum; bana Allâh'ım gerek!*
Bülbül güle karşı zâr	*Bülbül, güle hasretliği sebebiyle ağlamaktadır.*
Pervâneyi yakmış nâr	*Kelebek, ışığın etrafında (yanında) olduğu için yanmıştır.*
Her kulun bir derdi var	*Elbette her varlığın derdi, üzüntüsü vardır.*
Bana Allâh'ım gerek	*Ben de Allâh'ımı istiyorum.*
Beyhûde hevâyı ko	*Boş olan arzuları, hevesleri bırak!*
Hakk'ı bula-gör yâ Hû	*Gerçeği ve Allâh'ı bir bul bakalım!*
Hüdâyî'nin sözü bu	*Hüdâyî'nin söyleyeceği son söz budur:*
Bana Allâh'ım gerek	*Ben Allâh'ımı arzuluyorum; benim O'na ihtiyacım var!*

KAYNAK : Mehmet Emin Ertan, *Aziz Mahmud Hüdâyi*, İstanbul 2001, s.150

Aziz Mahmud Hüdâyî Külliyesi'nin cümle kapısı üzerindeki kitabe.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.341.

IV

Bizi insân eden Sensin *Şükür yâ Rabbî yâ Rabbî* *Kemâl ihsân eden Sensin* *Şükür yâ Rabbî yâ Rabbî*	*Ey Allah'ım! Bizi insan olarak* *yaratan ve bu insanlığa olgunluk veren sensin.* *Sana şükürler olsun;* *teşekkür ederiz.*
Cihânı eyleyüb peydâ *Bize kıldın vücûd i'ta* *Hem ettin aşkile ihya* *Şükür yâ Rabbî yâ Rabbî*	*Bütün dünyayı (yokluktan) var eden sensin.* *Bize vücut, can veren sensin.* *Vücudumuza aşk ile hayat verdin;* *sana şükürler olsun!*
Bu zâtı kande bulurduk *Sıfâtı kande bulurduk* *Hayâtı kande bulurduk* *Şükür yâ Rabbî yâ Rabbî*	*Biz bu şahsiyeti,* *bu nitelikleri ve bu hayatı* *nerede bulabilirdik?* *Sana şükürler olsun!*
'İbâdı eyleyüb icâd *Kulûbu eyleyüb âbâd* *Edersin kendine irşâd* *Şükür yâ Rabbî yâ Rabbî*	*İbadeti icat ederek,* *kalplerimizi mutluluğa eriştirdin.* *Bizi, kendine ulaştırmanın yolunu gösterdin;* *Sana şükürler olsun!*
Senindir kudret ü kuvvet *Arada gayrılar âlet* *Bulunmaz lütfuna gâyet* *Şükür yâ Rabbî yâ Rabbî*	*Gerçek kudret ve kuvvet senindir. Sen dilediğini istediğin zaman* *yapabilecek güçtesin. Görünen, arada olan her şey araçtan* *başka bir şey değildir. Senin bize olan bağışlarının sayısına ve* *ölçüsüne sınır yoktur. Ey Allâh'ım, sana şükürler olsun!*
Hüdâyî'ye hüda geldi *Cenâbından 'atâ geldi* *Muhabbetden safâ geldi* *Şükür yâ Rabbî yâ Rabbî*	*Bu (garip) Hüdâyî'ye (senden) rehberlik geldi.* *Yüce zâtından (bu fakire) hediyeler geldi.* *Sevginle bize mutluluklar, huzur ve saadetler geldi...* *Ey Allâh'ım sana şükürler olsun!*

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : Mehmet Emin Ertan, *Aziz Mahmud Hüdâyî*, İstanbul 2001, s.94

V

Ezelden aşk ile biz yana-geldik *Hakîkat şem'ine pervane geldik*	*Biz ezelden beridir aşk ateşine yanarak bu günlere geldik.* *Biz Hak ve gerçek varlığın mumuna pervane olup, etrafında dönerek bugünlere geldik.*
Tenezzül eyleyib vahdet ilinden *Bu kesret âlemin seyrâna geldik*	*Biz tevazu göstererek "Vahdet" beldesinden,* *Bu çokluk ve hayâl alemini seyretmeğe geldik.*
Geçib fermân ile bunca 'avâlim *Gezerken 'âlem-i insâna geldik*	*Yüce Allah'ın özel izni ile âlemleri geziyorduk;* *Bu seyahat sırasında yolumuz insanlık âlemine geldi.*
Fena buldu vücûd-ı Fânî mutlak *Bıraktık katreyi ummâna geldik*	*Muhakkak bu geçici, yok olucu beden, bir gün göçecektir.* *Doğrusu bu göç ile, damlayı terk edip, denize gelmiş olacağız.*
Nemiz olan Huda'yâ Sana lâyık *Hemân bir lutf ile ihsâna geldik*	*Ey Allah'ım, sana lâyık neyimiz var ki,* *Senden bağış, lütuf istemek için huzuruna geliyoruz.*
Umarız irevüz bâkî huzura *Civar-ı Hazret-i Rahmân'a geldik*	*Ey Allah'ım, umarız ki senin yüce huzuruna kavuşur, kabul ediliriz;* *Yüce Rahman'ın (Allah'ım senin) yakınına geldiğimizde.*
Geçip âhir bu kesret âleminden *Hüdâyî halvet-i Sultân'a geldik*	*Çokluk ve hayal âleminden geçerek* *Hüdâyî kulun, Sultan (Allah) ile halvete geldi...*

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün)

KAYNAK : Mehmet Emin Ertan, *Aziz Mahmud Hüdâyî*, İstanbul 2001, s.74.

Azmîzâde Hâletî

(1570 İstanbul – 1631 İstanbul)

16. yüzyıl âlimlerinden Pîr Muhammed Azmî Efendi'nin oğludur. İyi bir öğrenim gördü. Hoca Sadeddin Efendi'nin öğrencisi oldu ve ondan icazet aldı. 21 yaşında müderris, 32 yaşında kadı oldu. Şam, Bursa, Edirne ve İstanbul'da kadılık yaptıktan sonra, Anadolu (1623) ve Rumeli (1627) kazaskerliklerine atandı. Bir ara Mısır'da kaymakamlık görevinde bulundu. Mezarı, Fatih Sofular Çarşısı yakınındaki okulun bahçesindedir. Dîvân şiirinde rubai ustası olarak tanınan, öyle ki kendisini İranlı ünlü rubai ustası Ömer Hayyam'la kıyaslayan ve onun kadar güzel rubai yazdığını söyleyen Hâletî, kendisinden sonra gelen kuşakları bu yönüyle etkilemiştir. Rubailerinde kimi zaman mistik bir dünya görüşü çerçevesinde kalarak münacaatlar yazdı, kimi zaman da sevgi temalarını işledi. Rubai, kaside, gazel ve mesnevilerinin yanı sıra, İslâm hukuku üzerine yapıtları da vardır.

1 2 3

Dîvân (1), Rubâiyyât (2) ve Molla Hüsrev'in eserine yaptığı ünlü haşiyesi "Hâşiye 'ala Düreri'l-Hükkam"ın (3) ilk sayfaları.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.348.

ESERLERİ

Dîvân : Tüm şiirlerini topladığı bu yapıt, 1603 yılından önce III. Mehmed adına düzenlenmiştir. Oldukça hacimlidir. Yazmalarının sayısı oldukça fazla olup sadece İstanbul kütüphanelerinde 20 kadar nüshası bulunmaktadır.

Sâkînâme : Mevcut yazmalarda beyit sayısı 496, 515 ve 520 olup birbirinden oldukça farklıdır. Tasavvuf ağırlıklı bu mesnevînin Topkapı Sarayı Müzesi ve Atıf Efendi kütüphanelerinde kayıtlı nüshaları bulunmaktadır.

Münşeat : Azmîzâde'nin bazı kişilere yazdığı mektupları içeren eser, hem şairin inşâ sanatındaki ustalığını göstermesi, hem de yaşadığı yüzyılın olaylarını yansıtması bakımından önemlidir. Topkapı Sarayı Müzesi, Nuruosmaniye, Süleymaniye ve yurt dışında Uppsala Üniversitesi kütüphanelerinde nüshaları mevcuttur.

Mihr ü Mâh : Bir çeviridir. Babası Azmî Efendi'nin başladığı, fakat ölümü üzerine yarım kalan Şemseddin Muhammed'in "Mihr ü Meh" adlı bu eserini tamamlamak üzere kaleme almış, fakat 500 beyitten fazla çeviremediğinden yarım kalmıştır.

KAYNAKLAR

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.319
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.289.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.193.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.96.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.167.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.41.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5 Basım), Ankara 1967, s.84.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.162.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.24
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.375
- **Şemsettin Kutlu**, *Divân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.249
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.30.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.338.

I

Olma ey dil gel hilâl-i ebrûsun âvâresi *Âşık-ı bî-dillere çokdur o mâhın yâresi*	*Ey gönül, gel, o hilâl kaşlının avaresi olma.* *O ay yüzlünün, kendisine gönlünü kaptıran âşıklara açtığı yara çoktur.*
Kays ile Ferhâd iderdi bir tedârük lâ-cerem *Derd-i aşkın olsa ger ölmekden özge çâresi*	*Kays ile Ferhad, mutlaka o çareye başvururlardı;* *Aşk derdinin ölmekten başka bir çaresi olsaydı.*
Hâk-i rûyun geh dil ü geh dîdede eyler karâr *Oldı gûyâ kim mahabbet çarhının seyyâresi*	*Yüzünün toprağı bazen gönülde, bazen gözde karar kılar.* *Sanki sevgi feleğinin uydusu oldu.*
Zâhidin kalbi kararmışdır nice sevdâyile *Hâtır-ı âşık ne deryâdır görünmez karası*	*Zâhidin kalbi nice sevda ile kararmıştır.* *Oysa âşığın hatırı öyle engin denizdir ki, onun karası gözükmez.*
Gâfil olma Hâletî zahm-ı zebân-ı düşmenin *Hançer-i hicrân gibi hergiz onulmaz yârası*	*Ey Hâletî, sakın gafil olma; düşmanın dil yarası,* *Ayrılık hançerinin yarası gibidir; iyileşmez.*

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.340.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Endûh-ı ferâk itdi sirâyet dil ü câna
Girdi yine seylâb-ı belâ hâne-be-hâne

Ayrılık acısı yine cana ve gönüle bulaştı.
Girdi yine belâ selleri, evden eve girdi.

Bin kerre eğer zahme-i şemşîr-i gam olsa
İrmez eli aşk ehlinin ol genc-i nihâna

Yüreğinde gam kılıcının bin yarası olsa,
Aşk ehlinin eli o gizli hazineye ermez.

Âşıkları yerden yere çalmağı çü sâye
Kimdir acabâ sevk idem ol serv-i revâna

Âşıkları böyle yerden yere çalman nedendir?
Kimdir acaba o servi boyluyu bu yola sevkeden?

Dihkâm-ı felek hilkat-ı harman-geh-i ikbâl
Mürg-ı harem olsam da eğer virmeye dâne

Talih harmanının yaratıcısı olan felek çiftçisi,
Tarlasını bekleyen bir kuş olsam da bir dane vermez bana.

Bezm-i emelin Hâletiyâ var idi hazzı
Sâkîsi eğer olmasa hem-reng-i zemâne

Erenler meclisinin bir lezzeti olurdu ey Hâletî,
Eğer, o meclisin sâkîsi, zamanın hilelerine bulaşmamış olsaydı.

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlun)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.339

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Sapanca Gölü – Tablo: Hoca Ali Rıza
Antik AŞ. Müzayede Kataloğu 19.4.1992

III

RUBAİLER

Ol dem ki tecelliyât-ı aşk etdi zuhûr
Kıldı dil-i karârı fevvâre-i nûr
Şol âteş-i aşka düşmüşem ben kim
Bir lem'asına tahammül etmez bir Tûr

KAYNAK : İskender Pala, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.375.

Ne zaman ki, aşk varlığını gösterdi.
O anda kararsız gönlümü bir nur fıskiyesi hâline getirdi.
Öyle bir aşk ateşine düşmüşüm ki,
(Bu ateşin) bir tek ışıltısına bir Tûr dağı olsa, dayanmaz.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

RUBAİ-2

Ahval-i cihânı her zaman söyleşelim
Amma gam-ı aşkımız nihân söyleşelim
Ey vâkıf-ı râz-ı aşk olan ârıf-i can
Ney gibi seninle bîzeban söyleşelim

KAYNAK : İskender Pala, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.375.

Dünya hallerini her zaman konuşalım.
Fakat aşkımızın gamını gizli konuşalım.
Ey aşkın sırrına vâkıf olan ruh arkadaşı,
Seninle ney gibi dilsiz konuşalım.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

RUBAİ-3

Ey mâder-i dehr subhumu şam etdin
Bi-rahm idüğün tamâm ilâm etdin
Tıfl-ı dil-i zâre vermedin şîr-i merâm
Pistân-ı ümidini siyeh-fam etdin

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.84.

Ey dünya denilen ana! Sabahımı akşam ettin,
Merhametsiz olduğunu tamamıyla gösterdin;
Ağlayan bir çocuk misali, gönlüme, emeli olan sütü vermedin,
Umduğu memelerini kapkara bir hâle getirdin!..

RUBAİ-4

Esrârını dil zaman zaman söyler imiş
Hengâme-i gamda dâstân söyler imiş
Aşk ehli olub da mihnet-i hicrâna
Ben sabr ederim diyen yalan söyler imiş

KAYNAK : Şemsettin Kutlu, *Divân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.251.

Gönül, sırlarını zaman zaman söylermiş;
Üzüntü döneminde bir destan söylermiş.
Âşık olup da ayrılık acısına,
Ben sabrederim diyen, yalan söylermiş.

RUBAİ-5

Ey derd-keş-i firâk her şeb âh et
Hasret nice olur melekleri âgâh et
Çün bağ-ı visâle ermeğe yok çâre
Gülzar-ı hayâl-i yâri nüzhet-gâh et

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.84.

Ey ayrılık derdi çeken, her gece âh et!
Hasret nasıl olur, meleklere göster!
Mademki kavuşma bahçesine ulaşmanın çaresi yok,
Hayalinde sevgilinin bulunduğu bahçelerde dolaş!

RUBAİ-6

Mahzûn oluruz kaçan ki dil-şâd olsak
Virân kalırız eğer ki âbâd olsak
Ol murg-ı cefâ-perest-i aşkız biz kim
Dâma düşeriz kafesden âzâd olsak

KAYNAK : Şemsettin Kutlu, *Divân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.252.

Gönlümüz mutlu olsa bile üzüntülü oluruz
Biraz kalkınır gibi olsak, hemen düşer yıkılırız.
Biz aşkın cefasını çekmeye alışmış kuşlarız,
Kafesimizden kurtulsak bile hemen bir avcının tuzağına düşeriz.

IV

Od yanar başımda gamdan sabra tâkat kalmadı
Bûriyâlar yakmağa ol şâha hâcet kalmadı

Üzüntüden başımda ateşler yanar, sabretmeye takat kalmadı.
O sultanın hasır yakmasına artık lüzum kalmadı.

Ceyş-i sultan-ı gama yer yok güzergâh olmadık
Arsa-ı âlemde bir günc-i ferâgat kalmadı

Üzüntü sultanının ordusunun geçmediği yol yok.
Şu dünya arsasında başımızı dinleyecek bir köşe kalmadı.

Kesret-i bârân-ı gamdan oldı bu gülşen harâb
Meyve-i ümmîdi gâyet bozdı lezzet kalmadı

Acı yağmurunun şiddetinden gül bahçesi harabeye döndü.
Ümidin meyveleri bozuldu, tadı kalmadı.

Ser-be-ser geşt eylesen bu deşti ey dil gördüğün
Tâbiş-i hurşîd-i gamdır zıll-ı râhat kalmadı

Bu çölü baştan başa geçsen ey gönül, görüp göreceğin,
Üzüntü güneşinin yakıcılığıdır; rahatlık veren bir gölge bile kalmadı.

Küştigîr-i merg degseydi gelür arkam yere
Hasta-i derd ü gam oldum bende kuvvet kalmadı

Pehlivan şöyle bir dokunuverse sırtım yere gelir.
Üzüntü ve dert hastası oldum, bende kuvvet kalmadı.

Korkum oldur kim hadeng-i gamzesi yer bulmaya
Murg-ı câna gelmedik tîr-i melâmet kalmadı

Korkum odur ki, onun bakışlarının oku yer bulamasın.
Can kuşuna saplanmadık kınama oku kalmadı.

Düşdiler gibi girüp birbir şihâbın şekline
Hâletî göklerde hiç necm-i sa'âdet kalmadı

Akanyıldızlar gibi kayıp gittiler;
Ey Hâletî, göklerde, mutluluk veren bir tek yıldız bile kalmadı.

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.340.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Tablo: Jean Etienne Liotard
Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.377

Mehmed Çelebi (HÂŞİMÎ)

(? Bursa – 1630, ?)

Asıl adı Mehmed Çelebi olup Hz. Muhammed'in soyundan geldiği için Hâşimî mahlâsını almıştır. Doğum ve ölüm tarihleri kesin değildir. Beliğ'in "Güldeste-i Riyaz-ı İrfan" adlı eserinde, Bursa'da doğduğu, saraçlık yaparak geçimini sağlamaya çalıştığı ve Bayramî tarikatına mensup olduğu yazılıdır. Bursa'dan İstanbul'a gelip öğrenimini tamamlayan Mehmed Çelebi, kadılık ve müderrislik yaptı. I. Ahmed ve Sadrazam Damat Nasuh Paşa'nın yakın dostluğunu kazandı. Gazel, kaside ve kıt'alarından anlaşıldığına göre, tarih düşürmede usta bir addı. Cevdet Paşa, "Belâgat-ı Osmâniye"sinde Hâşimî'yi, tarih düşürmenin imamlarından biri olarak kabul eder. Kasidelerinden birinde, çok yaşlı olduğundan söz edişine bakılırsa, tahminen seksen yıldan fazla yaşadığı ve 1630 yılından sonra öldüğü sanılmaktadır. Şiirlerini bir araya topladığı **Dîvân**'ı henüz yayımlanmamıştır.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.93
- **Faik Reşad**, *Eslaf, Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler*, (Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu), İstanbul, Tarihsiz, s.199.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.141.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.615.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.140.

I

BEYİTLER

Âdetim dâmânına yüz sürmek iken daima
Âsetînin öptürüp etti yeni ihsan bana

*

Dedi katsam mı şarabına rakibin zehrin
Dedim ana dolu sun câmı hey âfet kat kat

*

Çeşmin hayâli hâtır-i ağyârı kıldı cây
Güyâ ki seng-i hârede şâhin yuvasıdır

*

Arz eyleme nâdâna ruhün genc-i nihân ol
Gir gönlüne erbâb-ı dilin gevher-i kân ol

KAYNAK : Faik Reşad, *Eslaf, Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler*, (Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu), İstanbul, Tarihsiz, s.200.

SÖZLÜK

dâmân : *Etek.*
âsetîn : *Esvap kolu, yen.*
câm : *Kadeh.*
çeşm : *Göz.*
ağyâr : *Gayrılar, yabancılar.*
cây : *Yer.*
seng-i hâre : *Sert kayalık.*
nâdân : *Câhil, bilmez; kaba, terbiyesi kıt.*
genc-i nihân : *Gizli hazine.*
erbâb-ı dil : *Gönül erbabı.*
gevher-i kân : *Maden cevheri.*

II

MÜSEDDES

(......)
Bî bekâdır gâfil olma dehr-i bî bünyâddan
Pîre-zendir köhne kalmıştır Semûd ü Âd'dan
Kıssa-i İskender'i gör hisse al Şeddâd'dan
Neyledi Kasr-ı Süleyman'ı suâl et bâd'dan
Merhamet umma gönül bu kerdiş-i bî dâddan
Kimse ma'mûr olmamıştır bu harâb-âbaddan
(......)

KAYNAK : Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.141.

SÖZLÜK

bî-bekâ : *Devamsız, sebat etmeyen.*
dehr-i bî bünyâd : *Asılsız dünya.*
Pîre-zen : *Kocamış.*
bâd : *Yel, rüzgâr.*
ma'mûr : *Bayındır, şenlikli.*
harâb-âbad : *Oldukça harabe.*

Rusûhî İsmail Dede (ANKARAVÎ)

(? Ankara – 1631 İstanbul)

Doğum tarihi ve ailesiyle ilgili bilgi yoktur. Öğrenimine Ankara'da başladı. İyi derecede Arapça ve Farsça öğrendi. Bayramî ve Halvetî tarikatlarına girip icazet aldı. Daha sonra, gözlerini tedavi için gittiği Konya'da Bostan Çelebi'yle tanışıp Mevlevîliğe intisap etti. İstanbul'a gelip Galata Mevlevîhanesi şeyhi oldu ve ölünceye kadar bu görevini sürdürdü. Mezarı, mevlevîhânenin haziresindedir. Ebced hesabıyla, Galata Mevlevîhânesi'nin kuruluş tarihi olan 1491'e denk düşen "Rusûh" kelimesini esas alarak Rusûhî mahlâsıyla şiirler yazan İsmail Dede, daha çok Mesnevî şerhi ve "Minhâc ül-Fukara" adlı eseriyle tanınır. Mesnevî'ye yazdığı 6 ciltlik şerh nedeniyle "Hazret-i Şârih" unvanıyla anılır. Bir dîvân oluşturacak kadar şiir yazdığı hâlde düzenlediği dîvânı ele geçmemiştir.

"Hadis-i Erbain Şerhi"nin ilk sayfası.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.359

ESERLERİ

Mesnevî Şerhi : Rusûhî İsmail Dede'nin Mecmuât ül-Letâif ve Ma'muret ül-Maârif adını verdiği Mesnevî Şerhi 6 büyük cilt hâlinde kaleme alınmıştır. Daha sonraki yıllar Mısır ve İstanbul'da 6 cilt hâlinde basılan Mesnevî'nin 7. cildi bulunup yayımlanmışsa da başta Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhi Subuhî Dede olmak üzere birçok Mevlevî, bu 7. cildin Mevlânâ'nın görüşlerine uymadığını belirterek eleştirmişlerdir.

Miftâh ül-Belâga ve Misbâh ül-Fesaha : Edebiyata ve dilbilgisi kurallarına ilişkin bu eser 1867 yılında yayımlanmıştır.

Minhâc ül-Fukarâ : Tasavvufa ilişkin kelime ve deyimlerle dervişliğin özelliklerini açıklayan bir eserdir.

Adı geçen bu eserleri dışında Türkçe, Arapça ve Farsça yazdığı, tasavvuf ve dervişlik konularında kitapları da vardır.

KAYNAKLAR

- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983, s.143.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.118.
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.181.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.301.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.359.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.101.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 11. Cilt, İstanbul 1992, s.5813.

Firkatte ve vuslatta değil ruhumuz anla	*Ruhumuz ne tam kavuşmuşluk, ne de ayrılmışlık içindedir, anla!*
A'cube seyirdir ki visâl içre cüdâyız	*Şaşılacak bir şey bu; kavuşmuşluğun içinde, ayrı düşmüşüz.*
Pervaz edemez mürg-i hıred mertebemizde	*Akıl kuşu, bizim kadar yükseklerde uçamaz.*
Bir evc-i hakâyıkta gezer turfa nümâyız	*Biz, gerçeklerin en yükseğinde gezen, yeni ortaya çıkmış bir devlet kuşuyuz.*
Geh âbid ü geh zâhid ü geh nâsih-i sırgû	*Bazen kulluk görevini yaparız; bazen softa, bazen de gizem söyleyen öğütçüyüz.*
Geh sûfi vü geh sâfi vü geh sırgeh-i pâyız	*Bazen sûfi, bazen saf, bazen ayak altında; bazen başlar üstündeyiz.*
Geh mest ü geh âyık gehi âlim gehi fâsik	*Bazen esrik, bazen ayık, bazen bilgin, bazen bozguncu,*
Geh gayret ile bir şeyi bilmez cühelâyız	*Bazen de olaylar karşısında şaşkın, hiçbir şey bilmeyen kara cahiliz.*
Benlikten ü senlikten edip özümüzü pâk	*Özümüzü, "ben"likten ve "senlik"ten arıtıp*
El minnetülillâh ki bu dem bi "men" ü "mâ" yız	*Tanrı'ya şükrolsun ki şimdi "men"siz ve "ma"sız kalmışız.*
Her kim ki Rusûhî gibi aşk ile fenâdır	*Kim Rusûhî gibi aşk ile yok olmuşsa,*
Hâk-i rehine cân ile bâş ile fedâyız	*Yolunun toprağına canla başla fedayız.*

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.181

Hâfız Ahmed Paşa (MÜEZZİNZÂDE)

(1564 ? Filibe – 1632 İstanbul)

Şairliğinden çok, devlet adamlığıyla tanınır. Asıl adı Ahmed olup Filibeli bir müezzinin oğludur. Genç yaşında İstanbul'a geldi; sesinin güzelliğiyle dikkati çekti ve Enderun'a alındı. Öğrenimini tamamladıktan sonra çeşitli devlet görevlerinde bulundu. 1622 yılında Diyarbakır valiliğine atandı. 1626 yılında padişah IV. Murad'ın kız kardeşi Ayşe Sultan'la evlendi. Bağdat seferinde başarılı olamayan Hüsrev Paşa'nın azli üzerine ikinci kez sadrazam oldu. (1631) Sadrazamlığı, yeniçeriler arasında hoşnutsuzluk yarattı. Bunun üzerine saraya yürüyen yeniçeriler, isteklerini bildirip içlerinde Hâfız Ahmed Paşa'nın da bulunduğu 17 kişinin katledilmesini istediler. Topal Recep Paşa'nın kışkırttığı isyancıların bu istekleri yerine getirildi ve isyancılar tarafından parçalanarak öldürüldü. Vasiyeti gereği Üsküdar'a defnedildi ve Recep Paşa sadrazamlığa getirildi. Devlet adamlığının yanı sıra Hâfız mahlâsıyla şiirler de yazan Ahmed Paşa'nın düzenlediği **Dîvân**'ının tek yazma nüshası Millet Kütüphanesi'ndedir. Dîvân'da Sultan I. Ahmed'in bazı gazelleri ve paşanın bunlara yazdığı nazirelerle Sultan I. Ahmed'e yazılan kasideler ve bazı tarihler yer almaktadır. IV. Murad'a gönderdiği **Şikâyetnâme**'si ünlüdür. Daha çok devlet adamlığı üzerinde durulduğundan, Riyâzî ve Rıza tezkirelerinde verilen bilgiler yetersizdir.

KAYNAKLAR

- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.337
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 10 Cilt, İstanbul 1992, s.4929.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.13.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.66.

Askerinden yine erişdi selâmet haberi
Müjde ey şâh-ı cihân geldi beşâret haberi

Kefere kal'alarını bırakub kaçmışlar
Varıcak askerinin anda azîmet haberi

İki surun haber-i fethi bize verdi sürûr
Demidir dolsa cihâna bu meserret haberi

Şerbet-i nusrete kanmış kamu îmân ehli
Hak budur verdi dimâğ-ı dile lezzet haberi

Berre vü bahre giden askerin ola mansûr
Tapuna dâim ire fırsat u nusret haberi

Hazret-i Hak'dan umar cân ile Hâfız benden
Kızılelma alınup ire ganîmet haberi

KAYNAK : **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.344.

SÖZLÜK

- **beşaret :** *Müjde, muştu.*
- **kefere :** *Kâfirler, Müslüman olmayanlar.*
- **azîmet :** *Gitme, gidiş.*
- **sürûr :** *Sevinç.*
- **dem :** *An, vakit, zaman.*
- **meserret :** *Sevinç, şenlik.*
- **nusret :** *Yardım, başarı, üstünlük.*
- **kamu :** *Hep, bütün.*
- **dimağ :** *Beyin, akıl, şuur.*
- **mansûr :** *Allah'ın yardımıyla galip gelmiş.*
- **berr :** *Kara, toprak*
- **bahr :** *Deniz, büyük göl.*
- **dil :** *Gönül, yürek, kalp.*

Hüdâyî (ÂHİZÂDE HÜSEYİN EFENDİ)

(1572 İstanbul – 1634 Yeşilköy/İstanbul)

II. Selim dönemi Anadolu kazaskerlerinden Âhizâde Mehmed Efendi'nin oğludur. Hoca Sadeddin Efendi'nin öğrencisi oldu. Öğrenimini tamamladıktan sonra çeşitli medreselerde müderrislik yaptı. Sırasıyla İstanbul kadılığı, Anadolu kazaskerliği, Rumeli kazaskerliği ve Şeyhülislâmlık görevlerine getirildi. İznik kadısının asılmasını hoş karşılamadığını belirtir bir mektubu Valide Kösem Sultan'a göndermesi sonucu padişahın gazabına uğrayarak babasıyla birlikte Kıbrıs'a sürüldü. Kıbrıs'a gitmek üzere yola çıktığı sırada gemisi durdurulup kıyıya çıkarıldı ve Yeşilköy civarında boğduruldu ve Osmanlı tarihine, idam edilen ilk şeyhülislâm olarak geçti. Devlet adamlığının yanı sıra Hüdâyî mahlâsıyla şiirler de yazan Hüseyin Efendi, genellikle gazel ve ilâhîleriyle tanınmış olup dönemin şiir mecmuaları ve tezkirelerde eserleri yer almıştır.

KAYNAKLAR

- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.349.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.282.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 1. Cilt, İstanbul 1992, s.199
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.288

İLÂHÎ

Cümle eşya uykusundan uyandı
Uyan hey gözlerim gafletten uyan
Zikr ü tesbihünü kana boyandı
Uyan hey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan

Seller cuş eyleyüp bulanıp çağlar
Cennet misâl olmuş bahçeler bağlar
Seherde bülbüller ah edip ağlar
Uyan hey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan

Dosttan gel olduğun haber almışlar
Şüküfe meclis-i bezme gelmişler
Güller ele zerrin kadeh almışlar
Uyan hey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan

Nedir bu şöhret ü nedir bu izzet
Nedir bu işret ü nedir bu lezzet
Aç gözünü, kopısardır kıyâmet
Uyan hey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan

Hüdâyî bilirsin fânî cihânı
Bâd üzre imiş esk'âşiyânı
Erişir her bahârın bir hazânı
Uyan hey gözlerim gafletten uyan
Uyan uykusu çok gözlerim uyan

KAYNAK : Cemil Çiftçi, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.351.

SÖZLÜK

gaflet : *Boş bulunma, dalgınlık.*
cuş eylemek : *Coşmak.*
şüküfe : *Çiçek.*
bezm : *İçkili, eğlenceli meclis.*
zerrin : *Altından yapılmış; parlak.*
işret : *İçki; içki içme.*
fânî : *Ölümlü, geçici.*
bâd : *Yel, rüzgâr.*
âşiyân : *Mesken, ev.*
hazân : *Sonbahar, güz.*

Mantıkî

(1595 Şam – 1635 Şam)

Asıl adı Ahmed'dir. Tezkirelerde, Nahcıvanlı ve Acem olduğu, daha sonra Şam'a yerleştiği kayıtlıdır. Dönemin ünlü bilginlerinden Molla Şerefüddin'in öğrencisi oldu. Çeşitli görevlerden sonra Salihiye'deki Selimiye Medresesi müderrisliğine atandı. Halep kadılığından azledilen Abdülkerim Efendi'yle birlikte İstanbul'a geldi. Şeyhülislâm Yahya Efendi ile tanıştı; müderris ve padişah musahibi oldu. 1634 yılında Halep ve Şam kadılığına atandı. Mütesellim Osman Ağa ile geçinemedi, onun şikâyeti üzerine idam edilip Ferâdis Mezarlığı'na defnedildi. Mantıkî'nin İstanbul'a gelişi, Yahya Efendi ile tanışıp IV. Murad'ın ilgisini çekmesi ve onun nedîmi olması üzerine, padişahın isteği üzerine Nef'î'yi hicveder ve bu hiciv, bir anlamda onun sonunu hazırlar; Osman Ağa'nın şikâyeti bahane edilip fetvaya bile gerek duyulmadan öldürülür. Muhammed Muhibbî, Mantıkî'nin üç dilde şiir yazdığını söyler. Dîvânçesinde Farsça bir kaside ve Arapça bir şiirinin olması, bunun kanıtıdır. Türkçe bir Dîvân'ı vardır. 1867'de basımı yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi ve Atıf Efendi kütüphanelerinde yazma iki nüshası bulunmaktadır.

K A Y N A K L A R

- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.380
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.105.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.29
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.229
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.141.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.812
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.225
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 15. Cilt, İstanbul 1992, s.7775.

I

GAZEL

İsterse söyünsün feleğin meş'al-i mâhı	*İsterse sönsün feleğin ayının meş'alesi.*
Dünyâya yeter sînemizin şu'le-i âhı	*Dünyaya yeter sinemizin âhının şulesi.*
Şimden gerü "Yâ Hû" sizi ey sabr u tahammül	*Ey sabır ile tahammül, "Yâ Hû" sizi şimden geri,*
Sultân-ı gamın kalbe hücum etdi sipâhı	*Gam sultanının askeri kalbe hücum etti.*
Zâhid yüreğin taş ise de gör tayanur mı	*Ey sofu, yüreğin taş ise de gör, dayanır mı?*
Bir kez hele gözden geçir ol tîr-i nigâhı	*Bir kez hele, o bakış okunu gözden geçir.*
Bir gün düşürür aşk seni çâh-ı belâya	*Seni aşk belâ kuyusuna bir gün düşürür,*
Elden koma ey dil resen-i zülf-i siyâhı	*Ey gönül, kara zülfün ipini elde koma.*
Hâküster-i pervâneyi gör neyledi şem'a	*Pervanenin toprağa düşüşünü gör; mum ona neyledi!*
Tâcı zer iken bir nemede etdi melâhî	*Tacı altın iken onu bir keçeye oyuncak eyledi.*
Her nesnede hem-rengine var idi ta'allük	*Her şeyde, kendi renginde olana, benzerine ilgi vardır.*
Şimdi sezemem kâh-rubâ cesb ide kâhı	*Şimdi kehribarın saman çöpünü çekebileceğini sanmam.*
Görmez gözümüz Mantıkîya hâb-ı ferâgat	*Gaflet sabahının rüzgârı, meltemi esmese ey Mantıkî,*
Bâd-ı seher-i gaflet eğer esmese gâhî	*Dünya işleriyle uğraşmama uykusunu gözümüz görmez.*

KAYNAK : **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.341

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Hisar –
Tablo: Ahmet Zihni Çandır

Librairie de Pera
39. Müzayede Katalogu
16.5.2002

II

GAZEL

Şem'-i bezm artırmasın pervanenin germiyyetin
Rüzgâr eyler perîşan korkarım cem'iyyetin

Şerbet-î telh-î cefadan hisse dil olduk yeter
Bilsek ey sakiy mey-î lütfun dahî keyfiyyetin

Şöyle telhettî müzâk-ı câni zehr-î gussa kim
Duymaz oldu hasta dil âb-ı hayatın lezzetin

Sâyesin dervîş-i bîberk ü nevâdan dûr eden
Saklasın ârâyiş-î tâbûta nahl-î himmetin

Biz ki ceyb-î hırkayâ çektik serî şimdengerü
Bâşınâ çalsun felek zıll-î hümay-ı himmetin

Mantıkî âlemde yok bûy-î muhabbetten eser
Benzer ezcây-ı vücudun aldılar hâsiyyetin

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.229.

Meclisteki ışık, pervanenin ısısını, ateşini artırmasın,
Sonra zaman, korkarım ki topluluğunu perişan eder.

Cefanın acı şerbetinden yeterince payımızı aldık.
Ey saki, biraz da bağış şarabı nicedir, onu bilsek!

Istırabın zehri, can zevkini öyle acılaştırdı ki
Hasta gönlümüz, ölümsüzlük suyu sunulsa, tadını alamaz oldu.

Yoksul ve sessiz dervişlerden, Tanrı'ya bağlanmış, iyi kalpli insanlardan gölgesini saklayan gururlu adam,
Himmet, yardım ağacına benzettiğimiz vücudunu, tabutunu süslemeye saklasın öyleyse.

Biz ki hırkamızın yakasına çektik başımızı (dervişliğin o tok gözlü bir şey istemez ruhu içine gömüldük).
Bundan sonra felek, yardım, bağış denen hüma kuşunun gölgesini, kendi başına çalsın!

Ey Mantıkî, evrende sevgi, vefa kokusundan eser kalmamış,
Vücut organlarındaki niteliklerin tamamen yok olmasına benzer bu hâl.

Nef'î

(1572 Hasankale/Erzurum – 1635 İstanbul)

Asıl adı Ömer'dir. Çocukluk ve gençlik yıllarına ilişkin bilgi yoktur. "Nef'î" mahlâsının, devrin tarihçilerinden Mustafa Âli Bey tarafından verildiği söylenir. İlk gençliğinde güçlü bir eğitimden geçtiği anlaşılan Nef'î, Arapça ve Farsça öğrenmiş, İran edebiyatının ünlü şairleri Hâfız ve Sâdi'nin yapıtlarını okuyarak yetişmiştir. I. Ahmed döneminde İstanbul'a gelerek, resmî görevlere atanma fırsatı bulmuş, padişaha ve ona yakın kişilere sunduğu kasidelerden sonra saray tarafından himaye edilmiş, II. Osman ve IV. Murad dönemlerinde de sarayla olan ilişkilerini sürdürmeyi başarmıştır. I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman ve IV. Murad döneminde şöhreti gittikçe artan Nef'î, özellikle IV. Murad'ın padişahlığında geniş sevgi ve itibar kazanmış, özel meclislerinde okuduğu şiirleri oldukça ilgi görmüştür. Bilinmeyen sebeplerle bir süre sonra gözden düşerek Edirne'ye gönderilmiş ve IV. Murad tarafından kendisine bir daha taşlama türü şiir yazmaması emredilmiştir. Edirne'de Muradiye mütevelliliği görevinde bulunduğu sırada padişaha sunduğu bağlılık kasidelerinin karşılığını görerek, yeniden İstanbul'a alınmışsa da, çok geçmeden Vezir Bayram Paşa'yı taşlayan bir şiiri yüzünden boğdurularak öldürülmüştür. Nef'î'nin, sözcüklerin dize içinde titizlikle yerleştirilmelerinin sonucu, olağanüstü ses ve uyum olanaklarını gerçekleştiren bir şair olduğunda birleşen edebiyat tarihçileri, şiirlerindeki somut benzetiler üzerinde de dururlar. Gerçekten, içten bir coşkunun taşar gibi göründüğü her şiirinde, işlediği konuyu akla gelebilecek bütün ögeleriyle oluşturarak, betimlemeyi ses çağrışımlarıyla zenginleştirmesi, şiirinin özellikleri arasındadır. Nef'î, kaside türünde en başarılı şairler arasında kabul edilmektedir. Şiirlerinde Örfî ve Enverî'nin etkisi açıkça görülür. Dile, vezin ve kâfiyeye oldukça hâkimdir. Bu arada Farsça şiir yazmakta da oldukça başarılıdır. Başka bir özelliğinin, övgülerindeki abartmalar olduğu söylenebilir; bu yanı, kendisini övdüğü şiirlerde de görülür.

Dîvân'ın giriş sayfası.
Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.359

E S E R L E R İ

Türkçe Dîvân : Nef'î'nin ustalığını kanıtlayan eserde, 60 dolayında kaside, 136 gazel, 1 sâkinâme ve diğer nazım şekilleriyle yazılmış şiirler yer alır. 1836 yılında Mısır'da ve 1852'de İstanbul'da eski yazıyla iki ayrı baskısı yapılmıştır. Yeni harflerle basımını 1993'te Metin Akkuş gerçekleştirmiştir.

Farsça Dîvân : Ali Nihad Tarlan tarafından 1944 yılında Türkçeye çevrilmiştir. Özellikle tasavvufî ağırlıklı konulara yer verilen Dîvân'da yer alan "Tuhfetü'l-Uşşak" adlı 97 beyitlik kaside, Fuzulî'nin "Enisü'l Kalb" adlı eserine nazire olarak yazıldığından, bazı araştırmacılar tarafından müstakil bir eser olarak kabul edilir.

Siham-ı Kaza (Kader Oklan) : Türk hiciv ve mizah edebiyatımızın en ünlü yapıtıdır. Eserde küfür ve sövgüye yer verilmesi, esprili ve müstehcen şiirlerin bulunması gibi sebeplerle günümüze kadar eserle ilgili bilimsel ve ciddî bir inceleme yapılmamıştır. 1943'te yeni harflerle Saffet Sıtkı Bilmen tarafından eksik bir baskısı yapılmıştır. Nüshaları İstanbul Üniversitesi ve Millet kütüphanelerindedir.

K A Y N A K L A R

- **Abdülkadir Karahan,** *Nef'î Dîvânı'ndan Seçmeler,* İstanbul 1972.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.278.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.183.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 5. Cilt, İstanbul 1986, s.105.
- **Ahmet Atillâ Şentürk,** *Osmanlı Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.513.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1999, s.351.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.903.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.6.
- **Cemil Çiftçi,** *Maktul Şairler,* İstanbul 1997, s.354.
- **Mehmet Çavuşoğlu,** Divan Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri),* Sayı 415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.68.
- **Cem Dilçin,** Gazel, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri),* Sayı 415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.224.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.86.
- **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.267,324
- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.181.

I

RUBAİ

Yâ Rab dilimi sehv ü hatâdan sakla
Endîşemi tezvîr ü riyâdan sakla
Basdım reh-i vâdî-i rubâ'îye kadem
Ta'n-i har-i nâdân-i dü-pâdan sakla

Allah'ım, dilimi, her türlü yanılmadan sakla.
Düşüncemi de yalan dolan ve ikiyüzlülükten koru.
Rubai vadisi yoluna ayak bastım;
İki ayaklı cahil eşeklerin yergilerinden beni sakla.

KAYNAK : Abdülkadir Karahan, *Nef'î Dîvânı'ndan Seçmeler,* İstanbul 1972, s.206.

Dîvân-ı Nef'î'den iki sayfa.
Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.359.

II

GAZEL

Ne tende cân ile sensiz ümid-i sıhhat olur
Ne cân bedende gam-ı firkatinle râhat olur

Sensiz, bir tende can da olsa, ne sağlıktan umut kalır,
Ne de can, bedende, ayrılığın acısıyla rahat olur.

Ne çâre var ki firâkınla eğlenem bir dem
Ne tâli'im meded eyler visâle fırsat olur

Ne senden ayrı avunmanın çaresi var;
Ne talihim yardım edip kavuşmaya fırsat olur.

Dil ise gitdi kesilmez hevâ-yı aşkından
Nasihat eylediğimce beter melâmet olur

Gönül, aşkının arzusuna tutulmuş, gitti gider;
Öğüt verince de zıtlaşıp rezil olur.

Belâ budur ki alışdı belâlarınla gönül
Gamın da gelse dile bâ'is-i meserret olur

Belâya bak sevgilim, belânı hoş görür gönlüm;
Üzüntü de gelse gönle, sevinç nedeni olur.

Ne şeb ki kûyuna yüz sürmesem o şeb ölürin
Ne gün ki kâmetini görmesem kıyâmet olur

Hangi gece, kapına yüz sürmesem, o gece ölürüm.
Ne gün ki boyunu görmesem, kıyamet olur.

Nedir bu tâli' ile derdi Nef'î-i zârın
Ne şûhı sevse mülâyim dedikce âfet olur

Nedir bu talih ile derdi, inleyen Nef'î'nin?
Kimi sevse, "uysal ol canım" dese, âfet olur.

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilun)

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Dıvan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.324.

III

GAZEL

Yâra derdüm diyemem bezm-i şerâb olmayıcak
Cürmün ikrâr idemem mest-i harâb olmayıcak

Sevgiliye derdimi diyemem, şarap meclisi olmayınca.
Suçumu açığa vuramam, esrik düşüp yıkılmayınca.

Âfitâb ol ruh-ı pür-tâba nazîr olsun mı
Bu yakar âlemi bir lahza nikâb olmayıcak

Güneş, o ışık dolu yanağa nasıl benzetilir ki..
Benim güneşim yakar sizi; bir an için kendinizi örtmeyince.

Cezbe-i hüsni gönül hattına ta'lîk eyler
Niçe hall itmek olur anı kitâb olmayıcak

Gönlü kendine çeken, onun yüzündeki yazıya benzeyen tüyleridir.
Elde kitap olmayınca bu yazıyı çözmek nasıl mümkün olur?

Tutalum rûz-i şümâr olsa kim eyler da'vâ
İtdüğün zulme senün hadd ü hisâb olmayıcak

Günler sayılı olsaydı, kim konusunu, lâfını ederdi,
Ettiğin zulme, senin, sınır ve hesap olmayınca?

Sen bu rüsvâlıgı ey Nef'î komazsın elden
Yârdan yine sana hışm u itâb olmayıcak

Sen bu yüzsüzlüğü, ey Nef'î, elden bırakmazsın;
Sevgiliden sana sert bir davranış ve tersleme olmayınca.

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.267

IV

GAZEL

Tûtî-i mu'cize-gûyem ne disem lâf degül	*Mucize gibi sözler söyleyen bir papağanım, dediklerim boş lâf değil.*
Çerh ile söyleşemem âyinesi sâf degül	*Felekle konuşup küçülemem; onun kalbi temiz değil.*
Ehl-i dildür diyemem sînesi sâf olmayana	*Kalbi temiz olmayana, gönül insanıdır diyemem.*
Ehl-i dil bir birini bilmemek insâf degül	*Gönüldeşlerin, birbirlerini bilmemesi insafa sığar bir iş değil.*
Yine endîşe bilür kadr-i dür-i güftârum	*Felek, alçaksa da, dünya değer bilmezse de, inciye benzeyen sözümün değerini,*
Rûzigâr ise denî dehr ise sarrâf degül	*Ancak düşüncesi incelmiş kişiler bilir.*
Girdi miftâh-ı der-i genc-i ma'ânî elüme	*Mânâ hazinesinin kapı anahtarı elime geçti.*
Âleme bezl-i güher eylesem itlâf degül	*Evrene bol bol mücevher dağıtsam, boşa harcamış olmam.*
Levh-i mahfûz-ı sühandür dil-i pâk-i Nef'î	*Nef'î'nin temiz gönlü, şiirin yazıldığı bir levhadır.*
Tab'-ı yârân gibi dükkânçe-i sahhâf degül	*Dostlarınki gibi, kitapçı dükkânı değil.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.338.

V

Göz ucuyla âşıka geh lütfeder gâhî itâb	*Âşıka, göz ucu ile bazan lütfeder, bazan da paylar.*
Bir suâle yer komaz ol gamze-i hâzır-cevâb	*O hazır cevap yan bakış, göz süzüş, bir soruya yer komaz.*
Çeşm-i bezmi fitne kurmuş işve almış câm ele	*Gözü, fitne meclisi kurmuş; işve, eline kadehi alıp yan bakışını*
Bâde-i nâz ile etmiş gamzesin mest-i harâb	*naz şarabı ile yıkılacak halde sarhoş etmiş.*
Lebleri üzre gubâr-i hatt-i nev-hîzi değil	*Dudakları üzerinde yeni terleyen ayva tüyleri değildir;*
Nâfe-i âhû-yi çeşminden dökülmüş müşk-i nâb	*âhûya benzeyen gözünden halis misk dökülmüştür.*
Çeşm-i mesti tîğ çekmiş gamzeden bir Kahraman	*Sarhoş gözü, yan bakışından kılıç çekmiş bir Kahraman,*
Ebrû-yi müşkîni bir şimşirden hâlî kırâb	*kara kaşları ise, kılıcı sıyrılmış bir kındır.*
Nice tutsun tîr-i yâra sînesin Nef'î nişân	*Nef'î göğsünü sevgilinin okuna nasıl hedef etsin?*
Anı kor mu bir karâr üzre dil-i pür-ıztırâb	*Istırap ile dolu gönül, onu, bir karar üzre bırakır mı?*

KAYNAK : Abdülkadir Karahan, *Nef'î Divânı'ndan Seçmeler*, İstanbul 1972, s 154

VI

RUBAİ

Yâ Rab kerem et bendene ihsân eyle	*Ey Tanrım, kerem et, kuluna ihsanda bulun.*
Düşvâr olan ahvâlimi âsân eyle	*Güç olan durumumu kolaylaştır.*
Dünyâ hevesinden koma gönlümde eser	*Gönlümde, dünya hevesinden bir iz bırakma;*
İstersem eğer cenneti zindân eyle	*Eğer cenneti bile istersem, orasını bana zindan eyle.*

KAYNAK : Abdülkadir Karahan, *Nef'î Divânı'ndan Seçmeler*, İstanbul 1972, s.206.

Dîvân-ı Nef'î'deki Hotin Kasidesi metninden dört sayfa.

Ahmet Atillâ Şenturk, Osmanlı Şiiri Antolojisi, İstanbul 1999, s.520

VII

GAZEL

Çekdiğim derdi ne hem-hâne ne hem-râh bilir *Âşıkım hâl-i dil-i zârımı Allah bilir*	*Benim çektiğim üzüntüyü ne ev halkı, ne de yoldaş bilir.* *Ben âşıkım, ağlayan gönlümün durumunu, ancak Allah bilir.*
Dâd o zâlimden eğer böyle kalırsa nâzı *Ne figân-i şeb ü ne âh-i seher-gâh bilir*	*Eğer nazlanması böyle sürüp giderse o zâlimin elinden feryât;* *o, ne geceleyin ıstıraplı iniltilerimi, ne de seher vakti çektiğim âhları bilir.*
Söyleşilmez nigeh-i şûhu aceb müstağni *Ne zebân-i dil ü ne şîve-i dil-hâh bilir*	*Şuh bakışı, öylesine tuhafça davranıyor ki (müstağni), onunla söyleşilmez;* *ne gönül dilinden anlıyor, ne de gönlün isteği olan naz ve tutumu biliyor.*
Gamzesi âteş-i sûzâne girer bir câdû *Ne dil-i şu'le-feşân ne âlev-i âh bilir*	*Gamzesi, yakıcı ateşe giren bir cadıdır ki, o, ne alev saçan gönlü,* *ne de âh çekmenin alevini bilir.*
Böyle dilber ne belâdır başına ey Nef'î *Her nigâhını kazâ âfet-i cân-gâh bilir*	*Ey Nef'î, böyle bir gönül götürücü güzel, senin başına ne belâdır?* *Kazâ ve kader, onun her bakışını, can azaltıcı bir âfet bilir.*

KAYNAK : **Abdülkadir Karahan,** *Nef'î Divânı'ndan Seçmeler,* İstanbul 1972, s.176

VIII

RUBAİ

Ben âşık-i hercâyi ve dil-âşüfte *Ol şûh ise hem mey-keş ü hem âlüfte* *Bilmem nic' olur mihr ü mahabbet hâli* *Bu nükte-i ser-beste kalır nâ-güfte*	*Ben hercayi ve perişan gönüllü bir âşıkım.* *O şen, oynak güzel ise hem sarhoş, hem de açık meşrepli ve düşkün.* *Sevgi ve dostluk durumu nasıl mümkün olur? Bilmem.* *Bu ucu bağlı nükte, söylenmemiş kalır.*

KAYNAK : **Abdülkadir Karahan,** *Nef'î Divânı'ndan Seçmeler,* İstanbul 1972, s.206.

IX

RUBAİ

Ey dil hele âlemde bir âdem yoğ imiş *Var ise de ehl-i dile mahrem yoğ imiş* *Gam çekme hakîkatde eğer ârif isen* *Farz eyle ki el'ân yine âlem yoğ imiş.*	*Ey gönül, hele dünyada, tam adam denmeğe değer bir kişi bile yokmuş.* *Varsa bile, gönül sahiplerine, pek anlayışlı ve sezgili kimselere mahrem olan yokmuş.* *Eğer gerçekten ârif insan isen, hiç üzülme, tasalanma;* *Tut ki; şimdiki halde de, yine evren yokmuş.*

KAYNAK : **Abdülkadir Karahan,** *Nef'î Divânı'ndan Seçmeler,* İstanbul 1972, s.206

IV. Murad

Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, 2. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.259.

X

KASİDE

Der Sitâyiş-i Sultân Murâd

Esdi nesîm-i nev-bahâr açıldı güller subh-dem
Açsın bizim de gönlümüz sâkî meded sun câm-i Cem

Erdi yine ürd-i behişt oldu havâ amber-sirişt
Âlem behişt ender behişt her gûşe bir bâğ-i İrem

Gül devri ayş eyyâmıdır zevk u safâ hengâmıdır
Âşıkların bayramıdır bu mevsim-i ferhünde-dem

Dönsün yine peymâneler olsun tehi humhâneler
Rakseylesin mestâneler mutripler etdikçe nağam

Bu demde kim şâm ü seher meyhâne bâğa reşk eder
Mest olsa dilber sevse ger ma'zürdur şeyhü'l-harem

Yâ neylesin bîçâreler âlüfteler âvâreler
Sagar suna mehpâreler nûş etmemek olur sitem

Yâr ola câm-i Cem ola böyle dem-i hurrem ola
Ârif odur bu dem ola ayş u tarabla muğtenem

Zevkı o rind eyler tamâm kim tuta mest ü şâd-kâm
Bir elde câm-i lâle-fâm bir elde zülf-i ham-be-ham

Lütfeyle sâkî nâzı ko mey sun ki kalmaz böyle bu
Dolsun sürâhi vü sebû boş durmasın peymâne hem

Her nev-resîde şâh-i gül aldı eline câm-i mül
Lütfet açıl sen dahi gül ey serv-i kadd ü gonca-fem

Bu dürd ü bu sâfî deme dönsün piyâle gam yeme
Kanûn-i devr-i dâime uy sen de mey sun dem-be-dem
(......)

Ey Husrev-i âlî-nijâd ve'y dâver-i pâk-i'tikaad
Ey şâh-i sâhib-adl ü dâd ey pâdişâh-i muhterem

Sen bir şeh-i zî-şânsın şâhenşeh-i devrânsın
Yanî ki sen hakansın devrinde ben Hâkaanî'yem

Ben gerçi bir bî-hâsılım şâkird-i ders-i müşkilim
Hem-mekteb-i ehl-i dilim halk olmadan levh ü kalem

Sözde nazîr olmaz bana ger olsa âlem bir yana
Pür-tumturâk u hoş-edâ ne Hâfiz'im ne Muhteşem

Hakaanî'yem ben Muhteşem yanımda serheng-i haşem
Hâfiz olur leb-beste-dem hâmem edince zîr ü bem

Nef'î yeter da'vâyı ko dünyâ ile gavgâyı ko
Eflâke istiğnâyı ko hâke yüzün sür lâ-cerem

Kaldır elin eyle du'â buldu kasuden intihâ
Şimdi du'â etmek sana hem müstahabdır hem ehem

Niçe kasîde bir kitâb mecmû'a-i pür-intihâb
Her nüktesi faslü 'l-hitâb her beyti bir genc-i hikem

Tâkim cihân ma'mûr ola geh emn ü geh pür-şûr ola
İkbâl ile mesrûr ola ol husrev-i vâlâ-himem

KAYNAK : Abdulkadir Karahan, *Nef'î Divânı'ndan Seçmeler*, İstanbul 1972, s.84.

Sultan Murad'a Övgü

İlkbahar rüzgân esti, sabahleyin güller açıldı;
Bizim de gönlümüz açılsın, sâki, yardıma koş, Cem kadehi sun.

Yine nisan ayı geldi, hava anber kokularına büründü;
Âlem bir katmerli cennete döndü, her köşe bir İrem bağı oluverdi.

Gül devri, yaşama, yiyip içme günleri, zevk ve safa zamanıdır.
Bu mutlu mevsim, âşıkların bayramıdır (sevinip eğlendikleri bir dönemdir).

Yine şarap kadehleri dönsün, meyhaneler boşalsın;
Hânendeler terennüm ettikçe sarhoşlar sıçrayıp oynasın.

Akşam ve sabah, meyhanenin, bahçeyi kıskandığı bu anda,
Şeyhü'l-harem, sarhoş olsa, güzel sevse ma'zurdur.

Çâresizler, âşıklar, âvâreler ne yapsınlar?
Ay parçası gibi güzeller, kadeh sunarsa, onların sunduklarını içmemek zulüm olur.

Sevgili, Cem'in kadehi, böylesine mutlu bir an olduktan sonra,
Ârif odur ki: zevk ve safâyı ganimet bilir.

Bir elinde lâle renkli kadeh, ötekinde de kıvrım kıvrım zülüflerini tutarak
Sarhoş ve pek sevinçli olan rind, dört başı mâmur şekilde zevki tam yaşar.

Sâkî lutfet de nazlanmayı bırak, şarap sun; çünkü bu meclis böyle kalmaz.
Surahi ve desti dolsun, kadeh de boş durmasın.

Her yeni yetişen gül fidanı, kadehi eline aldı;
Ey servi boylu, gonca ağızlı güzel, lutfet, açıl, sen de gül.

Bu bulanıktır, bu da saftır deme; şarap kadehi dönüp dolaşsın. Gam yeme, aldırma.
Sen de, devr-i dâim kanununa uy, biteviye şarap sun.

(......)
Ey yüksek yaratılışlı padişah, ey temiz inançlı hâkim,
Ey adaletli hükümdar, ey muhterem hünkâr.

Sen şanlı bir padişahsın, devran padişahlarının padişahısın.
Sen hakansın, ben de senin devrinde - şair- Hakânî'yim.

Her ne kadar ben bir yoksulum, güç dersin öğrencisiyim.
Ama Levh ve Kalem yaratılmadan, gönül ehli ile okuldaşım.

Âlem bir yana olsa, sözde bana benzer bulunmaz.
Sözlerim çok tumturaklı ve hoş edâlıdır; ben, ne Hâfiz'ım, ne de Muhteşem..

Ben Hakânî'yim. Muhteşem, benim ordumda bir başçavuştur.
Ben yazı yazmaya başlayınca Hâfız'ın dili tutulur.

Nef'î, yeter artık, çekişmeyi bırak; dünya ile kavgadan vazgeç.
Feleğe nazlanmayı da terket; kuşkusuz yüzünü toprağa sür.

Elini kaldırıp duaya başla; kasiden sonu erdi.
Şimdi senin için duaya başlamak; hem müstehabtır hem de çok önemlidir.

Nasıl kaside, bu bir kitap, birçok şeyden seçilmiş bir dergidir bu.
Bunun her nüktesi, iki sözün arasını ayırıcı; her beyti de hikmetler hazinesidir.

Dünya bayındır olup bazan güvenlik, bazan da kargaşalık içinde bulundukça;
O yüksek lütuf ve keremli padişah, baht açıklığı ile sevinçli olsun.

Nev'izâde Atâyî

(1583 İstanbul – 1635 İstanbul)

Asıl adı Ataullah'tır. Babası şair ve müderris Nev'î'nin yanında öğrenim gördü ve onun çevresinden hiç ayrılmadı. İlmiyye sınıfına girerek, müderris oldu. İstanbul'dan uzakta özellikle Balkanlarda çeşitli yerlerde kadılıklarda bulundu. Son görevi Üsküp kadılığından azledildikten sonra İstanbul'a döndü. Düzyazıları, tarih ve İslâm hukuku üzerine yapıtları olan Nev'izâde, bilhassa mesnevî türünde oldukça başarılıdır ve "Nefhatü'l-Ezhâr", "Sohbetü'l-Ebkâr", "Heft Hân", "Sâkinâme", "Hilyetül Efkâr" adlarında beş mesnevisinin bulunduğu Hamse siyle tanınır.

Dîvân'dan bir sayfa.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.42

Hamse'nin ilk sayfası – Türk-İslâm Eserleri Müzesi
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.41.

Mesnevileri, devrinin özelliklerini, düşüncelerini, anlayışlarını, inançlarını belirtmesi bakımından, bilimsel çalışmalara ışık tutacak kaynak niteliğindedir. Celvetiyye tarikatının kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî'nin müridlerindendir. Şiirlerinde İstanbul Türkçesinden güzel örnekler sunar, atasözleri ve deyimlerden ustaca yararlanır.

ESERLERİ

Dîvân : Çok sayıda nüshası vardır. Şeyhülislâm Yahya'ya ithaf edilmiştir. Nüshalar içinde içerik bakımından en iyi olanı, Millet Kütüphanesi'ndedir.

Hamse : Beş manzum eserden oluşur.

1- Sâkinâme : Asıl adı Alemnümâ'dır. 1617 yılında aruz kalıbıyla yazılmış ve 41 küçük bölüme ayrılmıştır. II. Osman'a ithaf edilen eser 1600 beyitten oluşur. Eser içinde 12 rubâi yer alır. İstanbul'a dair tasvirler, içki ve içki meclisi gelenek ve görenekleri, eserin konusunu meydana getirir.

Hamse'de Durmuş Dede Tekkesi'ni gösteren minyatür.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul. s.41

2- Nefhatü'l Ezhâr : IV. Murad'a sunulan eser, 1625 yılında yazılmış olup 3000 beyitten fazladır. Dinî, ahlâkî ve tasavvufî konuları içerir. Şekil bakımından Nizamî'nin "Mahzenü'l-Esrâr" adlı yapıtı örnek alınarak düzenlenmiştir.

3- Sohbetü'l Ebkâr : 1626 yılında Tırhala'da kaleme alınmış, IV. Murad'a sunulmuştur. 3200 beyitten oluşur. Tasavvuf ağırlıklı olup fazilet, kahramanlık gibi konulara yer verir.

4- Heft Hân : IV. Murad adına 1627'de yazılıp Ahîzâde Hüseyin Efendi'ye ithaf edilmiştir. 38 bölüm ve 2787 beyitten oluşur. Nizamî'nin "Heft Peyker"ine cevap niteliğindedir. 1974 yılında Turgut Karacan tarafından inceleme-metin olarak yayımlanmıştır.

5- Hilyetü'l-Efkâr : 1948'de Agâh Sırrı Levend tarafından bulunmuş ve aynı yıl yayımlanmıştır. Eldeki mevcut 200 beyitten, mesnevînin konusu hakkında bir fikir edinilememektedir.

Hadaikü'l Hakâik fi-Tekmileti'ş- Şakâyık (Şakâyık Zeyli) : Taşköprülüzâde'nin Şakayık-ün-Numaniye fi Ulema-üd-Devlet-ül-Osmaniye'sine yazdığı zeyldir. Nev'izâde Atâyî, Taşköprülüzâde'nin, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yaşadığı döneme kadar geçen zaman dilimi içindeki tüm bilgin ve şeyhlerin yaşam öykülerini içeren Arapça eserinin Edirneli Mecdi Efendi tarafından yapılan çevirisini temel almış ve bu esere Kanunî Sultan Süleyman'ın son dönemlerinden IV. Murad dönemine kadar yaşayan bilim adamı, şeyh ve şairlerin yaşam öykülerini eklemiştir. 1634'te tamamlanan kitabın en önemli yanı, Atâyî'nin, çağdaşı olan bilginler hakkında görgüye dayanarak verdiği bilgilerdir. İstanbul'da 1851'de basılan eserin tıpkıbasımı daha sonraki zeyllerle ve bir indeksle birlikte 1989 yılında Abdulkadir Özcan tarafından yayımlanmıştır.

Münşeat : Şeyhülislâm Yahya ve Ganîzâde Nâdirî gibi kişilere yazılmış sekiz mektubu içerir. Yazması İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

El-Kavlu'l-Hasan fi-Cevab il-Kavl il-İmân : Fıkıhla ilgili olup Arapça olarak kaleme alınmıştır. Yazması, Ragıp Paşa Kütüphanesi'ndedir.

KAYNAKLAR

- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.170.
- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 14. Cilt, İstanbul, s.158.
- **Turgut Karacan,** *Nev'izâde Atâyî, Heft-Han Mesnevisi, İnceleme-Metin,* Ankara 1974.
- **Tunca Kortantamer,** *Nev'izâde Atâyî ve Hamse'si,* İzmir 1997.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.285.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.199.
- **Ahmet Atillâ Şentürk,** *Osmanlı Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.541.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.913.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.43.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* Tarih Vakfı, 1. Cilt, s.376.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.29.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Türk Edebiyatı Tarihi,* (2. Basım), Ankara 1970, s.436.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt s.352, 2. Cilt s.837, İstanbul 1967.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.436.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl,* İstanbul 1954, s.32.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri,* 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.541.

I

GAZEL

Kaçup gamdan diyâr-ı aşk sergerdânıyuz cânâ *Anınçün her gice bir tekyenin mihmânıyuz cânâ*	*Gamdan kaçıp, aşk diyarının serserisi olmuşuz ey sevgili.* *Onun için her gece bir başka tekkenin misafiriyiz ey sevgili.*
Dem olmaz kim dil-i nâlânımız kalmaya âzürde *Gam-ı aşkın egerçi eskiden yârânıyuz cânâ*	*İnleyen gönlümüzün incinmediği bir an yoktur.* *Biz, öteden beri aşk gamının dostuyuz, ey sevgili.*
Gelenler bizden evvel bunda bulmuş âlemi biz de *Gedâ-yı kûy-ı aşkız âlemin sultânıyuz cânâ*	*Bizden evvel gelenler, mutluluğu, eğlenceyi bunda bulmuş.* *Biz de aşk köyünün dilencisiyiz, âlemin sultanıyız.*
Kul eylersin zarûrî Âdemi lutf-ı hitâbınla *Anınçün sen şehin hep bende-i fermânıyuz cânâ*	*Güzel konuşmanla insanı mutlaka kendine kul edersin.* *Bu yüzden sen sultanın buyruklarına bağlı kullarız.*
Ne ararsın kapımda diyü cevr itme Atâyî'ye *Mahabbet derdinin cüyende-i dermânıyuz cânâ*	*Atâyî'ye, kapımda ne arıyorsun diye acı çektirme.* *Muhabbet derdinin dermanını arayanlarız ey sevgili.*

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.352

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Nefhatü'l Ezhâr'dan

(......)	*(......)*
Bülbül olup vasfını tezkârda *Böyle yazar Gülşen-i Envâr'da*	*Bülbül onun vasıflarını dile getirmiş.* *Böyle yazar Gülşen-i Envâr'da.*
Sâlik meczûbların yoldaşı *Başı kaba yalın ayaklar başı*	*Tarikat yolcusu ki meczubla yoldaştır;* *Ayak yalın, baş açık, yola girmiştir.*
Zâhiri vîrâne ve mihnet-zede *Bâtını ma'mûr-ı Mehmed Dede*	*Görünüşü, mihnet çekmiş ve harap...* *Ama içi Mehmed Dede eliyle mâmur edilmiş.*
Güş ideli vasfını ben nâ-murâd *Olmış idim rûhuna pâk-i'tikâd*	*Ben, murâdına erişememiş insan, onun vasıflarını duyunca,* *Onun temiz ruhuna itikad eylemiş oldum.*
Haylî dem idi iki nesne bana *Dağdağa virirdi subh u mesâ*	*Hayli zamandır gece gündüz demeden* *İki şey bana dağdağa verirdi.*
Birisi manzûme-i hikmet-nisâb *Vâdî-i eslâfda bir kaç kitâb*	*Birisi eski ustaların hikmetlerle dolu* *manzumelerini toplayan bir kaç kitap;*
Birisi de terk-i tarîk-ı kazâ *Kim görünür tab'a hılâf-ı rızâ*	*Birisi de kader yolunu terk etme ki,* *bu bana kabul edilemez gelirdi.*
Bir gün idüp merkadine rûy-mâl *Eyledim andan taleb feyz-i hâl*	*Bir gün onun kabrine yüz sürüp* *bu meseleye iyi bir çözüm talep ettim.*
Kendi gibi kabri de üryân idi *Fakr u fenâ anda nümâyân idi.*	*Kendi gibi kabri de gösterişsizdi.* *"Fakr u fenâ" orada kendini apaçık gösteriyordu.*
(......)	*(......)*

(Fâ'ilâtun Fâ'ilâtun Fâ'ilun)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 2. Cilt, İstanbul 1967, s.839

(Bugünün diliyle anlatım. Oktay Mert)

III

GAZEL

Gül-i gülzâr-ı görüp ârızını yâd idelim
Uyalım biz dahı bülbüllere feryâd idelim

Eskimişdir güzelim kıssa-i Kays ü Ferhâd
Kendimizden yeni efsâneler îcâd idelim

Harem-i vaslına yol bulmağıçün san'at ile
Dil-i sergeştemizi pey-rev-i Ferhâd idelim

Dil değil mi bizi vâdî-i cünûna düşüren
Anın itdiklerini yâra mı isnâd idelim

Umarız kim ola feyz-ı nazara isti'dad
Ey Atâyî varalım hıdmet-i üstâd idelim

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.353.

Gül bahçesindeki gülleri görüp, yanağını hatırlayalım.
Biz de bülbüllere uyup feryat edelim.

Kays'ın (Mecnun'un) ve Ferhat'ın öyküleri artık eskidi.
Biz kendimizden yeni efsaneler icat edelim.

Kavuşmaya san'at ile yol bulmak için
Deli gönlümüzü Ferhat'ın ardından gönderelim.

Gönlümüz değil mi bizi bu dîvânelik vadilerine düşüren?
Yoksa onun yaptıklarını sevgiliye mi yükleyelim?

Umarız ki iltifatına mazhar oluruz.
Ey Atâyî, gidip üstadımızın hizmetinde bulunalım.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

Sâkinâme'den

Eger neşvesin bulsa gerdûn-ı dûn
İde sevr gerdûnesin ser-nigûn

Eger içse bir cur'a-i kemterîn
Nice zabt olunurdı gâv-ı zemîn

Hilâlin ide çengelini şikest
Eger katresin içse bu pîl-i mest

Batt-ı meyden olsa eger yâveri
Ayıklanmaya bâze kebk-i derî

Kebûterlere olsa himmet-fezây
İde çeşm-i şehbâzı halhâl-i pây

Dimâğa çıkup alsa burc-ı seri
Bihârı açar şakka-i safderi

Yürüdükçe mey aklı ider zebûn
N'ola râyetin eylese ser-nigûn

O mihrin olur meclisi pür-safâ
N'ola sıçrasa zerresi dâimâ

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 2 Cilt, İstanbul 1967, s.836.

Bu alçak dünya biraz sevinirse eğer,
Öküz arabasını ters çevirip başaşağı eder.

En kötü şaraptan bir yudum içse eğer,
Dünyayı boynuzunda tutan öküz nasıl zaptedilirdi.

Hilâlin çengelini kırardı.
Eğer bir yudumunu sarhoş bir fil içseydi.

Eğer kaz boyunlu sürahiden içilen şarap, yardımcısı olsa,
Doğan kuşu, keklikten ayırdedilir miydi?

Gayret etse, doğan kuşunun gözünü,
Güvercinlerin ayağına bilezik yapar.

Beyne çıkıp başı ele geçirse,
Denizleri ikiye böler, safları ayırır.

İçildikçe şarap, aklı esir eder,
Bayrakları ayak altına alır.

O güneş meclisi neşe dolar.
Bir zerresi sıçrarsa eğer.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

V

Sohbetü'l-Ekbâr'dan

Bir dem itmişdi sipihr-ı gaddâr
Câhiliyet fıtratın izhâr

Râyet-i cehl olup âlem-gîr
Buldı eyyâmını felek-i tezvîr

Âlim ü ilm nigûn u makhûr
Oldı tûmâr evrâk-ı menşûr

Mahv olup safha-i ebced-hânî
Sikke-i râyiç idi nâdânî

Mekteb ü medrese vîrân oldı
Kahveler mekteb-i irfân oldı

Levh-i ta'lîm amel-mânde idi
Akçenin tahtası meydânde idi

Mansıba ilm iken evvel mi'yâr
Şart-ı vâkıf gibi cehl oldı medâr

İtdi bu hâli görünce zurefâ
Akçesi olmayan izhâr-ı zekâ

Ya'nî bir mürteşî-i nâdânı
İtdi sadru'l-ulemâ harc-ı denî

Aklı fi'âl-ı cünûn ü şirret
Rûhı hayvânî-i cehl ü rüşvet

(......)

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 2. Cilt, İstanbul 1967, s.844.

Öyle bir an geldi ki, gaddar felek,
cahilliği ve cahil insanları ön safa getirdi.

Cehalet bayrakları, âlemi tuttu,
Kötülüklerle uğraşan felek, istediği devrana ulaştı.

Âlimler hor görüldü, ilim başaşağı oldu.
Eserler tomar edilip kaldırıldı.

Hesap, yazı bilenler mahvoldular.
Kötülerin sermayesi geçerli oldu.

Mektepler, medreseler viran oldu.
İrfan mektebinin yerini kahveler aldı.

Bilgi levhaları işe yaramaz hâldeydi.
Paranın tahtası meydandaydı.

Bir yere seçilmek için ölçü eskiden ilim idi;
Şimdi ise bilginin şartı olarak cehalet kabul edildi.

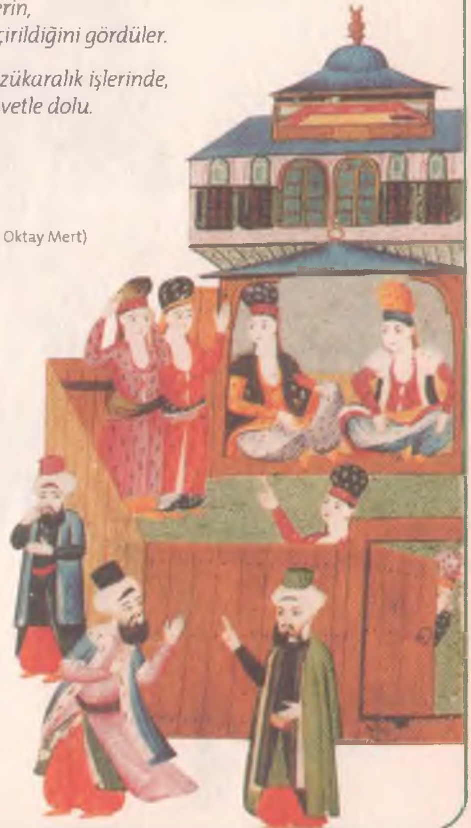
Parası olmayan ama zekâ sahibi,
İleri gelen insanlar bu hâli görünce.

Yani alçak rüşvetçilerin,
Âlimlerin başına geçirildiğini gördüler.

Aklı, edepsizlik ve gözükaralık işlerinde,
Ruhu, cehalet ve rüşvetle dolu.

(......)

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Fazilet, kahramanlık gibi çeşitli erdemleri konu alan Sohbetü'l Ebkâr adlı eserden minyatürlü bir sayfa.

Ahmet Atillâ Şentürk, Osmanlı Şiiri Antolojisi, İstanbul 1999, s.541.

IV. Murad (MURÂDÎ)

(1612 İstanbul – 1640 İstanbul)

Osmanlı Padişahı I. Ahmed'in Kösem Sultan'dan olan oğludur. 1623 yılında I. Mustafa'nın tahttan indirilmesi üzerine 17. Osmanlı padişahı olarak çocuk yaşta tahta çıktı. Ergenlik çağını atlatıp, idareyi ele alıncaya dek yönetim, Valide Kösem Sultan ve kapıkulu ağalarının hâkimiyetine geçti; ayaklanmalar oldu; çok kan döküldü. Bu arada İranlılar, Bağdat'ı ele geçirdiler. IV. Murad, 1632'de yönetimi ele geçirince, sert ve acımasız yöntemlerle devleti çöküntüden kurtarmayı amaçladıysa da pek başarılı olamadı. Bu dönemde, uzun yıllardan beri süren İran savaşlarına son verilip Kasr-ı Şirin Antlaşması imzalandı. Bağdat Seferi'nden döndükten kısa bir süre sonra vefat eden IV. Murad döneminde pek çok bilim adamı, şair ve sanatkâr yetişti. Kendisi de Murâdî mahlâsıyla şiirler yazdı; hat sanatıyla uğraştı. Topkapı Sarayı'ndaki Bağdat ve Revan köşkleri onun döneminde yapıldı. Turan Oflazoğlu, hayatıyla ilgili bir oyunu sahneye koydu (1970), 1981 yılında Yücel Çakmaklı tarafından bir TV filmi çekildi.

KAYNAKLAR

- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.443
- **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan,** *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.195
- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.179
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 2. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.258

IV. Murad

Şehit Hasan Rıza'nın tablosundan detay

Şair vezirlerden ve daha sonra yeniçerilerce katledilen Müezzinzâde Hâfız Ahmed Paşa'nın İran seferinde kendisinden yardım isteyen gazeline 14 yaşlarındayken verdiği cevaptır:

GAZEL

- Hâfız Paşa'ya-

Hâfızâ Bağdâd'a imdâd etmeğe er yok mudur
Bizden istimdâd edersin sende asker yok mudur

Düşmanı mât etmeğe ferzâneyim ben der idin
Hasma karşı şimdi at oynatmağa yer yok mudur

Gerçi lâf urmakta yoktur sana hem-pâ biliriz
Lîk senden dâd alır bir dâd-güster yok mudur

Merdlik davâ edersin bu muhanneslik nedir
Havf edersin bari yanında dilâver yok mudur

Râfizîler aldı Bağdâd'ı tekâsül eyledin
Sana hasm olmaz mı Hazret rûz-ı mahşer yok mudur

Bû-Hanife şehrin ihmâlinle vîrân ettiler
Sende âyâ gayret-i dîn-i peygamber yok mudur

Bî-haberken saltanat ihsân eder Perverdigâr
Yine Bağdâd'ı eder ihsân mukadder yok mudur

Rüşvet ile cünd-i İslâmı perişân eyledin
İşidilmez mi sanırsın bu haberler yok mudur

Avn-i Hakla intikâm almağa a'dâdan meğer
Bende-i dîn bir vezir-i dîn-perver yok mudur

Bir Alî-sîret veziri şimdi serdâr eyledim
Hızr peygamber mu'în olmaz mı rehber yok mudur

Şimdi hâli mi kıyâs eylersin âyâ âlemi
Ey Murâdî pâdişâh-ı heft kişver yok mudur

KAYNAK : Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.195.

SÖZLÜK

istimdâd : *Yardım isteme.*
ferzâne : *Bilgin; benzerlerinden farklı.*
hem-pâ : *Arkadaş.*
lîk : *Lâkin.*
dâd : *Sızlanma, şikâyet.*
muhannes : *Korkak, alçak.*
havf : *Korku.*
dilâver : *Yürekli, yiğit.*
tekâsül : *Üşenme, kayıtsızlık.*
rûz-ı mahşer : *Mahşer günü.*
Perverdigâr : *Tanrı.*
mukadder : *Kader, Tanrı hükmü.*
cünd-i İslâm : *İslâm askeri.*
avn-i Hak : *Tanrı yardımı.*
a'dâ : *Düşmanlar.*
dîn-perver : *Dine hizmet eden.*
mu'în : *Yardımcı.*
heft kişver : *Dünyanın yedi bölgesi.*

Şeyhülislâm Yahyâ

(1561 İstanbul – 1644 İstanbul)

Babası, Şeyhülislâm Bayramzâde Zekeriya Efendi'dir. Babasından ve dönemin ünlü bilginlerinden ders aldı. İlmiyye sınıfına girdi. Babasıyla birlikte hacca gidip geldikten sonra İstanbul medreselerinde müderrislik; Halep, Şam, Mısır, Bursa, Edirne ve İstanbul'da kadılık (1595-1604) yaptı. İstanbul kadılığından azledildi ve aynı yıl (1604) önce Anadolu, daha sonra Rumeli kazaskerliğine getirildi. Orta yaş döneminde önemli görevlere atandığı zaman ülkede bir çöküntünün ilk rüzgârları esiyordu. Padişah I. Ahmed, yönetim bilgilerinden yoksun, on altı yaşında bir çocuktu. Çeşitli bölgelerde halk hareketleri başlamış, en önemlilerinden Celâlî isyanları büyük kan dökülerek bastırılmıştı. Şeyhülislâmlığa getirilişinden bir yıl sonra tahta çıkan IV. Murad (1623-1640) dönemindeyse zulüm, olağan sayılır hâle gelmişti. İki kez azledilip yeniden atandığı görevinde yöneticilerin düşmanlıklarını üzerine çekerek birkaç kez öldürülme tehlikesiyle yüzyüze geldi. 83 yaşında öldüğünde, Fatih Çarşamba semtinde babasının yaptırdığı medresenin haziresine defnedildi. Nailî, Nedîm ve Ziya Paşa'nın övgü dolu mısralarında belirttikleri gibi, Şeyhülislâm Yahyâ gazel ustasıdır. Sabrî, Nef'î gibi, çağdaşı şairler onun için methiyeler söylemişlerdir. Şiirlerinde genel olarak iki duygu egemendir: Öfke ve acı. Öfke, olumsuzlukların nedenlerini göremediği bir dünyaya karşı; acı, etkilerini yüreğinde duyduğu olumsuz bir dünyadan ötürüdür. Şiir dili oldukça sadedir, söz sanatlarına düşkünlüğü yoktur. Üslûbu zarif ve nükteli, ifadesi samimîdir. Ayrıca nükteleri ve sohbetinin tatlılığıyla da ünlüdür. Nef'î ile yakın dostluğu vardır.

Dîvân'dan bir sayfa.
Ahmet Atillâ Şentürk, Osmanlı Şiiri Antolojisi, İstanbul 1999, s.544.

ESERLERİ

Dîvân : Şeyhülislâm Yahyâ'nın en önemli eseridir. Dîvân'da bir iki kasîde dışında bütün ağırlık gazellere verilmiştir. 1918 yılında, İbnül Emin Mahmud Kemal tarafından, uzun bir önsöz ve incelemelerle basılmıştır.

Sâkînâme : 77 beyitlik küçük bir mesnevîdir.

Bu eserleri dışında, Muhsin Kayberî'nin "Ferâiz" manzumesine bir şerh yazmış; İbn-i Kemâl'in "Nigaristân"ını tercüme etmiştir.

KAYNAKLAR

- **Hasan Kavruk**, *Şeyhülislâm Yahya Dîvânı, Tenkitli Metin*, Ankara 2001
- **Lütfi Bayraktutan**, *Şeyhülislâm Yahya, Hayatı, Edebî Kişiliği, Sanatı, Eserleri ve Dîvânı'ndan Seçmeler*, İstanbul
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.195.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.186
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.280.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.134.
- **Ahmet Atillâ Şentürk**, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.545
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.664.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1078.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.544.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.82
- **İbrahim Alaettin Gövsa**, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.399.
- **Cem Dilçin**, Gazel, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Sayı 415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.226.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.251.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.437.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.63
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.305
- **Necmettin Halil Onan**, *Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1998, s.278.
- **Halil Erdoğan Cengiz**, *Dîvân Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1983, s.490.
- **Şemsettin Kutlu**, *Dîvân Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1983, s.273
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.48.

I

Dil-i bîçârenin dildâr mehcûr olduğun ister	*Sevgili, zavallı gönlümün, kendinden uzakta kalmasını ister.*
Nişât-ı tîrinin ol kâşı yâ dûr olduğun ister	*O yay kaşlım, uzakta, yine uzakta durayım ister.*
Acep bilsem niçin dil şehrinî viran eder bülbül	*Bilmem bülbül niçin gönül kentini yıkmada.*
Hemîşe şâhlar hod mülkü ma'mûr olduğun ister	*Halbuki tüm şahlar, kendi ülkesi, bayındır olsun ister.*
Zevâl-i gussasın çeksin deyû ni'met verir yoksa	*Felek, adama, çileyi sonsuza dek çekebilsin diye besin verir, soluk aldırır,*
Felek ehlî dilin sanmam ki mesrûr olduğun ister	*Yoksa, gönül adamlarının sanmayın ki mutlu olduğunu ister.*

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.118

II

Safây-ı hâtırım oldur Senî safâda görem
Bu ben belâkeş-i hicrânınâ vefâda görem

Gönlüm, ne hoş olur; seni mutlu ve hoş görürsem.
Mutlanırım; ayrılığınla belâlara uğramış olan bana vefa gösterirsen.

Hemîşe Hurrem ü şâdân ü şâdman olasın
Hemîşe gonce-i ikbâlinî küşâde görem

Her zaman rahat, mutlu ve esen olasın.
Sevinirim; geleceğinin goncasını açılmış görürsem.

Hilâl gibi terakkîde mâh-i tâbân ol
Fürûg-i hüsnünü günden güne ziyâde görem

Yeni ay gibi gelişip, ayın ondördüne dön.
Ne güzeldir; güzelliğinin değerini günden güne artmış görürsem.

Ne zevktir ne safâdır ne hazdır ey sakî
Seher humârdan âçıp gözümü bâde görem

Ne kıvançtır, ne güzeldir, ne hoştur ey sâki,
Tan vakti mahmur açılan gözlerimle gene içki görsem.

Budur duâsı sanâ subh u şâm Yahyâ'nın
Senî safâda vü bedhâhını cefâda görem

Budur duası sana sabah akşam Yahyâ'nın:
Seni, esen; düşmanlarını hep kaygılı görsem.

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.288.

III

Erdî bahâr sen yine şâd olmadın gönül
Güllerle lâlelerle küşâd olmadın gönül

Erdi bahar, sen yine mutlanmadın gönül!
Güllerle, lâlelerle gelişip açılmadın gönül!

Ol şâh-ı hüsn nîce bile kıymetin senin
Bâzâr-ı aşk içinde mezâd olmadın gönül

O güzellik prensesi, nereden bilsin değerini ki
Aşk pazarında, artırmaya çıkarılmadın gönül.

Bîgânelikle yâd eder oldû rakîbi yar
Şükret Cenâb-ı Hak'ka ki yâd olmadın gönül

Kayıtsız ve ilgisizlikle anar oldu rakibi, yâr
Şükret, Ulu Tanrıya ki sen anılmadın gönül.

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.293.

Dîvân'ın başlangıç sayfaları.

Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.664.

IV

Sürersin dâim ey dil pây-i yâne çehre-î zerdin
Demez mî ol tabîb-î cân ü dil sânâ nedir derdin

Sürersin; her an, gönül, sararmış yüzünü, yâr ayağına.
Demez mi, o gönül ve can doktoru sana, "nedir üzüntün, derdin?"

Perîşan-ı hazan olmaz gül-î cennet gibî solmaz
Ne bâğın nahlidir âyâ nihâl-î nâzperverdin

Güzü perişan olmaz, cennet gülü gibi, solmaz;
Hangi bağın fidanı acaba, senin o nazlı, ince, dal gibi sevgilin?

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.305.

V

Âdem sayılmaz oldı kapundâ gedâlarun
Yok mı hisâbı pâdişehüm mübtelâlarun

Sayılmaz oldu kapındaki yoksullar;
Yok mu hesabı, padişahım, sana tutulanların?

Dil gitdi gerçi yirine kondı hezâr gam
Biri gider biri gelür oldı belâlarun

Gönül gerçi gitti elden; yerine bin dert gelip kondu.
Biri gider, birisi gelir oldu belâların.

Dil pür-heves nesîm-i bahâr ise hoş-nefes
Çık bâğa kim güzelliği vardur hevâlarun

Kalbim arzu dolu; bahar rüzgârıysa hoş soluklu;
Çık kırlara; ne güzelliği var, gör havaların.

Cân nakdini alıp da unıdurlar revâ mıdur
Resm-i vefâyı bilmedügi dil-rübâlarun

Doğru mu, para diye, karşılık diye, canımızı alıp da unutmaları,
Vefa yolunu bilmemeleri bu sevgililerin?

Yahyâ'dan özge kimseye tek eyleme vefâ
Kâ'ildir o ne denlü olursâ cefâlarun

Yahyâ'dan özge kimseye tek eyleme vefa.
Razıdır o, ne denlü olursa cefaların?

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : **Hasan Kavruk,** *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı, Tenkitli Metin,* Ankara 2001, s.228.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

VI

Yâr açılsâ da biraz bâde-i nâb olsa bize
Gelse sakî sebeb-î ref-î hicâb olsa bize

Yar açılsa da biraz, renkli şarap olsa bize.
Gelse sâki, utanmayı atmaya sebep doğsa bize.

Tâc-i Dârâ'da olan gevheri biz neyleyelim
Câm-ı Cem'de sunulan lâ'l-i müzâb olsa bize

Dârâ'nın tacındaki eşsiz mücevherleri neyleyelim?
Cem kadehinde sunulan kızıl şarap olsa bize.

Bâde-î humm-i mecâzî bize te'sir etmez
Eski meyhâreleriz köhne şarap olsa bize

Mecaz küpündeki şarap bizi etkilemez;
Eski ayyaşlarız, eski şarap olsa bize.

Ehl-i dil düşmeni hussâda acep nettik biz
Şâd olur her biri bir gûne azâp olsa bize

Gönül adamlarına düşman olan çekemezcilere ne ettik biz?
Mutlanır her biri bir türlü, azap olsa bize.

Kande var tâze güzel deyu arardık Yahyâ
Yâri tenha bulucak sonra cevap olsa bize

"O genç güzel nerde?" diye hep arardık Yahyâ;
Yâri yalnız bularak söyleşi fırsatı doğsa bize.

KAYNAK : **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.185.

VII

Acı sözler niyyet eylersen de olmam bî-huzur
Çünki eyler ol zebân ile o leblerden sudûr

Artug olur bîm-i cân âşıklara hikmet nedür
Her kaçan hûnî gözünde hüsrevâ olsa fütûr

Bir cemâl-i bâ-kemâlün olmışuz meftûnı kim
Bakdugı mir'ât ider hurşîd gibi feyz-i nûr

Korkarım cennetde de uşşâk râhat görmeye
Ögrenürse şîve-i hûbân-ı İstanbul'ı hûr

Serv-kaddinden bizi Hak itmeye Yahyâ cüdâ
Üstümüzden sâye-i lutf-ı Hudâ olmaya dûr

(Fâ'ilâtun Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı, Tenkitli Metin*, Ankara 2001, s.78.

Acı söz söylemek istersen de huzursuz olmam;
Çünkü sözler, o dil ile o dudaklardan çıkar.

Can korkusunun âşıklarda daha fazla olmasının sebebi nedir?
Padişahın kanlı gözlerinden kaçsa, bir umursamazlık olsa.

Öyle bir güzele gönül vermişiz ki,
Baktığında ayna eder, güneş gibi nur saçar.

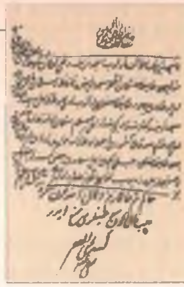
Korkarım cennette de âşıklar rahat görmeyecek,
Âhu gözlü güzeller, İstanbul güzellerinin nazını edasını öğrenirse.

Ey Yahyâ, servi boyundan bizi Tanrı ayırmasın,
Tanrı, lûtfunu üstümüzden uzak tutmasın.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Kız Kulesi – Tablo: Nihat Yavaş
Librairie de Péra 39. Müzayede Kataloğu – 16.5.2002

Şeyhülislâm Yahya'nın kendi el yazısıyla bir fetvası.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.544

VIII

Yer yer yetişip hubnefes taze güzeller *Dünyaya sala hüsn ile avaze güzeller*	*Güzel sesli taze güzeller yer yer yetişerek* *güzellikleriyle dünyaya ün salsınlar.*
Ben başlayım ol dilber-i tannaza niyaza *Âşıklarına başlayıcak naze güzeller*	*Bu güzeller, âşıklarına naz etmeğe başlayınca* *Ben de o alaycı güzele yalvarmaya başlayayım.*
Sahraları seyret nice gülzar ederler *Erince bahara çıkıcak yaze güzeller*	*Bahara erince, yaza çıkınca, seyret;* *Güzeller kırları nasıl gül bahçesine çevirirler.*
Olsa ne kadar hüsn ü melâhatle serefraz *Öğünmeye sen dilber-i mümtaze güzeller*	*Ey sevgilim, o güzeller ne kadar üstün, yakışıklı ve sevimli olsalar da* *Yine senin gibi seçkin bir güzel karşısında övünemezler.*
Kolda değil amma yine Yahyâ nice benzer *Dil mürgunu saydetmede şebbaze güzeller*	*Ey Yahyâ, güzeller kolda değil amma,* *Gönül kuşunu avlama konusunda şahine nasıl benziyorlar.*

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.82.

IX

Reh-i taleb tutalum kûy-i dil-rübâ diyerek *Safâ vü mihnete yâhû vü merhabâ diyerek*	*Gönül kapan (güzelin) oturduğu yere doğru istek yolunu tutalım.* *Neşe ve kedere, yâ hû ve merhaba diyerek.*
Getürdün ey dil-i âvâre sîneye bir bir *Ne denlü gussa vü gam varsa âşinâ diyerek*	*Getirdin ey avare gönül, sineye bir bir,* *Ne kadar gam ve tasa varsa bildik, tanıdık diyerek.*
Şikenc-i turra-i müşkînine esîr oldı *Belâya ugradı dil zülfine belâ diyerek*	*Gönül, misk kokulu saçının kıvrımına esir oldu,* *Saçına belâ (evet) diyerek belâya uğradı.*
Hudâ kerîmdür elbette eylemez mahrûm *Murâdına irişür her kişi Hudâ diyerek*	*Tanrı kerem sahibidir, elbette mahrum eylemez,* *Muradına erişir herkes Huda diyerek.*
Açılmadıysa gönül künc-i hücrede Yahyâ *Kenâr-ı gülşene çık seyr-i dil-küşâ diyerek*	*Ey Yahyâ, gönül köşesinde açılıp ferahlamadıysa,* *Gül bahçesinin kenarına çık, gönül köşesi seyretmek için..*

KAYNAK : Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı, Tenkitli Metin*, Ankara 2001, s.217.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

X

Açılmadun incitdi seni zân hezârun
Ey gonce-i ter gönli misün bülbül-i zârun

Bülbüller öter güller açık şâd gönül yok
Hîç böyleligin görmemişüz fasl-ı bahârun

Âgâzı güzel eyledün ey bülbül-i şeydâ
Hoş gelmedi ammâ dil-i pür-şevka karârun

Hâlün ideli gamze-i hûn-hâra takarrüb
Hûn itdi dilin nâfice-i misk-i tâtârun

Yahyâ ko dili pârelesün lâle-sıfat yâr
Gülzâr-ı gamun revnakıdur cism-i figârun

Ey taze gonca açılmadın, bülbülün inlemeleri seni incitti;
Yoksa, inleyen bülbülün gönlü müsün?

Bülbüller öter, güller açar, neşeli gönül yok,
Bahar mevsiminin hiç böylesini görmemişiz.

Başlangıcı güzel yaptın ey dîvâne bülbül.
Arzu dolu gönüle, bu makama pek hoş gelmedi.

Benlerin kan içici gamzeye yaklaşalı,
Öldürdü gönlün, Tatar miskini.

Yahyâ'ko gönlü parçalasın lâle sıfatlı yâr;
Gamlı gül bahçesinin parlaklığıdır inleyen bedenimin.

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı, Tenkitli Metin*, Ankara 2001, s.221.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

XI

Nân-ı huşk ile kanâ'at gibi bir ni'met mi var
Künc-i istignâ gibi bir gûşe-i râhat mı var

Kimden eylersin ricâ kime idersin iltica
Kanı bir ehl-i mürüvvet kimsede himmet mi var

İzzet-i dünyâ içün memnûnı olmam kimsenün
Çekmege bâr-ı belâ-yı minneti tâkat mi var

Her kaçan varsan safâ geldün denür her gûşeden
Varacak pîr-i mugan dergâhıdur minnet mi var

Nice demdür sâ'y idersin fazl ü dâniş kesbine
Yohsa Yahyâ ma'rifet ashâbına rağbet mi var

Kuru ekmekle yetinmek gibi bir nimet mi var?
Tokgözlülük gibi bir rahat köşe mi var?

Kime rica eder, kime sığınırsın?
İyilik ehlinin kaynağı, çalışıp çabalayan bir kimse var mı?

Dünya değerleri için kimsenin minneti altına girmem.
Minnetin belâ yükünü çekmeye güç mü var?

Ne vakit varsan, safa geldin denir her köşeden;
Varılacak yer, meyhanecinin dergâhıdır; kime minnetim var?

Nice zamandır üstünlük ve bilgi için mi çalışırsın?
Yoksa Yahyâ, marifet sahiplerine rağbet mi var?

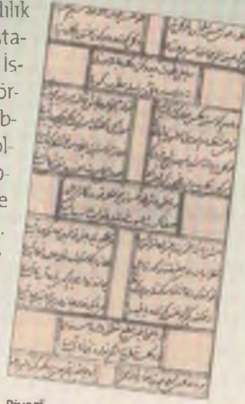
KAYNAK : Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı, Tenkitli Metin*, Ankara 2001, s.132.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Riyâzî Mehmed Efendi

(1572 Mekke – 1644 İstanbul)

III. Murad döneminde kadılık yapmış olan Birgili Mustafa Efendi'nin oğludur. İstanbul'da medrese öğrenimi gördü. Şeyhülislâm Müeyyedzâde Abdülkadir Efendi'den mülâzim oldu. İstanbul'da müderrislik yaptı. Yenişehir, Halep, Şam, Kudüs ve Kahire kadılıklarında bulundu. 1624 yılında emekliye ayrıldı ve daha sonra görev almadı. Şair olarak tanınmasına karşın asıl ününü "Riyâzü'ş-Şuâra" adlı tezkiresiyle yapan Riyazî, şiir yanı sıra edebiyatın diğer dallarıve müsbet bilimler üzerine de ürünler vermiştir.

Riyazî Dîvânı'ndan bir sayfa.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.338.

ESERLERİ

Dîvân: Padişah ve sadrazamlara sunulan kasidelerin yanı sıra gazel, kıt'a ve rubâileri içerir. İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye ve Millet kütüphanelerinde nüshaları bulunmaktadır.

Riyâzü'ş-Şuâra (Şairler Tezkiresi) : 1609 yılında tamamlayıp Sultan I. Ahmed'e sunulan yapıt, 15. yüzyıldan 1610 yılına kadar gelen yaklaşık 400 şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserlerini içerir. İlk bölümde 8 şair padişaha yer verilmiştir. Tezkirenin önemli bir özelliği de şairlerin ölüm tarihlerinin doğru olarak verilmesi konusunda bilhassa özen gösterilmiş olmasıdır. Henüz basımı yapılmayan ve birçok nüshası bulunan tezkirenin en eski nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

Sâkînâme: 1502 beyitten oluşan bir mesnevîdir. Eserde yer alan şiirler, Dîvân nüshaları içinde bulunur. Konusu, o dönemde konulan içki yasağıyla ilgilidir.

Düstûrü'l-Amel: Eserin önsözünde belirtildiği gibi, Farsçanın deyimlerini ve bazı dilbilgisi kurallarını açıklamak için yazılmıştır. Ayrıca eser içinde, birçok İran şairinden alınmış beyitler vardır.

Diğer eserleri ise, **Sîyer, İhtisâr-ı İlm-i Hallikân** (Vefeyât-ül-Ayân'ın kısa çevirisi), **Sahâif ül-Letâif fi- Envâ ül-Ulûm ve'l-Maârif, Keşf ül-Hicâb an-Vech üs-Sevâb, Risâlât fi-İlm ül-Beyân**'dır.

KAYNAKLAR

- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.338.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.992.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.291.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.465.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 26. Cilt, İstanbul 1993, s.277
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 19. Cilt, İstanbul 1992, s.9848.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.145.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.366.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.55.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.202.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.253.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.57.

I

Bu hâke sâye-i serv-i hırâmânın dokunmaz mı	*Bu toprağa, salınan servinin gölgesi dokunmaz mı?*
Yolunda can veren şeydâya ihsânın dokunmaz mı	*Yolunda can veren dîvâneye iyiliğin dokunmaz mı?*
Cefâ-yı ehl-i ışka olma dâmen der miyan her dem	*Aşk ehline cefa etmek için daima orta yerde eteğini beline toplama;*
Gubâr-ı râhına bir kerre dâmânın dokunmaz mı	*Yolunun tozuna bir kez olsun eteğin dokunmaz mı?*
Beni bir cür'adan da hissedâr etmez misin sâki	*Beni bir yudum da olsa ortak etmez misin ey sâki?*
Bu hâke pertev-i hurşid-i rahşânın dokunmaz mı	*Bu toprağa, güneş ışığının parlaklığı dokunmaz mı?*
Felek benden niçün çak böyle rû-gerdân olur dersin	*Talih, benden niçin böylesine yüz çevirir dersin,*
Meğer kim bâd-ı âhım çerhine ânın dokunmaz mı	*Yoksa âh rüzgârım onun çarkına dokunmaz mı?*
Sadâ-yı âh ü nâle çak hilâle oldu peyveste	*Âh ve feryat seslerim tâ aya dek ulaştı,*
O mâhın gûşuna feryâd ü efganın dokunmaz mı	*O ay yüzlünün kulağına feryat ve inlemen dokunmaz mı?*

KAYNAK : **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.59

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Yolda gördüm yâri sermest-i çemân olmış gelür
Tâb-a meyle hânümân-sûz-ı cihân olmış gelür

Şeh-levendâne küleh işkeste-dâmen berzede
Kasd-ı ehl-i aşka dâmen der-miyân olmış gelür

Salınup nâz ile ol sermest-i sahbâ-yı cemâl
Âteşîn bâdeyle nahl-ı ergavân olmış gelür

El-hazer ey cânı kaydında olan mest-i nâz
Dest-i hançer gark-ı hûn-ı küştegân olmış gelür

Dün gice pervâneyi gördüm olup ser-germ-i şevk
Şem'-i bezm-efrûza karşu pür-feşân olmış gelür

Anda elbette haber vardır dil-i güm-geşteden
Tarf-ı kûyundan sabâ peyk-i revân olmış gelür

Ey Riyâzî murg-ı câna düşmesün mi ıztırâb
Salınup bir şâhbâz-ı cân-sitân olmış gelür

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.366.

Yolda gördüm sevgiliyi, içip sarhoş olmuş, salına salına geliyordu.
Şarabın hararetiyle dünyanın malını mülkünü yıkarak geliyordu.

Kabadayıca külâhını yana yıkmış, eteğini beline toplamış,
Âşık olanlara saldırmak üzere eteğini beline çevirmiş geliyordu.

O güzellik şarabının sarhoşu nazla salınarak,
Ateş gibi şarabın etkisiyle erguvan fidanı gibi kızarmış geliyordu.

Koruyun kendinizi, ey canından korkanlar! O naz sarhoşu sevgili,
Elindeki kılıç, öldürdüklerinin kanına bulanmış geliyordu.

Dün gece pervaneyi gördüm, özlemle kendinden geçmiş,
Meclisi aydınlatan muma karşı, kanatlarını açmış geliyordu.

Onda, elbette kaybolmuş gönülden bir haber vardır.
Çünkü seher yeli, sevgilinin çevresinden esip geliyordu.

Ey Riyâzî, can kuşu çırpınmasın mı?
Sevgili, can alıcı bir doğan olmuş geliyor.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Pür-şevk özge nesne imiş Cem didikleri
Bilmez harîf-i bâde nedir gam didikleri

Bihbûd-dâğ-ı sîne içün eylesem ilâc
Dâğ üzre dâğ olur bana merhem didikleri

Hicrinde tablı döğüp derd-i şevk ile
Sûr-ı safâ gelür bize mâtem didikleri

Sorduklarınca dilbere ben mübtelâyı âh
Ol bilür geçüp yine bilmem didikleri

Mînâ-yı kalbi pâreleri gibi bülbülün
Sahn-ı harîm-i bâğda şebnem didikleri

Dünyânın adı gam gerek idi velî hemân
Bir ıstılâh imiş ana âlem didikleri

Dirlerdi tîr-i cevri gelür zahm-ı sîneye
Geldi Riyâzî başımıza hem didikleri

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.367.

İçi şevk dolu özge bir nesne imiş; Cem'in kadehi dedikleri,
Şarap ile dostluk eden gam nedir, bilmez imiş.

Yaralı gönlümü iyileştirmek için ilâç yapsam bile,
Merhem dedikleri şey, bana, yara üstüne yara olurmuş.

Davulu coşkuyla dövüyorum, ayrılığın acısından;
Bize düğün gibi gelir başkalarının matem dediği.

Ben âşığını sordukları zaman o güzele,
"Bilmem" deyip geçer ama, yine de hâlimi ancak o bilir.

Bülbülün parça parça olmuş kalbine benziyor,
Gül bahçesinde şebnem dedikleri.

Aslında dünyanın adı "gam" olmalıydı;
Ama ona "âlem" diye bir ad takmışlar.

Cevrinin okları sineye değer ve yaralar açar derlerdi.
Ey Riyâzî, işte dedikleri başımıza geldi.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Sabrî (MEHMED ŞERİF)

(? Edirne – 1645 İstanbul)

Asıl adı Mehmed Şerif'tir. Babası, Edirne kadılığında bulunmuş şair İlmî Efendi'dir. Yaşamıyla ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. Sultan IV. Murad'ın nedimlerinden ve ilmiyye sınıfından olduğu, iyi bir öğrenim gördüğü, Nef'î tarafından takdir edildiği ve şiirin ustaları arasında yer aldığı bilinmektedir. Şiirlerinden anlaşıldığına göre, oldukça zengin bir hayal gücü, sağlam bir dili ve akıcı bir ifadesi vardır. Bütün şiir türlerini deneyen Sabrî, daha çok gazelde başarılıdır. Şiirlerinde atasözleri bolca bulunduğundan dil araştırmalarında kaynak olarak kullanılmıştır.

ESERLERİ

Dîvân : 1879 yılında adının yanlış okunması nedeniyle Dîvân-ı Sabrî-i Şakir adıyla basılmıştır. İstanbul Üniversitesi, Millet, Süleymaniye ve Murad Molla kütüphanelerinde yazmaları mevcuttur.

Osmanlı Müellifleri'ne göre, **Hüsn ü Dil** mesnevîsi ve **Zâdü'l-Müsafirîn** adlı iki yapıtı daha vardır.

KAYNAKLAR

- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.204.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.291.
- **Rıdvan Canım,** *Edirne Şairleri,* Ankara 1995, s.280.
- **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.301.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 5. Cilt, İstanbul 1986, s.158.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.85.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1005.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.389.
- **Sadık Deniz,** *Bugünün Diliyle Dîvân Şiiri,* (2. Basım), İstanbul 1983, s.154.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Türk Edebiyatı Tarihi,* (2. Basım), Ankara 1970, s.447.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl,* İstanbul 1954, s.61.

I

Ne ağlardım gözüm yâşın silen dâmânın olsaydı
Ne gam yerdim serî-i zülfünde dil mihmânın olsaydı

O mest-î fitnecûyâ râst gelseydin o gün ey dil
Elinden kurtulur muydun eğer bin cânın olsaydı

Sabâ erdikçe bezme olmaz îdin hiç perîşan hal
Senin pervâne gîbî bir dil-î sûzânın olsaydı

KAYNAK : **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.301.

Ne ağlardım, gözyaşlarımı silen, eteğin olsaydı.
Ne üzülürdüm; saçının ucunda gönlüm, konuğun olsaydı.

Fitneler saçan, o yarı sarhoş yâre, o gün rastlasaydın ey gönül,
Elinden kurtulur muydun eğer, bin canın olsaydı.

Sabâ rüzgârı geldikçe meclise, perişan durumda olmazdın,
Senin de pervane gibi, bir yanmış gönlün olsaydı.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Şöyle mest ü şîve kim câmın elinde gül sanur
Gül sunulsa destine ol şûh câm-ı mül sanur

İdemez ceyş-i hayâlin cûy-i eşkimden güzâr
Aks-i tâk-ı ebruvânın bir şikeste pul sanur

Bülbül-i şeydâ ne bilsün sûziş-i pervâneyi
Şem'i görse şu'lesin devrini sünbül sanur

Bezm-i gülşende defe dest ursa mutrıb mest ile
Anı gül de cünbiş-i bâl ü per-i bülbül sanur

Ben surâhî-veş ele aldıkça Sabrî hâmeyi
Gûş iden bezm-i sühanda nağme-i gulgul sanur

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.367.

Şöyle cilve sarhoşu ki elindeki kadehi gül sanır.
Gül sunulsa o güzelin eline, şarap kadehi sanır.

Hayal askerini gözyaşımdan dolayı geçiremez.
Kaşlarının kemerinin yansımasını bir köprü sanır.

Çılgın bülbül, pervanenin yanışını ne bilsin?
Mumu görse, alevinin kıvrılışını sünbül sanır.

Gül bahçesinin meclisinde, çalgıcı defe sarhoşlukla el vursa,
Gül de, onu, bülbülün tüyü ve kanadı sanır.

Sabrî, ben sürahi gibi kalemi ele aldıkça,
Duyan, söz meclisinde gulgul nağmesi sanır.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Meyhâne benim sahn-ı gülistân senin olsun
Sâgar benim olsun gül-i handân senin olsun

Bülbül didi kim fâhteye sözi uzatma
Gül nahli benim serv-i hırâmân senin olsun

Esbâb-ı belâ üzre nizâ' eyleme ey dil
Ol gamze benim zülf-i perişân senin olsun

Mihr üzre girih var nedir bil didin ey şâh
Halleyle anı mülk-i dil-ü cân senin olsun

Gam küşesi besdir bize ey tâlib-i dünyâ
Yerden göğe dek bu kühen eyvân senin olsun

Zehrâb-ı gamı mâye-i şevk itdi bana ışk
Şimdengiru sâki mey-i rahşân senin olsun

Yıllarla karâr it dil-i Sabrî'de dilersen
Ey şâh-ı gam ol küşe-i vîrân senin olsun

(Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilu Fa'ûlün)

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.280.

Meyhane benim, gül bahçesi senin olsun.
Kadeh benim olsun, gülen gül senin olsun.

Bülbül üveyik kuşuna dedi ki, sözü uzatma,
Gül fidanı benim, salınıp yürüyen servi senin olsun.

Ey gönül, belâların sebepleri konusunda tartışmayı bırak.
O süzgün bakış benim, dağınık saç senin olsun.

Sevgilinin güneş gibi yüzünde kırışık var; nedir, bil dedin ey sultanım.
O sorunu çöz, can da gönül ülkesi de senin olsun.

Ey dünyayı seven, isteyen, gam köşesi bize yeter.
Bu eski evren yerden göğe dek senin olsun.

Aşk bana üzüntünün zehirli suyunu kıvanç kaynağı yaptı.
Ey sâki, bundan sonra o parıldayan şarap senin olsun.

Sabrî'nin gönlünde yıllarca kal dilersen.
Ey gam sultanı, o yıkık, ıssız köşe senin olsun.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Kahvehane –

Tablo: Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, 2. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.291.

Sabûhî (AHMED DEDE)

(? İstanbul – 1647 İstanbul)

Tam adı, Sabuhî Ahmed Dede'dir. Öğrenimini tamamladıktan sonra Bektaşi Şeyhi Kasım Dede'ye intisap etti. Daha sonra seyahat amacıyla gittiği Konya'da Bostan Çelebi'ye bağlanarak Mevlevî oldu. Çilesini tamamladıktan sonra Hamza Dede'nin vefatı üzerine Şam Mevlevîhânesi şeyhliğine ve daha sonra da İstanbul Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhliğine getirildi ve burada 18 yıl görev yaptı. Sabuhî, rindmeşreb ve nüktedan bir şairdir. Şiirleri sayıca az olmasına rağmen güçlü bir isimdir. Kaynaklarda Nef'î, Nailî ve Fehim'in ondan feyz aldığı yazılıdır. Topkapı Sarayı, İstanbul Üniversitesi ve Millet kütüphanelerinde yazmaları bulunan Türkçe ve Farsça **Dîvân**'ından başka 4 ciltlik **İhtiyârât-ı Mesnevi** adlı bir şerhi vardır. Şerhin Yenikapı Mevlevîhânesi'ndeki nüshası 1906'da çıkan bir yangın sonucu kaybolmuştur; diğer nüshası, Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi'ndedir. 1933'te Sadeddin Nüzhet Ergun, "Sabûhî-Hayatı ve Şiirleri" adlı yapıtında şairin hayatıyla ilgili araştırmaların yanı sıra şiirlerini de yayımlamıştır.

K A Y N A K L A R

- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.473.
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.205.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.379.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1005.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.389.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.160.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983, s.143,209,212.
- **Esrar Dede,** *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.274.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Sabûhî-Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 1933.

GAZEL

Eylesem n'ola döküp eşk-i firâvânı semâ* *Andurur ehl-i dile hazret-i sultânı semâ	*Gözyaşlarını seller gibi döküp sema eylesem ne olur?* *Hazret-i Sultan'ın (Mevlânâ) sema' edişi, gönül ehli insanlara bunu ilham eder.*
Dem urup Hû didürüp şevk ile nâya ney-zen* *Getürür çarha n'ola kubbe-i gerdânı semâ	*Neyzen, aşk ile nefes üfleyince, neye "Hu" dedirtir.* *Sema' asumanın ve feleklerin dönüşünden başka bir şey midir?*
Püşt-i pâ ursa n'ola tâlib-i Hak dünyâya* *Dü-cihândan geçürür âşık-ı hayrânı semâ	*Hakk'a talip olan insan, dünya nimetlerini tepse, buna şaşılır mı?* *Sema' aşktan hayrete düşmüş insanı, iki dünyadan da uzaklaştırır.*
Cür'a-i câm-ı hakâyik içer ehl-i tevhîd* *Mest ider hak bu ki uşşâk-ı perîşânı semâ	*Tevhid ehli, hakikat kadehinin şarabını içerler.* *Doğrusu, sema' bu perişan âşıkları mest eder.*
Magz-ı Kur'ân didiler Mesnevîye ehl-i beyân* *İletür kurbuna ki bezm-i Hakk'a cânı semâ	*Sözün kıymetini bilenler, Mesnevî'ye Mağz-i Kur'an dediler.* *Sema', âşığın canını Hak meclisine ulaştırır.*
Zevk-bahş oldugını şâhîd ider her dervîş* *Döndürür kendüye çok husrev ü hakanı semâ	*Her derviş, sema'nın nasıl bir manevî zevk kaynağı olduğunun şahididir.* *Bundan dolayı sema', birçok sultanı kendine bağlar ve onları da döndürür.*
Pür olup zevk u safâyla dil-i zâr-ı hod-bîn* *Gülşen eyler bize bu külbe-i ahzânı semâ	*Sema', gönülleri zevk ve sefa ile doldurur.* *Hüzünler kulübesini gül bahçesi hâline getirir.*
Halka göstermek içün dâ'ire-i tevhîdi* *Ser-be-ser yine katâr eyledi yârânı semâ	*Tevhid dairesini halka göstermek için sema'* *Yine dostların tamamını katar katar seferber eyledi.*
Ağlayup derd ile hûbânâ döke ehl-i safâ* *Yagdurur meclise berg-i gül-i handânı semâ	*Safa ehli, dert ile ağlayıp gözyaşlarını dökmeye başlayınca,* *Sema', onların meclisine güller, gül yaprakları yağdırmaya başlar.*
N'ola 'aşk ehli Sabûhî gibi mest olsa kamu* *İçürür 'âşıka câm-ı mey-i sübhânı semâ	*Aşk ehlinin tamamı Sabûhi gibi sarhoş olsa, şaşılacak ne var?* *Çünkü sema', âşıklara ilâhî aşkın şarabını içirir, durur.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilun)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.160.

Ali Hüseyin Efendi

(?, ? – 1648 İstanbul)

Asıl adı Hüseyin'dir. Bazı tezkirelerde doğum yeri Adana, bazılarında ise Edirne olarak belirtilir. Yaşadığı dönemde âlim, tarihçi ve şair olarak tanınır. Öğrenimini tamamladıktan sonra mülâzim olup ilmiyye mesleğini seçen Ali Hüseyin Efendi, müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuş, Arapça ve Farsçayı mükemmel denecek kadar iyi bildiğinden kendisine "Tâlibī-i Rum" ve "Urfî-i Sânî" denilmiştir. Şiirde Nef'î'den etkilenip onun yolunu izlemiş, gazel ve kasidelerinde ona öykünmüş, ona nazireler yazmıştır. Gazelleri daha çok, âşıkane olup bunlar arasında tasavvufi ve felsefi olanlarına da rastlanır. Yayımlanmayan **Dîvân**'ı dışında dokuz eseri vardır. Bunlar **Münşeat**, **Ukûdü'l-Cevahir** (28 bölümlük Arap atasözleri şerhi), **Ukûdü'l-Ukul**, **Riyâzü'd-rahme** (İslâmın beş şartıyla ilgili), **Tarîh-i Umûmî** (Hz. Âdem'in yaradılışından kendi dönemine kadarki olaylardan bahseder), **Miftâhü'r-rahme** (Hz. Musa ile Firavun'un öyküsü), **Riyâzü't-terâcim**, **Şehâdetnâme**, **Sâkînâme** (terkib-i bend tarzında düzenlenmiş olup, Dîvân'da yer almaktadır) ve Arapça bir nahiv kitabıdır.

K A Y N A K L A R

- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.291
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.92.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 3. Cilt, İstanbul 1972, s.5.
- **Franz Babinger**, *Osmanlı Tarih Yazarları*, Çev. Coşkun Üçok, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.208.

GAZEL

Herkese mest-i harâb olmağa peymâne yeter
Bizi mest etmeğe bir cilve-i mestâne yeter

Ne girişme ne tebessüm ne tegâfül ne sitem
Yârdan âşıka bir şîve-i rindâne yeter

Eğlenilmez diyü âlemde elem mi çekeriz
Bize eğlenmeğe endîşe-i cânâne yeter

Neyleriz kasr-ı zer endûd-ı bülend-eyvânı
Bir iki gün bize bir kûşe-i vîrâne yeter

Böyle kalmaz güher-i ma'rifetin ey Ali
Bir harîdâr-ı kerem-kâr-ı suhandâne yeter

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.292.

S Ö Z L Ü K

mest-i harâb : *Harap olmuş, yıkılacak derecede sarhoş.*
mest etmek : *Sarhoş etmek.*
peymâne : *Büyük kadeh, şarap bardağı.*
tegâfül : *Anlamamazlıktan gelme.*
şîve : *Naz, eda.*
rindâne : *Dünya işlerini hoş göre ne yakışır şekilde, kalenderane.*
cânâne : *Sevgili.*
kasr : *Köşk, saray.*
zer endûd : *Altın yaldızlı.*
bülend : *Yüksek, yüce.*
eyvân : *Büyük sofa, salon; köşk, çardak.*
kûşe-i vîrâne : *Virane köşe.*
güher : *Cevher.*
harîdâr : *Satın alan.*
kerem-kâr : *Bağışlayan, eli açık, cömert.*
suhandân : *Güzel söz söyleyen.*

Fehîm-i Kadîm

(1627 İstanbul – 1648 Ilgın/Konya)

Asıl adı Mustafa Fehîm'dir. Babası, İstanbul Tahtakale'de unculuk yaptığından Uncuzâde diye de anılır. Tanzimat döneminde yaşamış başka bir Fehım'den ayırdetmek için kendisine Fehîm-i Kadîm denmiştir. Öğrenimi hakkında bilgi yoktur. Henüz on yedi yaşındayken dîvân sahibi olduğu söylenir. Yaşamın zorlukları yüzünden, Mısır valisi olan Eyüp Paşa ile Mısır'a gitmiş, gözden düşünce İstanbul'a dönmek zorunda kalmış, yola çıktığında Konya yakınlarında hastalanarak ölmüştür. Fehîm-i Kadîm, kendinden önceki dîvân şairlerini ve İran edebiyatını okumuş, özellikle de Şirazlı Örfi'ye hayranlık duymuştur. Dîvânında az sayıda gazel ve kaside ile iki naat vardır. Genç yaşta öldüğü hâlde, sözcükleri seçişte gösterdiği özenle, ifade güzelliğini öne çıkaran oldukça başarılı şiirler yazmıştır. Şiirlerinde dönemin toplumsal yaşamıyla ilgili dizelere de rastlanır. 17. yüzyılın önemli şairleri arasında gösterilen Fehîm-i Kadîm, özellikle 19. yüzyıl Tanzimat şairlerini derinden etkilemiştir.

FEHÎM-İ KADÎM

E S E R L E R İ

Dîvân : Hacim itibariyle küçüktür. Çeşitli kütüphanelerde 30'dan fazla nüshası vardır. Bazı yazmalarının sonunda Şehrengiz'i yer alır. Sadeddin Nüzhet Ergun, bazı yazmaları karşılaştırarak 1934'te yeni harflerle yayımlamıştır. Ayrıca 1991'de Tahir Uzgör tarafından günümüz Türkçesine çevrilmiş bir çalışma mevcuttur.

Dîvân'ından başka **Şehrengiz**, **Bahr-ı Tavîl**, **Tercüme-i Letâif-i Kümmelîn** ve **Durûb-ı Emsâl-i Türkî** adlı yapıtları da vardır.

K A Y N A K L A R

- **Tahir Üzgör**, *Fehîm i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara 1991.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 12. Cilt, İstanbul, s.295.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.190.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.289.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.162.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.494.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.176.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.106.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.368.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercume: Ali Çavuşoglu), Ankara 1999, s.207.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.89.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.67

I

GAZEL

Figân idüp dimezüz kim gamun nesin gördük
Gam olmasa dir idük âlemün nesin gördük

Feryat ederek gamın nesini gördük demeyiz,
Gam olmasa âlemin nesini gördük derdik.

Cihânı aynek-i camından eyledük seyrân
Eger hakikate baksak Cem'ün nesin gördük

Cihanı, onun kadehinin gözlüğünden seyrettik,
Eğer hakikate baksak Cem'in nesini gördük?

Kemân-ı ebrû-yı cânâna bak fesâneyi ko
Dilir imiş tutalum Rüstem'ün nesin gördük

Sevgilinin kaşlarının kemanına bak da efsaneyi bir kenara bırak,
Hadi yiğitmiş diyelim amma Rüstem'in nesini gördük?

Egerçi mu'ciz-i la 'line olmazuz münkir
O gonca-fem şeh-i 'isi-demün nesin gördük

Gerçi dudağının mucizesini inkâr etmeyiz amma
O gonca ağızlı ve Hz. İsa nefesli padişahın nesini gördük?

Hemişe cinsine âzâr u hileden gayrı
Dahı Fehîm benî âdemün nesin gördük

Kendi cinsine azar ve hileden başka ey Fehîm!
İnsanoğlunun daha nesini gorduk?

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : **Tahir Üzgör**, *Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara 1991, s.536.

Fehîm-i Kadîm Dîvânı'nın İ.Ü. Kütüphanesi'ndeki nüshasından bir sayfa.
Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 8. Cilt, İstanbul 1992, s.4014.

II

GAZEL

Ey bâd-ı sabâ ol şeh-i hûn-rîze haber vir	*Ey sabâ rüzgârı! O kan dökücü padişaha haber ver,*
Hûn-rizlügün gel dil-i nâçîze haber vir	*Sonra da gel onun kan dökücülüğünü değersiz gönle haber ver.*
Ey bâd-ı sabâ dür olalı gamzelerinden	*Ey sabâ rüzgârı! O sevgilinin gamzelerinden uzak düşeli,*
Düştüklerümi hançer-i ser-tize haber vir	*Düştüklerimi, o ucu sivri hançere haber ver.*
Ey bâd-ı sabâ silsile-cünbâni-i şevkam	*Ey sabâ rüzgârı! Şevk silsilesinin kımıldanışı olduğumu,*
Zencir-i ser-i zülf-i dil-âvîze haber vir	*Gönlün asılı bulunduğu zülfünün zincirine haber ver.*
Ey bâd-ı sabâ yâsemin-efşâni-i eşküm	*Ey sabâ rüzgârı! Gözyaşımın yasemin saçıcılığını*
Hûy-gerde o gül-berg-i semen-bize haber vir	*O terleyen gül ve yasemin yaprağına haber ver.*
Ey bâd-ı sabâ bülbül-i güm-lâne Fehîm'ün	*Ey sabâ rüzgârı! Yuvasını kaybetmiş Fehîm'in*
Âvârelügin ol gül-i nev-hize haber vir	*Avareliğini o yeni yetişen güle haber ver.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Tahir Üzgör, *Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi,* Ankara 1991, s.394.

III

GAZEL

Aşk itdi cânı sîne-i bî-kîneden cüdâ	*Aşk, canı kinsiz sineden ayırdı,*
Kıldı garîbi hâne-i dîrîneden cüdâ	*Garibi de eski yuvasından uzaklaştırdı.*
Efsûs kim o sîm-tenümden ayırdı çarh	*Yazık ki felek, o gümüş bedenlimden beni ayırdı,*
Döndüm o şâha kim ola gencîneden cüdâ	*Hazinesinden ayrı kalmış padişaha döndüm.*
Mir'at içinde gerçi olur aksi bî-sebât	*Her ne kadar onun aksi, ayna içinde devamlı durmazsa da,*
Olmaz hayâli âyîne-i sîneden cüdâ	*Hayali, sinemin aynasından ayrılmaz.*
Gâ'ibde ol peri banâ teklîf-i şi'r ider	*Aynadan uzak kalmış papağanın ne söyleyebileceğini anlamak için,*
Tûtî ne söylesün diye âyîneden cüdâ	*O peri gibi güzel, bana bilinmeyen yerde şiir okumamı teklif eder.*
Olmaz Fehîm o gonca-i gül-pîrehenle vasl	*Eh Fehîm! Baht, yünden yapılmış, sofu elbisesinden ayırmazsa,*
Baht eylemezse hırka-i peşmîneden cüdâ	*O gül gömlekli gonca ile kavuşmak mümkün olmaz.*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : Tahir Üzgör, *Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünku Turkçesi,* Ankara 1991, s.394

IV

GAZEL

Gonca-i âteş-nesîmüz âb düşmendür bize *Bülbül-i pervâne-tab'uz şu'le gülşendür bize*	Biz, ateş rüzgârının goncasıyız, ateşle besleniriz, su bize düşmandır. Pervane tabiatlı bülbülüz, bize gül bahçesi, ateştir.
Andelîb-i bâğ-ı tecrîdüz bu fânî gülşenün *Gülleri hurşîd olursa hâr-ı dâmendür bize*	Biz, her şeyden sıyrılma bahçesinin bülbülüyüz, bu fani gülbahçesinin gülleri Güneş olursa da, bize etek dikenidir.
Âşık-ı nâdîde- 'ayşuz meclis-ârâ-yı gamuz *Nağme-i mâtem-telâkî savt-ı şîvendür bize*	Biz, içki meclisinin görülmemiş âşıklarıyız, gam meclisinin süsüyüz. İnleyişimizin sesi, bize mateme ulaşma nağmesidir.
Biz helâk-i gamze-i çeşm-i bütânuz tâ ezel *Zahm-ı şemşîr-i belâ ârâyiş-i tendür bize*	Biz, ezelden beri put gibi güzellerin gözlerinin gamzeleri ile mahvolmuşuz. Belâ kılıcının yarası, bize vücut süsüdür.
Sâf-cevher rûh-ı pâk-i 'âlem-i 'aşkuz Fehîm *Kâleb-i hurşîd-i âlem-tâb meskendür bize*	Ey Fehîm! Biz, aşk âleminin saf cevherli temiz ruhuyuz. Âlemi aydınlatan Güneş'in kalıbı, bize meskendir.

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtun Fâ'ilun)

KAYNAK : Tahir Üzgör, *Fehim-i Kadim, Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara 1991, s.660

V

GAZEL

Ey dil yine bu girye ne dîvâne mi oldun *Keyf-i nigeh-i yâr ile mestâne mi oldun*	Ey gönül! Yine bu gözyaşı ne, dîvâne mi oldun? Sevgilinin bakışının keyfiyle sarhoş mu oldun?
Hurşîdi tavâf itmede sad reşk ile mâhun *Ol mihr-i kamer-çihreye hem-hâne mi oldun*	Senin Ay gibi güzelliğin, yüzlerce kıskançlıkla Güneş'i tavaf etmekte, sen de Ay yüzlü Güneş'e komşu mu oldun?
Ey şûh nedür âşıkuna böyle tecâhül *Kurbânun olam gayrıya cânâne mi oldun*	Ey şuh! Âşığına böyle bilmezlikten gelme nedir? Ben senin kurbanın olayım, yoksa başkalarına mı sevgili oldun?
Ne gamze vü ne işve vü ne lutf-ı tebessüm *Tekrâr meger bendene bîgâne mi oldun*	Ne gamze, ne işve, ne de tebessüm iyiliği var, acaba yine kölene yabancı mı oldun?
Hâkistere düşmüşsin eyâ çarh-ı kebûdî *Bir mâh-ruhun şem'ine pervâne mi oldun*	Ey felek! Küle düşmüşsün, yoksa bir Ay yanaklının mumuna pervane mi oldun?
Ey zâhid-i bî-zevk yeter ehl-i dile ta'n *Mestâne mi dîvâne mi ferzâne mi oldun*	Ey zevksiz zahit! Gönül ehlini ayıplamak yeter, sarhoş mu, dîvâne mi, yoksa âlim mi oldun?
Bin çeşm-i kevâkible felek saydına nâzır *Bir demde ey tâ'ir-i dil dâne mi oldun*	Ey gönül kuşu! Binlerce yıldız gözüyle feleği avlamayı beklemektesin, yoksa sen bu tuzakta dane mi oldun?
Mecnûn gibi efsûn-ı nigâhıyla âdemsin *Dîvâne Fehîm âh ki efsâne mi oldun*	Ey dîvâne Fehîm! Onun bakış büyüsüyle Mecnun gibi yok oldun, âh ki, yoksa sen de efsane mi oldun?

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlun)

KAYNAK : Tahir Üzgör, *Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Dîvân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara 1991, s.538

VI

Fahriyye Kasidesi'nden

Eyledüm çeşm-i girye tûfânî ***Garka-i mevc-i çin-i pîşânî***	*Alın buruşukluğu dalgasına batarak* *tufan gibi gözyaşı döktüm.*
İtmesün mi ya cebhesin pür-çîn ***Eyleyen çarh-ı dûna mihmâni***	*Bu aşağılık feleğe misafirlik eden, alnımı* *buruşuklarla dolu bir hâle getirmesin mi?*
Beni ol denlü itdi hor u hakîr ***Çarhun evzâ-ı nâ-be-sâmânı***	*Feleğin düzensiz hâli beni o derece* *değersiz ve itibarsız bir duruma düşürdü ki*
Ki ider hâl-i zâruma hande ***Dest-i kâtilde şahs-ı zindânî***	*Zindan mahkûmu katil bile* *hâlime güler.*
Veyletâ âfitâb-ı bahtum âh ***Şeb gibi rûzum itdi zulmânî***	*Ah ne yazık ki bahtımın güneşi,* *günümü gece gibi karanlık bir hâle getirdi.*
Girye-i gamla geçdi eyyâmum ***İtmedi hande rûy-ı şâdânî***	*Günlerim gam gözyaşlarıyla geçti,* *sevinçlilik yüzü bana hiç gülmedi.*
Yok yok estagfirullâh itdüm sehv ***Eyledüm çarh u bahta bühtânı***	*Yok, yok, tövbe, yanlış söyledim,* *feleğe ve bahta iftira ettim.*
Bana hep cevri ma'rifet itdi ***Al elümden Hudâ bu 'irfânı***	*Bana zulmü hep marifet gibi gösterdi.* *Ey Tanrım! Bu irfanı elimden al.*
Ma'rifet-düşmen it beni ki odur ***Düşmen-i cins-i mâlî vü cânî***	*Mal ve canın düşmanı olan* *marifete beni düşman kıl.*
Ma'rifet oldı mûris-i iflâs ***Ma'rifetdür belâ-yı rûhânî***	*Marifet, iflâs ettirici oldu,* *O, ruhanî bir belâdır.*

(Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : Tahir Üzgör, *Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Divân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi,* Ankara 1991, s.198.

Ormanın Gölgesi – Tablo: Abdullah Taktak
Librairie de Pera
41. Müzayede Kataloğu –
29.9.2002

Abdülahad Nûrî

(1594 Sivas – 1651 İstanbul)

Kadı Muslihiddin Mustafa Efendi'nin oğludur. Küçük yaşta babasını kaybettiğinden dayısı Halvetî şeyhlerinden Abdülmecid Sivasî, onu himayesine aldı. Dönemin padişahı III. Mehmed'in çağrılısı olarak dayısıyla birlikte İstanbul'a geldi. Öğrenimini tamamlayarak Halvetî hilâfetini aldı. İrşad için Midilli'ye gönderildi. 1620'de İstanbul'a dönüp sırasıyla Mehmed Ağa Tekkesi postnişinliğine; Fatih, Bayezid ve Ayasofya camileri vaizliğine atandı. Öldüğünde Eyüp Nişanca'da kendi adıyla anılan tekkenin türbesine defnedildi. Dönemin bilginlerinden sayılan Abdülahad Nûrî, tasavvufi şiirler, dinî risaleler ve ilâhîler yazmış; hatipliği ve şairliği yanı sıra rüya yorumlarıyla da ünlenmiştir. Osmanlı Müellifleri'nde 30'a yakın eseri olduğu belirtilmektedir. İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye ve Selimağa kütüphanelerinde nüshaları bulunan **Dîvân**'ı, yapıtlarının en tanınanıdır.

K A Y N A K L A R

- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.365
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.35.
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 1. Cilt, s.21.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1 Cilt, İstanbul 1977 1998, s.17.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.427
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.51.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.297.

I

Mevlâ'yı zikr edin
Uyuman âşıklar
Lûtfuna şükr edin
Uyuman âşıklar

Aşk ile yanalım
Candan usanalım
Gelin uyanalım
Uyuman âşıklar

Terk edip gafleti
Gözetin fırsatı
Bulasız vuslatı
Uyuman âşıklar

Hazrete uyasız
Rahmete doyasız
Çok sırlar duyasız
Uyuman âşıklar

Maksûdu bulalım
Aşk ile dolalım
Makbûl kul olalım
Uyuman âşıklar

Cennet'e giresiz
Vuslata eresiz
Allah'ı göresiz
Uyuman âşıklar

Nûrî'yi dinlenüz
Sözlerin anlanuz
Dert ile inlenüz
Uyuman âşıklar

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.297

II

İlâhî neylesin n'etsin
Gönül sensiz karar etmez
Cihân bağında bir sâat
Gönül sensiz karar etmez

N'ider ol bağ u bostânı
N'ider ol hûr u gılmânı
Firâkınla yanar cânı
Gönül sensiz karar etmez

Cihân bağında bir sâat
Ne mümkündür ola râhat
Olursa ravza-i cennet
Gönül sensiz karar etmez

Çü sensiz Nûrî'nin yârı
N'ider ol gayrı efkârı
Sevindir sen o nâçârı
Gönül sensiz karar etmez

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.37

Abdülahad Nûrî'nin Eyüp Nişanca'daki türbesi.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı, 1. Cilt, s.21.

III

Çü kânım lâ-mekândır bî-mekândır bu mekân içre
Zamânıdır bugün sâhib-zamânım bu zamân içre

Serâser gayb-ı ağyebdir şuun-ı sırrı pinhânım
Çü şâmm bî-nişanlıktır nişânın bî-nişân içre

Bulur bu âlem-i kesrette vahdet sırrını elhak
Bakıp mir'ât-ı a'yâna gören aynım ayân içre

Vücudum hâteminde nakş olunmuş ism-i âzâm çun
Süleyman-i zamân olsam revûdır ârifân içre

Mesih'e uğradı ruh-ı revânın çerh-i çarümde
Bir etti rûhu rûhullah ile ey Nûri cân içre

KAYNAK : **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.428

IV

Yanmaktan usanmazam pervâne miyem bilmem
Hiç sonunu saymazam dîvâne miyem bilmem

Her şâm u seher zârım güş eylemez ol yârim
Bakmaz bana hünkârım bîgâne miyem bilmem

Dil-hâne harâb oldu yıkıldı türâb oldu
Her cânibi bâb oldu vîrâne miyem bilmem

Kalbimde ocağım var sînemde de dağım var
Âteşte durağım var hep yane miyem bilmem

Nûrî dem-i dehşette bahr-i gam-ı firkatte
Ka'r-ı yem-i hayrette dürdâne miyem bilmem

KAYNAK : **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.428

V

Ey gönül dillerde sen efsâne oldun bilmedin
Baş açık esrük aceb dîvâne oldun bilmedin

Anmadın bezm-i elestin ahdini peymânını
Âşinâ-ı Hak iken bigâne oldun bilmedin

Rabbine nefsin seni gaflet ile âsî kılur
Kul iken Mevlâ ile hasmâne oldun bilmedin

Masivâ sûretleri pür eyleyüp için taşın
Ayn-ı Beytullah iken büthâne oldun bilmedin

Nûriyâ ermez isen yârin visâlin sırrına
Tutalım ilm ilesen bir dâne oldun bilmedin

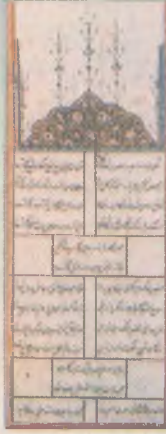
KAYNAK : **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.365

Şeyhülislâm Bahâyî

(1595 ? İstanbul – 1654 İstanbul)

Asıl adı Mehmed'dir. Babası Kazasker Abdülaziz Efendi tarafından yetiştirildi ve dönemin ünlü hocalarından ders aldı. İlmiyye sınıfına geçti; çeşitli medreselerde müderrislik yaptı. Selânik ve Halep'te kadılık görevlerinde bulundu (1630-1633). Halep Valisi Ahmed Paşa ile araları açılınca IV. Murad'ın emriyle Kıbrıs'a sürüldü. Bağışlanarak yeniden Şam, Edirne ve İstanbul kadılıklarına (1638-1645), Anadolu ve Rumeli kazaskerliklerine (1646-1647) ve şeyhülislâmlığa getirildi (1650). Bir dava yüzünden İngiliz elçisini hapsettirmesi üzerine görevinden alındı (1651). Ancak bir süre sonra affedildi ve ikinci kez şeyhülislâmlığa atandı ve ölünceye dek bu görevde kaldı. Mezarı, Fatih Çarşamba'daki evinin karşısındadır. Şiirleri, daha sonraki dönemde de beğeniyle karşılanan Bahâyî özellikle gazel türünde başarı göstermiştir. Dîvân şiirinin bütün inceliklerini taşıyan şiirlerinde ses, buluş ve nükteye önem verdi. Gazelleri, Na'ilî, Neşatî, Nâbî, Güftî ve Cevrî gibi dîvân şairlerince övüldü, şiirlerine nazireler yazıldı. 74 şiirden oluşan ve sadece İstanbul kütüphanelerinde 20'den fazla nüshası bulunan **Dîvân**'ı, ilk kez 1933'te Saded-din Nüzhet Ergun tarafından **Şeyhülislâm Bahâyî, Hayatı ve Eserleri** adıyla, daha sonra da 1979'da Harun Tolasa tarafından yayımlandı.

Bahâyî Dîvânı'nın ilk sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.463

K A Y N A K L A R

- **Harun Tolasa,** *Günümüzdeki Karşılıklarıyla Şeyhülislam Bahâyî Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler,* İstanbul 1979
- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.463
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 5. Cilt, İstanbul 1986, s.168
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.188
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.286
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1982, s.176
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.288
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.98
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.97
- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.209
- **Necmettin Halil Onan,** *Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1998, s.286
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl,* İstanbul 1954, s.69
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Şeyhülislâm Bahâyî, Hayatı ve Eserleri,* İstanbul 1933

I

KASİDE-BEÇE DER SİTÂYİŞ-İ ŞÂH-I ÂLÎ-MİKDÂR	*DEĞERİ YÜKSEK PADİŞAHIN ÖVGÜSÜNDE KASİDECİK*
Dûrum egerçi hidmet-i dergâh-ı Şâh'tan Kesmem yine ümîdimi ol bârgehten	*Padişahın kapısındaki hizmetlerden gerçi uzak düştüm; Ama, yine de o yüce makamdan (buna kavuşma) ümidimi kesmedim.*
Ol bârgeh ki sâye-i bâm-ı inâyeti Dûr olmaya mefârik-ı mîr ü sipâhtan	*O yüce makam ki, onun iyilik ve yardımdan ibaret çatısının gölgesi, bey ve askerlerin başı üzerinden eksik olmasın.*
Ol bârgeh ki kubbe-i tâk-ı adâleti Âlûde olmaya eser-i dûd-ı âhtan	*O yüce makam ki, onun adalet binasının kubbesi, Adaletsizliğe uğrayanların yanık âhlarının dumanıyla lekelenmesin.*
Ol bârgeh ki lem'a-i gülmîhi cezbeder Çûy-ı sirişki dîde-i hurşîd ü mâhtan	*O öyle bir makamdır ki, onun kapısındaki süs çivilerinin parıltısı, Güneş ve ayın gözlerini yaşartıp gözyaşı ırmakları akıtır.*
Ol bârgeh ki süddesine baş eğer felek Pâ-bûs-ı hazret-i Şeh-i âlem-penâhtan	*O öyle bir makamdır ki, felek, bütün dünyanın sığınağı olan Padişah hazretlerinin ayağını öpmek için onun eşiğine baş kor.*
Bir Şâhtır ki hidmet-i dergâhın eylemek Şâhân-ı dehre hoş gele tâc ü külâhtan	*O öyle bir Padişahtır ki, onun kapısında hizmet etmek, Devrin bütün padişahlarına, bağımsız iktidar sahibi olmaktan daha hoş gelir.*
Bir Şâhtır ki ahter-i na'l-i semendine Rassâd-ı mihr hîre bakar ka'r-ı çâhtan	*O öyle bir Padişahtır ki, güneş rasatçısı, onun atının nalındaki yıldıza, Kuyu dibinden gözü kamaşarak bakar.*
Bir Şâhtır ki lem'a-i şemşîri hoş gelir Fark-ı adûya tâbiş-i hurşîd ü mâhtan	*O öyle bir Padişahtır ki kılıcının parıltısı, Düşmanın tepesine, güneş ve ayın parıltısından daha hoş gelir.*

KAYNAK : **Harun Tolasa,** *Günümüzdeki Karşılıklarıyla Şeyhülislâm Bahâyî Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler,* İstanbul 1979, s.96.

II

GAZEL

Dünyâyı harâb etti o mestâne bakışlar *Ol çeşm süzüşler o gazâlâne bakışlar*	*O baygın ve ceylân bakışlar, o göz süzüşler,* *bütün dünyayı biribirine kattı, yıktı, harab etti.*
Tâkat mı kor âdemde yerinden o kopuşlar *Ol rahş sürüşler o levendâne bakışlar*	*O yerinden kopuşlar, o at sürüşler ve o leventçe bakışlar,* *insanda sabır, güç bırakır mı?*
Âdemde tahammül mü kor ey gözleri âhû *Düzdîde nigâh ile o yâbâne bakışlar*	*Ey ceylân gözlü güzel, kaçamak bakışlarla başka taraflara* *o göz atışın, insanda sabır mı bırakır, güç mü?!*
Bîgâne nazar dostlara elde de var mı *Hep sende midir yoksa bu bîgâne bakışlar*	*Başkaları da dostlarına böyle kayıtsız ve tanımazcasına bakarlar mı;* *yoksa, bu biçim bakışlar sadece sende mi vardır?!*
Âlemde nazîrin yoğiken ey şeh-i hûbân *Bilsem kimedir yine bu hasmâne bakışlar*	*Ey güzellerin şahı, bütün dünyada bir eşin ve benzerin daha yok iken,* *yine de bu kavga arayan bakışlarının kime olduğunu bir bilebilsem...*
Nahcîre dokundu gibi çeşmin yine ey şûh *Bîhûde değildir o beyâbâne bakışlar*	*Ey şen ve oynak güzel, gözün yine bir av görmüşe benziyor;* *zira, kırlara, köşelere doğru o bakışların boşa değildir.*
Hûn-ı dil-i pürhûn-ı Bahâyî'yi tüketti *Çeşminden o câdû-yı tatârâne bakışlar*	*Senin gözlerinin, (ancak) bir tatar sihirbazında görülebilen o bakışları,* *Bahâyî'nin kan dolu gönlünün kanını döktü, tüketti.*

(Mef'ûlu Mefâ'îlu Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Harun Tolasa, *Günümüzdeki Karşılıklarıyla Şeyhülislâm Bahâyî Efendi Divânı'ndan Seçmeler,* İstanbul 1979, s.182.

III

GAZEL

Hırasan olmasa gülden dil-i nâ-şadın ey bülbül *Neler eylerdi hâra âh-ı ateş-zâdın ey bülbül*	*Ey bülbül, dertli gönlün gülden korkmasa,* *Ateşli âhın dikene kim bilir neler ederdi!..*
Dil-i dildân nerm etmiş işittim nâle vü zârın *Acep kim taşa tesir eylemiş feryâdın ey bülbül*	*Duydum, ağlayan iniltilerin sevgilinin gönlünü yumuşatmış;* *Garip şey, feryadın taşa tesir etmiş.*
Ne teshîr etti gülzân ne urdu âteşe hârı *Yine durmaz okursun rûz ü şeb evrâdın ey bülbül*	*Ötüşün ne gül bahçesini hükmün altına aldı, ne de dikeni ateşe verdi.* *Yine gece gündüz durmadan şarkılarını tekrarlıyorsun.*
Güle olur n'olursa yoksa âhır gerdiş-i gerdûn *Gelir bir dem ki alır hâr elinden dâdın ey bülbül*	*Ne olursa güle olur; yoksa bu dünyanın dönüşü,* *Bir zaman gelir ki nihayet dikenlerin elinden senin âhını alır.*
Çekîl sen dahi kûy-i derde gülzâr-ı selâmetten *Bahâyî-veş çekildi aşk ile çün adın ey bülbül*	*Ey bülbül, mademki Bahâyî gibi aşk ile adın çekildi,* *Sen de selâmet bahçesinden dert köyüne çekil!*

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.98.

IV

GAZEL

Dağıttın hâb-i nâz-i yâri ey feryâd neylersin
Edüp fitneyle dünyâyı harâb-âbâd neylersin

Dil-i mecrûhuma rahmeyle kalsun dâm-i zülfünde
Şikeste-bâl olan mürgu edüp âzâd neylersin

Edersin gerçi her derde tabîbim bir devâ ammâ
Cünûn-i ehl-i aşk olunca mâder-zâd neylersin

Varup gîsû-yi yâri öyle biribirine kattın
Yine bir fitne tahrîk eyledin ey bâd neylersin

Şehîd-i aşk-i tîğ-i yârdır sercümle-i âlem
Urup şemşire dest ey gamze-i cellâd neylersin

Behâîveş değilsin kâbil-i feyz-i safâ sen de
Tekellüf bertaraf ey hâtır-i nâşâd neylersin

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Necmettin Halil Onan, *Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1998, s.286

Ey feryat! Sevgilinin naz uykusunu dağıttın; bu yaptığın nedir?
Dünyayı fitneyle bir harabeye çevirip de ne kazanacaksın?

Sevgilim! Yaralı gönlüme acı da zülfünün tuzağında kalsın;
Kırık kanatlı kuşu salıvermekten ne çıkar?

Doktorum, gerçi her derde bir ilâç bulup onu iyileştirirsin ama,
Âşıkların çılgınlığı doğuştan olunca ne yaparsın?

Ey rüzgâr! Gidip sevgilinin saçını öyle birbirine katıp dolaştırdın ki!..
Gene bir kargaşalık uyandırdın; bu yaptığın nedir?

Herkes sevgilinin kılıcının aşk şehididir.
Ey cana kıyan yan bakış! Sen kılıca el atıp da ne yapacaksın?

Ey tasalı gönül! Sen de Bahâyî gibi, neşenin iyilik ve mutluluğunu anlayıp kabul etmiyorsun.
Samimî olarak söyle, hâlin ne olacak?

V

Dil-i pür-âteş-i uşşâkdur çünkim harîdân *N'ola ol Yûsuf-ı hüsnün olursa germ bâzârı*	*O güzellik Yûsuf'unun pazarı böyle harâretli ve canlı olursa buna şaşılır mı? Çünkü onun müşterileri, âşıkların ateşli gönülleridir.*
Bitürmez şûre-zâr-ı sînesinde âşık-ı zârın *Gül-i dağ-ı belâdan gayri eşk-i çeşm-i hûn-bârı*	*Ağlayıp inleyen âşıkın kan saçan gözyaşları, onun çorak toprağa benzeyen bağrında ancak belâ yarasından (ibaret) bir gül bitirir.*
Aceb mi şerhalardan sînem üzre dallar salsa *Dıraht-ı gam ki hûn-âb-ı ciger nûşetmedir kârı*	*Bütün işi gücü ciğerin kanlı suyunu içmek olan gam ağacının, aradaki yarık ve dilimlerden bağrıma dal budak salmasına hiç şaşılır mı?*
Sadâsın kûh dinlerdi figân ettikçe inlerdi *Benim gibi değildi kûhken var idi gam-hârı*	*Dağ deviren (Ferhâd) benim gibi değildi; onun dert ortağı vardı; dağ, onun sesini dinler, feryâd ettikçe de (ses verip) inlerdi.*
Ruh-ı rengîn ü la'l-i şekkerînin vasfeder dâim *Bahâyî'nin n'ola rengîn ü şîrîn olsa eş'ârı*	*Bahâyî'nin şiiri göz alıcı ve tatlı olursa hiç buna şaşılır mı? Çünkü (onun şiiri) daima, sevgilinin tatlı renklere bürünen yanağıyla, şeker gibi dudağını anlatmaktadır.*

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : Harun Tolasa, *Günümüzdeki Karşılıklarıyla Şeyhülislâm Bahâyî Efendi Divânı'ndan Seçmeler*, İstanbul 1979, s.227.

VI

RUBAİLER

Ey dil reh-i aşkta teleften kaçma *Nâdân-reviş olma gel şereften kaçma* *Ferhâd yolun tut sana lâzımsa necât* *Taklîd-i tarîka-i seleften kaçma*	*Ey gönül, aşk yolunda ölmekten kaçma!* *Gel, cahilce davranıp şereften kaçma!* *Sana kurtuluş gerekse, Ferhat'ın yolunu tut;* *Eskilerin yolunu izlemekten vazgeçme!*

RUBAİ-2

Kalbin k'ola cây-ı sâhil-i istiğnâ *Etrâfını alsa lücce-i bahr-ı recâ* *Âgûşuna almazdı anın emvâcın* *Ancak leked-i pây ile eylerdi şinâ*	*(Eğer) kalbin, manevî zenginlik ve doygunlukların sahili durumuna gelse(ydi),* *Etrafını, ümit ve istek denizinin enginlikleri (de) sarmış olsa;* *(Yine de, o denizin) dalgalarını kucaklamaz,* *Sadece ayağının tekmesiyle yüzerdi.*

RUBAİ-3

Yâ Rab dilim eyle mahrem-i râz-ı şühûd *Olsun nazarımda her dü âlem nâbûd* *Bir vech ile saykal-i fenâyı ur kim* *Âyine-i dilde kalmaya jeng-i vücûd*	*Ya Rabbim, gönlümü, görünen varlıkların (gerisindeki) sırlara erdir.* *Her iki âlem gözümden yok olsun.* *Yokluk cilâsını öyle bir vur ki,* *Gönül aynasında varlık'ın kiri pası kalmasın.*

KAYNAK : Harun Tolasa, *Günümüzdeki Karşılıklarıyla Şeyhülislâm Bahâyî Efendi Divânı'ndan Seçmeler*, İstanbul 1979, s.232.

Cevrî (İBRAHİM ÇELEBİ)

(1595 ? İstanbul – 1654 İstanbul)

Asıl adı İbrahim'dir. İbrahim Çelebi ya da Cevrî Çelebi diye de tanınır. Ailesiyle ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. Kaynaklarda, iyi bir öğrenim gördüğü, hat sanatında usta olduğu ve geçimini hattatlık yaparak sağladığı belirtilir. Bir ara Dîvân-ı Hümâyun kâtipliği yapan Cevrî, IV. Murad ve IV. Mehmed'e sunduğu kasidelerinde, ilgi görmediğinden yakınır. Mevlevî olmakla birlikte bir tekke şairi değildir. Tasavvufi konulara da yer verdiği şiirleri genellikle aşkla ilgili olup, yapıtlarında Bâkî ve Nef'î'nin etkisi açıkça görülür. Nazım dili sağlam ve pürüzsüzdür. İyi bir hattat olduğundan, Cevrî hattıyla pek çok yazma eserde imzası vardır.

ESERLERİ

Dîvân : İstanbul kütüphanelerinde 20'den fazla nüshası vardır. Bunlardan bazıları şairin kendi el yazısıyla kaleme alınmıştır. IV. Murad döneminin hanende ve sazendelerinden bahseden 51 beyitlik bölümü Türk musikisi tarihi bakımından önemlidir. Tenkitli metni 1981 yılında Hüseyin Ayan tarafından yayımlanmıştır. Dîvân'da, 84 kaside, 22 kıt'a, 6 mesnevî kıt'a, 5 terkib-i bend, 2 terci-i bend, 272 gazel, 5 matla, 124 tarih, 33 rubâî, 7 tahmis, 8 tesdis vardır. Eserdeki kasidelerin çoğu devlet büyüklerine sunulmuş veya gönderilmiştir.

Selimnâme : Bitlisli Şükrî'nin aynı adla yazdığı mesnevîsinin, devrin şiir anlayışına göre yeniden düzenlenmiş şeklidir. 112 beyitlik bir mesnevîdir.

Hilye-i Çihâr-yâr-ı Güzîn : 145 beyitlik küçük bir mesnevîdir. Cevrî Çelebi, eseri, Hâkânî'nin "Hilye"sinden ilham alarak yazdığını söyler.

Hall-i Tahkikât : Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin 6 ciltlik Mesnevî'sinden seçilen 40 beyte, 5'er beyit eklenerek meydana getirilmiş bir terkib-i bend'dir. Eser, 1648'de sadrazam olan Sofu Mehmed Paşa'ya ithaf edilmiştir. Yazmaları çoktur.

Ayn ül-Füyûz : Yusuf Sîneçâk Dede'nin "Cezîre-i Mesnevî" adlı eserinin şerhidir. Kütüphanelerde pek çok yazma nüshası vardır.

Melhame : Selahaddin Yazıcı'nın 1408'de yazdığı "Şemsiyye"sinin Cevrî tarafından yeniden kaleme alınmasıdır. Eser 3617 beyittir. Birçok yazma nüshaları vardır. 1877'de basılmıştır.

Nazm-ı Niyâz: Oniki ayın özelliklerinden söz eden 200 beyitlik bir mesnevîdir. Bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir.

KAYNAKLAR

- **Hüseyin Ayan**, *Cevrî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*, Erzurum 1981.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 7. Cilt, İstanbul, s.460
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.211.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.191
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.292
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.178.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.105
- **Cem Dilçin**, Gazel, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Sayı 415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.228
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Tarih Vakfı, 2. Cilt, s.422
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.285.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.58.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.454.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983, s.308.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.255
- **Sadık Deniz**, *Bugünün Diliyle Dîvân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.156.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmilik ve Melâmiler*, Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.148.

I

Cân-ı âşık vasl-ı cânân olmayınca neylesün
Zevk-ı âdem sînede cân olmayınca neylesün

Âşığın canı, cânânına kavuşmayınca neylesin?
İnsan zevki göğsünde can olmayınca neylesin?

N'ola berbâd eylese akl u karar u sabrı dil
Olmaz âsûde perîşân olmayınca neylesün

Gönül, aklı, kararı, sabrı berbat eylerse n'olur?
Perişan, rahat olmayınca neylesin?

Nâr-ı âh ile libâsın yandıran uşşâk-ı zâr
Çâk eder cismin girîbân olmayınca neylesün

Âh ateşi ile elbiselerini yakan, inleyen âşık,
Yakası olmayınca bedenini yırtar, neylesin?

Gamzesinden ölmeğe bir çâre ister hasta-dil
Leblerinden ana dermân olmayınca neylesün

Onun yan bakışından ölmek için bir çare arar hasta gönüllü,
Dudaklarından, ona derman olmayınca neylesin?

Zülfine bend olmasun mı Cevrî-i âşüfte-dil
Aşk ile ârâma imkân olmayınca neylesün

Gönlü karmakarışık Cevrî, saçına bağlanmasın mı?
Aşk ile rahata kavuşma imkânı olmayınca neylesin?

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.179.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Ne ele sâgar alur çeşmi ne meyhâne bilür	*Ne ele kadeh alır, gözü ne meyhane bilir.*
Sorsan ammâ yine âlem anı mestâne bilür	*Sorsan ama yine âlem onu sarhoş bilir.*
Gamzesiyle o perînin nice söyleşmek olur	*Gamzesiyle o perinin nice söyleşmek olur.*
Dil-i dem-beste ne efsun u ne efsâne bilür	*Suskun gönül, ne efsane ne de büyü bilir.*
Nâz eder çeşmi ne uşşâka ne ağyâra bakar	*Naz eder; gözü, ne âşığa ne yabancıya bakar.*
Öldürür gamzesi ne yâr u ne bîgâne bilür	*Öldürür gamzesi, ne dost ne yabancı bilir.*
Yakdı yandırdı mahabbet beni bir âteş ile	*Yaktı yandırdı sevgi beni bir ateş ile;*
Ki tef ü tâbım ne şem'u ne pervâne bilür	*Ki, yakıcı gücünü ne pervane ne mum bilir.*
Komasa genc-i gamı gayr-i mahalde n'ola aşk	*Komasa gam hazinesini başka yere n'ola aşk;*
Dil-i Cevrî gibi bir hâne-i vîrâne bilür	*Cevrî'nin gönlü gibi bir yıkık yer bilir.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Sadık Deniz, *Bugünün Diliyle Dîvân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.156.

III

Bir sencileyin mest-i mey-i nâz ele girmez	*Senin gibi bir naz şarabı sarhoşu ele girmez.*
Bir bencileyin âşık-i ser-bâz ele girmez	*Benim gibi bir yiğit âşık da ele girmez.*
Bir sencileyin fitne-i mestûr bulunmaz	*Senin gibi bir sinsi arabozucu bulunmaz.*
Bir bencileyin âyine-i râz ele girmez	*Benim gibi bir gizlilik aynası ele girmez.*
Bir sencileyin hüsn ile yektâ güzel olmaz	*Senin gibi güzellikte eşi olmayan birisi bulunmaz.*
Bir bencileyin ışk ile mümtâz ele girmez	*Benim gibi aşk ile üstünlük sağlayan da ele girmez.*
Bir sencileyin gonce-lebün vasfına kâdir	*Senin gibi bir gonca dudaklıyı anlatmaya.*
Bir bencileyin nâdire-perdâz ele girmez	*Gücü yeten benim gibi bir seçkin ele girmez.*
Bir sencileyin yok dil-i Cevrî ile hem-dem	*Senin gibi Cevrî'nin gönlü ile arkadaş olan yok.*
Bir bencileyin mahrem-ü dem-sâz ele girmez	*Benim gibi bir sırdaş ve gönüldeş de ele girmez.*

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün)

KAYNAK : İsmet Zeki Eyuboğlu, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.112.

Cevrî'nin, kendi hattıyla yazdığı Dîvân'ının ilk sayfası.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 7. Cilt, İstanbul, s.460.

Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi

(1591 Eğridere/Bulgaristan – 1655 İstanbul)

Halifesi Sunullah Gaybî'nin "Sohbetnâme" adlı eserinden öğrenildiğine göre, Dedesi Taptap Şah Ali, Sârbân Ahmed'in müritlerindendir. Sekiz yaşlarında küçük bir çocukken, sorduğu soruya akıllıca yanıt vermesi üzerine dedesi ona, "Bu oğlan şeyhtir" demiş ve daha sonra da "Oğlan Şeyh" ya da "Oğlanlar Şeyhi" lâkabıyla anılır olmuştur. Ancak bu lâkabı bazı kaynaklarda "Olanlar" olarak anılmaktadır. Genç yaşta İstanbul'a gelen İbrahim Efendi, çeşitli aşamalardan geçtikten sonra Aksaray'daki Gavsî tekkesine halife oldu. Daha sonra Oğlanlar Tekkesi adını alan bu dergâhta şeyhlik makamında bulundu. Bu arada Aziz Mahmud Hüdâyî, Abdülahad Nuri ve Hüseyin Lâmekânî'den feyz aldı. 20 yaşındayken **Vahdetnâme** adlı manzum eserini yazdı. Hece vezniyle kaleme aldığı 25 civarındaki gazeli, tasavvufi Türk şiirinin en güzel örnekleri arasında sayılır. 294 beyitlik **Dil-i Dânâ** kasidesi ve tasavvuf tariflerini içeren **Tasavvuf Manzumesi** çok ünlüdür. Mezarı, Aksaray'dan Cerrahpaşa'ya giden yol üzerindeki tekkesi 1950'de yıkıldığından, Aksaray Murat Paşa Camii'nin bahçesine nakledilmiştir.

Müfid-i Muhtasar'dan bir sayfa.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 21. Cilt, İstanbul, s.298.

E S E R L E R İ

Dîvân : 13 büyük kaside ile bir bölümü hece vezniyle yazılmış ilâhîlerden meydana gelmiştir. İstanbul kütüphanelerinde bulunan 15 kadar nüshası içinde en iyisi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunanıdır.

Vahdetnâme (Tasavvufnâme) : 1611 yılında Lâmekânî Hüseyin Efendi'nin emriyle yazılmıştır. İbrahim Efendi'nin 20 yaşındayken kaleme aldığı bu eser, 12 bölüm ve 1250 beyitten meydana gelmiştir. Eserde tasavvuf âdâbıyla ilgili konulara ağırlık verilmiştir.

Müfid-i Muhtasar : 1614 yılında yazılmış tasavvufî bir yapıttır. 1115 beyitlik bu eser, İbrahim Efendi'nin diğer tarikatlarla olan ilişkilerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

K A Y N A K L A R

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 21. Cilt, İstanbul, s.298.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1972, s.142
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.369
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.41
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.330.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.923
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmilik ve Melâmiler*, Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.90
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.307
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.243.

I

Bu ilmin beyânım bir kâmil insandan sor
Cânım cân haberini cân içinde cândan sor

Yarın ne olacağını bugün bilmek istersen
Uykuya vardığında gördüğün seyrândan sor

Yârin zülfü içinde ne başlar oynadığın
Erenler meydanında top ile çevgândan sor

Geçen hod geldi geçti geleceği n'eylersin
Her nefesin neş'esin bu demden bu ândan sor

İbrâhim'in gönlünün genişliğin bilmeğe
Cân ile tâlib isen gel arş-ı Rahmân'dan sor

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.374.

S Ö Z L Ü K

beyân : *Anlatma, bildirme.*
kâmil : *Olgun, kemale ermiş.*
seyrân : *Gezinme; bakıp seyretme.*
zülf : *Sevgilinin saçı; yüzün iki yanından sarkan saç lülesi.*
çevgân : *Cirit oyununda atlıların kullandığı değnek.*
hod : *Kendi.*
dem : *Zaman, an, vakit, saat.*
arş : *Dokuzuncu gök.*
Rahmân : *Tanrı.*

II

Yaban yerde ne gezersin
Gel âdeme er bu deme
Hayvan gibi ne eylersin
Gel âdeme er bu deme

Nüsha-i vahdet âdemdir
Nefha-i kudret bu demdir
Âdemden gayrı ademdir
Gel âdeme er bu deme

Âyine-i Hak âdemdir
Görünen yüzde bu demdir
Her nefes ism-i âzamdır
Gel âdeme er bu deme

Âdemdir rahmet-i Rahmân
Âdemdir gevher-i her kân
Âlem cisimdir âdem cân
Gel âdeme er bu deme

Âdemdir Hakk'a giden yol
Hakk'ı istersen âdem ol
Âdeme cümle eşyâ kul
Gel âdeme er bu deme

İbrâhim sen âdeme gel
Kamu müşkilin olur hâl
Âdem-i mânâdan el al
Gel âdeme er bu deme

KAYNAK : **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.371.

Ayasofya – Tablo: W. Petroff
Maçka Mezat Müzayede Katalogu – 5.3.1994

III

Yaban yerde ne gezersin
Gel âdeme er bu deme
Hayvan gibi ne yelersin
Gel âdeme er bu deme

Nüsha-i vahdet âdemdir
Nefha-i kudret bu demdir
Âdemden gayrı ademdir
Gel âdeme er bu deme

Âyine-i Hak âdemdir
Görünen yüzde bu demdir
Her nefes ism-i âzamdır
Gel âdeme er bu deme

Âdemdir rahmet-i Rahmân
Âdemdir gevher-i her kân
Âlem cisimdir âdem cân
Gel âdeme er bu deme

Âdemdir Hakk'a giden yol
Hakk'ı istersen âdem ol
Âdeme cümle eşyâ kul
Gel âdeme er bu deme

İbrâhim sen âdeme gel
Kamu müşkilin olur hâl
Âdem-i mânâdan el al
Gel âdeme er bu deme

KAYNAK : **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.371.

IV

Cümle renkler döne döne
Geldi âdeme boyandı
Her yüzde seyran eyleyip
Geldi bu deme dayandı

Bu demde Hak varlığını
Sırât-ı müstakimi bul
Mi'raç kılan bu nefesten
Hak'tan gayrıdan usandı

Ehl-i Hakk'a bu söz ayan
Her rengin aslı cevherdir
Cevher âdem rengin giyip
Evvelki renkten utandı

Cümle şeyde seyrân eden
Cevhere özün kân eden
Her zerrede Hakk'ı gören
Gümansız Hakk'a dayandı

Bir gerçek er İbrahim'e
Hep bildiğin unutturup
Yokluk denizine daldı
Anda biraz suya kandı

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.307.

Nakşî (AKKİRMANLI)

(? Divriği – 1654 Akkirman)

17. yüzyıl Halvetî şeyhlerinden olup Ali Nakşî ya da Akkirmanlı Nakşî Efendi adıyla tanınır. **Aynü'l-Hayat** adlı yapıtında doğum yerini belirtmiş olmasına rağmen doğum tarihinden hiç söz etmemiştir. Şeyhi Kırımlı Murad Efendi tarafından tarikatı yaymak amacıyla Akkirman'a gönderilmiş ve orada vefat etmiştir. Hece ve aruzla kaleme aldığı, tasavvuf ağırlıklı şiirlerinden bir bölümü bestelenmiş olup hece vezniyle yazdığı bazıları ise halk arasında hâlâ ağızdan ağıza dolaşmaktadır.

ESERLERİ

Dîvân : Yazmaları İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye ve Millet kütüphanelerindedir. 1866'da yayımlanan bu eser, yanlışlıkla "Divan-ı Şâh-ı Nakşibend" adıyla basılmış ve Şeyh Nakşbendî'ye maledilmiştir.

Dîvân dışında **Manzume-i Aynü'l-Hayat** (mesnevî), **Vâkıât**, **Biatnâme** ve **Manzume-i Gavriyye** adlı yapıtları da vardır.

KAYNAKLAR

- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.367.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.38.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.429.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.302.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.256.
- **Abdurrahman Güzel**, *Dini Tasavvufi Türk Edebiyatı*, Ankara, Tarihsiz, s.410.

I

İLÂHÎ

Aşkın şarâbın içmeyen
Mest olup hayrân olur mu
Zencîr-i aşka düşmeyen
Soyunup uryân olur mu

Aşka ciğerin yakmayan
Mürşîde doğru bakmayan
Bahr-i muhîte akmayan
Göl iken ummân olur mu

Akıt gözlerinden yaşı
Gör kimdir işleyen işi
Kul olur ise bir kişi
Bu mülke sultân olur mu

Gönül gel geçirme çağın
Ko yansın yürekte yağın
Gülleri bitmeyen bağın
Bülbülü nâlân olur mu

Nakşî açıldı çün gözün
Hakk'ı görür oldu özün
Lâkin bilmem uş bu sözün
Münkire îmân olur mu

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.39.

II

İLÂHÎ

Uçtu yuvasından gönül bülbülü
Geldi bu illerde gülün arzular
Bu dil bir bahridir ister mekânın
Evvel bahâr olmuş gölün arzular

Güzellerin şâhı gerçi nihandır
Lâkin âşıklara günden ayandır
Gönül ağlar gezer hayli zamandır
Bunda karar etmez ilin arzular

Öter can bülbülü işbu illerde
Zahmı işler anın dertli dillerde
Yolcular eğlenmez karlı bellerde
Göç yarağın görüp yolun arzular

Evvel bahar oldu açıldı güller
Koktu çemenlerde taze sünbüller
Değildir dert ıssı yavru bülbüller
Uçtuğu yuvanın dalın arzular

Geçmedin ey zâhid ağ u karadan
Bilmedin kendini uşbu aradan
Ârifler anlayıp çıktı aradan
Gurbetlik illerde hâlin arzular

Bugün meydan senin ey Hızr-ı zamân
Cem olup erenler kuruldu meydan
Nakşî bir arıdır evliya kovan
Devşirip çiçeğin balın arzular

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.304.

Zâkirzâde Bîçâre Abdullah

(? İstanbul – 1657 İstanbul)

Celvetî şeyhlerindendir. Babası, Üsküdar'daki Hüdâyî tekkesinin zâkirbaşısı Şaban Efendi'nin, Zâkirî mahlâsını kullandığı ve bestelenmiş ilâhîleri olduğu rivayet edilir. Öğrenimini tamamladıktan sonra, bir süre halife sıfatıyla Manisa'da irşad ile meşgul oldu. İstanbul'a gelerek Zeyrek ve Kasım Çelebi zaviyesi şeyhliği; Tophane'deki Kılıç Ali Paşa ve 1656'dan sonra da Fatih camilerinde vaizlik yaptı. 1657 yılı Ekim'inde vefat etti ve Üsküdar'daki Miskinler Tekkesi'ne defnedildi. Hece ve aruzla yazılmış şiirleri ve ilâhîleri bulunan Zâkirzâde, bu şiirlerinde Bîçâre ve Abdî mahlâslarını kullanmıştır. Şiirlerini topladığı Dîvân'ı, **Zakirzâde Abdullah Bîçâre Dîvânı** adıyla 1963'te Veli Recai Velibeyoğlu tarafından yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.385.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.52.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.231.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.637.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.230.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 4. Cilt, İstanbul 1992, s.1615.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.310.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanmadı), s.850.

I

Ne cânândan haber aldım
Ne cânımda rahatım var
Ne gözüme can görünür
Ne cihânda hâcetim var

Aşkı olaldan yoldaşım
Durmaz akar dâim yaşım
Yanmak yakılmaktır işim
Dâim böyle âdetim var

Gitmez gözümden hayâli
Umar derûnum visâli
Bilmem ne olup meâli
Aceb özge hâletim var

Budur benim dâim sözüm
Yoktur ana lâyık özüm
Ne bakmağa döker gözüm
Ne hod sabra tâkatım var

Demek Bîçâre de gelmiş
Dosta lâyık iş görülmüş
Fazl ü ihsânına dalmış
Benim de bir gayetim var

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.387

II

Bulaldan vahdet-i Zat'ı
Sivayı anlamaz oldum
Bıraktım cümle esvatı
Ki hergiz dinlemez oldum

Dürüldü defteri gayrin
Tükendi menzili seyrin
Cezasın şerr ile hayrin
Deruni söylemez oldum

Vücudum cümle mahvoldu
Fena ender fena geldi
Ne ben kaldım ne dil kaldı
Anınçün anlamaz oldum

Unuttum hur ü gılmanı
Dahi Malik'le Rıdvan'ı
Aceptir sol ile sağı
Nedendir haylamaz oldum

Verelden varını yâre
Olaldan mest ü avare
Senin sözünü Bîçâre
Yürü var tanlamaz oldum

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.311

Ümmî Sinân (ELMALILI)

(? Elmalı/Konya – 10 Nisan 1657 Elmalı/Konya)

Asıl adı Yusuf Sinan'dır. Doğum yılıyla ilgili bilgi yoktur. Halvetî tarikatının Yiğitbaşı koluna mensuptur. Şiirlerinde Sinân Ümmî ya da Ümmî Sinân mahlâslarını kullanmıştır. Aynı yıllarda yaşayan ve aynı tarikata mensup başka bir Ümmî Sinân bulunduğundan her ikisi ve şiirleri daima birbiriyle karıştırılmıştır. Şeyhi Eroğlu Nuri'nin vefatı üzerine hilâfet makamına geçen Sinân Ümmî, ünlü şair Niyazî-i Mısrî kendisine bağlandığından Niyazî-i Mısrî mürşidi olarak da anılır. Mezarı Elmalı'dadır. Ölümünden sonra yerine oğlu Şeyh Sinân geçmiştir. Şiirleri, gerek söyleyiş ve gerekse öz olarak Yûnus'un benzeridir. Hece ve aruzla yazdığı şiirler, dinî ve tasavvufi konularda halkı eğitmek amacıyla yazılmıştır; heceyle yazdığı ilâhilerinde daha başarılıdır.

ESERLERİ

Dîvân : 200'e yakın şiirinden oluşan eserin ilk basımı, 1882'de Yalvaçlı Cokunzâde Şeyh Süleyman Efendi tarafından gerçekleştirilmiştir. 1976'da bazı düzenlemeler yapılarak O. Kâmil Erdem tarafından yayımlanmıştır. Yazmaları İstanbul Üniversitesi ve Beyazıt kütüphanesindedir. Dîvân'ın eleştirmeli bir baskısı A. Azmi Bilgin tarafından 2000 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır.

Kutbü'l-Meânî : Yaratılışla ilgili bilgilerin verildiği tasavvufî bir eserdir.

Ayrıca, 1962 yılında Abdullah Ekiz tarafından **Sinân Ümmî ve Ahfâdı** adlı bir çalışma yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **A. Azmi Bilgin**, *Ümmî Sinan Dîvânı, Inceleme-Metin*, İstanbul 2000.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.388
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.541.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.306.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1191.
- **Abdullah Ekiz**, *Sinan Ümmî ve Ahfadı*, Ankara 1962.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Muellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.187.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.480.
- **Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı**, *Ümmî Sinan, Hayatı ve Şiirleri*, (2.Basım), Ankara 1998
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.317.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.253.

I

Be yârenler nazar kıldum âleme
Cânından ayrılan tenler iniler
Ne gelürse söyler oldum dilime
Teninden ayrılan cânlar iniler

Kimdür bu dünyâda güldüm diyenler
Maksûdum murâdum buldum diyenler
Kanı şol yârdan ayrıldum diyenler
Akıdup gözinden kanlar iniler

Fânîsin hey fânî cihân fânîsin
Derd-ile mihnetin tamâm kânısın
Kimi eşin aldırmış kimi yavrısın
Âh idüp derdile şunlar iniler

Bu ayrılık bir acâyib hâlımış
Bundan gelen uğrar ulu yolımış
Bülbülün efgânı hemân gülimiş
Okuyup dürlü destânlar iniler

Ümmî Sinân eydür çıkma yolundan
Allâhın zikrini koma dilinden
Sabr it yüri var ne gelür elinden
Sevdüginden ayrılanlar iniler

KAYNAK : A. Azmi Bilgin, *Ümmî Sinan Dîvânı, Inceleme-Metin*, İstanbul 2000, s.94

Ümmî Sinan'ın Elmalı'da bulunan türbesi.

Mustafa Tatcı, Eroğlu Nûrî, Dîvânçe-i İlâhiyât, Ankara 2002, s.46

II

Âşıklar ol dost iline
Göçerler Hû diyü diyü
Zâhir bâtın dost yoluna
Uçarlar Hû diyü diyü

Sürerler ismin hâsını
Silerler kalbin pâsını
İlm-i ledün manâsını
Açarlar Hû diyü diyü

Tolar kalbe ilm ü irfân
Sabr idemez olur bu cân
Gelür dile dürr ü mercân
Saçarlar Hû diyü diyü

Kim ki âşık olur şâha
İrişür ol yüzi mâha
İki cihânda Allâha
Kaçarlar Hû diyü diyü

Yanar yürekde âteşi
Onulmaz bağrının başı
Gözlerinden kanlu yaşı
Saçarlar Hû diyü diyü

Nefsi Hakk-ıla dost olur
Cânı safâdan mest olur
Libâsı hırka post olur
Biçerler Hû diyü diyü

Gel ey gâfil uyan sen de
Mahabbet var-ısa cânda
Şarâb-ı selsebîl anda
İçerler Hû diyü diyü

İçerler nûrdan şarâbı
Terk ider gaflet-i hâbı
Hâl-ile cümle hicâbı
Geçerler Hû diyü diyü

Ümmî Sinân söyler bunı
Aşk odına yanar cânı
Tevhid-i zât-ı insânı
Seçerler Hû diyü diyü

KAYNAK : A. Azmi Bilgin, *Ümmî Sinan Divânı, İnceleme-Metin,* İstanbul 2000, s.191.

III

Aceb bu fanî dünyâda
Dostdan vefâ bulmayam mı
Dünüm günüm âh-ıla zâr
Ömrüm geçe gülmeyem mi

N'eylerem ben ad u şanı
Kon yanayın düni güni
Behey derdlü yürek seni
Dilim dilim dilmeyem mi

N'iderem ben mâlı mülki
Anlaman aldanam belki
Meni her dem yakar şol ki
Aceb anı bulmayam mı

Akar gözlerimin yaşı
Onulmaz bağrımın başı
Menüm derdime bir kişi
Düşüp hâlim bilmeyem mi

Geçüp bâzâr-ı kesretden
İçüp ol yâr-ı vahdetden
Aceb bu derd-i hayretden
Hergiz akla gelmeyem mi

Kim ki bula aşkın
Yolın kimse bilmez olur hâlin
A Sultânım vaslın gülin
Cân bülbüli bulmayam mı

Ümmî Sinânın gör işin
Dost yolına komış başın
Eydür pîrüm gözüm yaşın
Aceb gelüp silmeyem mi

KAYNAK : A. Azmi Bilgin, *Ümmı Sinan Divânı, İnceleme-Metin,* İstanbul 2000, s.235.

IV

Dilerse gözimi giryân iden dost
Dilerse bağrımı biryân iden dost
Dilerse hâk ile yeksân iden dost
Dilerse lutf-ıla ihsân iden dost

Dilerse gönlimi handân eyleyen
Dilerse cânımı cânân eyleyen
Dilerse sırrımı seyrân eyleyen
Dilerse katremi ummân iden dost

Dilerse su gibi akup çağladan
Dilerse yil gibi esüp soyladan
Dilerse firkate salup ağladan
Dilerse vaslını ihsân iden dost

Dilerse şâh iken kılan gedâlar
Dilerse zecr idüp kılan cefâlar
Dilerse hor iken viren safâlar
Dilerse kul iken sultân iden dost

Dilerse deryâlar gibi kaynadan
Dilerse gemiler gibi oynadan
Dilerse nâleler virüp söyleden
Dilerse nutkumı pinhân iden dost

Dilerse gezdiren arşı semâyı
Dilerse bozduran nâm-ı fenâyı
Dilerse geydüren şâlı kabâyı
Dilerse cismimi uryân iden dost

Dilerse aşkını câna kuran fak
Dilerse söyleden sırran ene'l-Hak
Dilerse varımı alup iden yok
Dilerse kim Ümmî Sinân iden dost

KAYNAK : A. Azmi Bilgin, *Ummi Sinan Divânı, İnceleme Metin*, İstanbul 2000, s.30.

V

Ey gönül togrı git Hakkın yolına
Erenlerin çıgırından çıkma gel
Dilersen maksûdun ayān bulına
Cihânın nakşına becid bakma gel

Ne gördünse evliyânın yüzinden
İşle ayrılma anlarun izinden
Hazer eyle sakın İblîs sözinden
Dergâhda nâmını verüp yakma gel

Niçe bir ben deyü da'vî kılasın
Her ne işledünse bir gün bulasın
Sözi togrı söyle mü'min olasın
Yılan gibi irdügüni sokma gel

Âlimler ilm-ile erkân iderler
Âşıklar âlemi seyrân iderler
Ârifler isyânı pinhân iderler
Görüp işitdügün ilüp çakma gel

Yarın cennet kapuları açıla
Hakkın rahmetleri halka saçıla
Ola kim eksüklerinden geçile
Kimsenün suçuna lakap takma gel

Sular gibi çağla aslını özle
Fâş itme câhile sırrını gizle
Alçağa meyl idüp ummânı gözle
Dagıluban her yanaya akma gel

Bu dünyânın yoklugına darılma
Sinek gibi ankebûta sarılma
Bülbül olup gülistândan ayrılma
Aru gibi her çiçegi kokma gel

Göre bu dünyâyı irküp dereni
Anca bir sâatdur anun virânı
Lokmanı pâk eyle ele gireni
Hayvân gibi bogazına dıkma gel

Ümmî Sinân eydür fânîdür cihân
Anca bir kâmiller olupdur nihân
Bir adım türâbda sana da mekân
Bulunur şimdi havâdan bakma gel

KAYNAK : A. Azmi Bilgin, *Ummi Sinan Dîvânı, İnceleme Metin*, İstanbul 2000, s.132.

VI

Bülbülün mekânı güller içinde
Kargalar ötmez bülbüller içinde

Berü gel nefsini bilmek dilersen
Nedür göstereyin hâller içinde

Vücûdun mülkine cevlân idersen
Yolın ögredeyin yollar içinde

Erenler her kime kılsa bir nazar
Söylenür irfânı diller içinde

Gelüp bu tevhîdime dil virenler
Misl-i dânâ olur kullar içinde

Tarîkat pûtesinde kâl olmayan
Yek pûla degmez ehiller içinde

Âşık olan kişi aşkın dadını
Bulımaz sükker ü ballar içinde

Hakîkat bâgının bülbüllerin gör
Seyr ider envân güller içinde

Velâyet tahtına sultân olanlar
Yürürler hırka vü şâllar içinde

Bu sırra irdügüm hâlim sorarsan
Baş kodum bir zamân yollar içinde

Ümmî Sinân eydür Erogh dirler
İsmine şeyhimin iller içinde

KAYNAK : A. Azmi Bilgin, *Ümmî Sinan Dîvânı, İnceleme-Metin*, İstanbul 2000, s.214.

Topkapı Sarayı,
Ayasofya ve
III. Ahmed Çeşmesi
(Gravür: Bartlett)

Câhidî Ahmed Efendi

(? Edirne – 1659-60 ? Kilitbahir/Çanakkale)

Asıl adı Ahmed, mahlası Câhidî'dir. Yaşamıyla ilgili yeterli bilgi yoktur. Edirne'de bir Halvetî-Uşşâkî şeyhinden hilâfet aldı. Daha sonra yerleştiği Çanakkale/Kilitbahir'deki tekkesinde tarikat öğretilerini yaymak amacıyla kendi adıyla anılan ve 20. yüzyılın başlarında tamamen ortadan kalkan Câhidiyye tarikatını kurdu. Halk arasında yanlışlıkla "Câhide Sultan" diye anılır. Yaptırdığı mescidin ön tarafında bulunan türbesi, hâlen önemli ziyaret yerlerindendir. Yalın bir dille yazdığı tasavvufî şiirlerinde kendi düşünce ve inançlarını yaymaya çalışmış, vezin ve kafiyeye önem vermemiş, ilâhîlerinin bir kısmı bestelenmiştir. Ayrıca şairin ölümüyle ilgili olarak bir de ["istirâhat" (Hicrî 1070) kelimesi] tarih düşürülmüştür.

Câhidî Ahmed Efendi Camii ve Türbesi – Kilitbahir / Çanakkale

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 7. Cilt, İstanbul, s.16

E S E R L E R İ

Dîvân : Çoğu hece vezniyle yazılmış 100 kadar gazel-ilâhiden oluşan eserin tek yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir. Basımı yapılmamıştır.

Kitâbü'n Nasîha : Tasavvufla ilgili genel bilgileri ve tasavvuf âdâbını içeren mensur bir eserdir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki nüshası mevcuttur.

K A Y N A K L A R

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 7. Cilt, İstanbul, s.16.
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.296.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.82
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.259
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.6.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.313.

İLÂHÎ

Nâgehan uğradım derde
Dermân deyip inilerim
Mekânım yok gökte yerde
Gufrân deyip inilerim

Yaktı hicrin kül eyledi
Gözüm yaşın sel eyledi
Âvâre mecnûn eyledi
Devrân deyip inilerim

Birlikte gark idim nûrâ
Kudretu'llah saldı yere
Asıl diller asla ere
Ummân deyip inilerim

Câhidî'nin gönlün ırma
Aybını yüzün vurma
Reddedip kapından sürme
Aman deyip inilerim

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.296

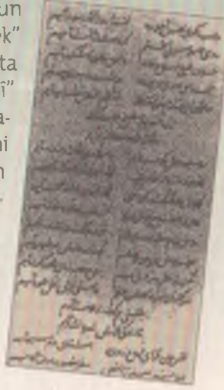
S Ö Z L Ü K

nâgehan : *Ansızın, birdenbire.*
gufrân : *Affetme, merhamet etme.*
hicr : *Ayrılık.*
devrân : *Dünya, talih, kader; devir.*
gark : *Suya batma, boğulma, boğma.*
Kudretu'llah : *Kudretli Allah.*
ummân : *Büyük, ulu, engin deniz; okyanus.*

Tıflî

(? Trabzon – 1659-60 ? İstanbul)

Asıl adı Ahmed'dir. Boyunun uzunluğu nedeniyle "Leylek" lâkabı takıldığı, küçük yaşta şiir söylemeye başladığı için de "Tıflî" (küçük çocuk) mahlasını aldığı rivayet edilir. Kaynaklarda, öğrenimini tamamladıktan sonra IV. Murad'ın nedîmleri arasına girdiği ve padişahın huzurunda "Şehnâme" okuduğu belirtilir. Mezarı Silivrikapı'dadır. Tıflî, şiirden çok, meddahlığıyla ünlenmiştir. Hikâye anlatmaktaki ustalığı ve bu hikâyelerin yazıya geçirilmiş hâli, Türk edebiyatının ilk realist hikâyeleri olarak kabul edilir; ayrıca lâtife ve nükteleri günümüze kadar gelmiştir. "Sansar Mustafa", "Hançerli Hanım", "Letâifnâme" adlarını taşıyan hikâyeleri bazı araştırmacılar tarafından özetlenmiş ve incelenmiştir. Şiirlerinden usta bir şair olduğu anlaşılmaktadır. Gazelleri, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki bir mecmuadadır. **Dîvân'ı** vardır; nüshaları; Millet ve İstanbul Üniversitesi kütüphanesindedir.

Tıflî Dîvân'ından bir sayfa.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.350.

K A Y N A K L A R

- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Melâmilik ve Melâmiler,* Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.130.
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr,* (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.232.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 5. Cilt, İstanbul 1986, s.186.
- **Atilla Özkırımlı.** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1126.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.350.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 22. Cilt, İstanbul 1992, s.11504.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi,* (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 30. Cilt, İstanbul 1993, s.24.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.100.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.376.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl,* İstanbul 1954, s.76.

GAZEL

Vereli bâğda revnak gül-i âl üstine gül
Şeh-levendüm takınur kırmızı şâl üstine gül

Hâsıdur var ise sultân-ı bahârun gülşen
Jâle nakdini alur sâl-be-sâl üstine gül

Dâmen-efşân yetiş ey bülbül-i şûrîde yetiş
Çıkdı gülşende ser-i şâh-ı nihâl üstine gül

Dâğlar sînede dil nâlede gûyâ kodılar
Kafes-i bülbül-i şûrîde-makâl üstine gül

Şi'r-i üstâddaki gülleri seyr it Tıflî
Döktü evrâkını bir âb-ı zülâl üstine gül

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.100.

Bahçede kızıl gül üstüne gül renk ve ışık saçalı,
O yüksek endamlı sevgilim kırmızı şal üstüne gül takınıyor.

Öyle görünüyor ki gül bahçesi, bahar sultanının hükmüne tâbi bir ülkedir.
Bu ülkenin çiğ taneleri şeklindeki paralarını yıldan yıla toplama işini gül üzerine alıyor.

Yetiş, ey perişan bülbül, çırpınarak eteğini silkerek yetiş;
Bahçede gül, fidanın tepesine çıktı.

Bağrımda yaralar, gönlüm inlemekte,
Sanki perişan feryatlı bülbülün kafesinin üzerine gül koydular.

Ey Tıflî, gel üstadın şiirinde gülleri seyret;
Gül, berrak su üzerine yapraklarını dökmüş sanırsın.

Sarı Abdullah (ABDÎ)

(1584 İstanbul– 1660 İstanbul)

Tasavvuf tarihinde "Sarı" ya da "Şârih-i Mesnevî" olarak tanınır. Şiirlerinde Abdî mahlâsını kullanmıştır. Babası, Tunus-Cezayir şehzadelerinden Seyyid Muhammed; annesi ise, Sadrazam Halil Paşa'nın kardeşi Beylerbeyi Mehmed Paşa'nın kızıdır. Öğrenimini tamamladıktan sonra devlet hizmetine girdi; tezkirecilik ve ardından reisülküttablık yaptı. Bir ara Halil Paşa'nın ölümü (1630) üzerine devlet hizmetinden uzak kalıp Hüdaî dergâhında inzivaya çekildi. 1638'de yeniden reisülküttab kaymakamlığına getirildi ve IV. Murad'ın Bağdat Seferi'ne katıldı. 1654 yılında resmî görevlerinden ayrılıp tasavvufla uğraştı. Mezarı, Topkapı'da Maltepe'ye giden yol üzerindedir. Bayramî Melâmilerinden olan Sarı Abdullah, tasavvufa ilişkin olarak verdiği ürünler açısından, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yetişmiş mutasavvıfların en büyükleri arasında yer alır. Abdî mahlâsıyla yazmasına rağmen düzenlenmiş bir dîvânı yoktur. Edebî kişiliğinin yanı sıra lâle yetiştiriciliği ve hattatlığıyla da tanınır.

ESERLERİ

Cevahir-i Bevahir-i Mesnevî (Mesnevî Şerhi) : Mevlânâ'nın "Mesnevî"sinin I. cildinin şerhidir. 1625-31 yılları arasında kaleme alınmış ve IV. Murad'a sunulmuştur. Mesnevî şerhlerinin en geniş hacimlisi olup tasavvuf ansiklopedisi niteliği taşır. 1871 yılında beş cilt olarak basılmıştır.

Semeretü'l-Fuâd : Bayramîlikle ilgili karışık konuları açıklamak amacıyla yazılmıştır. Ayrıca tarikatlarla ilgili bilgilere ve mutasavvıfların biyografilerine de yer verilmiştir. Birçok yazma nüshaları vardır. 1871'de yayımlanmıştır.

Cevherü'l-Bidâye ve Dürretü'n-Nihâye : IV. Murad'ın Bağdat fethini; çeşitli tasavvufî sorunları; Nakşibendî, Halvetî, Melâmiye-i Bayramiye silsileleriyle Bayramî kutuplarının menakıbını konu alır.

Nasihatü'l-Mülük Tergiben li-Hüsnü's-Sülük : IV. Mehmed'e sunulmuş bir ahlâk kitabıdır. Osmanzâde Taip tarafından kısaltılarak **Telhisü'n Nasayih** adıyla basılmıştır (1866).

Düsturü'l-İnşa : II. Bayezid döneminden başlayarak IV. Murad dönemini de içine alan dönemdeki resmî yazışmaları kapsar. Osmanlı padişahları ile İran Şahları arasındaki yazışmaların bir bölümü Paris'te yayımlanmıştır (Ch. Sehefer, Chrestomathic Persane, 1885).

Meslekü'l-Uşşak : Sülukla ilgili 105 beyitlik kasidedir. La'lizâde Abdülbâki tarafından yazılan zeyliyle birlikte, Lâ'lizâde'nin Menâkıb-ı Melâmiye-i Bayramiye adlı yapıtının sonunda yer almıştır.

Mir'atü'l-Asfiyâ fi Sıfatü'l-Melâmiyetü'l-Ahfiyâ : Muhyiddin-Arâbi'nin Fütuhatü'l-Mekkiye'sindeki parçaların açıklanması amacıyla Arapça olarak yazılmıştır.

Risâle fi Merâtibü'l-Vücud : Arapça tasavvufî bir yapıttır.

Tedbirü'n-Neşeteyn ve Islahü'n-Nushateyn : Siyasetname.

Ricâlü-Gayb : Tasavvufla ilgilidir.

KAYNAKLAR

- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Melâmilik ve Melâmiler,* Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.137
- *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,* Tarih Vakfı, 1. Cilt, s.13.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri,* 1. Cilt, İstanbul 1972, s.192.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.302.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1016.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.12.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi,* (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 1. Cilt, İstanbul 1993, s.20.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi,* İstanbul 1997, s.375.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1968, s.315.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri,* 1. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.194.

I

İLÂHÎ

İlâhî aşkın nurunu
Nihânî gönlümde buldum
Cemâli şevkine yandım
Ayânı gönlümde buldum

Sürem yerlere yüzümü
Boyadım kana gözümü
Yitirdim kendi özümü
Cananı gönlümde buldum

Cananın kevser ırmağı
Doyurdu bağ u eyvanı
Hur ü vildan ü gılmam
Seyranı gönlümde buldum

Getirir melekler selâm
İzzet ile Haktan kelâm
Kalmaz hiç canlarda zalâm
İmanı gönlümde buldum

Kalb-ül-mümini beytullah
Kalb-ül-mümini arşullah
Oldukta Abdi Abdullah
Sultanı gönlümde buldum

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1968, s.315.

II

İLÂHÎ

Ey cümle halkı yaradan
Kaldır hicâbı aradan
Seyredelim her aradan
Hayranın olayım senin

Sensin Ahad sensin Samed
Kullarına eyle medet
Tak boynuma aşkın kement
Mecnûnun olayım senin

Sensin Evvel sensin Âhir
Aşkın oldu günden zâhir
Eyle gönlümüzü tâhir
Meftûnun olayım senin

Sensin Kerîm sensin Râhim
Her hallere sensin Âlim
Lütfet bize kalb-i selîm
Teslimin olayım senin

Habîrim ol basîrim ol
Hem gözüme gönlüme dol
Efendim geldi suçlu kul
Hem kulun olayım senin

Abdî mahzun mücrim kuldur
Vaslın ile anı güldür
Efendim nefsimi öldür
Kurbânın olayım senin

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.375.

Sarı Abdullah'ın İstanbul Topkapı'daki kabri başındaki mezar taşı.
Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı, 6. Cilt, s.13.

III

İlâhî inâyet kıl bu kelâma
Ki ere nazm ile mânâ nizâma

Bu nazma dilerim senden inâyet
Ki tâlib olana ola hidâyet

Nazar edene ver nûr-ı basîret
Ona göster nedir bunda hakîkat

Ki ol anlaya ettiğim beyânı
Ola vâzıh ana cümle ma'âni

Velî sakla bunu nâşî gözünden
Açılmaya ana ma'nî yüzünden

Ki yâni hıfz edip eğri nazardan
Ayırma ma'niyi doğru nazardan

Sana ısmarladım bunu İlâhî
Sen olasın bunun dâim penâhı

Ki edesin inâyetle nazar bil
Rakîb uzatmaya dil komaya il

Ola hıfz u amânınla harâset
Alalar ma'niyi ehl-i firâset

Çıkar beni aradan sen komagil
Muhabbet rengini dilden yumagil

Sivâdan kalbini pâk eyle her dem
Benim derdime çünkü budur mer-
hem

Gözünü rûşen edip kıl müyesser
Hudâ'ya sana bakmak lezzetin ver

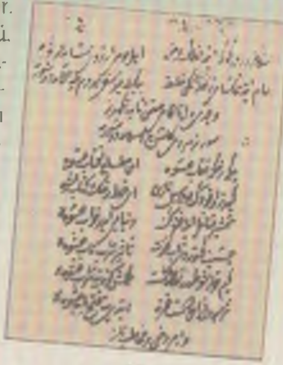
(......)

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.375.

Vecdî

(? İstanbul – 3 Mayıs 1661 İstanbul)

Asıl adı Abdülbâki'dir. İyi bir öğrenim gördü. Dîvân-ı Hümâyun kalemine girdi ve başarılarından dolayı "Vecdî" mahlâsını aldı. Köprülü Mehmed Paşa'nın takdirini kazanıp beylikçilik makamına dek yükseldi. Gösterdiği bu başarı ve gördüğü iltifatlar Reisül küttab Şâmizâde Efendi'yi çok kıskandırdı. Bunun sonucu, iki arkadaşıyla birlikte, hükûmet aleyhinde bulunduğu gerekçesiyle suçlanıp İstanbul'da öldürtüldü. Dîvânî denilen yazıda da büyük başarı gösteren Vecdî, daha çok, gazel şairi olarak tanınır. İnce ve zarif gazelleriyle 17. yüzyılın usta şairleri arasında sayılır. Bâkî ve Şeyhülislâm Yahya'nın etkisinin açıkça görüldüğü şiirlerinde, dîvân tarzının dışına çıkmayan Vecdî, ancak herkesin anlayabileceği bir dil ve söyleyiş kolaylığı içerisinde şiirlerini yazmıştır. Tek eseri Dîvân'ının, kütüphanelerde ve özel şahıs kitaplıklarında 30'a yakın yazma nüshası bulunur. Bu nüshaların büyük çoğunluğu, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir. Dîvân'ın yeni harflerle basımı yapılmamıştır. Faik Reşat Bey tarafından 1872 ve 1891 yıllarında eksik olarak iki kez basımı gerçekleştirilmiştir.

Vecdî Dîvânı'nın İ.Ü. Kütüphanesi'ndeki nüshasından bir sayfa.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.520.

KAYNAKLAR

- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.216.
- **Cemil Çiftçi,** *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.403.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.289.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.188.
- **Faik Reşad,** *Eslaf, Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler*, (Baskıya Hazırlayan: Şemsettin Kutlu), İstanbul, Tarihsiz, s.227.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1201.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.520.
- **Cem Dilçin,** Gazel, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Sayı 415-416-417, Temmuz Ağustos Eylül 1986, s.228.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.108.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.119.
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l-Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.508.
- **İskender Pala,** *Kırklar Meclisi*, İstanbul 2000, s.108.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.79.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.371.

I

Nevbahar erdi taravetdih-i bağ oldu yine	*İlkbahar geldi, yine bahçelere tazelik verdi.*
Her gül-ü taze derûn-u dile dağ oldu yine	*Yeni açan her gül yine gönlün içine yara oldu.*
Gidilir zevrak-ı işretle çemenden çemene	*Şimdi billûr içki kadehiyle, sandalla gezer gibi, çimenlikten çimenliğe gidilir;*
Cûş-u mey haneberendaz-ı ferâğ oldu yine	*Coşan içki, yine insanlara her türlü uğraşmalardan el çektirdi.*
Hanîkah hâli kalır süpha dişer ellerden	*Tekke boş kalır, tesbih elden düşer;*
Vakt-i gülgeşt ü dem-i devr-i ayâğ oldu yine	*Yine gezip dolaşma ve kadeh döndürme zamanı geldi.*
Mahitâb-ı feleğe kalmadı hiç minnetimiz	*Göklerde mehtaba hiç minnetimiz kalmadı;*
Lâleler gülşene tabende çerağ oldu yine	*Lâleler gül bahçesine parlayan meşaleler oldu.*
Feyz-i nevrûz ile ey Vecdî dil-i yârana	*Ey Vecdî, nevruzun feyzi ile dostların gönlüne,*
Sünbül-ü şi'r-i terin ıtr-i dimağ oldu yine	*Taze şiirlerinin sümbülleri yine dimağları dolduran kokular getirdi.*

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.108.

II

La'lün tebessüm ile pür-âb ü tâb göster
Yâkut-ı sürh içinde dürr-i hoş-âb göster

Aks-i ruhunla eyle âyîneyi münevver
Āgûş-ı mehde rahşan bir âfitâb göster

İtme lebün güşâde ehl-i niyâza ammâ
Her bir suâle gamzen hâzır-cevâb göster

Âb-ı hayât-ı vaslun hâb içre câna arz it
Dil-teşne-i ümîde bâri serâb göster

Mey iç ki rûy-ı alun olsun yine hoy-efşân
Âb içre âteşi gör âteşde âb göster

Ser-mest ü dil-şikeste düş-pây-ı çeşm-i meste
Mi'mâr-ı lutfa kendün hâne-harâb göster

Sundukça câm-ı zevki ol mest-i nâza sâki
Sad çeşm-i mübtelâyı anda habâb göster

Var mı cevâb söyler bu nev-zemîne Vecdî
Şi'ründe ehl-i nazma tâze hitâb göster

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.372.

La'l (gibi kırmızı dudaklarını) gülümseyerek daha güzel ve parlak göster.
Kırmızı yakut sürahi (ağız) içinde parlak inciler (diş) göster.

Dünyayı yanağının ateşiyle aydınlat,
Ayın kucağında parlayan bir güneş göster.

(Sana) yalvarıp yakaranlara ağzını açma ama,
Hiç olmazsa gamzenle her bir soruya cevap ver.

Ey sevgili, kavuşmanın abıhayatını uykuda sun da,
Bu ümitle susamış gönüle bari (bir) serap göster.

Şarap iç ki kırmızılaşmış yüzün yine ırmaklar gibi olup ter döksün,
Böylece su içinde ateşi gör, ateşte (de) suyu göster.

Sarhoş ve gönlü kırılmış olarak süzgün bakışlının ayağına kapan;
Lûtuf mimarına kendini, evi yıkılmış olarak göster.

Ey sâki, o naz sarhoşuna zevk kadehini sundukça,
Yüzlerce tutkulu âşığın gözlerini orada hava kabarcıkları gibi göster.

Ey Vecdî, bu yeni tarz sözlere cevap verebilecek var mı?
Şiirinle nazm ehline (şairlere) yeni bir hitap (söz) göster.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Dil-i çeşm- âşina sâmân ile bîgâne olmaz mı
Hemîşe mest ile ülfet iden mestâne olmaz mı

Havâ hoş her tarafı gülzâr-ü bülbül zâr-ü gül handân
Bu eshâb-ı cunüni seyr iden dîvâne olmaz mı

Kenâr-ı âb-ü sâki tâze vü mey köhne dil pür şevk
Bu bezme tövbeler nukl-ü vera' peymâne olmaz mı

Mey anda dilber anda cümle yârân-ı safâ anda
Geçüb cennetden âdem sâkin-i meyhâne olmaz mı

Sebû zânûda sâgar elde yâr âğuş-i vuslatda
Bu tarz-ı hâs ile meclis aceb rindâne olmaz mı

Açılmış gül gibi pehlu ruh âteş-bar olub meyden
Gönül hem bülbül-i şûrîde hem pervâne olmaz mı

Bu mahsud-ı tabâyi sözleri kande bulursun sen
Küduret virmesen Vecdî dil-i yârâne olmaz mı

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s 374

Gözle tanışık olan gönül, rahata yabancı olmaz mı?
Hep sarhoşlarla düşüp kalkan sarhoş olmaz mı?

Hava hoş, her yer güllük, bülbül inliyor, gül gülüyor.
Bu çılgınlığın nedenlerini gören deli olmaz mı?

Su kenarı, Sâki genç, şarap yıllanmış, gönül neşe dolu,
Bu meclise tövbeler meze, haramdan kaçış kadeh olmaz mı?

Şarap orada, güzel orada, bütün eğlence dostları orada,
İnsan, cennetten vazgeçip meyhanede oturan olmaz mı?

Şarap testisi dizimizde, kadeh elimizde, sevgili kavuşma kucağında,
Böylesi özel mecliste insan kendinden geçmez mi?

Gül gibi açılmış her yanı, şarabın etkisiyle ateş gibi kızarmış yanakları;
Gönül bunu görür de hem perişan bir bülbül, hem kelebek olmaz mı?

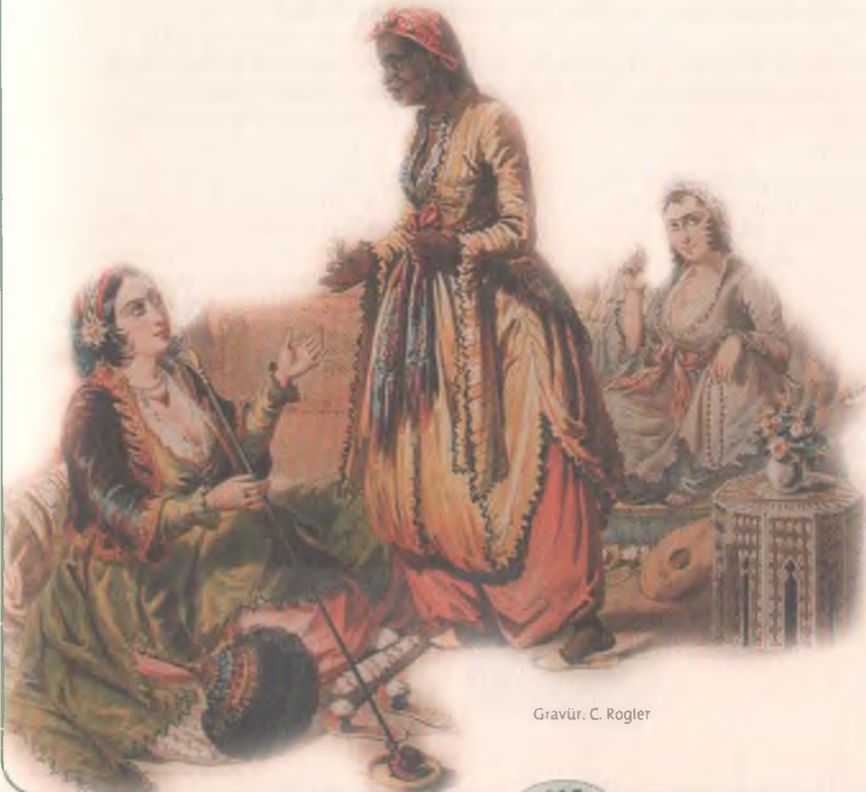
Bu herkesi kıskandıran sözleri nereden bulursun sen;
Ey Vecdî, dostların gönlüne kaygı vermesen olmaz mı?

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

Mestâne dili meclis-i rindâne getürdüm *Bir bülbül-i şûrîde gülistâne getürdüm*	*O sarhoş gönülü rindler meclisine getirdim.* *Bir perişan bülbülü gül bahçesine getirdim.*
Efsun ile şemşirin alub gamze-i mestin *Hıfz itmek içün sine-i üryâne getürdüm*	*O süzgün bakışların kılıcını büyü yaparak alıp,* *Saklamak için açımış bağrıma götürdüm.*
Bi-minnet-i hızr-ü güzer-i vâdi-i zulmet *Ser-çeşme-i hayvâni leb-i câne getürdüm*	*Karanlığın vadisinde gezen hızıra gerek duymadan,* *Ölümsüzlük çeşmesinin kaynağını sevgilinin dudağına getirdim.*
Erbâb-ı safâyile idüb işrete âğâz *Dest-i emeli çâk-i giribâne getürdüm*	*Safadan anlayanlarla içmeye başlamak için,* *Dileğin elini yakamı yırtmak için bağrıma götürdüm.*
Bir dürri- girânmâye gazel bahr-i beyândan *Hâk-i kadem-i kadr-şinâsâne getürdüm*	*Söz denizinden çok değerli inci gibi bir gazeli* *Kıymet bilenlerin ayak bastığı yere götürdüm*
İtlâf-ı güher eylemedüm nazm ile Vecdî *Bir kândan alub gevheri bir kâne getürdüm*	*Şiirle incileri boşuna harcamadım ey Vecdî,* *Onları bir kaynaktan alıp bir kaynağa götürdüm.*
(Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fa'ûlün)	(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.374.

Gravür: C. Rogler

Şehrî (ALİ EFENDİ)

(? Malatya – 1661 İstanbul)

Asıl adı Ali'dir. Öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Şair Nef'î'nin öğrencisi oldu. Dîvân kâtipliği ve Mehmed Paşa'nın tezkireciliğini yaptı. Sicil-i Osmanî'de mahlâsı Şehdî olarak geçmektedir. Lirik şiirlerini topladığı **Dîvân**'ının bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.193.
- **Kâşif Yılmaz**, *Güftî ve Teşrîfâtü'ş-Şu'arâ'sı*, Ankara 2001, s.155.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.189.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.121.

Sevdâ-yı gam-ı hecrile dîvâneye döndüm *Dillerde bu efsûn ile efsâneye döndüm*	*Ayrılık üzüntüsünün sevdasıyla deliye döndüm.* *Gönüldeki bu tılsım ile bir efsaneye döndüm.*
Elden çıkarup neşve-i ümmidimi eyvâh *Bir bâdesi yok bî-meze peymâneye döndüm*	*Eyvah, neşe ümidini kaybettim.* *Şarabı bitmiş, mezesi tükenmiş bir kadehe döndüm.*
Kaldım gam-ı hicrân ile gitdi dil ü cân *Şol ca'l-ı fenâ meskeni vîrâneye döndüm*	*Ayrılık derdiyle kaldım, gönül ve can gitti.* *Şu yokluk dünyasında viraneye döndüm.*
Şeb tâ-be-seherim geşt iderim hâne be hâne *Şem'ini yaturmış ben o pervâneye döndüm*	*Geceleri sabaha kadar kapı kapı gezerim.* *Mumu sönmüş bir pervaneye döndüm.*
Şimden gerü ne sohbet-i yârân ü ne Şehrî *Ben kendüye bîgâne şu dîvâneye döndüm*	*Bundan böyle ne artık dostların sohbetini ne de Şehrî'yi isterim.* *Ben, kendime bile yabancı olan bir dîvâneye döndüm.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.193.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Şehrî Divânı'nın ilk sayfası.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.121.

Küfrî-i Bahâyî

(? İstanbul – 1660 İstanbul)

Asıl adı Hasan'dır. Mizah ve hicve yatkın olduğundan ve yergiyi sövgüye vardırması yüzünden, şiirleri müstehcen denecek kadar açık-saçıktır. Bu yüzden "Küfrî" lâkabıyla tanınır. Medrese öğrenimi gördü; astronomi alanında çalışarak müneccimbaşılığa kadar yükseldi. Ciddî sayılabilecek şiiri yok denecek kadar azdır. Kendisini eleştirenleri yerdiği musammatı ünlüdür. Şiirlerini topladığı **Dîvân**'ı basılmamıştır. Ayrıca şaka ve lâtifelerden oluşan şiirlerini bir araya topladığı **Hezliyât** (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi) ve **Ahkâm-ı Külliye** adlı mensur bir eseri vardır.

K A Y N A K L A R

- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.176.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.34.
- **Kâşif Yılmaz**, *Güftî ve Teşrîfâtü'ş-Şu'arâ'sı*, Ankara 2001, s.109.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.30.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.474.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.196.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.663.

MÜSEDDES

Zâhidin her ne kadar ta'nı firâvân olsa
Ana gam çekmez idik zerrece irfân olsa
Rafz u ilhâd nedir anlasa iz'ân olsa
Sıdk ile mezheb-i İslâm'da pûyân olsa
Bize mülhid diyenin kendüde îmân olsa
Dahl iden dînimize bâri müselmân olsa

Ta'n idüp zümre-i yârâna kenezle hazele
Nâsezâ sözler ile bâis olurlar kesele
Ne bilür kadrini erbâb-ı kemâlin cehele
Cümleden geçtik idi her ne belâ ise hele
Bize mülhid diyenin kendüde îmân olsa
Dahl iden dînimize bâri müselmân olsa

Câhil ü bâtıl u bîmezheb iken bir ebter
Ardımızca ne kadar gaybetimiz eyleseler
Kendi ef'âlini ehl-i dile isnâd eyler
Ana vallahi elem çekmez idik zerre kader
Bize mülhid diyenin kendüde îmân olsa
Dahl iden dînimize bâri müselmân olsa

Gerçi kim nefse uyup itmedeyüz sehv ü hatâ
Biliriz cürmümüzi etmeziz inkâr asla
Gam değil gaybetimiz söylese dâim a'dâ
Kailiz hak söze biz gerçi Bahâyî ammâ
Bize mülhid diyenin kendüde îmân olsa
Dahl iden dînimize bâri müselmân olsa

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.664

Sofunun her ne kadar kötülemesi çok olsa da,
Birazcık anlayış olsa üzülmezdik.
Dinden uzaklaşmak nedir anlasa ve kavrasa,
Doğrulukla İslâm mezhebi içinde yüzse;
Bize dinsiz diyenin kendinde imân olsa!
Dinime karışan bari Müslüman olsa!

Dostlar topluluğunda kötü sözler söyleyip
Bu yakışıksız sözlerle tembelliğe sebep olurlar.
Olgunların değerini cahiller ne bilir?
Hepsinden vazgeçtik, her ne belâ ise hele!
Bize dinsiz diyenin kendinde imân olsa!
Dinime karışan bari Müslüman olsa!

Cahil ve boş, mezhepsiz bir soysuz iken,
Kendi yaptıklarını gönül ehlinin üstüne atmaya çalışır.
Ardımızca ne kadar bizi çekiştirseler,
Ona vallâhi zerre kadar elem çekmezdik,
Bize dinsiz diyenin kendinde imân olsa,
Dinime karışan bari Müslüman olsa!

Gerçi nefse uyup yanlışlık ve hata yapmaktaysak da
Biz kabahatimizi bilir, inkâr etmeyiz asla!
Düşman, ayıbımızı dâimâ söylese gam değildir.
Gerçi biz doğru söze razıyız Bahâyî ama:
Bize dinsiz diyenin kendinde imân olsa!
Dinime karışan bari Müslüman olsa!

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Gaybî Sun'ullah

(1615 ? Kütahya – 1663 ? Kütahya)

Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Şeyh Ahmed adlı bir müftünün oğlu olan Gaybî, Kütahya'da başladığı öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Aksaray'da Melamî şeyhlerinden Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi'ye intisap etti ve çilesini tamamladıktan sonra onun halifesi oldu. 1655'te şeyhinin ölümü üzerine tekrar Kütahya'ya döndü ve kentin dışında kurduğu tekkede yaşamının sonuna kadar Melamîlik görüşlerini yaymaya çalıştı. Mezarı, Kütahya'da Musalla adıyla bilinen mezarlıktadır. Gaybî, Melamîler arasında 99 beyitlik kasidesiyle ün kazanmıştır. "Keşfu'l-Gıtâ" (Sırların Keşfi) adlı bu kasidesinde, Bîatnâme, Melamîlik ve Şeyh İbrahim Efendi'nin tarikat silsilesini açıklar. Gaybî'ye göre, varlığın başlangıcı ve sonu, insanın anlayışına göre değişir. Bütün olgular ve olaylar, Tanrı'nın görünüşleridir. Ruhun gövdeden gövdeye geçişi (tenasüh) diye bir şey yoktur. Aruz vezniyle şiirler ve heceyle Yunus tarzında çok zarif ve samimî ilâhîler yazan Gaybî, eserlerini kaleme alırken Arapça ve Farsça sözcükleri kullanmamaya bilhassa özen göstermiştir.

E S E R L E R İ

Dîvân : Yazmaları çeşitli kütüphanelerdedir. Gaybî'nin 99 beyitlik ünlü "Keşfu'l-Gıtâ" kasidesi, Dîvân içinde yer alır. 1963 yılında yeni harflerle yayımlanan eserin eleştirili bir metni, geniş bir incelemeyle Bilâl Kemikli tarafından 2000 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır.

Keşfu'l-Gıtâ (Sırların Keşfi) : Dîvân'ın bazı nüshalarında dîvânın bir parçası gibi alınan bir kasidedir. Âdeta, Dîvân'ın bir özeti gibidir. Eserde, varoluş süreci, varlıkların gerçeği ve hakikate ulaşma yolları ele alınır.

Hudâ Rabbim : Kütahya uleması tarafından zındıklıkla itham edilen Sun'ullah'ın, Sünnî olduğunu göstermek amacıyla kaleme aldığı bu şiir, İbrahim Hakkı'nın Marifetnâme'sine benzediğinden Abdülbâki Gölpınarlı, eserin Gaybî'ye ait olmadığını ileri sürer.

Sohbetnâme : Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi'nin konuşmaları, düşünceleri ve menkıbeleri, eserin konusunu oluşturur. Bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir. Eserle ilgili olarak Abdurrahman Doğan tarafından 1997 yılında Bursa Uludağ Üniversitesi'nde bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

Bîatnâme : Tarikat silsilesiyle ilgili orijinal bilgileri içeren mensur bir eserdir.

Ayrıca 1661'de yazdığı **Tarîku'l-Hak fî Teveccühi'l-Mutlak** ile "**Rûhü'l-Hakîka** (yazımı 1661) dışında **Risale-i Esmâ**, **Akâidnâme** ve **Risâle-i Hâlvetiyye vü Bayramiyye**, "**Mekârimü'l Ahlâk**, **Risale-i Tuhfetu'l Uşşâk**, **Risale-i Redd-i Hulûl ve'l-İttihad** adlı risaleleri vardır.

K A Y N A K L A R

- **Bilal Kemikli,** *Sun'ullâh-ı Gaybi Dîvânı, İnceleme-Metın,* İstanbul 2000.
- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,* Ankara 1984.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Melâmilik ve Melâmiler,* Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.114.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1972, s.160.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey,** *Osmanlı Müellifleri,* 1. Cilt, İstanbul 1972, s.100.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.47
- **Metin Turan.** *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri,* Ankara 1996, s.225.
- **Atilla Özkırımlı.** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1982, s.524.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.292.
- **Abdurrahman Güzel,** Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.431.
- **Ahmet Necdet.** *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi,* İstanbul 1997, s.380
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl,* İstanbul 1954. s.95.
- **Vasfi Mahir Kocatürk,** *Tekke Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1968, s.355.

I

GAZEL

Gönül gitdi elimden ele gelesi degil
Hallâk ile bir oldı artık ölesi degil

Ol bir ile bir olan cümle âleme tolan
Böyle sultânlık bulan kulluk kılası degil

İrişmeyen vahdete vahdetdeki lezzete
Girerse de cennete hergiz bulası degil

Cân iline talmayan Hak dadını bulmayan
Bu süretde gülmeyen sonra gülesi degil

İkiliği silmeyen Hakk'ı cânda bulmayan
Gaybî kendin bilmeyen Rabbun bilesi degil

KAYNAK : **Bilal Kemikli,** *Sun'ullâh-ı Gaybi Dîvânı, İnceleme Metin,* İstanbul 2000, s.248.

II

GAZEL

Aşkdan lezzet alanlar bakmaz dünya vârına
Hakkı bunda bulanlar kulak salmaz yârına

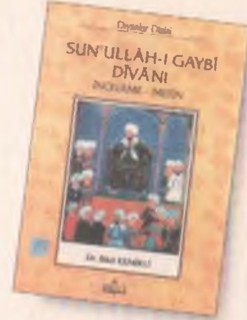
Aşk cânlarun cânıdur dertlerün dermânıdur
Âlemün sultânıdur çıkan aşkın dârına

Aşksız kişi hayvandur insan degül şeytândur
Gerçek şu kim insândur irdi cân esrârına

Aşksız kişi ne bulur buldıgın yavı kılur
Bâkî dirlikde kalur iren bugün yârına

Aşk ehli kabre girmez Münker Nekir'i görmez
Aşkı olmayan irmez Allâh'un dîvânına

Gaybî yok it özüni anlayasın sözüni
Sen sana tut yüzüni ilme cihân hârına

KAYNAK : Bilal Kemikli, *Sun'ullâh ı Gaybi Divânı, İnceleme-Metin,* İstanbul 2000, s.376.

III

MURABBA

Gönül peymânesinden aşk şarâbın
Dem-â-dem içmeyen âşık değildür
Burâk-ı aşk ile varlık hicâbın
Dem-â-dem geçmeyen âşık değildür

Ser u cân terk idüp cânân yolına
Konup cân bülbüli irfân göline
Humâ-yı sır ile vahdet iline
Dem-â-dem uçmayan âşık değildür

Okuyup aşk ile gönül kitâbın
Unudup âlem-i sûret hisâbın
Cemâl-i Bâri'den kesret nikâbın
Dem-â-dem açmayan âşık değildür

Gice gündüz idüp efgân u zârı
Gönülden kaldırup sabr u karârı
Elinden aldırup hep cümle vârı
Dem-â-dem saçmayan âşık değildür

Bu yolda sağ mıdur yâ sayru mıdur
Alan viren bu mı yâ gayrı mıdur
Hak ile Gaybî bir yâ ayrı mıdur
Dem-â-dem seçmeyen âşık değildür

KAYNAK : Bilal Kemikli, *Sun'ullâh ı Gaybi Divânı, İnceleme-Metin,* İstanbul 2000, s.285.

Gönül kadehinden, aşk şarabını
sık sık içmeyen âşık değildir.
Burâk'ın aşkıyla varlık perdesini
sık sık geçmeyen, âşık değildir.

Baş ve canı terkedip canan yoluna,
Konup can bülbülü, irfan gölüne,
Mutluluğun sırrı ile birlik iline
sık sık uçmayan âşık değildir.

Gönül kitabını aşk ile okuyup,
Görülen dünya hesabını unutup,
Cemâl-i Bâri'den, bereket örtüsünü
sık sık açmayan âşık değildir.

Gece gündüz feryat edip sızlayan
gönülden kaldırıp sabrı ve karârı
elinden aldırıp bütün varını
sık sık saçmayan âşık değildir.

Bu yolda sağ mıdır, yoksa hasta mıdır?
Alanı vereni bu mu, yoksa başkası mıdır?
Hak ile Gaybî bir mi, yoksa ayrı mıdır?
Sık sık bunu seçmeyen, âşık değildir.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

İsmetî

(1611 İstanbul – 24 Ağustos 1665 İstanbul)

Asıl adı Mehmed'dir. Dedesi Birgivî Mehmed Efendi, ünlü âlimlerden; babası Fazlullah Efendi ise, I. Mustafa döneminin ünlü şeyhlerindendir. Medrese öğrenimini tamamladıktan sonra müderrisliğe başladıysa da, bilgisiz kişilerin kayırıldığını görünce ilmiyye mesleğinden ayrılarak Mevlevî Şeyhi Ahmed Toganî Dede'ye intisap etti. Daha sonra yeniden müderrisliğe döndü ve Şam kadılığına getirildi. Daha sonra sırasıyla Bursa, İzmir, Eyüpsultan, Galata, İstanbul ve Selânik kadılığı, Anadolu Kazaskerliği ve iki kez de Rumeli Kazaskerliği yaptı. Dîvân geleneğini sürdürdüğü şiirleriyle dönemin beğenilen şairleri arasında gösterilen İsmetî, yazdığı çoğu beş beyitlik gazellerde kafiyeden çok redifi tercih etmiş, şiirlerinde tasavvufa yer vermemiştir. İfadesi düzgün, temiz ve sağlamdır. Yabancı kelimeleri fazla kullanmakla birlikte bu kelimeleri Türkçenin yapısına göre sıralamış, fakat Farsçaya hiç itibar etmemiştir.

İsmetî Dîvânçesi'nin Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki yazmasının ilk sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 23. Cilt, İstanbul, s.40.

ESERLERİ

Dîvân : 1874'te Dîvân-ı İsmet ve 1974'te Halûk İpekten tarafından İsmetî Dîvânı adlarıyla yayımlanmıştır.

Ayrıca dedesi Birgivî Mehmed Efendi'nin "Tarikatü'l Muhammediye" adlı eserini Türkçeye çeviren İsmetî'nin fıkıha dair bazı açıklayıcı notları ve mektupları da vardır.

KAYNAKLAR

- **Kâşif Yılmaz,** *Güftî ve Teşrifâtu's-Şu'arâ'sı,* Ankara 2001, s.172.
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr,* (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.275.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.192.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 5. Cilt, İstanbul 1986, s.200
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.689.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.10.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.375.
- **Halûk İpekten,** *İsmetî Dîvânı,* Ankara 1974.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl,* İstanbul 1954, s.64.
- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 23. Cilt, İstanbul, s.140.

I

İderdi merhamet ol gamze-kâr nâz bana	*Gamzesiyle naz eden sevgili, bana merhamet de ederdi,*
Vireydi baht eger ruhsat-ı niyâz bana	*Eğer yalvarmalarıma bakıp da bahtım izin verseydi.*
Zebân-ı lâlümi bîgâne niyâz itdi	*Bu kesilmiş dilimi, boş yere söyletti.*
Cefâlar eyledi bu çarh-ı hîle-bâz bana	*Şu hilekâr felek, bana ne cefalar eyledi.*
Neden bilürdi dil âyin-i bezm-i dildârı	*Sevgilinin meclisinde olup bitenleri gönlüm, nereden bilecekti*
Açılmasaydı eger perde-dâr-ı râz bana	*Eğer onun sırlarını saklayan perde bana açılmasaydı?*
Nigâh-ı mihr ü vefâ zann ider gören ammâ	*Görenler sevgi ve vefa dolu bakış zannederler ama,*
Ne güşeler ider ol çeşm-i fitne-sâz bana	*O sevgili, kaşının köşesiyle bana ne kötülükler eder.*
Henüz İsmetiyâ mest-i câm-ı pîşînüm	*Ey İsmetî, ben henüz, daha ilk kadehin sarhoşuyum*
Neler sunar dahi sâkî-i dil-nevâz bana	*O gönül alıcı sâkî, kimbilir bana daha neler sunacak.*

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.376.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Ne feyz-i şevka ne ner-sebzî-i bahâra döner
Bu köhne çarh-ı felek bilmezem ne kâra döner

Hezâr bezmi şikest itdi rûzgâr henüz
Bu nüh piyâle dahî turma bir karâra döner

O meh-veşin bakamam rûyına hicâbımdan
Hemîn sahîfe-i ruhsârı lâle-zâra döner

Ne mümkin eylememek rind nûş-ı mey bî-bâk
Nihân giden sûy-ı hımâra âşkâra döner

Ne dem ki devr ide meclisde İsmetî sâkî
Elinde câm ile bir merd-i sübhâ-dâra döner

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.375.

Ne şevk ve safa bereketine, ne bahar yeşilliğine döner.
Bu köhne felek çarkı, bilmem ne için döner?

Zaman, daha şimdi, binlerce meclisi dağıttı.
Bu dokuz kadeh (dokuz gök) de durmadan aynı hızda döner.

O ay gibi güzelin yüzüne bakamam utancımdan.
Hemen yanakları lâle bahçesine döner.

Rindin korkusuzca şarap içmemesi mümkün mü?
Meyhaneye gizlice giden, hiç aldırmadan döner gelir.

Ey İsmetî, sâkî, mecliste elinde kadehle dolaştığı zaman,
Elinde tespih tutan bir adama döner.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Açılsa gonce-veş dil geşt-i bâ itsem bahâr olsa
Bir elde sâgar-ı la'lin bir elde dest-i yâr olsa

Çemende hem çü nergis âteşîn bâdeyle ayş itsek
Nişât Ahsert-hân olsa dil-i gam dâğ-dâr olsa

Çekilmez zahmet-i firkat karâr itmez dem-i vuslât
Gönül tıflına bir bâzîce bulsam pây-dâr olsa

Olup hem-hâl zülfünle bulurdı tesliyet hâtır
O gîsûlar da bir müddet perîşân-rüzgâr olsa

İder bir bir hikâyet eşk ü âhın İsmetî yâra
Ne denlü mâcerâ-yı derd-i aşkın bî-şümâr olsa

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.375

Açılsa gönül gonca gibi, bahar olsa bağları dolaşsam.
Bir elde kırmızı renkli kadeh, bir elde de sevgilinin eli olsa.

Çemenlikte nergis gibi ateş rengindeki şarapla yiyip içsek.
Neş'e "Aferin" dese, gamın gönlü kırılsa, yaralansa.

Ayrılığın zahmeti çekilmez, kavuşmanın zamanı durmaz.
Gönül çocuğuna bir oyuncak bulsam da oynasa.

Senin saçınla bir olup teselli bulurdu hatırım.
O saçlar da bir müddet rüzgârla perişan olsun.

Sevgiliye, âhınla gözyaşını bir bir hikâye eder İsmetî,
Aşkının, derdi macerası ne denli sayısız da olsa.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Nâilî-i Kadîm

(1608 ? İstanbul – 1666 İstanbul)

Asıl adı Mustafa'dır. 19. yüzyıl şairlerinden Manastırlı Salih Nâilî'yle olan isim benzerliği yüzünden Nâilî-i Kadîm diye anılır. Yaşamı üzerine fazla bilgi yoktur. Yapıtlarından anlaşıldığına göre, iyi bir öğrenim gördüğü, İstanbullu olduğu, dönemin padişahları IV. Murad, IV. Mehmed ile devlet büyüklerine kasideler sunduğu hâlde önemli bir göreve getirilmeyip kâtiplik yaptığı, ömrünün son yıllarını sürgüne gönderildiği Edirne'de sıkıntı içinde geçirdiği ve ölümünden kısa süre önce İstanbul'a geldiği bilinmektedir. Genel olarak tasavvufa bağlı temaları işlemesine karşın dünyayla olan bağını koparmamış, dolayısıyla gerçek bir mutasavvıf olamamıştır. Öz yönünden belli sınırlar içindedir. Özellikle Nef'î'nin gazellerine yaptığı nazirelerde, söyleyiş yönünden de onun etkisinde kalır. 17. yüzyıl dîvân şiirinin ustalarından sayılan Nailî, Halvetî tarikatına bağlanmasına karşın, mecazî aşkın değil, dünyevî aşkın; düşüncenin değil, güzelliğin şiirini yazmıştır. Mine Mengi, şairle ilgili şu değerlendirmeyi yapar: "Kendisinden söz eden bütün kaynaklar, onun şiirde yeni bir çığır açtığı görüşünde birleşirler. Nâilî, Neşatî'yle birlikte Sebk-i Hindî'nin edebiyatımızdaki en başarılı temsilcisi olarak tanınır. Sebk-i Hindi şiirinde görülen anlam derinliği, hayal genişliği, dilde yabancı kelime ve uzun tamlama kullanımı Nâilî'nin şiirlerinin de başlıca özelliklerindendir." Kendine özgü değişimler getirerek, söyleyiş ustalıkları kazandığı gazelleriyle, Nedîm'in ve Şeyh Galib'in önünde yeni ufuklar açar. Kasideleriyle teknik yönden, Tanzimat dönemi şairlerinden Yenişehirli Avni, Leskofçalı Galib, Hersekli Arif Hikmet ve ilk çalışmalarında Namık Kemal'i etkilemiştir. Bilinen tek yapıtı, **Dîvân**'ıdır. İlki 1837'de eski harflerle basılan eser, daha sonra Halûk İpekten tarafından eleştirili olarak 1970 ve 1973 yıllarında yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **Hâluk İpekten,** *Nâilı-i Kadîm Divânı,* (Edisyon Kritik) İstanbul 1970.
- **Hâluk İpekten,** *Nâili, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları,* (2. Basım), Ankara 1997
- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi,* 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.216.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.188.
- **Ahmet Atillâ Şentürk,** *Osmanlı Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.547.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1999, s 339
- **Muallim Naci,** *Osmanlı Şairleri,* Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 2000, s.241.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.281.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.585
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.500.
- **Cem Dilçin,** Gazel, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri),* Sayı 415-416-417, Temmuz Ağustos Eylül 1986, s.330.
- **Necmettin Halil Onan,** *Açıklamalı Dîvân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1998, s.290
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.126.
- **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976
- **Halil Erdoğan Cengiz,** *Divân Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1983, s.510
- **Ahmet Necdet,** *Bugünün Diliyle Divan Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.314

I

GAZEL

Severüz gördüğümüz âfeti dilber diyerek	*Severiz gördüğümüz güzeli, güzel diyerek.*
Başlaruz nâle vü feryâda sitem-ger diyerek	*Başlarız sonra, ağlayıp inlemeye sitem edici diyerek.*
Biz de bir gonca-lebün yolına can virsek olur	*Bir gonca dudaklının yoluna biz de can versek olur.*
Cân virür bülbüli gör âh gül-i ter diyerek	*Bülbülü gör, can verir ah taze gül diyerek.*
Boyanub hasret-i zülfünle duhâna şeb-ü ruz	*Gece gündüz saçının özlemiyle duman içinde kalırız.*
Verziş-i âh iderüz dûd-i mu'anber diyerek	*Ah etmeyi öğrenmeye çalışırız anber kokuşlu duman diyerek.*
Çeşm-i mestün hevesiyle oluruz kise-tehi	*Süzgün gözünün hevesiyle eli boş kalırız.*
Kuçe kuçe gezerüz sir tolu sâgar diyerek	*Bucak bucak dolaşırız bir dolu kadeh verin diyerek.*
Nâilî dâğ-ı dil-i köhne-bahâr-ı gam olub	*Ey Nâili, geçmiş baharın özlemiyle gönlü yaralı olup*
Gülşene açılalum tâze gazeller diyerek	*Gül bahçesine açılalım yeni gazeller diyerek.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : İsmet Zeki Eyuboğlu, *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.138

II

GAZEL

Şarab-ı nâb getürdükçe nîm-hâb sana *Tutar elinde kadeh mâh u âfitâb*	*Saf şarap sana mahmurluk verdikçe,* *güneş ve ay sana kadeh tutarlar.*
Hezâr-pâre dile lebleründen et sâkî *Eğer düşerse nemek-rîzî-i kebâb sana*	*Ey saki! Eğer kebaba tuz serpme işi sana düşerse,* *bin parça olmuş gönüle dudaklarınla tuz serp.*
Muhâldir eser ol çeşm-i ser-girâna hemân *Hamîr-i mâye-i nâz olmasın şarâb sana*	*Başı ağırlaşmış sarhoş gözü etkilemek imkânsızdır;* *sakın senin nazının hamurunu şarap mayalamış olmasın.*
Bir olsa zehre-i Mirrîh ile dil-i Behrâm *Yine getürmeyeler bir nigâha tâb sana*	*Merih'in cesareti ile Behrâm'ın gönlü birleşseler,* *yine de sana bir kere bakmaya bile tahammül edemezler.*
Nigâh-ı mestün ile bildi âşinâ idügin *Bakınca Nâilî-i hânümân-harâb sana*	*Evi barkı yıkılmış Nâilî sana bakar bakmaz* *sarhoş bakışınla aşina olduğunu bilip anladı.*

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'lün)

KAYNAK : Hâluk İpekten, *Nâilî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, (2 Basım), Ankara 1997, s.159.

III

GAZEL

Hevâ-yi aşka uyup kü-yi yâredek gideriz *Nesîm-i subha refîkiz bahâredek gideriz*	*Aşk arzusuna uyarak sevgilinin bulunduğu yere kadar gideriz;* *sabah rüzgârının arkadaşıyız, bahara kadar gideriz.*
Pelâspâre-i rindî bedüş kâse bekef *Zekât-i mey verilür bir diyâredek gideriz*	*Rintlik çulu omuzda ve çanak elde olarak,* *şarabın zekâtı verilen bir ülkeye kadar gideriz.*
Verüp tezelzül-i Mansûru sâk-i arşa tamâm *Hudâ Hudâ diyerek pâ-yi dâredek gideriz*	*Hallacı Mansur'un sarsıntısı ile gökyüzünün en üst katını titretip* *Allah Allah diyerek darağacının dibine kadar gideriz.*
Ederse kand-i lebin hâtır-i mezâka hutûr *Diyar-i Mısra değil Kandehâredek gideriz*	*Dudağının tadını hatırlarsak, Mısır ülkesine değil,* *Kandehar'a kadar gideriz.*
Tarîk-i fâkada hemkefş olup Senâîye *Cenâb-i Külhan-i Lâyhâredek gideriz*	*Fakirlik yolunda Senâî'ye ayaktaş olup* *Külhan-i Lâyhar'ın huzuruna kadar gideriz.*
Felek girerse kef-i Nâilîye dâmânm *Seninle mahkeme-i Kirdgâredek gideriz*	*Ey felek! Eğer eteğin bir kere Nâilî'nin eline geçerse,* *seninle Allah'ın mahkemesine kadar gideriz.*

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fa'lün)

KAYNAK : Necmettin Halil Onan, *Açıklamalı Dîvân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1998, s.294.

IV

GAZEL

Gül hâre düşdi sîne-figâr oldı 'andelîb
Bir hâre bakdı bir güle zâr oldı 'andelîb

Gül dikene düştü, bülbülün bağrı yaralandı;
Bir güle, bir dikene baktı, âh edip ağlamaya başladı.

Şehnâme ânlık eyledi Keyhusrev-i güle
Destân-serâ-yı sebze bahâr oldı 'andelîb

Baharın yeşilliklerine destanlar söyleyerek bahçenin padişahı olan güle,
Onun parlaklığını anlatan şiir kitapları yazıp okudu.

Feryâda başladı yine her biri hârdan
Dîvân-sarây-ı gülde hezâr oldı 'andelîb

Yine her biri dikenden feryada başladı,
Gülün dîvân yerinde bülbüller bini buldu.

Gül gördi pâre pâre ciger gonçe gark-ı hûn
Memnûn-ı zahm-ı hançer-i hâr oldı 'andelîb

Gülün bağrı parça parça ve goncanın kanlara batmış olduğunu görünce
Dikenin hançerinin açtığı yaradan memnun oldu bülbül.

Ey Nâilî vedâ-ı gül ü bâğ u rağ idüp
Mehcûr-ı yâr u dâr u diyâr oldı 'andelîb

Ey Nâilî, sonunda bülbül güle, bahçeye ve kırlara veda ederek,
Sevgilisinden, yerinden ve yurdundan ayrı düştü.

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.107.

V

GAZEL

Döndürüp her güli bir ahker-i sûzâna sabâ
Dâğlar yakdı dil-i bülbül-i nâlâna sabâ

Saba rüzgârı, her gülü, yanan bir kora
çevirip ağlayan bülbülün gönlünü dağladı.

Şâh-ı nevrûzdan oldı yine mülk-i çemene
Gonce tûmârının îsâline pervâne sabâ

Saba rüzgârı, yine nevruz şahından çemen ülkesine
gonca mektubunu eriştirmek için postacı oldu.

Nâ-şikîbâyî-i bülbül n'ola efzûn olsa
Söyledi derdini güş-ı güle mestâne sabâ

Saba rüzgârı, bülbülün derdini sarhoşlukla gülün kulağına söyledi.
Bu yüzden bülbülün sabırsızlığı, huzursuzluğu artsa şaşılır mı?

Tokunur dillere yârun ser-i gîsûsından
Turra-i sünbüle gâhî ki urur şâne sabâ

Saba rüzgârı, sevgilinin alnındaki sünbül saçlarını taradığı zamanlar,
omuzuna kadar dökülen saçların uçlarında asılı gönüllere dokunur.

Nâilî sâha-i pür-sünbül-i firdevse döner
Bûy-ı zülfin getürürse harem-i câne sabâ

Ey Nâilî! Saba rüzgârı sevgilinin saçlarının kokusunu, canımın
tâ içine getirirse orasını cennetin sünbül dolu alanına döndürür.

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : **Hâluk İpekten**, *Nâilî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, (2. Basım), Ankara 1997, s.159.

VI

GAZEL

Dil-i zârı haste kıldı ne yaman nezâredir bu
Şeb-i gamda koydu hâlin ne siyeh sitâredir bu

Açılup gül-i terinden mey içerdi sâgarinden
Ele al ki hancerinden dil-i pâre pâredir bu

Ol perîyi âh-i şeb gîr ed câmehâba teshîr
Olunur mu lûtfu ta'bîr ne hoş istihâredir bu

Felekâ dokuz sefînen gümeder habâbveş dil
Hazer eyle cunbişinden yem-i bikenâredir bu

Der imiş görüp ol âfet bu tahammülüm cefâya
Dil-i Nâilî değildir kopa seng-i hâredir bu

(Mütefâ'ilün Fe'ûlün Mütefâ'ilün Fe'ûlün)

KAYNAK : Necmettin Halil Onan, *Açıklamalı Dîvân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1998, s.300

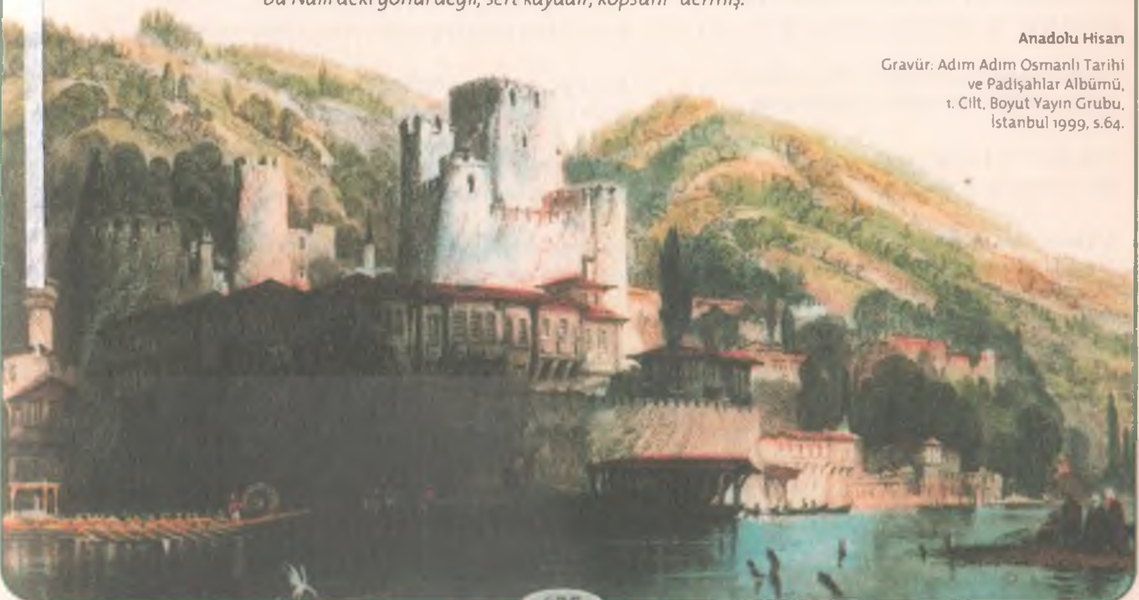
Bu ne yaman bakıştır ki zavallı gönlümü hasta etti;
yüzündeki ben, beni gam gecesinde bıraktı; bu ne kara yıldızdır!

Taze güle benzeyen yanağından neşe bulur, kızıl kadehe benzeyen dudağından aşk şarabını içerdi;
ele al, iltifat et ki, hançer gibi bakışlarından parça parça olmuş gönüldür bu!

Geceyi kaplayan âh o periyi yatağa çekip alsın.
Onun lûtfu anlatılır mı; bu ne hoş bir rüyaya dalıştır?

Ey felek! Gönül senin dokuz gemini, hava kabarcığı gibi yok eder;
bu gönlün çalkantısından çekin; o, kıyısı olmayan bir denizdir.

O âfet, cefaya bu kadar dayandığımı görüp:
"Bu Nâilî'deki gönül değil, sert kayadır, kopsun!" dermiş.

Anadolu Hisarı
Gravür: Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü, 1. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.64.

VII

GAZEL

Lâ'lün ki hayâl-i mey-i gül-fâm iderüz biz ***Âyîne-i horşidi alub câm iderüz biz***	*Kızıl dudağınla gül rengi şarabı düşünürüz biz.* *Güneşin aynasını alır kadeh yaparız biz.*
Âşûb-i gam-i kâküle hattun komadı yer ***Ol hırz ile çok def-i ser-encâm iderüz biz***	*Saçının özlemiyle doğan karışıklığa, yüzünde çıkan tüyler yer vermedi.* *Bu sığınakla (büyüyle) daha çok olayı savarız biz.*
Râcih görürüz mevti firâk-ı gam-ı yâre ***Murg-i gama can riştesini dâm iderüz biz***	*Sevgili özleminden ayrı kalmaya ölümü yeğleriz.* *Özlem kuşuna, can ipliğini tuzak yaparız biz.*
Hoy-kerde-i hırmân oluruz ışk ile gâhi ***Ne hâhiş-i dil ne heves-i kâm iderüz biz***	*Bir olur aşk ile umutsuzluk teri dökeriz.* *Ne gönül isteği, ne mutluluk isteği düşünürüz biz.*
Vuslatda iken Nâiliyâ fikr iderüz kim ***Bir lâhza firâka nice ârâm iderüz biz***	*Ey Nâili, sevgiliye kavuştuğumda düşünürüm ki,* *Çok kısa bir süre bile ayrılığa nasıl katlanırız biz.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün)

KAYNAK : **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.147.

VIII

GAZEL

Aşıkuz ışk belâ-yi dil-i nâlân ise de ***Tâlibüz vasla taleb ba'is-i hırmân ise de***	*Sevgi, inleyen gönlün başına belâ ise de gene âşıkız.* *İstek, umutsuzluk nedeni ise de kavuşmaya istekliyiz.*
Kâ'ilüz keşmekeş-i şahne-i bîdâduna dil ***Dest-i âzâr ile sad-pâre giribân ise de***	*Acımasız kolcu ile dövüşten kaçınmayız;* *Gönül, kırıcı elle, yüz parça olsa, yakasını yırtsa da.*
Andelibüz gül-i ruhsârına bâğ-ı hüsnün ***Lâle-veş gülleri bi-nefha-i ihsân ise de***	*Yanağının gülüne bülbülüz, güzellik bahçesinin* *gülleri, lâle gibi kokusuz olsa bile.*
Sine-sûz ol leb-i nûşine fezâ-yi ışkun ***Hızrı reh-güm-şude-i çeşme-i hayvân ise de***	*O tatlı dudağa susamışız, bağrı yanığız, sevgi âleminin* *Hızrı bengisu ararken yolunu şaşırmış olsa bile.*
Şehsuvârum dil-i mecruhı basub geçme eger ***Pâymâlün bir avuç hâk-i perişân ise de***	*Ey şehsuvarım, yaralı gönlü basıp geçme;* *Ayağının altında bir avuç dağınık toprak ise de.*
Hâtır-ı Nâili-i zârı da gâhi ele al ***Ehl-i dildür ne kadar hâk ile yeksân ise de***	*Arada bir üzgün Nâili'nin gönlünü de yap;* *Ne denli yerle bir olmuşsa da bir gönül eridir.*
Hâsılı muntazır-ı va'de-i ihsânundur ***Geç günâhından o miskinün eger kan ise de***	*Sözün kısası, bağış gününü beklemektedir.* *O uysalın suçunu bağışla, arada kan olsa bile.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.130.

IX

ŞARKI

Yamandur hecr ile hâlüm	*Ayrılık yüzünden durumum kötüdür.*
Bana yâr olmadun gitdün	*Bana candan arkadaş olmadın gittin.*
Nedür cürmüm be hey zâlim	*Be hey acımasız, suçum nedir?*
Bana yâr olmadun gitdün	*Bana candan arkadaş olmadın gittin.*
Tutub dâmânunı ferdâ	*Yârın eteğine yapışarak,*
Nigâhundan idüb şekvâ	*Bakışından yakınarak,*
Diyem mahşerde vâveylâ	*Kalkım günü, çığlığı basıp diyeyim ki,*
Bana yâr olmadun gitdün	*Bana candan arkadaş olmadın gittin.*
Senin derdünle bîmârum	*Senin üzüntünle hastayım.*
Senin-çün hasde vü zârum	*Senin için bitkin ve üzgünüm.*
Budur cürmüm ki gam-hârum	*Suçum budur, üzüntü içindeyim.*
Bana yâr olmadun gitdün	*Bana candan arkadaş olmadın gittin.*
Olub gül gibi ter-dâmen	*Gül gibi dillere düşmüş,*
Perişân mâcerâlardan	*Serüvenlerden yıpranmış,*
Beni öldürdi gayret sen	*Beni çalışıp didinme öldürmüş, sen*
Bana yâr olmadun gitdün	*bana candan arkadaş olmadın gittin.*
Gidüb seyre safâlarla	*Eğlencelerle gezmeye gidip,*
Gezer oldun gedâlarla	*Dilencileri gezerek gelip,*
Alışdun nâ-sezâlarla	*Uygunsuz kimselere alışıp*
Bana yâr olmadun gitdün	*bana candan arkadaş olmadın gittin.*

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : İsmet Zeki Eyuboğlu, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.141.

Nedîm-i Kadîm

(? İstanbul – 1670 İstanbul)

Asıl adı Mehmed Nedîm'dir. 18. yüzyıl Lâle Devri'nin ünlü şairlerinden Nedîm'le karıştırılmış, öyle ki bazı şiirleri Nedîm'e mal edilmiştir. Bu yüzden Nedîm-i Kadîm adıyla anılır. Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin öğrencisi olan Nedîm-i Kadîm, İslâmî ilimlerdeki bilgisiyle dikkati çekti; Arapça ve Farsça öğrendi. Müderrislik yaptı ve tezkirelerin bildirdiğine göre çok genç yaşta vefat etti. Kibarlığı, zeki ve hoşsohbet oluşu nedeniyle dönemin büyükleri tarafından aranan bir insan olan Nedîm-i Kadîm, Arapça ve Farsça şiirlerinin yanı sıra Türkçe şiirleriyle de büyük beğeni toplamıştır. Şiir dili, yalın ve zarif bir İstanbul Türkçesi olup kasidelerinden çok, gazelleriyle ünlenmiştir.

Dîvân : Kasideler, gazeller, rubâîler, kıt'alar ve müfredlerden oluşan küçük hacimli bir eser olup dîvânçe niteliği taşır. Yazma nüshaları İstanbul Üniversitesi ve Süleymaniye kütüphanelerindedir. 1922'de Halil Nihad Boztepe tarafından, Lâle Devri şairi Nedîm Dîvânı içinde, sözlük bölümünde bir arada yayımlanmıştır, 1988'de ikinci basımı yapılmıştır.

K A Y N A K L A R

- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr,* (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.450.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.193.
- **Necmettin Halil Onan,** *Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1998, s.310.
- **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.309.
- **İskender Pala,** *Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.133, 258
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.382.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.903.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.4.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.288.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl,* İstanbul 1954, s.84.

I

Yâ Râb sebep nedür yine ol yâr söylemez
Bir söz mi söyledi aceb ağyâr söylemez

Âzürde eylemiş gibi harf-i füsûn-ı naz
Nâzik-mizâcdır leb-i dil-dâr söylemez

Bilmez zebân-ı hâl-i temennâyı andelîb
Feryâd eder ki gonce-i gülzâr söylemez

Bir hâle vardı derd-i dil-i hasret-ülfetim
Görse Mesîh-i mu'cize güftâr söylemez

Etmiş lebiyle 'ahd meğer kim Nedîm o şûh
Eyler nigâh-ı hışm ile âzâr söylemez

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilun)

KAYNAK : **İskender Pala,** *Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.273

Yâ Rab, sebep nedir o yâr yine söylemez!
Düşmanlar bir söz mü söyledi de, söylemez!

Nazın büyüsünün harfi onu incitmiş gibi.
Gönlü kapan sevgilinin dudağı nazik mizaçlıdır, söylemez.

Bülbül, yalvarmanın dilini bilmez.
Feryat eder durur, gül bahçesindeki gonca söylemez!

Özlemle tanışık olan gönlümün derdi öyle bir hâle geldi ki
Mucizeler yapan Îsâ'yı bile görse bir söz söylemez.

Ey Nedîm, o şûh sevgili, dudağıyla sözleşmişe benzer.
Hışımlı bakışla azarlar, ama söz söylemez!

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Olursa dil n'ola âşüfte hatt-ı yâri görince
Cünûni âşıkın efzun olur bahârı görince

Görürse bülbül eger ruy-i dilde gonce-i gülden
Figan ider yine her dem yanında hâri görince

Benim o şifte pervâne bezm-i hüsn-i ruhinde
Ki ıztırâba düşer şem'-i tâbdârı görince

Ne mümkin olmaya yek-reng ceyb ü dâmen-i âşık
Çemende çâk-i girîbân lâle-zârı görünce

Aceb mi ruy-i güle ta'n iderse bülbül-i şeydâ
Letâfet-i ruh-i dildâr-i gül'izârı görince

Nifaka bulsa ruhsat adu o yâr yanında
Nedür tegafüle ba'is Nedîm-i zârı görince

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilâtün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.382.

Gönül, sevgilinin yüzünde çıkan ayva tüylerini görüp kendinden geçerse ne olur?
Âşığın çılgınlığı, baharı görünce artar.

Bülbül, gönül hayalini goncanın üzerinde görürse
Durmadan inleyip ağlar, dikeni görünce.

Senin yüzünün güzelliğinin meclisine tutkun olan pervane benim.
Parlayan mumu görünce öteye beriye uçuşur, acıyla dolarım.

Âşık, yakasını bağrını yırtmış lâleleri görünce
Nasıl onlar gibi yakasını yırtmasın, onlara benzemeye çalışmasın.

Tutkun bülbül, gülün yüzünü görüp sitem ederse ne olur?
O gül yanaklı sevgilinin yüz güzelliğini görünce.

Düşman, düşkün Nedîm'i sevgilinin yanında görüp de
Arabozuculuk yaparsa, bunu anlamayacak ne var.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Derdin nedir gönül sana bir hâlet olmasun
Sad elhazer ki sevdiğin ol âfet olmasun

Geh hancer-i tegâfül ü geh nîze-i itâb
Ol mest-i nâz mest-i mey-i nahvet olmasun

Dünyâya oldu velvele endâz-i restehîz
Gülzâra azmeden o sehî kâmet olmasun

Bigâne-meşrebâ bize tâkey tegâfülün
Bir âşinâ nigâhada mı fursat olmasun

Ey andelîb nâle-i âteş-feşânı ko
Terdir mizâc-i nâzik-i gül sıklet olmasun

Gelmez o şûh meclise ağyâr gelmese
İster ki arz-i hâle bile ruhsat olmasun

Gâhî nigâh-i nâza da ver ruhsat-i niyâz
Nâzetmemek nigâha da bir âdet olmasun

Şâyed eser ede nefes-i ateşini hayf
Söylen Nedîm-i zâr ile germ-ülfet olmasun

(Mef'ûlu Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün)

KAYNAK : Necmettin Halil Onan, *Açıklamalı Divân Şiir Antolojisi*, İstanbul 1998, s.310.

Gönül! Derdin nedir? Sana bir hâl olmuş olmasın!
Sakın, o âfeti sevmiş olmayasın!

Bazen onun aldırmazlıktan gelişi bir hançer gibi, bazen de azarlaması bir mızrak gibi yüreğimize saplanır.
O nazla kendinden geçmiş olan güzel, gurur şarabının sarhoşu olmasın!

Dünyaya kıyamet velvelesi saldı;
Gül bahçesine giden o uzun boylu güzel olmasın.

Ey bigâne huylu güzel! Bize aldırmaman ne zamana kadar devam edecek?
Bir dostça bakışa da mı fırsat bulunmasın?

Ey bülbül! Ateş saçan feryadı bırak!
Gülün nazik mizacı pek çabuk müteessir olur; feryadın ona bir sıkıntı vermesin.

Eller gelmedikçe o güzel de meclise gelmez;
İster ki hâlimizi bildirmeye bile izin olmasın.

Bazen naz bakışına da yalvarma izni ver ki
Nazlanmamak, bakış için de bir âdet hükmüne girmesin.

Yazıktır, Nedîm'in ateşli nefesi belki onu müteessir eder.
O güzele söyleyin, ağlayan Nedîm ile sıkı fıkı görüşmesin!

IV

O gonca şû'le-i âhum aceb sabâ mı sanur
Figan-i sub-geh-i bülbüli nevâ mı sanur

Hezâr hile ile itdi imtihan gönlüm
Hulusumuz dahi ol bî-vefâ riyâ mı sanur

Çemende gonca ider hande bülbül-i zâre
Bu şiveyi aceb ol sâde-dil vefâ mı sanur

Cihâne kasd ider ol gamze-i sitem-pişe
Belâ-yı ışkına dünyâyi mübtelâ mı sanur

Cihanda bir yer arar ayş içün Nedîm-i nizâr
Bu cây-i mihneti bezm-i tarab-fezâ mı sanur

KAYNAK : Halil Nihat (Boztepe), *Nedîm Dîvânı*, İstanbul 1922.

O gonca (gibi güzel) âhımın alevini saba rüzgârı mı sanır?
Bülbülün sabah feryadını bir ezgi mi sanır?

Binlerce aldatmacayla gönlümü sınavdan geçirdi.
O vefasız, bağlılığımızı ikiyüzlülük mü sanır?

Çimende gonca, inleyen bülbüle güler durur.
O saf yürekli, bu nazı bir bağlılık mı sanır?

Dünyayı yıkmak ister, o acı çektirmeyi iş edinen bakış.
Yoksa tüm dünyayı da aşkının belâsına kapılmış mı sanır?

Perişan Nedîm, evrende geçinip gidecek bir yer arar.
Yoksa o da bu çile çekme yerini, neşeye neşe katan bir şölen mi sanır?

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

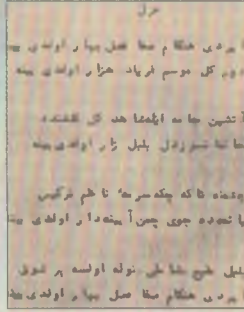
İstanbul Bebek'teki Hümayunâbad Sahil Sarayı

(Gravür: Melling)

Neşâtî

(1590 ?, ? – 1674 Edirne)

Asıl adı Ahmed'dir. Ailesi ve doğum yılıyla ilgili bilgi yoktur. 1590'larda doğduğu sanılmaktadır. Eserlerinden, iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Genç yaşta Gelibolu Mevlevihânesi Şeyhi Ağazâde Mehmed Dede'ye intisap etti; onun ölümünden sonra Konya'ya gitti, bir süre de İstanbul'da kaldı. 1670'te, Edirne Muradiye Mevlevihânesi'nin şeyhliğine getirildi. Yaşamının sonuna kadar orada kaldı. Mazmun oyunları ve sözcüklerin kullanılışından giderek, birtakım yeni hayaller yaratan Neşâtî Ahmed Dede, bilhassa gazel türünde oldukça başarılıdır. Sebk-i Hindî denen akımın temsilcilerindendir. Kısa yazmayı tercih eder, kasidelerinde Nef'î etkisi görülür; açık ve sade bir söyleyişi vardır. Nâilî-i Kadîm başta olmak üzere Şehidî, Vehbî, Hey'etî, Nazîm, Fehîm, Nedîm, Şeyh Galîb gibi dîvân şiirinin büyük isimleri, gazellerini tahmis edip nazireler yazmış; ayrıca Yahya Kemal ve Ahmet Hamdi Tanpınar gibi kendisinden sonraki şairleri etkileyip onlara yeni girişimlerinde önderlik etmiştir.

Neşâtî'nin bir gazeli.
Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.911.

ESERLERİ

Dîvân : Eserde 3 na't, 1 mersiye, 2 methiye, 17 kaside, 127 gazel, 4 tarih ve 11 rubâî yer alır. Sadeddin Nüzhet Ergun tarafından 1933'te yayımlanan eserin İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye ve Millet kütüphanelerinde yazmaları mevcuttur. Eser, Mahmut Kaplan tarafından 1996 yılında İzmir'de yayımlanmıştır.

Hilye-i Enbiyâ : 187 beyitlik bir mesnevidir. İlk olarak Şeyh Vasfi'nin küçük bir önsözü eklenerek 1894 yılında yayımlanmıştır.

Şehrengiz : Beyit sayısı 144 olan bu mesnevî, şairin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan Dîvân'ının son bölümünde yer almaktadır.

Şerh-i Müşkilât-ı Urfi : İran şairi Urfi'nin bazı beyitlerinin şerhi olup Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan "Fasih Dede Mecmuası" içinde bulunmaktadır.

Kavâid-i Deriyye : Farsça kurallardan bahseden eser, Millet Kütüphanesi'nde "Kavâid-i Fârisî Risâlesi" adıyla kayıtlıdır.

KAYNAKLAR

- **Şemsettin Kutlu,** *Dîvân Edebiyatı Antolojisi,* İstanbul 1983, s.315.
- **Halil Erdoğan Cengiz,** *Divân Şiiri Antolojisi,* (2. Basım), Ankara 1983, s.534.
- **Cem Dilçin,** Gazel, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri),* Sayı 415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.232.
- **Necmettin Halil Onan,** *Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1998, s.314.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.432.
- **Sadık Deniz,** *Bugünün Diliyle Divân Şiiri,* (2. Basım), İstanbul 1983, s.166.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Divan Şiiri,* 2. Cilt, İstanbul 1994, s.157.
- **Ahmet Necdet,** *Bugünün Diliyle Divan Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.320.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 5. Cilt, İstanbul 1986, s.222.
- **Mine Mengi,** *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (5. Basım), Ankara 1999, s.189.
- **Ahmet Atillâ Şentürk,** *Osmanlı Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.555.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1999, s.362.
- **Faruk Kadri Timurtaş,** *Tarih İçinde Türk Edebiyatı,* İstanbul 1993, s.287.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.912.
- **Rüştü Şardağ,** *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.308.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.33.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl,* İstanbul 1954, s.88.
- **Muzaffer Reşit–Nermi Ocaklı,** *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 1, Divan Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1958, s.79.
- **Bayram Ali Kaya,** *Neşâtî,* İstanbul 1998.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.383.
- **Mahmut Kaplan,** *Neşâtî Dîvânı,* İzmir 1996.
- **İsmail Ünver,** *Neşâtî,* Ankara 1986.

I

RUBÂÎ

Nezzâre-i hüsnünde ki medhûşuz biz	*Güzelliğini seyrederken kendimizden geçmişiz;*
Hayretle ser-efkende vü bî hûşuz biz	*Şaşkınlıkla başımızı eğmişiz, aklımızı yitirmişiz.*
Olsak ne kadar aşk ile sad-pâre çü gül	*Aşkla gül gibi yüz parça bile olsak,*
Çün gonca dehen-beste vü hâmûşuz biz	*Gene gonca gibi ağzımız yumuk, susmuşuz biz.*

KAYNAK : **Muzaffer Reşit–Nermi Ocaklı,** *Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 1, Divan Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1958, s.87.

II

Hâl-i dili ne yâr-ü ne ağyâr ile söyleş
Ferhâd-ı belâ-keş gibi kûhsâr ile söyleş

Yetmez mi sana hemdemi-i nâle-i hasret
Ne hem-nefes ol nâye ne evtâr ile söyleş

Zulmet-kede-i gamda dilin suz-ü güdâzın
Dök hâke yaşın şem'-i şeb-i târ ile söyleş

Gûşet cereyânında olan sıyt-ı safâyı
Var gülşene cuş-i dili enhâr ile söyleş

Râz-ı dilini açma Neşâtî gibi yâra
Evvel hele ol gamze-i mekkâr ile söyleş

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.433.

Gönül hâlini ne dost ne de yabancılarla söyleş.
Dert çeken Ferhâd gibi dağla söyleş.

Özlemle inleyişin arkadaşlığı sana yetmez mi?
Ne neyle ötüş, ne de sazın telleriyle söyleş.

Gamın karanlığında gönlümün yanışını,
Gözyaşını toprağa dökerek karanlık gecenin mumuyla söyleş.

Akışındaki neşenin sesini dinle de,
Gül bahçesine git de gönlün coşkusunu ırmaklarla söyleş.

Gönlünün sırrını Neşâtî gibi sevgiliye açma,
Önce o aldatıcı süzgün bakışla söyleş.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Gitdin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile

Devr-i meclis bana girdâb-ı belâdır sensiz
Mey-i zehrâb-ı sitem sâgâr-ı gerdânı bile

Bağa sensiz bakamam çeşmime âteş görünür
Gül-i handânı değil serv-i hırâmânı bile

Sîneden derd ile bir âh ideyin kim dönsün
Aksine çarh-ı felek mihr-i dırahşânı bile

Hâr-ı firkatle Neşâtî-i hazînin vâ-hayf
Dâmen-i ülfeti çâk oldu giribânı bile

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.308.

Gittin, gittin ama, koydun bu canı özlemle.
Bakmam artık, sensiz olan dost söyleşilerine.

Dostlar çevresi, sensiz, benim için belâ uçurumudur;
Zulüm dolu, zehirli şaraptır, dönen kadehi bile.

Bağa sensiz bakamam; değil, salt açılmış gülü,
Nazlı nazlı salınan selvisi de ateş görünür gözlerime.

Bağrımdan, çileyle bir ah çekeyim ki dönsün,
Gökyüzü ve parlak güneşi, tersi tersine.

Yazık, yazık ki ayrılık dikeniyle, bu dertli Neşâtî'nin
Yırtıldı sevgi, dostluk eteği, yırtıldı yakası bile.

IV

Şevkiz ki dem-i bülbül-i şeydâda nihânız *Hûnuz ki dil-i gonce-i hamrâda nihânız*	*Biz, çılgın bülbülün nefesinde gizli olan neşe,* *Kırmızı gülün yüreğinde saklı olan kanız.*
Bu cism-i nizâr üzre döküp jâle-i eşki *Çün rişte-i can gevher-i ma'nâda nihânız*	*Bu zayıf vücudun üstüne çiy tanesi gibi gözyaşını döküp,* *Mana incisindeki can ipliği gibi görünmez olduk.*
Olsak nola bînâm ü nişan şühre-i âlem *Biz dil gibi bir turfe muammâda nihânız*	*Adsız, esersiz dünyaca ünlü olsak ne var!* *Biz, gönül gibi acayip, anlaşılmaz bir bilmecede gizliyiz.*
Mahrem yine her hâlimize bâd-i sabâdır *Dâim şiken-i zülf-i dil-ârâda nihânız*	*Her zaman sevgilinin zülfünün büklümünde gizli olduğumuz için* *Her hâlimizi bilen, her sırrımıza vâkıf olan gene tanyelidir.*
Hem gül gibi rengîni-i ma'nî ile zâhir *Hem neş'e gibi hâlet-i sahbâda nihânız*	*Biz, hem gül gibi mana renkliliği ile meydandayız,* *Hem de neşe gibi şarabın hâlinde gizliyiz.*
Geh hâme gibi şekve-tırâz-i gam-i aşkız *Geh nâle gibi hâme-i şekvâda nihânız*	*Bazen kalem gibi, aşk gamının şikâyetini donatır, söyleriz;* *Bazen de inilti gibi, şikâyeti döken kalemde gizliyiz.*
Ettik o kadar ref'i taayyün ki Neşâtî *Âyine-i pürtâb-i mücellâda nihânız*	*Ey Neşâtî! cismimizi yok ettik,* *Parlak cilâlı aynada bile görünmez olduk.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlu Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : **Necmettin Halil Onan,** *Açıklamalı Dîvân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1998, s.314.

V

Her gâh ki yâd-ı ruh-ı cânân ederin ben *Künc-i gamı bir demde gülistân ederin ben*	*Ne zaman sevgilinin yanağını ansam,* *Gam köşesini bir anda gül bahçesine çeviririm.*
Bir dem mi geçer dîdelerim olmaya pür-hûn *Râz-ı dili bilmem nice pinhân ederin ben*	*Gözlerimin kanla dolmadığı bir an mı var?* *Hâlim böyleyken bilmem ki gönlün sırlarını nasıl saklarım?*
Bu âteş-i hasret ki dil ü sînede vardır *Bir lahzada bin âlemi sûzân ederin ben*	*Gönlümde ve sînemde olan bu hasret ateşiyle ben,* *Bir anda bin âlemi yakarım.*
Bu âh-ı pey-ender-pey eğer böyle kalırsa *Bir gün feleğin çarhını vîrân ederin ben*	*Bu ardı arkası kesilmez âhlar böyle devam ederse,* *Ben bir gün feleğin çarkını bile yakıp yıkar, harap ederim.*
Rağbet mi var erbâb-ı dile şimdi Neşâtî *Bîhûde hemân da'vî-i irfân ederin ben*	*Ey Neşâtî! Boş yere ilim, irfan davasında bulunuyorum.* *Zamanımızda gönül ehline değer veren mi var?*

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün)

KAYNAK : Bayram Ali Kaya, *Neşâtî*, İstanbul 1998, s.154.

VI

Kim der ki sana her gama âmâde ol gönül
Nâzıyla niçe gussadan âzâde ol gönül

Seyr eyle nakş-ı âlemi olma firifte
Mir'ât-ı âfitâb gibi sâde ol gönül

Yetmez mi sana hûn-ı ciğer çün habâb-ı mey
Ne dîde-düz-ı sâğar u ne bâde ol gönül

Reşk eylesin safâna hümâ belki kudsiyân
Bir dâm-ı zülfe şevk ile üftâde ol gönül

Bîhûde gezme hem çü Neşâtî cünûnu ko
N'eylersen eyle kûy-ı dil-ârâda ol gönül

(Mef'ûlü Fâ'ilâtu Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : **Bayram Ali Kaya,** *Neşâtî*, İstanbul 1998, s.150.

Ey gönlüm, sana kim diyor her gama, kedere hazır ol (kucak aç) diye.
Halbuki böyle yapacağına onun nazıyla kendini avut da pek çok dertten kendini kurtar.

Ey gönül! Dünyanın, evrenin desen ve çizgilerini (süslerini) seyret (ondaki sırları gör) de
Aldananlardan olma, güneş aynası gibi saf (berrak) ol.

Ey gönül! Mey kabarcıkları gibi olan ciğer kanı sana içki olarak yetmez mi?
(Gel sen bununla yetin de) ne kadehe, ne de şaraba göz dik.

Ey gönül! Bir saç tuzağına neşe ile öyle tutul (yakalan) ki
Senin sevincini, keyfini cennet kuşu, hatta melekler bile kıskansın.

Ey gönül! Deliliği bırak, Neşâtî gibi boş yere gezip dolaşma.
Ne yaparsan yap, mutlaka o gönül alan sevgilinin mahallesinde ol.

Rızâ (ZEHRİMARZÂDE)

(? Edirne – 1671 ? Edirne)

Asıl adı Seyyid Mehmed'dir. Zehrimarzâde lâkabıyla tanınır. Edirne'nin tanınmış bir ailesindendir. Öğrenimini Edirne'de tamamladıktan sonra müderrislik ve kadı vekilliği yaptı. En son görevi, Uzunköprü Müftülüğüydü; Edirne'de vefat etti. Düzenlediği bir Dîvân'ı olduğu bilinmekteyse de henüz ele geçmemiştir. Şairliğinden çok kendi adıyla anılan tezkiresiyle ünlüdür. "Tezkire-i Rıza" adıyla tanınan eser, Sultan İbrahim'e sunulmuş olup 1591-1641 yılları arasında yaşayan 260 şairi kapsar. Ahmed Cevdet tarafından 1901 yılında yayımlanan tezkirenin nüshalarından bir bölümü, Millet, Üsküdar, Selimağa ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

1901'de yayımlanan Tezkire-i Rızâ'nın ön kapağı.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.328

KAYNAKLAR

- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.367.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.328.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetu'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.131.
- **Kâşif Yılmaz**, *Güftî ve Teşrîfâtü'ş-Şu'ara'sı*, Ankara 2001, s.136.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.990.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.217.
- **Franz Babinger**, *Osmanlı Tarih Yazarları*, Çev. Coşkun Üçok, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.237.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.304.

GAZEL

Sûfî bakıp da sanma tehî mevlevîleri Hakk'a yetirdi şâh reh-i mevlevîleri	*Ey sofu, bakıp da mevlevîleri boş sanma. Onların yolu, insanı Hakk'a götürür*
Kıldırdı şâh olduğuna bak delâleti Başına giydiği küleh-i mevlevîleri	*Onların şâh olduklarının en iyi delili, başlarına giydikleri mevlevî külâhıdır.*
Sadr-ı felek ki matla'-ı envâr-ı ışkdür Mihr eyleye tulû-ı mehî mevlevîleri	*Feleğin en yüksek noktası ki, aşk nurunun başladığı yerdir. Mevlevîler şu doğan ayı, orayı aydınlatan güneş yaparlar.*
Bak devr-i gülde tev'em olursa nevâ-yı ney Bülbül eder bu çâr-gehi mevlevîleri	*Gül mevsiminde öten bülbüle ney'in sedasını eş eden mevlevîler, şu dünyayı onun sesiyle inlettiler.*
İklîm-i ışka hayme-i tennûre taht-gâh Derler meleğin oldu şehî mevlevîleri	*Tennûrelerinin çadırını, aşk iklimine taht eylediler. Öyle derler ki melekler, mevlevîlerin sultanı oldu.*
İklîm-i nûr-ı ışka nazar kıldırır Rızâ Bak da semâ'da her nigeh-i mevlevîleri	*Ey Rızâ, mevlevîlerin sema ederken her bakışı, aşk nuruyla dolu iklimlere doğru yönelmiş gibidir.*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.308.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Mezâkî (SÜLEYMAN DEDE)

(? Bosna – 1676 İstanbul)

Asıl adı Süleyman'dır. Derviş Süleyman ya da Süleyman Dede adıyla bilinir. İlköğrenimini Bosna'da yaptıktan sonra Silâhtar Eyüp Paşa'nın teşvikiyle İstanbul'a geldi ve Enderun'a girdi. İyi bir öğrenim gördü. Bazı paşalara dîvân kâtipliği yaptı. Köprülü Mehmed Paşa'nın veziriâzamlığı sırasında tezkirecilik, onun ölümünden sonra da Köprülü Ahmed Paşa'nın hizmetinde bulundu. Paşayla birlikte birçok sefere katıldı ve bu seferlere ilişkin pek çok tarih düşürdü. Mezarı Galata Mevlevîhânesi'ndedir. Tezkireciler, Mevlevî tarikatına mensup olan Mezâkî'nin bilgisini, şairliğini ve şiir kabiliyetini çok överler. Mezâkî'nin, Neşâtî Dede'nin "Sonra" redifli gazeline söylediği nazire ünlüdür. Mevcut Dîvân'ının nüshaları Topkapı Sarayı, Süleymaniye ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir.

K A Y N A K L A R

- **Ahmet Mermer**, *Mezâkî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*, Ankara 1991.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.206
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.852.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.324.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.198.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.232.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.168.
- **Esrar Dede**, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.476

Bâd-ı seher ki zülfüni her subh-gâh açar
Bir hâcedür ki nâfe-i müşg-i siyâh açar

Zülfün küşâde eyledi müjgân-ı kîne-sâz
Saf beste olsa böyle livâsın siyah açar

Dünyâyı rûşen itse n'ola böyle ruhlarun
Zulmet-serâ-yı âlemi hurşîd ü mâh açar

Işkunla oldı mahrem ü bîgâne tâze-ruy
Feyz-ı bahâr hem gül-i ter hem giyâh açar

Gerd-i sitemle dîdemi pür eylesen ne gam
Çeşm-i ümîdi bir nigeh-i özr-hâh açar

Aç dîde-i basîreti ko gafleti gönül
Mir'ât-ı kalbi mıskala-i intibâh açar

Tâ kim kilîd-i kilk-i Mezâkî elindedür
Gencîne-i hakâyıkı bî-iştibâh açar

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

Saçını her sabah açan seher yeli,
Siyah misk bağını açan efendi gibidir!

Kindar kirpiklerin saçını açtı!
Sırayla bağlanmış olsalar, bayrağını böyle siyâh açar!

Dünyayı böyle aydınlatsa yanakların ne olur?
Cihanın bu karanlık evini, güneş ile ay aydınlatır!

Taze yüz senin aşkın hem sırdaş hem de yabancı oldu.
Baharın bereketi ile hem gül açılır hem de otlar yeşillenir.

Siteminle gözümü ağlatsan ne gam.
Ümit gözünü, özür dilemeyi arzu eden bir bakış açar!

Basîret gözünü aç, gafleti bırak, ey gönül!
Kalb gözünü, uyanışın cilâsı açar!

Mezâkî'nin kaleminin kilidi elinde oldukça
Hiç şüphe yok gerçekler hazinesi bir gün açar!

KAYNAK : Ahmet Mermer, *Mezâki, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni*, Ankara 1991, s.348.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Güftî

(? Edirne, ? – 1677, ?)

Asıl adı Ali'dir. Mesleğe başlamadan önceki yaşamıyla ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. Öğrenimini tamamladıktan sonra müderrislik ve Rumeli'de çeşitli yerlerde kadılık yaptı. Kasidelerinden anlaşıldığına göre, Abdülaziz'den ve özellikle Şeyhülislâm Bahayî Efendi'den büyük destek gördü ve bu dönemde Bağdat kadılığına atandı. Özellikle, "Gamnâme" adlı mesnevîsinde, bilim ve sanatın değil, liyakatsizlerin rağbet ve takdir gördüğünü; bu yüzden kendisine değer verilmediğini ifade etmiş ve bu psikolojik hava içinde hicve yönelmiştir. Güçlü bir nazım diline sahip olan Güftî, bilhassa gazel ve rubaide oldukça başarılı olmuş, tahmis ve nazirelerinde kendini kanıtlamış ve büyük bir üne kavuşmuş olmasına rağmen daha sonraki yıllar bunu sürdürememiştir.

ESERLERİ

Dîvân : Nüshaları içindeki şiir sayısı birbirinden farklıdır. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki yazma, müellif nüshası olarak kabul edilir. Ayrıca, Atatürk Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Süleymaniye ve Nuruosmaniye kütüphanelerinde nüshaları mevcuttur.

Teşrifatü'ş-Şuara : Manzum olarak kaleme alınmış bir şairler tezkiresidir. Eserdeki şair sayısı 106 olup alfabetik sıraya göre yazılmıştır. Nüshaları Millet ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerindedir. Eser, Kâşif Yılmaz tarafından 2001'de Ankara'da yayımlanmıştır.

Zafernâme : Varadin'in fethiyle ilgili olarak 1660'ta Köse Ali Paşa'nın isteği üzerine yazılmış bir mesnevîdir. Bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir.

Gamnâme : Şairin, Varadin kadısıyken 1652'de tamamladığı 2000 beyitlik bir mesnevî olup dönemiyle ilgili bir şikâyetnâmedir. Nüshalardan biri, M. Fuad Köprülü Kitaplığı'nda "Güftî Külliyatı" içindedir.

Hilye-i Güftî : Oniki İmam'la ilgili manzum bir eserdir. Hasan ve Hüseyin ile Aşere-i Mübeşşere'nin hilyesi olmak üzere iki bölümden meydana gelmiştir.

Ayrıca **Şâh ü Derviş** çevirisiyle **Zellenâme** adlı hicvî iki küçük mesnevîsi daha vardır.

Divân'ın ilk sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 14. Cilt, İstanbul, s.220.

Teşrifatü'ş Şuara'nın ilk sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 14. Cilt, İstanbul, s.220.

KAYNAKLAR

- **Kâşif Yılmaz**, *Güftî ve Teşrîfâtü'ş-Şu'arâ'sı*, Ankara 2001.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.355.
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.321.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 14. Cilt, İstanbul, s.219
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.238.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.292.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.551.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.382
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.458.

I

GAZEL

Nedür şikâyetün ey dil gamun nesin gördük
Bakılsa feyz-i dil-i hurremün nesin gördük

Cihânda gonce-i câmından almaduk behre
Güşâyiş-i gül-i bâğ-ı Cemün nesin gördük

Hücûm-ı ye's ile ey bü'l-heves şükufte-dil ol
Kerîm imiş tutalım Hâtemün nesin gördük

Tamâm-ı töhmet-i dânişle hasret-âlûduz
Ümid- perverî-i âlemün nesin gördük

Aceb mi ülfetî-i vahşiyânemüz Güftî
Bu cilve gehde benî Âdemün nesin gördük

Nedir şikâyetin ey dil, gamın nesini gördük?
Gönlün mutlu olduğunu ne zaman gördük?

Şu dünyada, gül renkli kadehlerden payımızı alamadık.
Cem'in bahçelerinin açılmış güllerinin nesini gördük?

Kederin hücumu ile ey heves dolu gönül; açıl, mutlu olmaya bak.
Hâtem için cömert derler, ama biz onun hangı cömertlığini gördük?

Ümitlerin sonunu biliyoruz, onun için hasrete bulanmışız.
Şu dünyanın ümitten başka nesini gördük?

Ey Güftî, böyle insanlardan kaçmanın şaşılacak neyi var?
Şu dünyada insanoğlunun ne faydasını gördük?

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilun Fe'ilün)

KAYNAK : **Kâşif Yılmaz**, *Güftî ve Teşrîfâtü'ş Şu'arâ'sı*, Ankara 2001, s.29.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

GAZEL

Hayâl-i yâr ile ol âşinâ bî-gâne sansunlar
Gam ile güft ü gû it mâ'il-i efsâne sansunlar

Ser-i zülf ile ol leb-rîz-i küfr ey âbid-i mescid
Seni âsûde-gird-i sâye-i büthâne sansunlar

Olup zencîr-i aşka beste-dil âzâdelik arz it
Ser-â-pâ âkil-i ferzâne ol dîvâne sansunlar

O denlü çâk çâk ol pây-tâ-ser tîg-i hasretle
Kef-i meşşâta-i hüsne derûnun şâne sansunlar

Dilün it ol kadar leb-rîz-i secde Ka'be-i hüsne
Harem-cûyân seni Güftî Hudâyî-hâne sansunlar

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlun Mefâ'îlun)

KAYNAK : Kâşif Yılmaz, *Güftî ve Teşrifâtü'ş-Şu'arâ'sı,* Ankara 2001, s.26

Sevgilinin hayaliyle yaşa; ama, seni yabancı sansınlar.
Gam ile içli dışlı ol; başkaları seni efsane ile uğraşıyor sansın.

Yâr zülfünün siyahlığı ile küfür dolu ol ey mescid ehli!
Seni puthane gölgesinde huzur bulmuş sansınlar.

Gönlünü aşk zincirine bağla, ama serbest görün.
Baştan ayağa akıllı ol, ama seni deli sansınlar.

O denli parça parça ol ki hasret kılıcıyla,
Gönlünü, gelin süsleyicinin elinde bir tarak sansınlar.

Gönlünü, güzellik kadehine edilen secdelerle öyle doldur ki,
Hac yolcuları senin gönlünü Allah'ın evi sansınlar ey Güftî.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Derviş Himmet

(? Bolu – 3 Şubat 1684 İstanbul)

Himmetiye tarikatı kurucularındandır. Şiirlerinde Himmet, Derviş Himmet ve Himmetî mahlâslarını kullanmıştır. Doğum yerine atfen Bolulu Himmet diye de adlandırılır. Bolu'da başladığı öğrenimini 1609'da geldiği İstanbul'da tamamlayıp müderris oldu. Tasavvufa meyledip Halvetî Şeyhi Hüseyin Hüsâmeddin Efendi'den feyz aldı. Bir ara memleketine gidip Bayramî tarikatının Şemsîye kolu Şeyhi Bolulu Hacı Ahmed Efendi'ye biat etti. İcazet alıp İstanbul'a döndü ve Şehremini Yenibahçe'de kendisi için yaptırılan tekkede Bayramî şeyhi sıfatıyla irşada başladı. Üsküdar Divitçiler Dergâhı şeyhliğine getirildi. Tekkedeki faaliyetleri yanı sıra Kasımpaşa, Fatih'teki Halil Paşa ve Üsküdar'daki Davutpaşa camilerinde vaizlik yaptı. Öldüğünde Üsküdar Divitçiler'deki tekkenin bahçesine gömüldü. Şiirlerini Yûnus Emre'nin etkisinde kalarak hece ve aruzla kaleme almıştır. Şiirlerinin bazıları bestelenmiş, ilâhîleri tekkelerde okunmuştur.

E S E R L E R İ

Dîvânçe : Kendisinin düzenlediği Dîvân kaybolduğundan, müritlerinin ezberindeki şiirler derlenerek oluşturulduğu iddia edilir. Nüshalardan biri Millet Kütüphanesi'ndedir.

Tarikatnâme : Biri mensur ve diğeri mesnevî tarzında yazılmış olup, aslında aynı adı taşıyan iki ayrı eserdir. Konusu, tarikat adabıyla ilgilidir. Mensur olarak kaleme alınanda, şairin biyografisi, bestelenen şiirleri ve bestecileri, makamları kaydedilmiş olup bir nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki bir mecmuanın içindedir. Mesnevî tarzındaki Tarikatnâme'nin bir nüshası ise Dîvânçe ile birlikte Millet Kütüphanesi'ndeki bir mecmuadadır.

K A Y N A K L A R

- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1972, s.97
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 18. Cilt, İstanbul, s.57.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmilik ve Melâmiler*, Tıpkıbasım, İstanbul 1992, s.128.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.61.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.391.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.644.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 15. Cilt, İstanbul 1993, s.288.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.238
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.435.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.351.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.266.

I

Yine bir sevdâya düştüm
Aşkın elinden elinden
Yine ummân olup taştım
Aşkın elinden elinden

Âteş-i aşk ile yandım
Fânî cihandan usandım
Gûyiyâ Mecnûn'a döndüm
Aşkın elinden elinden

Seherlerde ağlayayım
Dertli sînem dağlayayım
Sular gibi çağlayayım
Aşkın elinden elinden

Özümü deryâya saldım
Ona gavvâs olup daldım
Pîrlikte hayrette kaldım
Aşkın elinden elinden

Derviş Himmet bîçâredir
Cihan içre âvâredir
Hem yüreği pür yâredir
Aşkın elinden elinden

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.354.

S Ö Z L Ü K

fânî : Geçici.
cihan : Dünya, âlem.
gûyiyâ : Sanki, sözgelimi.
sîne : Göğüs, mecazî olarak gönül.
gavvâs : Dalgıç.
hayret : Şaşkınlık.

II

Uyan be hey gâfil hâb-ı gafletten
Ömrün geldi geçti haberin var mı
Bir haber aldın mı sırr-ı vahdetten
Mürg-ı cânın uçtu haberin var mı

Bu dâr-ı rıhlettir bunda kalınmaz
Hem sonu fenâdır murâd alınmaz
Kafile kalkıcak geri dönülmez
Kervanbaşı göçtü haberin var mı

Azığın var mıdır yola gitmeğe
Döşeğin hazır mı varıp yatmağa
Ejderler gibi dem çekip yutmağa
Yerler ağzın açtı haberin var mı

Mâ'siyet yükünü aldın boynuna
Hiç ölüm korkusu gelmez aynına
Felek birkaç arşın bezi eğnine
Yakasız don biçti haberin var mı

Derviş Himmet senden evvel gelenler
Kimisi kul kimi sultan olanlar
Dünya benim mülküm deyip yelenler
Ecel câmın içti haberin var mı

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.391.

S Ö Z L Ü K

hâb-ı gaflet : *Gaflet uykusu.*
sırr : *Gizli şey.*
mürg-ı cân : *Can kuşu.*
dâr : *Ev.*
rıhlet : *Göçmek.*
dâr-ı rıhlet : *Göçüş evi.*
fenâ : *Yokluk.*
ejder : *Büyük yılan.*
dem çekmek : *Nefesini çekmek.*
ma'siyet : *İsyân ediş, suç işlemek, suç.*
ayn : *Göz.*
eğin : *Omuz, sırt.*
yakasız don : *Kefen.*
don : *Elbise.*
yelmek : *Koşmak, salınmak.*

III

Gönül kuşu eski yuvadan uçtu
Giden gelsin bizimle dost iline
Katarlar bağlandı kafile göçtü
Giden gelsin bizimle dost iline

Aşk eseri olan karar bağlamaz
Yüreğinde derd olmayan ağlamaz
Bizi bu yerlerde kimse eğlemez
Giden gelsin bizimle aşk iline

Bir garibim adım-sanım anılmaz
Yüreğimde yaram vardır onulmaz
Aşk deryası cûş-eyledi yenilmez
Giden gelsin bizimle aşk iline

Leyl-ü nehâr akar çeşmimin yaşı
Dost yoluna koyup cân ile başı
Aşk ile geçelim dağ ile taşı
Giden gelsin bizimle aşk iline

Derviş Himmet aydur onu bilenler
Medhin okur anda varıp gelenler
Delîlimiz oldu pîrler erenler
Giden gelsin bizimle aşk iline

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.391.

S Ö Z L Ü K

eğlemek : *Eğlendirmek, oturtmak, engel olmak.*
onulmak : *Yaranın iyileşmesi.*
cûş-eylemek : *Coşmak.*
leyl : *Gece.*
nehâr : *Gündüz.*
çeşm : *Göz.*
medh-medih : *Övmek, övgü.*

Kelîm-i Eyyûbî

(?, ? – 1686 ?, ?)

Asıl adı Eyyüb'dür. Potburunzâde lâkabıyla tanınır. Yaşamıyla ve öğrenim durumuyla ilgili bilgi yoktur. Sadece, Solaklar zümresine katıldığı ve emekli olduğu şeklinde bir açıklama vardır. Ölüm tarihi, bazı tezkirelerde 1663 olarak belirtilir. Divân'ı dışında başka bir eserinden söz edilmemektedir.

KAYNAKLAR

- **Kâşif Yılmaz**, *Güftî ve Teşrîfâtu'ş-Şu'arâ'sı*, Ankara 2001, s.207.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetu'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.360.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.198.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.384.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.265.

GAZEL

Bâğa sensiz varamam ravza-i rıdvân olsa
Bakamam her gülü bir mihr-i dırahşân olsa

Neyleyim gülşen-i dehrin gülünü sünbülünü
Bana ol ârızı gül turrası pîçân olsa

Olurum nağme-tırâzendesi mânend-i hezâr
Kanda kim bir gül-i nev-hîz nümâyân olsa

Rûzgâr eyler anın tahtı vücûdın berbâd
Kişi evreng-i sa'âdetde Süleymân olsa

Sözde mânend-i Kelîm olsa olunca âdem
Zâde-i tab'ı pesendîde-i yârân olsa

Hüsn-i ta'bîrime reşk etmemeğe çâre mi var
Gûş eden gevher-i güftârımı Selmân olsa

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.385.

Bağa sensiz gidemem, cennet bahçesi bile olsa.
Bakamam, her gülü parlak bir güneş gibi olsa.

Neyleyim dünyanın gül bahçesini, gülünü, sünbülünü,
O yanağı gül, saçları büklüm büklüm (sevgili olmayınca)

Ben de bülbül gibi nağmeler düzerim;
Benim de yeni açmış bir gülüm olsa.

İnsan, Süleyman gibi, saadet tahtına oturmuş bile olsa,
Zaman onun tahtını, tacını, varını yoğunu silip süpürür.

İnsan, şiir söylemek isterse, güç beğenen dostlar arasında,
Kelîm gibi konuşma kabiliyetine sahip olmalıdır.

Benim bu güzel sözlerimi kıskanmamak mümkün müdür?
(Şair) Selman bile, benim bu inci gibi sözlerimi kıskanır.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Kırda Bahar – Tablo: Sırrı Eldem
Maçka Mezat Müzayede Kataloğu – 5.3.1994

Abdî (Abdurrahman Paşa) (NİŞANCI)

(? İstanbul – 1692 Sakız Adası)

Asıl adı Abdurrahman'dır. Abdurrahman Abdî Paşa ya da Nişancı Abdî Paşa adıyla tanınır. Küçük yaşta saraya alınıp Enderun'da öğrenim gördü. Sarayda çeşitli görevlerde bulunduktan sonra 1669'da nişancılığa atandı ve uzun süre bu görevde kaldı. İstanbul kaymakamlığı, 1682'de ikinci vezir rütbesiyle Basra valiliği yaptı. 1690'da Kandiye muhafızlığından sonra atandığı Sakız muhafızlığı görevindeyken öldü. Devlet adamlığı yanı sıra şairliği ve daha çok tarihçiliği ile tanınan Abdî Paşa, 1648-1682 yılları arasındaki olayları, gerek kaynaklardan gerekse kendi tespitlerine dayanarak günü günü not etmiş, bunları bir araya toplayarak daha çok "Nişancı Tarihi" diye bilinen **Vekâyinâme** adlı eserini meydana getirmiştir. Bu arada Abdî mahlasıyla yazdığı şiirleriyle dönemin en seçkin şairleri arasında yer almış, Arapça ve Farsçadan çeviriler yapmış, Nâbî tarzında gazeller yazmıştır. "Vekâyinâme"sinden başka, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın emriyle devlet teşrifat ve teşkilâtına dair yazdığı **Tevkii Abdurrahman Paşa Kanunnâmesi** adıyla ünlü bir de kanunnâmesi vardır. Şeyh Attar'ın **Pendnâme**'sini, Kaab bin Zübeyr'in **Kaside-i Lamiye**'sini, Örfî Dîvânı'ndaki bazı kasideleri dilimize çevirip yorumlamıştır.

Nişancı Tarihi diye bilinen Vekâyinâme'den bir sayfa.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 1. Cilt, İstanbul, s.74

K A Y N A K L A R

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.251.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 1. Cilt, İstanbul, s.74.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.11.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.18.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 3. Cilt, İstanbul 1972, s.22.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1949, s.179.

I

GAZEL

Ruh-i dilcû da güzel zülf-i semenbû de güzel
Nice tercîh ideyim o da güzel bu de güzel

Nice sarılmasun Allahı seversen âdem
Sîne-sîmîn miyan ince o pehlû de güzel

Böyle pâkîze bir âşûb-ı cihan sev Abdî
Yoksa şâyeste değil aşka her âlûde güzel

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1949, s.182

S Ö Z L Ü K

dilcû : Gönül arayıcı, gönül çeken.
semenbû : Yasemin kokulu.
sîne-sîmîn : Gümüş beyazlığında göğüs.
miyan : Bel.
pehlû : Gövdenin iki yanı.
pâkîze : Temiz, lekesiz.
âşûb-ı cihan : Cihanı karıştıran.
şâyeste : Yaraşır uygun.
âlûde : Bulaşmış, bulaşık.

II

GAZEL

Dilberâ dil sana mülâzımdır
Kişiye kendü câm lâzımdır

Hazz ider gamzen âh ü zârımdan
Nâzük âşüfte-i niyâzımdır

N'ola havf eylesem nigâhından
Bâis-i inkişâf-ı râzımdır

Vâdi-i aşkının sülûkünden
Her mahal cây-i ihtirâzımdır

O şeh-i hüsne bu gazel Abdî
Arz-ı hâl-i sitem-tırâzımdır

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1949, s.182.

S Ö Z L Ü K

dil : *Gönül, kalp.*
mülâzım : *Bir kimseye tutunup kalan, ayrılmayan.*
hazz : *Hoşlanma.*
havf : *Korku, korkma.*
bâis : *Sebep olan.*
cây-i ihtirâz : *Çekinme noktası, korkma sebebi.*
şeh-i hüsn : *Güzellik şahı.*
sitem-tırâz : *Zulüm artıran.*

Kâmî (MUSTAFA)

(? İstanbul – 1692 ?, ?)

Asıl adı Mustafa olup Üsküdarlı Kâmî adıyla tanınır. Yaşamıyla ilgili bilgiler, İsmail Beliğ'in "Nuhbetü'l-Âsâr" adlı eserine dayalıdır. İstanbul'lu olduğu, ruznâmecilik ve tezkirecilik yaptığı bilinmektedir. Doğum tarihiyle ilgili bir kayda rastlanmamakla birlikte vefat tarihi 1692 olarak belirtilir. Yaşadığı dönemin ikinci sınıf şairleri arasında yer almıştır.

K A Y N A K L A R

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 5. Cilt, İstanbul 1986, s.254.
- **İsmail Beliğ,** *Nuhbetu'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr,* (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.348.
- **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.396.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.130.

Çöz tüğmelerin gör ne letâfet var içinde	*Çöz düğmelerini gör ne hoşluk var içinde.*
Teşbih idemem mâha kesâfet var içinde	*Aya benzetemem bir yoğunluk var içinde.*
Bir tezkiredir hatt-ı gubâr-ı ruhun ammâ	*Yanağın üzerinde yeni çıkmış tüyler, gubârî ile yazılmış bir mektuptur.*
Zanneylediğim hüsnüni da'vet var içinde	*Benim zanneylediğim güzelliğini dâvet yazısı var içinde.*
Âyine verin destine ol şûh-ı cihânın	*Bir ayna verin o cihanın aldırışsız güzelinin eline.*
Görsün hele bir kerre ne âfet var içinde	*Görsün hele ne biçim bir âfet var içinde.*
Şîrîni sanur seng-i tırâşîdeyi Ferhâd	*Yontulmuş taşı, sevgilisi Şîrîn sanır Ferhad.*
Aşkun eseri âteş-i hasret var içinde	*Çünkü aşkın eseri olan hasret ateşi var içinde.*
Yetmezse bahâr tenke-i kâlâ-yı visâle	*Kavuşma kumaşının parası, karşılık olarak yetmezse,*
Ümîdimiz oldur ki inâyet var içinde	*Allah'ın inâyeti olan ümidimiz vardır içinde.*
Şâyeste-i hurmet-i hum-ı hercâ-yı Felâtun	*Eflâtun'un yerinde duramayan küpü, saygıya lâyıktır.*
Sâkî ayağa urma ki hikmet var içinde	*Sâkî, ayağa (kadehe) vurma ki hikmet var içinde.*
Kâmî kalemin düşdi hoş-âyende zemîne	*Ey Kâmî, kalemin, beğenilen bir yola düştü.*
Mazmûn-ı pesendîdeye ruhsat var içinde	*Beğenilen mazmûna izin var bu üslûbun içinde.*

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : **Fahir İz,** *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.396.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Çubuk Tüttüren Kadın
Gravür: C. Rogier

IV. Mehmed (Avcı Mehmed) (VEFÂÎ)

(1642 İstanbul – 1693 Edirne)

Osmanlı padişahlarının 19'uncusu olup Sultan İbrahim'in Hatice Turhan Sultan'dan olan oğludur. 7 yaşındayken tahta çıktı, 39 yıl saltanat sürdü. Ava meraklı bir padişahtı; bu yüzden Avcı Mehmed sanını aldı. Tahta çıktığının ilk yılları isyanlar birbirini izledi; bu dönemde devlet işleri, Kösem Sultan ve Valide Turhan Sultan tarafından yürütüldü. Karışıklıklar içinde geçen bu dönem, Köprülü Mehmed Paşa ve daha sonra Fazıl Ahmet Paşa'nın başa geçmesiyle düzelir gibi oldu. Ancak Viyana Kuşatması bozgunla sonuçlanınca yeniden karışıklıklar çıktı. 1688'de tahttan indirilerek yerine II. Süleyman getirildi. Ömrünün son yıllarını Edirne Sarayı'nda göz hapsinde geçirdi. Öldüğünde İstanbul'a getirilip Yeni Cemi yanındaki türbeye defnedildi. IV. Mehmed, kan dökmekten hoşlanmayan, yumuşak huylu, av ve eğlenceyi seven bir padişahtı. Bu yüzden dönemi, sanat, edebiyat, kültür ve musikide çok parlak günlerdi. Kendisi de edebiyatla meşgul olmuş, Vefâî mahlâsıyla sayıca çok az da olsa şiir yazmıştır. Bu şiirler, mecmualarda dağınık vaziyettedir.

IV. Mehmed'in tuğralı beratı

KAYNAKLAR

- **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan,** *Sultan Şairler,* Ankara 1997, s.199
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.199.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 5. Cilt, İstanbul 1986, s.256
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 15. Cilt, İstanbul 1992, s.7928.
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü,* 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.292.

I

GAZEL

Bir nazarda akl u sabrum aldı gitdi ol melek
Ağla iy dîdem ki çıktı gitdi mâmelek

Zahm-ı âteş-bâr-ı cismin dağ-ı mihnet sanmanuz
Pâdişâh-ı aşk giydirdi bir altunlı benek

Bunca demdür tîrini hûn-i cigerde besledüm
Şimd-i kasd-ı cân ider anda kanı nan ü nemek

Âhım işitmiş eşüginde gece rahm iylemiş
Hamdülillâh kim bugün oldı hevâdarım felek

Küşe-i gamda Vefâî bendeni tenhâ koma
Yoluna cânum fedâ olsun beyim gel gitme tek

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler,* Ankara 1997, s.199.

Bir bakışı ile aklımı, sabrımı aldı gitti o melek.
Ey gözüm, ağla ki hepsi çıktı gitti neyim var neyim yok.

Ateşli yarayı mihnet yarası sanmayınız.
Aşk sultanı giydirdi bana altın işlemeli bir benek.

Bunca zamandır okunu yüreğimin kanıyla besledim.
Şimdi o, can almaya kasdediyor; "tuz ekmek hakkı" nedir, bilmiyor.

Onun eşiğinde ettiğim âhlar tâ göklere yükselmiş.
Allah'a şükürler olsun ki felek bana yoldaş olmuş.

Gam köşelerinde şu Vefâî kulunu yalnız bırakma.
Canım yoluna feda olsun ey güzelim, yeter ki sen gitme.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

KIT'A

Beyazlar giydügince bir dürr-i yektâya benzersin
Siyâhlar giydügince sen hemân Leylâ'ya benzersin
Yeşiller giydügince tûti-i gûyâya benzersin
Benüm hoş-bû Afîfem sen gül-i rânâya benzersin

KAYNAK : Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler,* Ankara 1997, s.199

Beyazlar giyince, parlak bir inciye benzersin
Siyahlar giyince sanki Leylâ'ya benzersin.
Yeşiller giyince konuşan papağana benzersin.
Benim güzel kokulu Afîfem, sen ince ve güzel bir güle benzersin.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

Niyâzî-i Mısrî

(1618 Malatya – 17 Mart 1694 Limni)

Asıl adı Mehmed'dir. Öğreniminin bir bölümünü Mısır'da yaptığından Mısrî diye tanınır. Mardin, Bağdat, Kerbelâ ve Mısır'da tasavvuf öğrenimi gördükten sonra İstanbul'a geldi (1646). Bir süre Anadolu'da dolaştı; Bursa'ya yerleşti (1670). Halvetîlik tarikatının Mısriyye şubesini kurup, açtığı dergâha şeyh oldu. Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın çağrısıyla Edirne'ye gitti; ama kimi sözleri şeriata aykırı bulunduğundan Rodos'a sürüldü (1673). Dokuz ay sonra bağışlanıp Bursa'ya döndü; ancak yine, görüşlerinden dolayı Limni'ye gönderildi (1676). İki yıl sonra affedildiyse de 1692 yılına kadar Limni'de kaldı ve yeniden Bursa'ya döndü. II. Ahmed döneminde, Bursa'da kalması istendiği hâlde 100 kadar müridiyle birlikte Avusturya Seferi'ne katılmak üzere yola çıktı. Edirne'ye ulaştığında, hakkında çıkanlan bir fermanla, yeniden Limni'ye sürgüne gönderildi ve orada vefat etti; mezarı Limni'dedir. Niyâzî-i Mısrî, tasavvuf öğretisine bağlı öteki şairler gibi, aruz ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri Fuzulî, Nesimî ve Yûnus Emre etkilerini taşımakla birlikte, duygu coşkunluğu ağır bastığından her iki türde de, kişiliğini ortaya koyan söyleyişleriyle sevgi çağrılarında bulundu. Çağının kaba sofularıyla kavgasını sürdürdü. Tasavvufla ilgili Türkçe ve Arapça, mensur ve manzum 20'ye yakın eseri vardır.

Birçok kez yayımlanan Niyâzî-i Mısrî Dîvânı'nın ilk sayfası.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.68.

E S E R L E R İ

Dîvân : Anadolu'da, tasavvufla ilgili olarak kaleme alınan, en tanınmış ve en yaygın üç Dîvân'dan biri olup Arap harfleri ve yeni harflerle birçok kez basımı yapılmıştır. En son 1998'de K. Erdoğan tarafından düzenlenip yayımlanmıştır.

Mevaidu'l-İrfan (İrfan Sofraları) : 71 bölümden meydana gelen bu eserin bir bölümü dışında hepsi Arapçadır. "İrfan Sofraları" adıyla 1971'de Süleyman Ateş tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Çeşitli yazma nüshaları vardır.

Kaside-i Bür'e Tesbîi : İmam Busayrî'nin Arapça olarak yazdığı naat'ın her beytine beş mısra eklenmesiyle oluşmuştur. Nüshalardan biri Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Diğer eserleri : Risâletü't-Tevhîd, Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ, Sûre-i Yûsuf Tefsiri, Es'ele ve Ecvebe-i Mutasavvıfâne, Şerh-i Nutk-ı Yûnus Emre, Risâle-i Eşrât-ı Saat, Ta'hirnâme, Risâle-i Hasene yn, Dîvân-ı İlâhiyât, Mektubât, Risâle-i Hızriyye, Fâtiha Tefsiri, Risâle-i Hilye-i Hazret-i Hüseyn, Sûre-i Nûr Tefsiri, Risâle-i Belgrad, Risale-i Vahdet-i Vücud.

K A Y N A K L A R

- *Tam ve Mükemmel Niyazi-i Mısri Divânı*, Sağlam Kitabevi, İstanbul 1976.
- **Seyyid Muhammed Nur**, *Mısri Niyâzi, Divânı Şerhi*, (Hazırlayan: Mahmut Sadettin Bilginer), İstanbul 1982.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.221.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.396.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.66.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.369.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.306.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.918.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.68.
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.436.
- **İbrahim Alaettin Gövsa**, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.285.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmilik ve Melâmiler*, Tıpkıbasım, İstanbul 1992.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.481.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.357.

I

Bahr içinde katreyim bahr oldu hayrân bana
Ferş içinde zerreyim arş oldu seyrân bana

Dost göründü çün iyân kalmadı bir şey nihân
Tûfân olursa cihân bir katre tufân bana

Sûrette nem var benim sîyrettedir ma'denim
Kopsa kıyâmet bugün gelmez perîşân bana

Kâf-ı dil Ankâsıyım sırrın âşinâsıyım
Endişeler hâsıyım ad oldu insân bana

Niyâzî'nin dilinden Yunus'dürür söyleyen
Herkese çün can gerek Yunus'dürür cân bana

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Seyyid Muhammed Nur, *Mısrî Niyâzî, Divânı Şerhi* (Hazırlayan: Mahmut Sadettin Bilginer), İstanbul 1982, s.36.

S Ö Z L Ü K

ferş : *Yeryüzü.*
iyân : *Açık, apaçık.*
nihân : *Saklı, gizli.*
perişan : *Dağınıklık, karışıklık.*

II

Gel ey gurbet diyârında esir olup kalan insân
Gel ey dünyâ harâbında yatıp gâfil olan insân

Gözün aç perdeyi kaldır duracak yermi gör dünyâ
Kati mecnun dürür buna gönül verip duran insân

Kafeste tutiye sükker verirler hiç karar etmez
Aceb niçün karar eder bu zındâna giren insân

Ne müşkül hāl olur gaflette yatup hiç uyanmayıp
Ölüm vaktinde Azrâîl gelince uyanan insân

Kararmış kalbin ey gâfil nasihat neylesin sana
Hacerden katıdır kalbi öğüt kâr etmeyen insân

Bu derdin çâresin bul sen elinde var iken fırsat
Ne ıssı sonra âh-ü zâr edüp hayfâ diyen insân

Niyâzî bu öğüdü sen ver evvel kendi nefsine
Değil gayriye andan kim tuta her işiten insân

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : Seyyid Muhammed Nur, *Mısrî Niyâzî, Divânı Şerhi,* (Hazırlayan: Mahmut Sadettin Bilginer), İstanbul 1982, s.166.

SÖZLÜK

harap : *Viran.*
tuti : *Papağan.*
hacer : *Taş, kaya parçası.*
hayfâ : *Yazık, eyvah.*

Anonim tablo
Librairie de Pera
41. Müzayede Kataloğu
29.9.2002

Niyâzî-i Mısrî

(1618 Malatya – 17 Mart 1694 Limni)

Asıl adı Mehmed'dir. Öğreniminin bir bölümünü Mısır'da yaptığından Mısrî diye tanınır. Mardin, Bağdat, Kerbelâ ve Mısır'da tasavvuf öğrenimi gördükten sonra İstanbul'a geldi (1646). Bir süre Anadolu'da dolaştı; Bursa'ya yerleşti (1670). Halvetîlik tarikatının Mısriyye şubesini kurup, açtığı dergâha şeyh oldu. Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın çağrısıyla Edirne'ye gitti; ama kimi sözleri şeriata aykırı bulunduğundan Rodos'a sürüldü (1673). Dokuz ay sonra bağışlanıp Bursa'ya döndü; ancak yine, görüşlerinden dolayı Limni'ye gönderildi (1676). İki yıl sonra affedildiyse de 1692 yılına kadar Limni'de kaldı ve yeniden Bursa'ya döndü. II. Ahmed döneminde, Bursa'da kalması istendiği hâlde 100 kadar müridiyle birlikte Avusturya Seferi'ne katılmak üzere yola çıktı. Edirne'ye ulaştığında, hakkında çıkarılan bir fermanla, yeniden Limni'ye sürgüne gönderildi ve orada vefat etti; mezarı Limni'dedir. Niyâzî-i Mısrî, tasavvuf öğretisine bağlı öteki şairler gibi, aruz ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri Fuzulî, Nesimî ve Yûnus Emre etkilerini taşımakla birlikte, duygu coşkunluğu ağır bastığından her iki türde de, kişiliğini ortaya koyan söyleyişleriyle sevgi çağrılarında bulundu. Çağının kaba sofularıyla kavgasını sürdürdü. Tasavvufla ilgili Türkçe ve Arapça, mensur ve manzum 20'ye yakın eseri vardır.

Birçok kez yayımlanan Niyâzî-i Mısrî Dîvânı'nın ilk sayfası.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.68

ESERLERİ

Dîvân : Anadolu'da, tasavvufla ilgili olarak kaleme alınan, en tanınmış ve en yaygın üç Dîvân'dan biri olup Arap harfleri ve yeni harflerle birçok kez basımı yapılmıştır. En son 1998'de K. Erdoğan tarafından düzenlenip yayımlanmıştır.

Mevaidu'l-İrfan (İrfan Sofraları) : 71 bölümden meydana gelen bu eserin bir bölümü dışında hepsi Arapçadır. "İrfan Sofraları" adıyla 1971'de Süleyman Ateş tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Çeşitli yazma nüshaları vardır.

Kaside-i Bür'e Tesbîi : İmam Busayri'nin Arapça olarak yazdığı naat'ın her beytine beş mısra eklenmesiyle oluşmuştur. Nüshalardan biri Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Diğer eserleri : Risâletü't-Tevhîd, Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ, Sûre-i Yûsuf Tefsiri, Es'ele ve Ecvebe-i Mutasavvıfâne, Şerh-i Nutk-ı Yûnus Emre, Risâle-i Eşrât-ı Saat, Ta'hirnâme, Risâle-i Haseneyn, Dîvân-ı İlâhiyât, Mektubât, Risâle-i Hızriyye, Fâtiha Tefsiri, Risâle-i Hilye-i Hazret-i Hüseyn, Sûre-i Nûr Tefsiri, Risâle-i Belgrad, Risale-i Vahdet-i Vücud.

KAYNAKLAR

- *Tam ve Mükemmel Niyazî-i Mısrî Dîvânı*, Sağlam Kitabevi, İstanbul 1976
- **Seyyid Muhammed Nur**, *Mısrî Niyazî, Dîvânı Şerhi*, (Hazırlayan: Mahmut Sadettin Bilginer), İstanbul 1982.
- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.221.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.396.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.66.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.369.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.306
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.918.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.68
- **Abdurrahman Güzel**, Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.436.
- **İbrahim Alaettin Gövsa**, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.285.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Tıpkıbasım, İstanbul 1992.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.481.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Tekke Şiiri Antolojisi*, (2. Basım), Ankara 1968, s.357.

I

Bahr içinde katreyim bahr oldu hayrân bana
Ferş içinde zerreyim arş oldu seyrân bana

Dost göründü çün iyân kalmadı bir şey nihân
Tûfân olursa cihân bir katre tufân bana

Sûrette nem var benim sîyrettedir ma'denim
Kopsa kıyâmet bugün gelmez perîşân bana

Kâf-ı dil Ankâsıyım sırrın âşinâsıyım
Endişeler hâsıyım ad oldu insân bana

Niyâzî'nin dilinden Yunus'dürür söyleyen
Herkese çün can gerek Yunus'dürür cân bana

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtun Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Seyyid Muhammed Nur, *Mısrî Niyâzî, Dîvânı Şerhi* (Hazırlayan: Mahmut Sadettin Bilginer), İstanbul 1982, s.36

SÖZLÜK

ferş : *Yeryüzü.*
iyân : *Açık, apaçık.*
nihân : *Saklı, gizli.*
perişan : *Dağınıklık, karışıklık.*

II

Gel ey gurbet diyârında esir olup kalan insân
Gel ey dünyâ harâbında yatıp gâfil olan insân

Gözün aç perdeyi kaldır duracak yermi gör dünyâ
Kati mecnun dürür buna gönül verip duran insân

Kafeste tutiye sükker verirler hiç karar etmez
Aceb niçün karar eder bu zındâna giren insân

Ne müşkül hâl olur gaflette yatup hiç uyanmayıp
Ölüm vaktinde Azrâil gelince uyanan insân

Kararmış kalbin ey gâfil nasihat neylesin sana
Hacerden katıdır kalbi öğüt kâr etmeyen insân

Bu derdin çâresin bul sen elinde var iken fırsat
Ne ıssı sonra âh-ü zâr edüp hayfâ diyen insân

Niyâzî bu öğüdü sen ver evvel kendi nefsine
Değil gayriye andan kim tuta her işiten insân

(Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün)

KAYNAK : Seyyid Muhammed Nur, *Mısri Niyâzi, Divânı Şerhi,* (Hazırlayan: Mahmut Sadettin Bilginer), İstanbul 1982, s.166.

SÖZLÜK

harap : Viran
tuti : Papağan.
hacer : Taş, kaya parçası.
hayfâ : Yazık, eyvah.

Anonim tablo
Librairie de Péra
41. Müzayede Kataloğu –
29.9.2002

III

İster isen bulasın cânânı sen
Gayre bakma sende iste sende bul
Kendi mir'âtında gözle anı sen
Gayre bakma sende iste sende bul

Her sıfat kim sende var izle anı
Gör ne sırdan feyz alır gözle anı
Erişince zâtına özle anı
Gayre bakma sende iste sende bul

Kenzi manfî âşikâr hep sendedir
Yaz ve kış leyl-ü nehâr hep sendedir
İki âlemde ne var hep sendedir
Gayre bakma sende iste sende bul

Men aref sırrına er, ko gafleti
Gör ne remzeyler bu insân sûreti
Haşr-ü neşr ile Tamûyu cenneti
Gayre bakma sende iste sende bul

Haşr-ı sûrî hâlin inkâr eyleme
Gülşen iken yerini hâr eyleme
Enfüs-ü âfâkı bil âr eyleme
Gayre bakma sende iste sende bul

Zat-ı Hakk'ı anla zâtındır senin
Hem sıfâtı hep sıfâtındır senin
Sen beni bilmek necâtındır senin
Gayre bakma sende iste sende bul

Sûreti terk eyle manâ bulagör
Ko sıfatı bahr-ı zâtan dalagör
Ey Nîyazî şark-u garba dolagör
Gayre bakma sende iste sende bul

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **Seyyid Muhammed Nur,** *Mısrî Niyâzî, Dîvânı Şerhi*, (Hazırlayan: Mahmut Sadettin Bilginer), İstanbul 1982, s.137.

S Ö Z L Ü K

mir'at : *Ayna.*

sûrî : *Görünürde olan; Sûr'a ait olan.*

haşr-ı sûrî : *Görünüşteki toplanma; Sûr'un üflenmesiyle olan toplanma.*

enfüs : *İç âlem.*

âfak : *Dış âlem.*

necât : *Kurtuluş.*

Niyâzî-i Mısrî Divânı'nın başlık sayfası.

Librairie de Pera
39. Müzayede Kataloğu – 2001

IV

Sevdim seni hep vârım yağmadır alan alsun
Gördüm seni efkârım yağmadır alan alsun

Aldın çü beni benden geçtim bu cân-u tenden
Aklım dahi her vârım yağmadır alan alsun

Ben varlığımı attım dost varlığına yettim
Her usluya bazârım yağmadır alan alsun

Geçtim ben âd-u sandan çıktım ben o dükkândan
Hep ırz ile vekârım yağmadır alan alsun

Geldi diye dildârım buldum gül-ü gülzârım
Şimden gerü hep vârım yağmadır alan alsun

Sen gâib-ü hâzırsın her hâlime nâzırsın
Ahvâl ile etvârım yağmadır alan alsun

Çün buldu gönül yârim terk eyledim ağyârım
İmân ile zünnârım yağmadır alan alsın

Mısrî'ye vücûb imkân bir oldu kamû a'yan
Tâat ile ezkârım yağmadır alan alsın

(Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün)

KAYNAK : Seyyid Muhammed Nur, *Mısrî Niyâzî, Divânı Şerhi*, (Hazırlayan: Mahmut Sadettin Bilginer), İstanbul 1982, s.185.

S Ö Z L Ü K

vücûb : *Lüzumlu ve bırakılması mümkün olmayan.*
âyân : *Görünüşler.*
ezkâr : *Zikirler, anmalar.*

V

Ey bülbül-ü şeydâ yine efgâna mı geldin
Azm-i gül edüp zârıyla giryâna mı geldin

Pervâne gibi âteşe dâim cân atarsın
Evvelde bu aşk ödüne sen yâna mı geldin

Yağmur gibi yağarsa belâ sen baş açarsın
Can vermeğe dost yoluna kurbâna mı geldin

Her şey çalışır bir sıfatı eyleye mâ'mur
Sen cümle sıfat ilini vîrâna mı geldin

Vech-i ahadiyyet ki şu eşyâda görünmüş
Bu kesrete ancak anı seyrâna mı geldin

Bir kimse senin olmadı hiç râzına mahrem
Bilmem bu cihân içine yekdâne mi geldin

Bu hasta Niyâzî'ye şifâ remzin edersin
Derde düşenin derdine dermâne mi geldin

Vech-i ahaddiyet ki şu eşyâda görünmüş
Bu kesrete ancak anı seyrâna mı geldin

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ulün)

KAYNAK : Seyyid Muhammed Nur, *Mısrî Niyâzî, Divânı Şerhi*, (Hazırlayan: Mahmut Sadettin Bilginer), İstanbul 1982, s.191.

S Ö Z L Ü K

şeyda : *Aşktan aklını kaybetmiş, mecnun.*
ahadiyyet : *Birlik, teklik.*
yek dane : *Bir tane, biricik.*
remz : *Rümuz, işaret, işaretle ve kapalı şekilde söylemek.*

Fasîh Ahmed Dede

(? İstanbul– 1699 İstanbul)

Adı Ahmed, mahlâsı Fasîh'tir. Dukakinzâde diye tanınır. Arapça ve Farsçayı çok iyi bilmesi, şiir ve düzyazıdaki ustalığı; hat, resim ve minyatür gibi sanat dallarındaki başarısı göz önüne alındığında, iyi bir öğrenim gördüğü kolayca anlaşılabilir. Bir süre Dîvân-ı Hümâyun kâtipliği yaptıktan sonra Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın hazine kâtibi ve musahibi oldu; 1670'li yıllarda bu görevinden ayrılıp Galata Mevlevihânesi Şeyhi Gavsî Dede'ye intisap etti. Yaşamının bundan sonraki son otuz yılını, hat dersi vermek ve eserlerini yazmakla geçirdi. Öldüğünde Galata Mevlevihânesi haziresine defnedildi. Eserlerinde, dilinin güzelliği, vezne hâkimiyeti yanı sıra hat, resim ve musikiye yer vermesi, deyim ve atasözlerini ustaca kullanmasıyla kendine has bir üslup ortaya koyan Fasîh Dede, başta Necatî ve Fuzulî olmak üzere 35 şairin 100'den fazla gazelini tanzîr etmiş; Nedîm, Esrar Dede ve Şeyh Galib gibi pek çok şairi etkilemiştir. Ayrıca Şinasî, Fasihî gibi, dîvân sahibi iki şair yetiştirmiş; bütün bu özellikleriyle de çağdaşı büyük şairler arasında yer almaya hak kazanmıştır.

Fasîh Ahmed Dede Dîvânı'nın ilk sayfası.
İslâm Ansiklopedisi. Türkiye Diyanet Vakfı, 12. Cilt, İstanbul, s.213.

E S E R L E R İ

Dîvân : Fasîh Dede'nin, her yeni şiirini ilâve etmek istemesi nedeniyle, eserin tesbit edilebilen 37 nüshası da birbirinden farklıdır. Mustafa Çıpan tarafından hazırlanan tenkitli metninde 6 kaside, 472 gazel, 160 rubâî, 86 matla, 61 müfred ve diğer nazım çeşitleri bulunmaktadır.

Dîvânçe: Şairin Farsça şiirlerini içermektedir. Bilinen 11 yazma nüshasından bazıları İ.Ü., Süleymaniye, Topkapı Sarayı ve Millet kütüphanelerindedir.

Münşeat (Fasîh Dede Mecmuası) : Eserde Türkçe ve Farsça şiirlere, tarihî hikâyelere, fıkralara, tarihlere ve risalelere yer verilmiştir. Dört nüshası tespit edilmiştir. Şairin, düzyazıdaki başarısını göstermesi bakımından önemlidir.

Ayrıca, **Münazara-i Gül ü Mül, Münazara-i Rûz u Şeb, Husrev ü Şîrîn, Mahmud u Ayâz, Behiştâbâd, Tenbâkû-nâme** adlı eserleri vardır. Bunlardan "Husrev ü Şîrîn", "Mahmud u Ayaz" ve "Behiştâbâd" henüz ele geçmemiştir. Bunun dışında, birçok mecmuada şiirleri bulunmaktadır.

K A Y N A K L A R

- **Mustafa Çıpan**, *Fasîh Dîvânı, Tenkitli Metin, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği*, Ankara 2001
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 12. Ciltler, İstanbul, s.213.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.265.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 2. Cilt, İstanbul 1972, s.113
- **Esrar Dede**, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.425.
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.269
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.292.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.487
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.161.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s259.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.415.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.317.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.175
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.100.

I

Cânâ bu kısmet olmuş ezelden sanâ bana *Derler "belây-ı hüsn" sanâ "mübtelâ" bana*	*Sevgilim, bu kısmet olmuş öncelikle sana ve bana.* *Sana "güzelliğin belâsı", bana da "tutkunun biri" derler.*
Bigâne eylemiş beni sabr ü şekîbten *Sen yâr-ı bîvefayı eden mübtelâ bana*	*Beni, katlanıma yabancı kılmış, sabırsız etmiş;* *Sen vefasız yâri, tutkun eden bana.*
Kasd-ı sitem edersin edip gayre iltifat *Hep sûret-î vefâda edersin cefâ bana*	*Yabancılara güleryüz gösterip zulmetmedir bana niyetin;* *Hep vefa görünüşünde edersin, cefa bana.*
Sâf eyleyenler âyine-î kalb-i âşığı *Vermişler inkisâr-ı derundan safâ bana*	*Âşık kalbinin aynasını, böyle yalın yapanlar;* *Vermişler, iç kırıklığından sanki mutluluk bana.*
Gerden nihâd-ı hüsn-i rızâyım nasîbime *Hûr-î cinan Fasîh sanâ dilrübâ bana*	*Gönülden baş koymuş, baş eğmişim, alın yazıma peki demişim;* *Cennet hurileri, Fasîh, sana; sevgili bana.*

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.269

II

Meğer ki kâkül-i cânâneden sabâ geliyor *Ki cân meşâmına bir bûy-ı âşinâ geliyor*	*Sanki sevgilinin saçlarından sabah rüzgârı geliyor.* *Çünkü canımızın burnuna bildik kokular geliyor.*
Gelür debânuna cânum berâ-yı istikbâl *Denilse meclise ol yâr-ı bî-vefâ geliyor*	*Onu karşılamak üzere canım ağzıma gelir,* *O vefasız sevgili meclise geliyor deseler.*
Sitemle hâtıra senden ferâğ gelmez hiç *Cefâların bize ey bî-vefâ safâ geliyor*	*Senin sitemlerinden vazgeçeceğini hiç düşünmeyiz.* *Ey vefasız, ettiğin eziyetler canımıza şifa gibi geliyor.*
Çemende başlamış ancak figâna bülbül-i zâr *Ki gûş-ı cânıma dil-sûz bir sadâ geliyor*	*Çimenlikte feryat etmeye başlamış, o zavallı bülbül yine,* *Çünkü canımın kulağına gönül yakıcı bir ses geliyor.*
Derûnu edemedik gayrdan Fasîh tehî *Hezâr görmediğim yâd ü âşinâ geliyor*	*Gönlümüzü başkalarından hiç temizleyemedik, ey Fasîh.* *Yüzlerce tanıdık tanımadık kim varsa hepsi geliyor.*

(Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün)

KAYNAK : **İskender Pala,** *Divân Şiiri Antolojisi,* İstanbul 1999, s.265.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Kâkül-i yâre bu demler güzerin var mı sabâ *Dil-i güm-geşteden âyâ haberin var mı sabâ*	*Yârin kâkülüne bu anlar uğradığın var mı rüzgâr?* *Yitik gönülden acaba bir haberin var mı rüzgâr?*
Biz giriftâr-ı kafes bülbül-i müştâk-ı gülüz *Gülistandan bize bir berg-i terin var mı sabâ*	*Biz kafesin içine konmuş gülü özleyen bülbülüz.* *Güllükten bize bir taze yaprakçığın var mı rüzgâr?*
Bey'edersen a'lalum nefhasını bin câne *Nükhet-i kâkül-i müşkîn-eserin var mı sabâ*	*Satar isen alalım güzel kokusunu bin cana.* *Kâkülünün mis kokusundan bir eserin var mı rüzgâr?*
Biz ki hâr ü hâs-i şeh-râh-ı diyâr-ı ışkuz *Dilde bizden acaba bir kederin var mı sabâ*	*Biz ki çerçöpüyüz aşk ülkesinin büyük yolunun,* *Gönülde bizden acaba bir kederin var mı rüzgâr?*
Dil-i bî-tâb-ı Fasîhâ'da perişanlık var *Kâkül-i yâre bu demler güzerin var mı sabâ*	*Güçsüz gönlü içinde bir perişanlık var Fasîh'in,* *Yârin kâkülüne bu anlar uğradığın var mı rüzgâr?*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : **Sadık Deniz,** *Bugünün Diliyle Divân Şiiri,* (2. Basım), İstanbul 1983, s.169.

Çok sayıda kedi besleyen Fasîh Ahmed Dede'yi kedileriyle betimleyen çağdaş bir minyatür.

A.Ülker Erke-Şefika Şafak Gören, Minyatürlerle Anadolu'dan Efsaneler, Ankara 1997, s.33.

II. Ahmed (AHMED)

(1643 İstanbul – 1695 Edirne)

Yirmi birinci Osmanlı padişahıdır. Sultan İbrahim'in Hatice Muazzez Valide Sultan'dan olan oğludur. Babası boğdurulduğu sırada henüz beş yaşındaydı. Ağabeyi IV. Mehmed'in 39 yıllık saltanatı ve ondan sonra diğer kardeşi II. Süleyman'ın dört yıllık hükümdarlığı sırasında sarayda kafes hayatı yaşadı. 1691 yılında padişah olduğu zaman yaşı elliye yaklaşmıştı. İyi bir öğrenim görmemişti. Bu sırada, Osmanlı Devleti, İkinci Viyana Kuşatması'ndan sonraki savaşlarla uğraşıyordu. Sadrazam Köprülü Fazıl Mustafa Paşa, gittiği Avusturya Seferi'nde şehit düşmüştü. Daha sonra arka arkaya sadrazamlığa getirilen kimseler başarı sağlayamadılar. Bu dönemde Osmanlı Devleti, savaş cephelerinde savunma yapmak zorunda kaldı. II. Ahmed, üç buçuk yıldan fazla süren saltanatı süresince önemli bir sonuç alamadı. Öldüğünde 52 yaşındaydı. Cenazesi Edirne'den İstanbul'a getirilip Kanunî'nin türbesine defnedildi. II. Ahmed, şiirden ve musikiden hoşlanan bir zattı. Çevresinin etkisi altında kalır, çok çabuk kızardı. Barışsever bir yaradılışı vardı. Musikiye düşkün, şair ve hattattı. Ahmed mahlasıyla yazdığı şiirlerinden çok azı günümüze kalmıştır.

II. Ahmed'in tuğralı beratı, 1693
Topkapı Sarayı Müzesi

KAYNAKLAR

- **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan**, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.203.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.258.
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.324.

GAZEL

Kaşların ya'sına didim olayın kurbân ana	*Kaşlarının yayına "ona kurban olayım" dedim.*
Hışm ile dilber didi lâyık mı ol kurbân ana	*O güzel, öfke ile "o bana lâyık bir kurban mı" dedi.*
Sîne sahrâsında ektim çün mahabbet tohmunu	*Göğsümün çölüne muhabbet tohumu ektim.*
Dembedem yağdursa ta'n gözlerim bârân ana	*Gözlerim durmadan yağmur yağdırsa, bunda şaşacak ne var?*
Hey kıyâmet gönlüme sorma hisâbın zülfünün	*Ey kıyamet günü, onun saçının hesabını gönlüme sorma.*
Elli bin yıldan uzundur bu şeb-i hicrân ana	*Elli bin yıldan uzun gelir bu ayrılık gecesi ona.*
Zülfi nakkaşı suya bir nakş ider ki reşk ider	*Onun saçı, suya öyle resimler işler ki,*
Mânî-i Çîn yazduğı nakş-ı nigâristân ana	*Resimlerle dolu kitabın ressamı Mânî bile onu kıskançlıkla seyreder.*
Canlar oda atmasun yazuktur ol sayyâda deyin	*O zalim avcıya söyleyin, canları ateşe atmasın.*
Yüzin açun kim ola can ü gönül hayran ana	*Onun yüzünü açın, can ve gönül onu hayranlıkla seyretsin.*
Ahmed içün cevrini çekmez dir imiş müddeî	*Rakip, Ahmed için, sevgilinin derdini çekemez diyormuş.*
Ol seni candan sever yaraşmaz ol bühtân ana	*Ahmed, o sevgiliyi canından çok sever, bu iftira ona yakışmaz.*

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.203.

(Bugünün diliyle anlatım- Oktay Mert)

Derviş Vehbî (İBRAHİM VEHBÎ EFENDİ)

(? Edirne – 1701, ?)

Asıl adı İbrahim Vehbî'dir. Kaynakların çoğunda, kendisinden Derviş Vehbî olarak söz edilir. Edirneli şairlerdendir. Muradiye Camii'nde imamlık yaptı. Tarikat âdâbını Bostan Efendi'den öğrendi ve ona intisap etti. Konya'da Mevlânâ dergâhında kaldığı, Mekke'ye ve Mısır'a gittiği bilinmektedir. Ölümü konusunda farklı rivayetler vardır. Bir kaynak, 1701'de İskenderiye'de bir Gülşenî dergâhında vefat ettiğini yazarken, diğer bir kaynak, aynı tarihte Mısır'dan dönerken Finike'de; bir başka kaynak da hac dönüşü, bulunduğu geminin batması sonucu boğularak öldüğünü belirtir. Neşâtî Dede'nin vefatıyla ilgili mersiyesi ünlüdür. Şiirlerinden bazılarına tezkire ve mecmualarda rastlanmaktadır.

K A Y N A K L A R

- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.338.
- **Esrar Dede**, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviye, İnceleme-Metin*, (Hazırlayan: İlhan Genç), Ankara 2000, s.519.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.332.

GAZEL

Sermest eder şarâb-ı Hudâ mevlevîleri
Pür-vecd eder semâ'-ı safâ mevlevîleri

Fânûs-veş hemîşe n'ola döndürürse ger
Envâr-ı şevk-ı şem'-i likâ mevlevîleri

Mir'ât-ı dil muhâfazasıdır eden müdâm
Peşmîne-pûş ehl-i fenâ mevlevîleri

Etmez belâ deminde dahî Hızra iltifât
Aşk ibtilâsının bedelâ mevlevîleri

Vehbî nedir sözünde bu hâlât u sûz u şevk
Mecnûn eder bu hüsn-i edâ mevlevîleri

KAYNAK : **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.338.

S Ö Z L Ü K

sermest : *Sarhoş.*
Hudâ : *Tanrı.*
pür-vecd : *İlâhî aşka tümüyle dalmış.*
fânûs-veş : *Fanus gibi.*
hemîşe : *Daima, her zaman.*
ger : *Eğer.*
mir'ât-ı dil : *Gönül aynası.*
müdâm : *Devam eden, süren.*
peşmîne-pûş : *Yünden yapılmış elbise.*
bedelâ : *Karşılık.*
hâlât u sûz u şevk : *Yanmayı arzulama hâli.*
hüsn-i edâ : *Güzel tavırlı.*

II. Mustafa (İKBÂLÎ)

(3 Haziran 1664 Edirne – 30 Aralık 1703 İstanbul)

IV. Mehmed'in Rabia Gülnûş Sultan'dan olan oğludur. II. Ahmed'in vefatı üzerine 22. Osmanlı padişahı olarak tahta geçti ve 8 yıl 7 ay işbaşında kaldı. Bu dönemde ayaklanmalar başgösterdi, eşkıyalık gittikçe arttı. Yine bu dönemde İstanbul'daki başlıca sorun, hayat pahalılığı oldu. Dışarıyla alışveriş yasaklandığından ticaret olanakları kısıtlandı. Avusturya, Venedik, Rusya ve Lehistan ile sorunlar yaşandı. Tarihte Edirne Vak'ası olarak adı geçen isyan sonrası 22 Ağustos 1703'te tahttan çekilerek yerini kardeşi III. Ahmed'e bıraktı. Oğulları ile birlikte Edirne'den İstanbul'a getirilen II. Mustafa, Topkapı Sarayı Kafes Kasrı'na kapatıldıktan dört ay sonra vefat etti ve Yeni Cami Türbesi'ne defnedildi. Babası gibi ava ve eğlenceye ilgi duyan II. Mustafa, edebiyatla uğraşmış, önceleri Meftunî, daha sonra İkbâlî mahlâsıyla şiirler yazmıştır. Ayrıca Celî, Nesîh ve Sülüs'te oldukça başarılı bir hattattır. Saltanatı dönemindeki olayları yazmak için Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa'yı görevlendirmiş ve **Nusretnâme** adlı eser böylece ortaya çıkmıştır.

II. Mustafa'nın tuğralı fermanı

KAYNAKLAR

- **Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan**, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.207.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.349.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 16. Cilt, İstanbul 1992, s.8402.
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.332.

MÜNÂCÂT

Rûz-ı mahşerde kusûrum setr et ey Ferd-i Ganî
Enbiyâ vü mürselîn içre hacîl etme beni
Zikr ü tevhîd ederim sıdk-ı derûn ile seni
Enbiyâ vü mürselîn içre hacîl etme beni

Afv edip yâ Rabb bağışla cürm ü isyânım benim
Hıfz ile âhir nefesde sıdk u âmânım benim
Verme mahşerde zebânîye girîbânım benim
Enbiyâ vü mürselîn içre hacîl etme beni

Tevbemi eyle kabûl dünyâda koyma ahrete
Çok ise cürm ü kusûrum yok nihâyet rahmete
Diler isen koy Cahîme diler isen Cennete
Enbiyâ vü mürselîn içre hacîl etme beni

Abd-i âcizdir bu İkbâlî kuluna kıl meded
Yüz sürer dergâh-ı pâkine kerem kıl etme red
Ol şefâ'at kânı Ahmed hürmetine ey Ehâd
Enbiyâ vü mürselîn içre hacîl etme beni

KAYNAK : Mustafa İsen-A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Ankara 1997, s.207.

SÖZLÜK

rûz-ı mahşer : *Mahşer günü.*
setr : *Örtme, kapama.*
hacîl : *Utanmış.*
sıdk-ı derûn : *Yürek temizliği.*
girîbân : *Yaka.*
Cahîm : *Cehennemin dördüncü katı.*
abd-i âciz : *Aciz kul.*

Abdülhay Celvetî

(? Edirne – 1705 İstanbul)

Celvetiyye tarikatı şeyhlerinden Saçlı İbrahim Efendi'nin oğludur. Öğrenimini babasının yanında tamamladı, tarikat âdâbını yine ondan öğrendi; hilâfet aldı. İlk görevi, Bulgaristan sınırları içindeki Akçakızanlık'taki Alaeddin Efendi Zâviyesi şeyhliğidir. Edirne Selimiye Camii vaizi olan babasının 1660'ta vefatı üzerine onun yerine vaizliğe getirildi. 1686'da geldiği İstanbul'un çeşitli semtlerindeki tekke ve camilerde şeyhlik ve vaizlik yaptı. Son olarak 1691'de Üsküdar'daki Aziz Mahmud Hüdâî tekkesi şeyhliğine atandı; 16 Kasım 1705'te 76 yaşındayken vefat etti ve en son görev yaptığı tekkenin yakınındaki Halil Paşa Türbesi'ne defnedildi. Abdülhay mahlâsıyla yazdığı ilâhîlerinin büyük bölümü bestelenmiş, bu yüzden, şiirlerine en çok beste yapılan şairler arasında yer almıştır. Çok sayıdaki şiirine rağmen düzenlenmiş bir dîvânı yoktur. Çeşitli güfte mecmualarındaki manzumeleri, onun iyi bir şair olduğunu ortaya koymaktadır.

Abdülhay Celvetî'nin Şerh-i Gazel-i Hacı Bayram-ı Veli adlı risalesinden bir sayfa.

İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 1. Cilt, İstanbul, s.228

ESERLERİ

Arap şairi Busirî'nin **Kaside-i Bürde**'sini aynı adla manzum olarak Türkçeye çevirmiş, **Fethu'l-Beyan li Husûli'n-Nasri ve'l-Fethi ve'l-Emân** adlı Arapça eserinde Feth sûresini, **Tefsîr-i Ba'z-ı Süver-i Kur'âniyye** adlı Türkçe eserinde ise çeşitli sûreleri tefsir etmiştir. Ayrıca **Şerh-i Gazel-i Hacı Bayram Velî** adlı bir küçük risalesi vardır. Kaynaklarda, **Şerh-i Gazel-i Hazret-i Hüdâyî** adlı bir eserinden söz ediliyorsa da henüz ele geçmemiştir. Zamanımıza ulaşan bir musikî eseri de bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 1. Cilt, İstanbul, s.227.
- **Rıdvan Canım**, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.344.
- **Bursalı Mehmed Tahir Bey**, *Osmanlı Müellifleri*, 1. Cilt, İstanbul 1972, s.56.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.19.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.227

I

İLÂHÎ

Koyup sürdüm hevâ-yı mâsivâyı
Bana mevlâm gerek gayrı gerekmez
Eğer dünyâ eğer ukbâ sarayı
Bana mevlâm gerek gayrı gerekmez

Kimi gaflette kalmış şöyle mahcûb
Kimi râgıb oluptur kimi mergûb
Kimi gaflette kalmış şöyle muhcûb
Bana mevlâm gerek gayrı gerekmez

İrem bağıyla dil bulmaz tesellî
Demâdem durmaz ister cezb-i küllî
Hudâdan dilerim dâim tecellî
Bana mevlâm gerek gayrı gerekmez

Derûnun zikr-i Hakla eyleyip saf
Olasın tâ ki zât-ı Hakkı vassâf
Sivâyı terk et Abdülhay kıl insâf
Bana mevlâm gerek gayrı gerekmez

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.345

II

İLÂHÎ

Bizi çün eyledin ihsâna mazhar
Yine lûtf u kerem senden İlâhî
Visâlindir ibâda ıyd-i ekber
Yine lûtf u kerem senden İlâhî

İnâyet sen edersin mü'mine
Hidâyet sen edersin ehl-i dîne
Eriştir kullarını hakka'l-yakîne
Yine lûtf u kerem senden İlâhî

Edip sâliklere yolların âsân
Visâlinle edersin derde dermân
Bu Abdülhay kuluna eyle ihsân
Yine lûtf u kerem senden İlâhî

KAYNAK : Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s.345.

Râsih

(?, ? – 1706 Tekirdağ)

Asıl adı Yusuf'tur. Sofyalı Bıyıklı Hüseyin Çelebi'nin oğlu olan Râsih, İstanbul'a gelip öğrenimini tamamladıktan sonra Dîvân-ı Hümayun kâtipliği göreviyle 1700 yılında gittiği Mısır'da bir süre bulunmuş ve Tekfurdağı'nda vefat etmiştir. Yahya Kemal, şairle ilgili bir yazısında, onun, IV. Mehmed'den III. Ahmed'e kadar beş padişah dönemi gördüğünü, yaşamının son yıllarını Tekirdağ'da geçirdiğini belirterek, yaşamıyla ilgili bilgi bulunmadığını ve mezarının nerede olduğunun bilinmediğini belirtir. Bâdî Ahmed Efendi, "Riyâz-ı Belde-i Edirne" adlı eserinde, şairin bir gazelinin üç beytine yer vermiştir.

KAYNAKLAR

- **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.274.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l Âsâr Li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.87.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.344.
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.89, 356.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.117.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.406.

GAZEL

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne	*Gözlerini süzme; kirpiklerin kirpiklerinin üstüne gelmesin;*
Urma zahm-ı sîneme peykân peykân üstüne	*Göğsümün yarasına temren üstüne temren vurma (oklarını atma).*
Rîze-i elmâs eker her açtığı zahma o şûh	*O şuh (neşeli güzel), her açtığı yaranın üstüne dövülmüş elmas eker;*
Lûtfu var olsun eder ihsân ihsân üstüne	*Lûtfu var olsun, ihsan üstüne ihsan etmede.*
Dilde gam var şimdilik lûtf eyle gelme ey sürûr	*Ey neşe! Gönülde gam var, lûtfet, şimdilik gelme;*
Olamaz bir hânede mihmân mihmân üstüne	*Bir evde konuk üstüne konuk olmaz.*
Yârdan mehcûr iken düştük diyâr-ı gurbete	*Yardan ayrı düşmüş iken gurbet diyarına düştük.*
Dehr gösterdi bize hicrân hicrân üstüne	*Zaman (dünya) bize ayrılık üstüne ayrılık gösterdi.*
Hem mey içmez hem güzel sevmez demişler şânına	*Ey Râsih! Senin hakkında "Hem şarap içmez, hem güzel sevmez" demişler.*
Eylemişler Râsih'a bühtân bühtân üstüne	*(Böyle demekle) sana iftira üstüne iftira etmişler.*

KAYNAK : **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.275.

Haremde Keyif – Tablo: Münif Fehim
Librairie de Péra
39. Müzayede Kataloğu – 16.5.2002

Tâlib (MEHMED EFENDİ)

(? Bursa – 1706 Erzurum)

Asıl adı, Tâlib Mehmed Efendi'dir. Kürt Mustafa Efendi adlı bir imamın oğlu olduğundan Kürtzâde ya da Kürt İmamzâde sanıyla tanınır. Öğrenimini tamamladıktan sonra müderris oldu. 1697'de müftü, bir yıl sonra Molla Hüsrev Medreresi'ne müderris, 1702'de de Kütahya'ya kadı olarak atandı. Anadolu Beylerbeyi Numan Paşa'yla araları açılınca 1703'te azledildi ve daha sonra Başmakçızâde Ali Efendi tarafından Erzurum'a kadı olarak tayini yapıldı ve tayininden sekiz ay sonra vefat etti. Dönemin usta şairlerinden sayılan Tâlib Mehmed Efendi, Tâlib mahlâsının yanı sıra Farsça gazellerinde Âzim mahlâsını kullanmış, şiirde Nâbi'yi izlemiştir. Musikiyle uğraştığı, besteleri bulunduğu ve bu alanda da hayli başarılı olduğu bilinmektedir. Bilinen tek eseri **Dîvân**'ın, İstanbul kütüphanelerinde çeşitli yazma nüshaları bulunmaktadır.

K A Y N A K L A R

- **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.229.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.256,274.
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.215.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.446.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.459.

I

GAZEL

Çeşm-i insaf kadar kâmile mizân olmaz
Kişi noksanını bilmek gibi irfan olmaz

Zulmet-i curmi n'ola nur-ı kerem mahv itse
Zülf-i şet perde-i ru-yı meh-i tâbân olmaz

Kayd-ı zencîr-i gam-ı dehrden âzâd olmaz
Mevc-i derya-yı mey ol meste ki sühan olmaz

Şöyle nâdim ola kim zühdine zâhiddem-i afv
Bî-riyâ cürm iden ol denlü peşîmân olmaz

Ana ter-dâmeni-i girye-i mestâne gerek
Zühd-i huşk âdeme sermâye-i gufrân olmaz

Gonca-i kâm açılmaga zaman var Tâlib
Leb-i ümmîd bu eyyamda handân olmaz

(Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün)

KAYNAK : **E. J. Wilkinson Gibb**, *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.230.

S Ö Z L Ü K

çeşm : *Göz.*
mizân : *Ölçü.*
meh-i tâbân : *Parlak ay.*
gam-ı dehr : *Dünya gamı.*
mevc-i derya : *Denizdeki dalga.*
sühan : *Söz, lâkırdı.*
nâdim : *Pişman.*
zühd : *Kendini ibadete verme.*
ter-dâmeni : *Namussuzluk.*
girye-i mestâne : *Sarhoşun gözyaşı.*
gufrân : *Tanrı bağışı, acıma.*
kâm : *İstenen, arzulanan.*
leb-i ümmîd : *Umut kırıntısı.*
eyyam: *Günler, gündüzler.*
handân : *Sevinçli.*

II

Ne dilde tâb-i sudâ-i humar-i hasret var
Ne hâsretkâri-i cam-i visale cür'et var

Dirîğ vakt-i aziz-i mahabbet oldu hebâ
Ne sende rahm ü ne bende niyaze takat var

Eğerçi çok nigeh-i âşinade lûtf amma
Tegafülünde dahi başka bir letafet var

KAYNAK : **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.459.

S Ö Z L Ü K

dil : *Gönül.*
tâb : *Sıkıntı.*
sudâ : *Başağrısı.*
humar : *İçki sonrası sersemliği.*
câm : *Kadeh.*
visal : *Sevgiliye kavuşma.*
dirîğ : *Esirgeme.*
rahm : *Acıma, esirgeme.*
niyaz : *Dua, yalvarma.*
nigeh : *Bakış.*
tegafül : *Bilmezliğe gelme.*
letafet : *Latiflik, hoşluk.*

Râmî Mehmed Paşa

(1654 İstanbul – 1707 Rodos)

Asıl adı, Mehmed olup daha çok Râmî mahlâsıyla tanınır. İlköğreniminden sonrası reisülküttaplık kalemine devam etti. Zekâ ve kabiliyeti, nazım ve nesirdeki ustalığıyla dikkat çekti. Şair Nâbî ile tanıştı ve onun tavsiyesiyle Musahip Mustafa Paşa'nın masraf kâtipliğine getirildi; dîvân efendiliği yaptı; 1690'da beylikçilik ve ardından 1696'da reisülküttaplığa atandı. Karlofça Antlaşması'nı yürütmekle görevlendirildi ve görüşmelerdeki başarısıyla itibarı bir kat daha arttı. Önce vezirlik daha sonra da sadrazamlık görevi verildi. Giriştiği ıslahat haraketleri bazı çevrelerce hoş karşılanmadı. II. Mustafa'nın tahttan indirilmesiyle sonuçlanan Edirne Vak'ası sırasında isyancılardan kurtulmak için saklanmak zorunda kaldı (1703). Damat Hüseyin Paşa'nın sadarete getirilmesi üzerine ortaya çıkıp yeniden itibar kazandı. Kıbrıs ve Mısır'da valilik yaptı; halkın şikâyeti üzerine Rodos'a sürüldü ve daha sonra padişahın buyruğuyla idam edildi, adaya defnedildi. Arapça ve Farsça bilen, şiirlerinde Nâbî'den etkilendiği açıkça görülen Râmî Mehmed Paşa, çağının önemli şairlerinden sayılmışsa da ünü sürekli olmamıştır. Hayal genişliği ve dilinin sadeliğiyle dikkat çeker. Şiir yanı sıra nesirde de hayli başarılıdır. Şiirlerinin bazıları, damadı olan tezkire yazarı Sâlim tarafından tezkiresine alınmıştır.

Râmî Mehmed Paşa'nın mezar taşı.

Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.165

ESERLERİ

Dîvân : Yazma nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir. Şairin hat ve hesapla ilgili Hülâsa-i İnşa adlı bir risalesinin de yer aldığı Dîvân, Sadeddin Nüzhet Ergun'un "Râmî Paşa-Hayatı ve Eserleri" adlı yapıtı içinde yayımlanmıştır (1933).

Vekâyi-i Müsâlehâ : Eserde Karlofça Antlaşması ayrıntılarıyla anlatılır. Bu yüzden tarihî bir kaynak niteliği taşır. Nüshalarından biri, Millet Kütüphanesi'ndedir.

İnşa : Râmî Mehmed Paşa'nın, resmî yazışmalarını bir araya topladığı eserin bir nüshası Millet Kütüphanesi'ndedir.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.264.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.165
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.460.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.292.
- **İbrahim Alaettin Gövsa**, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.312
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.185.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.984
- **İsmail Beliğ**, *Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, (Hazırlayan: Abdulkerim Abdulkerimoğlu), Ankara 1999, s.105.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.438.
- **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.299
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.297
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.387
- *Adım Adım Osmanlı Tarihi ve Padişahlar Albümü*, 3. Cilt, Boyut Yayın Grubu, İstanbul 1999, s.337.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 7. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.277
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Divân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.120

I

Mevsim-i gülde ne humhâne ne kâşâne gerek	*Gül mevsiminde ne şarap mahzeni ne de saray gerek.*
Her çemen-sufede bir meclis-i rindâne gerek	*Her çimenlikte dervişçe bir şölen gerek.*
Şimdi güller gibi peymâne gerekdir elde	*Şimdi gül gibi, kadeh gerekir elde.*
Bağda her kişi bülbül gibi mestâne gerek	*Bağda herkesin bülbül gibi kendinden geçmesi gerek.*
Meve-hîz oldu çemen bâd-ı bahar ile yine	*Kırlar yine bahar rüzgârıyla dalgalanmaya başladı.*
Âşinâyân-ı hıred akl ile bigâne gerek	*Akıllı kişilerin akılla ilgilerini kesmeleri gerek.*
Hâl-i bîmârını kıl ziver-i bâlin-i beyân	*Hasta hâlini söz söyleme yastığının (şiirinin) süsü yap.*
Hâb-nâz etmeğe ol âfete efsâne gerek	*O güzeli naz uykusuna yatırmak için efsane gerek.*
Sâkiyâ herkesi şâyeste-i sohbet sanma	*Ey içki dağıtan, herkesi sözü dinlemeye değer sanma.*
Şem'-i bezm-i meye Râmî gibi pervâne gerek	*İçki şölenini aydınlatan muma, Râmî gibi bir kelebek gerek..*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : **İskender Pala**, *Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.299.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

Biz ol âşıklarız kim derdimiz merhem kabûl etmez
O gülzârın ki âteştir gülü şebnem kabûl etmez

Nola ben çektiğim cevr ü cefâyı yâr bilmezse
Dil-i zevk-âşinâ bâr-ı girân-ı gam kabûl etmez

Sefâl-i köhneden nûş-ı meye mu'tâd olan rinde
Mücevher câmını bin kerre sunsa Cem kabûl etmez

Sirişk-i çeşm Nîl-i Mısr'ı mümkin mi kıyâs etmek
Bu bir deryâ-yı pür hûndur ki bîş ü kem kabûl etmez

Gül-i rengîn-i ruhsârı o nahl-i gülşen-i hüsnün
O denlü nâzik ü terdir ki Râmî şemm kabûl etmez

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.438.

Biz öyle âşıklarız ki, derdimiz merhem kabul etmez.
O gül bahçesi ki, ateştir gülü; çiy kabul etmez.

Benim çektiğim üzüntü ve eziyeti sevgili bilmezse ne olur?
Zevki bilen gönül, ağır gam yükünü kabul etmez.

Kırık testiden şarap içmeye alışmış olan rinde,
Cem, mücevher kadehten bin kez sunsa da kabul etmez.

Gözündeki yaşlarla Mısır'daki Nil nehrini kıyaslamak mümkün mü?
Bu bir kanla dolu deryadır; fazla ve eksik kabul etmez.

Gül renkli yüzün, o gül bahçesinin güzel fidanı
Öylesine nazik ve tazedir ki Râmî, koklamayı kabul etmez.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

Ne fikr-i turre-i yâr ile pîç ü tâbım olaydı
Ne reşk-i şâne ile dilde ıztırâbım olaydı

Ne hacle-gâh-ı fenâya kadem-nihâde olaydım
Ne böyle şâhid-i baht-ı siyeh-nikabım olaydı

Nigâh-ı hasrete vakf olmaz idi halka-i çeşmim
Benim de bir der-i vâlâya intisâbım olaydı

Gedû-yı dehri pür etmezdi eşk-i hûnînim
Yanımda def'-i gama bir sebû şarâbım olaydı

Giderdi dâg-ı gam encüm-şümar olursa da Râmî
Sipihr-i sînede bir reşk-i âftâbım olaydı

KAYNAK : Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım,* 1. Cilt, İstanbul 1967, s.388.

Ne yârin kakülü düşüncesiyle sıkıntım olaydı.
Ne tarağı kıskanıp gönülde ıstırabım olaydı.

Ne fena gelin odasına ayak basmış olaydım
Ne böyle, peçeli, bahtı kara yârim olaydı.

Göz halkalarım, hasretli bakışlarını bilmezdi.
Benim de bir yüce kapıya intisabım olaydı.

Dünya teknesini doldurmazdı kanlı gözyaşlarım.
Yanımda gam giderici bir testi şarabım olaydı.

Giderdi gam yarası, yıldızların sayısı kadar olsa da Râmî,
Göğsümün göğünde bir kıskanılacak güneşim olaydı.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

IV

Şugl-i dünyâ ile biz terk-i huzûr eylemişiz
Dilimiz cur'akeş-î bezm-i umûr eylemişiz

Düşeli dâmgeh-î hânika-î ma'siyete
Virdimiz zemzeme-î Rabb-i Gafûr eylemişiz

Gece mecliste gam-ı dehre olup âzürde
Bezmimizden o sitem pişeyi dûr eylemişiz

Biz nihanhâne-i iklîm-i ademden Râmî
Nîk ü bed çâre nedir böyle zuhûr eylemişiz

KAYNAK : Rüştü Şardağ, *Klasik Divan Şiirimiz,* İstanbul 1976, s.297.

Dünya uğraşıları içinde, esenliği bir yana koymuş, rahattan olmuşuz.
Gönlümüzü günlük meclislerin içki yudumlayıcısı yapmışız.

Günah tekkesinin tuzağına düştük düşeli,
Ey "bağışlayıcı Tanrım" sözlerini, dil dolaşığı (pelesenk) etmişiz.

Gece, mecliste dünya acılarıyla incinip,
Soframızdan, o zulmü huy edineni uzak etmişiz.

Biz yokluk ikliminin gizli evinden, ey Râmî,
İyi kötü, ne çare; evrene böyle çıkagelmişiz.

Âşık Ömer

(? Gözleve/Kırım – 1707 İstanbul)

Türk edebiyatının en tanınmış saz şairlerinden olup asıl adı Ömer'dir. İlköğrenimini doğduğu yer olan Kırım'ın önemli kültür merkezlerinden Gözleve'de yaptığı tahmin edilmektedir. Şerifî adlı bir dîvân şairi tarafından eğitilmiş, Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Yetiştiği çevrenin etkisiyle Hâfız'ı, Sâdî'yi, Mevlânâ'yı okumuş, dîvân ve halk şairlerini tanımıştır. Hâfız olduğu, asker olarak orduya katıldığı, Tuna kıyıları, Suriye, İran ve Arabistan'ı dolaştığı, eserlerinden anlaşılmaktadır. Taşbaskı Dîvân'ında mahlâsı Derviş Nihanî olarak geçer. Şiirlerinde, önceleri Adlî, daha sonra ise Ömer ya da Âşık Ömer mahlâsını kullanmıştır. Bir kayda göre, Gözleve'de 86 yaşında öldüğü; saz şairleri arasındaki söylentilere göre de İstanbul'da vefat ettiği ve Yemiş İskelesi'ndeki bir türbeye defnedildiği belirtilir. Aruz vezniyle yazdığı şiirlerinde Arapça ve Farsça terkiplerle yüklü bir dil kullanan Âşık Ömer, dîvân şiiri alanında bir başarı gösterememiş, edebiyat çevrelerinde ve halk arasında saz şairi olarak tanınmış, heceyle ve sade bir dille söylediği koşma, semai, destan ve tekerlemelerindeki samimî ifade çok beğenilmiştir. Eserlerinde en fazla işlenen konu, aşktır. Ayrıca gezip gördüğü yerleri öven destan tarzında güzellemeler yazan Âşık Ömer, saz şairlerinden Kayıkçı Kul Mustafa, Karacaoğlan, Yazıcı ve Kuloğlu'nun; dîvân şairlerinden Fuzulû, Atâî ve Ahmed Paşa'nın şiirlerine nazireler de yazmıştır. Halk şairleri içinde en çok şiir bırakanlardandır. Cönk ve mecmualarda bulunan ve Dîvân'a girmemiş olanlarla birlikte şiirlerinin toplam sayısı 2000 kadardır. En tanınmış şiiri, 38 dörtlükten meydana gelen **Şairnâme**'sidir. 1782'de Ayvansaraylı Hafız Hüseyin tarafından düzenlenen **Dîvân**'ın Konya nüshasında 1242 şiiri yer alır. Dîvân'ın Konya Mevlânâ Müzesi ve İstanbul Yahya Efendi Kütüphanesi'ndeki nüshaları en zengin olanlardır; yeni harflerle Sadeddin Nüzhet Ergun tarafından 1936 yılında bir inceleme yazısıyla birlikte yayımlanmıştır.

Âşık Ömer Dîvânı'nın Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi'ndeki nüshasının ilk ve son sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.1.

K A Y N A K L A R

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.83
- **K. Tahir Sapaz**, *Türk Edebiyatının Çağdaşları*, Ankara 1997, s.323.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.132.
- **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.278.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 4. Cilt, İstanbul, s.1
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.303.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.138.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445 450, Ocak-Haziran 1989, s.138.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.420
- **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.123.
- **Şükrü Elçin**, *Âşık Ömer*, Ankara 1987.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Âşık Ömer, Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul 1935.
- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.211
- **Erman Artun**, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Ankara 2001, s.250

I

KOŞMA

Dedim dilber yanakların kızarmış
Dedi çiçek taktım gül yarasıdır
Dedim tane tane olmuş benlerin
Dedi zülfün değdi tel yarasıdır

Dedim dilber sana yazıldı kanım
Dedi niçin dersin benim sultanım
Dedim kimler sarmış ince meyadın
Dedi kendin sardın kol yarasıdır

Dedim bu Ömer'in aklını aldın
Dedi sevdiğine pişman mı oldun
Dedim dilber niçin sararıp soldun
Dedi hep çektiğim dil yarasıdır

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.212.

II

SEMAİ

Şu karşıdan gelen dilber
Gelir ammâ neden sonra
Bir selâma kail oldum
Verir ammâ neden sonra

Bahçede açılan güller
Dalında öten bülbüller
Bizi zemmeyleyen diller
Çürür ammâ neden sonra

Gördüm yârimin yüzünü
Öptüm dostumun gözünü
Aradım buldum izini
Buldum ammâ neden sonra

Kolumdan uçurdum bazı
Yeter ettin bana nâzı
Âşık Ömer'in niyâzı
Geçer ammâ neden sonra

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Âşık Ömer,* Ankara 1987, s.42.

Âşık Ömer'i betimleyen bir resim.

Atilla Özkırımlı, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.138.

III

SEMAİ

Bugün ben bir güzel gördüm
Yeşiller giymiş ağ üzre
Aklımı başımdan aldı
Durabilmem ayağ üzre

Beni mest eden câmıdır
Gonca gülün eyyâmıdır
Her biri bir harâmidir
Kirpikleri kapağ üzre

Mah cemâline bakılır
Ben kulun yanup yakılır
Söyledikçe bal dökülür
Leblerinden dudağ üzre

Cemâli hüsnü âlişân
Ol Yûsuf'dan almış nişân
Siyah zülüfler perişân
Dökülmüş al yanağ üzre

Âşık Ömer geldi ise
Hak inâyet kıldı ise
Ferhad dağı deldi ise
Ben koyam dağı dağ üzre

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Âşık Ömer,* Ankara 1987, s.42.

IV

Sabahtan uğradım ben bir güzele
Güzel ağlatmadı güldürdü beni
Ummaz idim ondan ben bu keremi
Ak göğsün üstüne kondurdu beni

Üç güzelle geldi şurdan yukarı
Taramış zülfünü vermiş tımarı
Yârın leblerinden zemzem pınarı
Verdi de ağzıma kandırdı beni

Şunda bir dilberin müptelasıyım
Üç gün akıllıyım üç gün deliyim
Dostun bahçesinde gonca gülüyüm
Soktu al yanağa soldurdu beni.

Ömer mecbur bülbül gibi ötmeğe
Dostun bahçesinde feryat etmeğe
Yönümü döndürdüm koyup gitmeğe
Sarıldı boynuma döndürdü beni

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.212.

V

Çıktım yücesine seyran eyledim
Yâr ile gezdiğim yollar perişan
Firkat geldi bir âh çektim ağladım
Bir ben değil cümle âlem perişan

Aşkın zahmetinden yurt oldu dağlar
Gurbet elde kalan ah çeker ağlar
Döküldü yapraklar bozuldu bağlar
Viran olan bağda güller perişan

Fenadır dünyanın ötesi fena
Biz de eremiyok ezelki güne
Avcının elinden uçtu bir suna
Sunamı sarmayan kollar perişan

İndim gittim nazlı yârın iline
Bülbül konmaz bahçesine gülüne
Bayram gelsin kına yakam eline
Kınası olmadık eller perişan

Ömer der böyle imiş yazımız
Şu illerden gitmez oldu gözümüz
Ulu meclislerde ötmez sazımız
Almaz perdeleri teller perişan

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.213.

VI

KOŞMA

Elâ gözlerine kurban olduğum
Yüzüne bakmağa doyamadım ben
İbret için gelmiş derler cihâna
Noktadır benlerin sayamadım ben

Aşkın ateşidir sînemi yakan
Lütfuna irer mi cevrini çeken
Kolların boynuma dolanmış iken
Seni öpmelere kıyamadım ben

Terk eyledim ağalarım beylerim
Bozbulanık seller gibi çağlarım
Anın içün ben ah idüp ağlarım
Ayrılık oduna doyamadım ben

Kaldı deli gönül kaldı hep yasta
Mevlâ'm erdir beni murâda kasda
Âşık Ömer eydür sevgili dosta
Allah'a ısmarladık diyemedim ben

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Âşık Ömer*, Ankara 1987, s.23.

Köy Yolu – Tablo: Ali Rıza Beyazıt
Librairie de Péra Müzayede Evi

VII

MURABBA

Sevdi gönlüm sen saçı Leylâ'yı şübhen olmasın
Satun aldım başıma gavgayı şübhen olmasın
Kendi hâlimde gezerken uğradım derde yine
Çağırırım Hazret-i Mevlâ'yı şübhen olmasın

Korkmaz isen her seher sen alasın aklım benim
Mâil olduğum mu sana cürm ü günâhım benim
Evveli aklımı aldın çeşm-i siyâhım benim
Sonra ettin nâz ü istiğnâyı şübhen olmasın

Mâh yüzüne sâye salmış dilrübâ tek kaşları
Süretâ insandır ammâ bir peri-rû başları
Gâhice gözler süzüp hem remz ile kaşları
Öldürür ben âşık-ı şeydâyı şübhen olmasın

Der ki Ömer hiç güler mi aşk ile mahzûn olan
Nice tâkat getürür dildârına meftûn olan
Düşmesün sevdâlara bencileyin Mecnûn olan
Yasdanurdum eşiğin tenhâyi şübhen olmasın

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Âşık Ömer*, Ankara 1987, s.84.

VIII

GAZEL

Ne canlardan geri kalmış müsâfirhânedir dünyâ
Harâb ender harâb olmuş yatur virânedir dünyâ

Harâb olmuş dü rûyine duâlar yüzü suyuna
Nazar kıl hây ü hûyine kuru efsânedir dünyâ

Şirâr-ı mekrine yanma yüzüne güler inanma
Sen anı âşinâ sanma sakın bîgânedir dünyâ

Ne semte kullanırsan at felek eyler sen âhır mat
Mücerred zehr ile kat kat dolu peymânedir dünyâ

Ömer el çek safâsından vefâ umma vefâsından
Hazer eyle cefâsından fenâdır yâ nedir dünyâ

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Âşık Ömer*, Ankara 1987, s.57.

IX

SEMAİ

Kurulalı neler çekmiş
Yalan dünyâya sorsana
Nice bin dürlü kan etmiş
Akan deryâya sorsana

Bilinmez ne aceb âldir
Gönül bir sarhoş misâldir
Âşıklık ne müşkil hâldir
Çeken şeydâya sorsana

Bu derdin çâresin bilmem
Akar çeşmim yaşın silmem
Olaydın yâr ile bir dem
Çeküp tenhâya sorsana

Kelâmı nâz ile söyler
Garib gönlüm alup neyler
Niçün cevr ü cefâ eyler
Melek-sîmâya sorsana

Cihanda bulmadım bir yâr
Rûz ü şeb eylerim efkâr
Der ki Ömer cümlemiz var
İden Mevlâ'ya sorsana

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Âşık Ömer*, Ankara 1987, s.41.

Âşık Ömer Divânı'nın son sayfası. Sayfadaki resim, Ömer'in İstanbul Yemiş İskelesi'ndeki türbesidir.

Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Tarih Vakfı, 6. Cilt, s.195.

Sâbit

(1650 Uzice/Bosna – 1712 İstanbul)

Asıl adı Alaeddin Ali'dir. Memleketinde öğrenim gördükten sonra, İstanbul'a geldi. Bir süre Seydi Mehmed Paşa'nın özel imamlığında, daha sonra Bosna, Çorlu, Burgaz, Yanya, Konya, Diyarbakır kadılıklarında bulundu. Yaşamı maddî sıkıntı içinde geçti. Mezarı İstanbul Topkapı'da Bayramî Şeyhi Sarı Abdullah Efendi'nin yanındadır. Dîvân şiirinin en parlak döneminde yaşayan Sâbit, söyleyişte, biçimde yenilikler aramış ve bu nedenle de egemen olan anlayışın dışına çıkmıştır. Osmanlı dönemi şiirine mizah duygusunu taşıyan ilk şair olarak değerlendirilir. Özellikle, atasözlerini, deyimleri, konuşma dilinde geçen kimi sözcükleri şiire sokarak dikkati çeker. Bunların yanı sıra alışık olunmayan Arapça, Farsça sözcükleri de kullanır. Böylece bir yandan soyutlaşan şiiri, dil'le hayatın içindeki somutu yakalamaya yönelir. Bu özellikleriyle Sâbit, dîvân edebiyatının önemli bir şairi ve Nedîm'in hazırlayıcısı olarak belirir. Mesnevîleriyle tanınan Sâbit, çağdaşı Nâbî'nin etkisinde kalarak yazdığı İstanbul konulu gazellerinde İstanbul Türkçesini en güzel kullanan dîvân şairleri arasında yer alır.

ESERLERİ

Dîvân : Yalnız İstanbul kütüphanelerinde 40'a yakın nüshası vardır. 1991 yılında Turgut Karacan tarafından, üzerinde bilimsel bir çalışma yapılarak yeni harflerle yayımlanmıştır.

Zafernâme : Kırım Hanı Selim Giray adına yazılmıştır. Gazanâme ya da Selimnâme adlarıyla da anılır. 426 beyitlik bir kahramanlık mesnevîsidir. Ebüzziya Tevfik tarafından 1882 ve 1893 yılı baskıları, eksik bir nüshadan alındığından hatalıdır. Günümüz harfleriyle 1991'de Turgut Karacan tarafından yayımlanmıştır.

Edhem ü Hümâ : Sâlim tezkiresine göre, yazımına başladığı hamsenin ilk eseri olup tamamlanmamıştır. Edhem adlı gençle hükümdarın kızı Hümâ'nın aşkı, eserin konusunu oluşturur.

Hadîs-i Erbaîn Tercüme ve Tefsiri : III. Ahmed'e sunulan nazım-nesir karışık bir eserdir.

Ayrıca **Berbernâme**, **Derenâme** ve **Amr ü Leys** adlı küçük hacimli mesnevîleri de vardır.

KAYNAKLAR

- **E. J. Wilkinson Gibb,** *Osmanlı Şiir Tarihi*, 2. Cilt, (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Ankara 1999, s.276.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.306.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.197.
- **Ahmet Atillâ Şentürk**, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.563.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.475.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.289.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1004.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.126.
- **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.288
- **Rüştü Şardağ**, *Klasik Divan Şiirimiz*, İstanbul 1976, s.287.
- **Sadık Deniz**, *Bugünün Diliyle Dîvân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.182.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.469.
- **İskender Pala**, *Dîvân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Divan Şiiri*, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.212.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Dîvân Şiiri, XVII. Yüzyıl*, İstanbul 1954, s.123.
- **Fahir İz**, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, 1. Cilt, İstanbul 1967, s.393.

I

GAZEL

Halk sırtında görüp câme-i nev îd ederiz
Biz de pîrâhen-i dağ-ı tecdîd ederiz

Halkın sırtında yeni elbise görünce bayram ederiz,
Biz de gam dağlarının gömleğini yenileriz.

Vechi var diktiğimiz seng-i sütûn-ı âhın
Hıtta-i saltanat-ı hasreti tahdîd ederiz

Bir taş direğe benzeyen âhı dikmemizin nedeni var;
Hasret padişahının yönettiği ülkeyi bu suretle sınırlandırırız.

Yerde kalmaz gözümüz yaşı bizim şebnem-vâr
Şevk-ı dîdârın ile vâsıl-ı hurşîd ederiz

Gözümüzün yaşı çiy damlası gibi yerde kalmaz;
Yüzünü görme arzusuyla biz onu ta güneşe ulaştırırız.

Gama cânım diyerek sarılalım nâza çeker
Sîneden belki bu tahrîb ile teb'îd ederiz

Gama canım diye sarılalım; belki nazlanır da
Bu yolla onu gönülden uzaklaştırırız.

Dâd-ı Hak'tır sana tahkîk bu vâdi Sâbit
Sîneden belki bu takrîb ile teb'îd ederiz

Ey Sâbit! Gerçekten de bu tarz, sana Hak vergisidir.
Biz de şimdi senin izini takip etmede, senin gibi yapmaktayız.

KAYNAK : **Aydın Oy**, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.291.

II

GAZEL

Zann itme merkadindeki seng-i mezârıdur
Taş oldı kaldı ol bütün uşşâk-ı zârıdur

Kabrindeki (onun) mezar taşıdır sanma;
O sevgiliyi, inleyen âşıkları gördüler ve o anda taş olup kaldılar.

Sîm-i sefîd-i hâlise benzer çeh-i zekan
Ayniyle şehr-i Edrene'nin Akpınar'ıdur

Çene çukuru, hâlis beyaz gümüşe benziyor;
Sanki Edirne'nin Akpınar'ıdır.

Her tâze nahl-i gülşeni pîr-i sefîd iden
Berdü'l-acûz mevsiminün koca karıdır

Gül bahçesindeki her taze fidanı ak saçlı bir ihtiyar yapan,
Berdülacuz (kocakarı soğuğu) mevsiminin koca karıdır.

Gûya gazâl-i mihr sihâm-ı şu'â' ile
Ol atıcı dilâverün oklı şikârıdur

Sanki ceylâna benzeyen güneş,
Işıktan oklarıyla o atıcı yiğidin oklu avıdır.

Ma'zûr tut bu tâze gül-i nazmı Sâbitâ
Endîşemüz hadîkasınun yâd-gârıdur

Ey Sâbit! Bu taze güle benzeyen nazmı mazur gör;
(Bu nazım) düşünce bahçemizin armağanıdır.

KAYNAK : Aydın Oy, *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar*, Tekirdağ Valiliği Yayınları, İstanbul 1995, s.292.

III

BEYİT

Dâm-i belâda hicre düşürdün fütâdeni
Düşmenlerim senin gibi fettâna düşmesün

Düşkününe belâ tuzağında ayrılık acısı çektirdin.
Düşmanlarım bile, senin gibi gönülleri altüst eden birine düşmesin!

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlu Fâ'ilün)

KAYNAK : Necmettin Halil Onan, *Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1998, s.338.

Eski Galata Köprüsü – Tablo: Amadeo Preziosi
Antik AŞ. 164. Müzayede Kataloğu – 22.1.1995

IV

Kaside-i Ramazâniye'den

DER SİTAYİŞ-İ SADR-İ ÂZAM MEHMED PAŞA

Yevm-i şek sohbetine şıra sıkarken yârân
Sıkboğaz etdi tutup şahne-i şehr-i ramazân

Yıldızı düşdü siyehkâre-i mînâ-nûşun
Sanma kandil uçurur kayyim-ı seyyâre-feşân

Alınır mı ramazân sofilerinden Mushaf
Rahlenin nevbetini beklemeyince insan

Etdi mâhiyye berât-ı hasenâtı tecdîd
Sığanup girdi zerefşânlığa kandilciyân

Kubbe kandilleri dâire-i hâlkârî
Zû-i kâşâne-i tâate zer-endûd-ı tüvân

Oldu her câmi-i zîbende birer harman-ı nur
Silme mikyâli kanâdîl zücâc-ı rahşân

Kalb-i mü'min gibi mescid mütesellî ma'mûr
Dil-i fâsık gibi meyhâne harâb ü vîrân

Donanup al akîdeyle şeker tablaları
Etdi her küşe-i İstanbul'u sûk-i Mercân

Cân verir râhat-ı hulkûme esir-i helvâ
Gelse efsürdeği-i savm ile halkûmuna cân

Elde işkembe fener arkada zenbil-i sahûr
Gece faslında şikemhârelerindir seyrân

Vakt-i imsâkdeki micmere-i anberden
Hoşdur âlüfteye iftârda bir lâle duhân

Kadeh-i rıtl-ı girân mertebesi keyf verir
Kahve âşâme ağır kahve ile bir fincan

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle,* (5. Basım), Ankara 1967, s.128

Ramazan Kasidesi'nden

SADRAZAM BALTACI MEHMED PAŞA'YA

Ramazan'ın arifesindeyiz düşüncesiyle dostlar şıra sıkarken,
Ramazan ayı, bir kolcu gibi basıp sıkboğaz etti.

Yıldızlar saçan kayyım minarenin çanaklığında kandil uçuruyor sanma;
Gök sûrahiden şarap içen kara bahtlının yıldızı düştü.

Camiler o kadar kalabalık oldu ki rahlenin başında nöbet beklemeden
Ramazan sofularının elinden mushaf alınamıyor.

Mahyalar iyi hareketleri ait Tanrı fermanının tesbihi gibi işlendi.
Kandilciler kollarını sıvayıp altın yazı sanatkârlığına giriştiler.

Kubbe kandilleri tezhiple işlenmiş bir daire gibi
İbadet sarayının nurdan sahasına yaldızlı tavan oldu.

Donanan her cami, bir nur harmanı hâline geldi.
Silme ölçekleri parlak cam kandiller.

Cami, mümin kalbi gibi ferah ve mâmur.
Meyhane, günahkâr gönlü gibi harap ve viran.

Al akideyle donatılan şeker tablaları,
İstanbul'un her köşesini mercan çarşısı hâline getirdi.

Oruç bitkinliği ile canı boğazına gelen helva düşkünü,
Lâtilokuma can veriyor.

Elde işkembe fener, arkada sahur zembili.
Geceleyin dolaşmak, boğazını sevenlerindir.

Tiryakilere iftarda bir lüle tütün,
İmsak vaktinde yakılan amber buhurdanından daha hoş gelir.

Kahve içenlere ise, ağır kahve ile bir fincan,
Büyük bir şarap kadehi derecesinde keyif verir.

Dîvân-ı Sabit'teki Ramazâniye metni – Süleymaniye Kütüphanesi

Ahmet Atillâ Şentürk, Osmanlı Şiiri Antolojisi, İstanbul 1999, s.570.

V

GAZEL

Nişlesem ben de dil-î hasteye bilmem netsem
Zehr ise ışledemez zahmıma merhem etsem

Beni hummâ-yı gam û mihneti çok incitti
Tutsam ol şûhu biraz örselesem incitsem

Tâ leb-î havzda durmuş varıp ol serv-i revân
Varsam ardından usûl ile dokunsam itsem

Unma yetme der iken sâika-î âteş-i aşk
Dane-î eşk aceb der mi ki unsam yetsem

Bu harâbâtda Sâbit olamam sultânım
Dil-i virânımı yapsan da yıkılsam gitsem

Neylesem ben de hasta gönle bilmem ne etsem?
Zehir ise işletemez yarama merhem etsem.

Beni gam ve eziyetinin sıtması çok incitti.
Tutsam o nazlıyı biraz örselesem, incitsem.

Tâ havuz kenarında durmuş o yürüyen selvi;
Varsam ardından usulca dokunsam, itsem.

İyileşme, yetme derken yıldırımı aşk ateşinin,
Gözyaşı tanesi acaba der mi iyileşsem, yetsem.

Bu meyhanede Sâbit olamam sultanım,
Yıkık gönlümü yapsan da yıkılsam gitsem.

KAYNAK : Sadık Deniz, *Bugünün Diliyle Dîvân Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1983, s.182

VI

GAZEL

Alub âğûş-ı merâma yârı râm etmek de güç
Yârsız azm-i temennâ-yi merâm etmek de güç

Pâye-i hüsrân ile nâ-kâmlık emr-i asîr
Mâye-i irfân ile tahsil-i kâm etmek de güç

Şübhesiz nân-pâre-i huşke kanâat mümteni
Ârzû-yi nefs ile meyl-i harâm etmek de güç

Gerçi kim evzâına sabreylemek düşvârdır
Kâm içün gerdûne ammâ iltiyâm etmek de güç

Sâbitâ dildâde çok olduğıyıçün neylesün
Cümlenin itmâm-ı kârın iltizâm etmek de güç

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, stanbul 1968, s.442.

Sevgiliye sarılmak da, kendine bağlamak da güç.
Sevgilisiz dilek dilemeye kalkışmak da güç.

Dileğe ulaşamama yoksunluğu zor iş.
Bilgi edinerek dileğe ulaşmak da güç.

Şüphesiz bir dilim kuru ekmekle yetinmek olanaksız;
Ancak içten gelen istekle yasağa yönelmemek de güç.

Kader sonucu olanlara katlanmak zordur.
Dilek olsun diye kadere boyun eğmek de güç.

Ey Sâbit, gönül verenleri çok olduğu için neylesin,
Hepsinin gönlünü yapmak da güç.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

VII

BEYİT

Sunar bir câm-i memlû bin tehî peymâneden sonra
Döner vefk-i murâd üzre felek ammâ neden sonra

Bin boş kadehten sonra bir dolu kadeh sunar;
Felek insanın istediği gibi döner ama, neden sonra...

(Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün)

KAYNAK : Necmettin Halil Onan, *Açıklamalı Dîvân Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1998, s.338.

Nâbî

(1642 Urfa – 12 Nisan 1712 İstanbul)

Asıl adı Yusuf'tur. Çocukluk ve gençlik yıllarına ilişkin bilgi yoktur. Medrese öğrenimi görerek yetişti; Arapça ve Farsça öğrendi. 1665 yılında Urfa'dan İstanbul'a gelerek Vezir Musahip Mustafa Paşa'ya sunduğu bir medhiye sayesinde paşanın himayesine girdi; onun dîvân kâtibi oldu. 1671'de paşayla birlikte Lehistan Seferi'ne katıldı. Bu fetih münasebetiyle ve Mustafa Paşa'nın emriyle "Fetihnâme-i Kameniçe" adlı risalesini yazdı. Padişahın Mısır valisine gönderdiği fermanı götürmeye memur edilince, hacca gitti. Dönüşte paşanın kethüdası oldu ve daha sonra onunla birlikte Mora'ya gitti. Mustafa Paşa'nın ölümü (1685) üzerine Halep'e yerleşti (1686-1710). Bir süre Halep'te valilik yapan Baltacı Mehmed Paşa'nın sadrazam olması üzerine onunla birlikte İstanbul'a geldi. İstanbul'da darphâne eminliği, başmukabelecilik ve daha sonra da mukabele-i süvari görevlerinde bulundu. Öldüğünde Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi. Gençlik yıllarına ait gazellerinde belli söyleyiş özellikleri ve kalıpları içinde kişisel duyarlıkları işleyen Nâbî, daha sonra dünyayı ve olayları düşünüp değerlendirmeye başlar. Giderek, eskilerin "hikmetâmîz" dedikleri bilgece şiir söyleme yoluna yönelir. Dönemin şairlerinden ayrılarak, toplumu sarsan olaylardan etkilenir, kendine özgü deyişlerle bu olayların bıraktığı izlenimleri yansıtır. Gazellerindeki yalınlık ve ifade gücü Nedîm'e yol açar. Tanzimat döneminde Ziya Paşa, Nâbî'nin bu nitelikleri üzerinde durarak, "Harâbât" adlı yapıtının önsözünde dil ve söyleyiş yönünden şiire kazandırdıklarından övgüyle bahseder. Nâbî'nin, İstanbul'a ayrı bir bölüm ayırdığı "Hayriyye" adlı mesnevîsinde, şiir ögeleri yok denecek kadar azalır; yapıtlarında, kendi görüşlerine göre belirlenen bir ahlâkın ilkelerini öğütler. Kendi oğluna öğüt verircesine, toplumun öteki bireylerini de doğru gördüğü bu ilkelere bağlamak ister. Dönemine göre, anlaşılır bir dil kullanır. Yapıtları, ölümünden sonra yayımlanmıştır.

Nâbî'nin Hayriyye adlı eserinin ilk iki sayfası.
İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, 17. Cilt, İstanbul, s.66.

ESERLERİ

Türkçe Dîvân : Yazma ve basma nüshalarında şiir sayısı birbirini tutmaz. 1706'da düzenlenmiştir. Divân'ın 1841 ve 1875 yıllarında yayımlanmış iki matbu nüshası vardır; bu nüshalara şairin Farsça şiirleri de eklenmiştir. Nâbî Dîvânı Ali Fuat Bilkan tarafından karşılaştırma-metin olarak 1997 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır (2 cilt). Müellif nüshası İbnülemin Mahmud Kemal Kütüphanesi'ndedir.

Tercüme-i Hadis-i Erbain : Câmî'nin Farsça olarak kaleme aldığı "40 Hadis Tercümesi"nin Türkçe manzum çevirisidir.

Hayriyye : Nâbî'nin 1701'de Halep'te bulunduğu dönemde oğlu Ebülhayr Mehmed adına mesnevî şeklinde yazdığı en ünlü yapıtıdır. 35 manzumeden ibaret olup bir nasihatnâme niteliği taşır. Paris'te 1857'de Pavet de Courteille tarafından Fransızcaya çevrilmiştir. Dîvân içerisinde ve Dîvân'dan ayrı olarak 1889'da yapılmış baskıları vardır. Eser, 1989 yılında İskender Pala, 1995'te Mahmut Kaplan tarafından yayımlanmıştır.

Surnâme : IV. Mehmed'in oğullarının Edirne'deki muhteşem düğününü anlatan 582 beyitlik bir mesnevîdir. Agâh Sırrı Levend tarafından bir inceleme yazısıyla birlikte 1944'te İstanbul'da yayımlanmıştır.

Hayrâbâd : 1705'te kaleme alınan eser, dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm, İran şairi Attar'ın "İlâhînâme"sinin oldukça genişletilmişi olup "1001 Gece Masalları"nı andırır masalımsı bir mesnevîdir. Nâbî'nin hikâyecilikteki ustalığını göstermesi bakımından önemlidir. Nüshalarından bir bölümü Millet Kütüphanesi'ndedir.

Fetihnâme-i Kameniçe : Düzyazıyla kaleme alınan eser, IV. Mehmed'in Lehistan Seferi'ni konu alır. Musahip Mustafa Paşa'nın isteği üzerine yazılmış olup eserde yer yer manzum parçalara da yer verilmiştir. Bayezid, Süleymaniye ve Millet kütüphanelerinde nüshaları mevcuttur. 1865 yılında İstanbul'da basılmıştır.

Tuhfetü'l Harameyn : Nâbî'nin hac ziyaretiyle ilgili izlenimlerini anlatan mensur bir eserdir. Dili oldukça ağırdır. 1849'da eski harflerle yayımlanmıştır.

Zeyl-i Siyer-i Veysî : 17. yüzyıl şakirlerinden Veysî'nin, Hz. Muhammed'nin doğumundan Bedir Savaşı'na kadar geçen dönemdeki olayları anlattığı Siyer'ine, Nâbî'nin Mekke'nin alınışına kadar geçen dönemdeki olayları da eklemesiyle meydana gelmiş bir eserdir. 1832'de eski harflerle yayımlanmıştır.

Münşeat : Nâbî'nin çeşitli tarihlerde kaleme aldığı resmî ve özel mektuplarını içerir. Dönemin toplum hayatını anlatması bakımından önem taşır.

KAYNAKLAR

- **Ali Fuat Bilkan**, *Nâbî Divanı*, 2 Cilt, İstanbul 1997.
- **Hüseyin Yorulmaz**, *Urfalı Nâbî*, İstanbul 1998.
- **Nâbî**, *Nâbî Dîvânı'ndan Seçilmiş En Güzel Şiirler*, Ankara 1970
- **Mine Mengi**, *Divân Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî*, Ankara 1987
- **Abdülkadir Karahan**, *Nâbî*, Ankara 1987.
- **İskender Pala**, *Nâbî, Hayriyye*, İstanbul 1989.
- **Mahmut Kaplan**, *Hayriyye-i Nâbî (İnceleme Metin)*, Ankara 1995.
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Divan Şiiri Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.110.
- **Ahmet Atillâ Şentürk**, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.585
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.333.
- **Ahmet Necdet**, *Bugünün Diliyle Divan Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s.324.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 5. Cilt, İstanbul 1986, s.267.
- **Mine Mengi**, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, (5. Basım), Ankara 1999, s.194.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.282.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.881.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.492.
- **Cem Dilçin**, Gazel, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)* Sayı 415-416-417, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.234

Nâbî'nin Hayrâbâd adlı eserinden iki sayfa.

Tarih ve Medeniyet dergisi, Sayı:56, Nisan 1998.

I

GAZEL

Hisseme kande ki bir dilber-i meh-pâre çıkar *Taliümdir yâ sitemkâr ü yâ âvâre çıkar*	*Payıma nerde, ay parçası bir güzel sevgili çıksa,* *Talihimdir bu benim; ya huyca savruk; ya zalim bir yâr çıkar.*
Kanda bir fitne-i düzdîde zuhûr eyler ise *Yine baksan bir ucı gamze-i mekkâre çıkar*	*Nerde bir gönül hırsızlığı fitnesi görülmüşse eğer,* *Yine baksan sonunda, o kandırıcı bakışlar çıkar.*
Gice kimlerle şarâb içdügin ol mest-i gurûr *Evvel inkâr ider ammâ sonı ikrâre çıkar*	*Gece kimlerle şarap içtiğini söylemez, o büyüklenme esriği;* *Önce "Hayır" der ama, sonu "Evet"e çıkar.*
Gelse mîzân-ı cemâl ortaya ey Yûsüf-i hüsn *Katı çok kimselerün ipligi bâzâre çıkar*	*Gelse ortaya tartı, ey güzelliğin Yusuf'u,* *Çok kimselerin ipliği pazara çıkar.*
Olma meftûn-ı riyâkârî-i ehl-i tezvîr *Subhasının neseb-i riştesi zünnâre çıkar*	*Tezvircilerin ikiyüzlülüğüne kapılma, tutulma.* *Tesbihindeki ipliğin aslı, bakarsın, zünnâra, papaz kuşağına, yani küfre çıkar.*
Çâre-hâhâne kime derdümi açsam Nâbî *Benden efzûn o da ser-geşte vü bî-çâre çıkar*	*Bir çare dilercesine Nâbî, kime derdimi açsam;* *Benden daha çok perişan, daha bîçare çıkar.*

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

KAYNAK : Ali Fuat Bilkan, *Nâbî Dîvânı*, 1. Cilt, İstanbul 1997, s.512.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

II

GAZEL

Dili ne mâ'il-i zevk-i visâl idebildük *Ne kâ'il-i elem-i künc-i intizâr idebildük*	*Bu gönlü, ne sevgiliye kavuşmanın kıvancına kavuşturabildik,* *Ne acı çekmeye, ne de sevgiliyi, bir köşede beklemeye razı edebildik.*
Recâ-yı vasl ile ol şâha arz-ı hâller itdük *Ne bir mahalli didürdik ne der-kenar idebildük*	*Buluşma ricasıyla o şaha sunduk hâlimizi,* *Ama ne bir buluşma yerinin adını dedirttik, ne de yanımıza, koynumuza çekebildik.*
Bizi miyâne-i havf ü recâya atdı mahabbet *Ne sakladuk gam-ı aşkı ne âşikâr idebildük*	*Aşk; korku ve ricalar ortasına itti bizi.* *Ne sakladık gönül acılarını, ne yâre açıklayabildik.*
Bir âfet ile ne ser-germ olup ne bûsesin alduk *Ne bir nihâl bitürdük ne mîvedâr idebildük*	*Ne güneş yüzlü güzelle tutuştuk, öptük onu;* *Ne bir fidan boylu yetiştirdik, ne meyvesini toplayabildik.*
Gehî visâlin ânup gâh bîm-i hicrini Nâbî *Ne yârdan geçebildük ne ihtiyâr idebildük*	*Kimi vakit buluşma, kimi vakit de ayrılık günlerimizi anıp;* *Ne yârdan geçebildik, ne onu elde edebildik.*

KAYNAK : Ali Fuat Bilkan, *Nâbî Dîvânı*, 1. Cilt, İstanbul 1997, s.801.

(Bugünün diliyle anlatım: Oktay Mert)

III

RUBÂÎ

Her dil keder-i nifâkdan pâk olmaz *Her sâde-dil âyîne-i idrâk olmaz* *Her şahsa dehen-güşâ-yı esrâr olma* *Her şâh-ı çenâr ü bîd misvâk olmaz*	*Her gönül, ikiyüzlülük ve münafıklık kederinden temizlenmiş değildir.* *Her safdil kişi de idrak aynası sayılmaz.* *Önüne gelen her kişiye de kendi mahrem sırlarını açıklama;* *zira her çınar ve söğüt dalı misvak olarak kullanılmaz.*

KAYNAK : Hüseyin Yorulmaz, *Urfalı Nâbî*, İstanbul 1998, s.122

IV

Hayriyye'den

MATLAB-I HÜSN-İ KELÂM-I MEVZÛN	*VEZİNLİ ŞİİRİN GÜZELLİĞİ KONUSUNDA*
Ey safâ-yâb-ı kelâm-ı mevzûn Âşinâ-yı sühan-ı gûn-â-gûn	*Ey vezinli sözden, şiirden zevk alan; türlü türlü sözlere âşina olan oğulcuğum!*
Tab'un eylerse eger şi're heves Sana ma'nâsını fehm itmek bes	*Eğer senin tabiatın, şiire heves duymaya, şiirden zevk almaya başlarsa, okunan bir şiirin anlamını kavraman yeterli.*
Sühanân-ı şu'arâ-yı eslaf İder âyîne-i kalbi şeffâf	*Geçmişte yaşamış olan kimi şairlerin anlam yüklü Sözleri, kalp aynasını parlatarak şeffaflaştırır.*
Türkî'de Nef'î ile Bâkî'ye bak Gayri dîvânları da it mülhak	*Türkçe şiir yazan şairlerden Nef'î ve Bâkî'nin şiirlerini oku. Onların dışında tabiî ki diğer şairlerin dîvânlarını da okuman gerek.*
Anlarun şi'ri metîndür ammâ Gayrisinde dahı var çok ma'nâ	*Nef'î ile Bâkî'nin yazmış olduğu şiirler sağlam şiirlerdir. Ama unutma ki diğerlerinde de çok mana vardır.*
Şu'arâ-yı Acem'ün dîvânı Hüsn-i ta'bîr ü ma'ânî kânı	*Acem şairlerine gelince, İran şairlerinin dîvânları güzel tabirlerin ve anlamların hazinesi sayılır.*
Tâlib ü Sâ'ib ü Örfî vü Selîm Feyzî-i Hind ü Nazîrî vü Kelîm	*Bu şairler: Tâlib-i Amülî, Sâ'ib-i Tebrizî, Örfî-i Şirâzî, Selîm, Feyzî-i Hindî, Nazîrî ve Kelîm-i Kâşânî...*
Câmî vü Enverî vü Hâkânî Her biri mülk-i sühan sultânı	*Molla Câmi, Enverî ve Hâkânî'ye gelince; onların hepsi ayrı ayrı bir söz mülkünün sultanıdır.*
Sühanân-ı kudemâ-yı şu'arâ Hak budur biribirinden a'lâ	*Doğrusu şudur ki, dünyaya bizden önce gelmiş olan şairlerin sözleri birbirinden daha güzeldir.*
Bizde var ekserinün dîvânı Okı fehm eyle de gör vicdânı	*Bizde bunlardan birçoğunun dîvânı mevcut. Onları okuyup anla da, gerçek duygu ve vicdanı sen öyle gör.*
Şi'ri çokdur şu'arâ-yı Arab'un Ki o da mâyesi Şâm u Haleb'ün	*Arapların yetiştirdiği şairlerin de şiiri çoktur. Ki onlarda da Şam ve Halep şehrinin mayası vardır.*
Nice bin na't-ı şerîf-i Nebevî Midhat-i mu'cize-i Mustafavî	*Hazret-i Peygamber için yazılmış nice bin na'tlar, yine Peygamberimizin mucizelerini öven (şiirler vardır onlar arasında).*
Her biri kıt'a-i elmâs-i semîn Her biri dürr-i girân-kadr-i metîn	*O şiirlerin her biri muhteşem elmas kıt'aları, yine her biri sağlam, paha biçilemeyen inciler hükmündedir.*
Hikmet-âmîz gerekdür eş'âr Ki me'âli ola irşâda medâr	*Şiir dediğin, hikmetle dolu olmalıdır. Manası da doğru yolu göstermeye vasıta olmalıdır.*
Âb-ı hikmetle bulur neşv ü nemâ Gülşen-i şi'r ü riyâz-ı inşâ	*Şiirin ve düzyazının bahçesi, hikmet suyuyla gelişip güzelleşir.*
Baksan ekser sühan-ı şâ'ir-i hâm Zülf ü sünbül gül ü bülbül mey ü câm	*Olgunlaşmamış şairlerin şiirlerine şöyle bir baksan, onları hep zülüf ile sünbül, gül ile bülbül, şarap ile kadehten ibaret görürsün.*

KAYNAK : Hüseyin Yorulmaz, *Urfalı Nâbî*, İstanbul 1998, s.156.

V

TARİH (KAMANİÇE'NİN FETHİ İÇİN)

Sultân-ı dîn şehenşeh-i dünyâ hidîv-i dehr
Sultân Muhammed âb-ı ruh-ı baht-ı sermedî

Ol şâhbâz-ı bârû-yı tevfîk azm idüp
Açdı Kamançe üzre cenâh-ı mü'eyyedi

Pîrâmenin muhâsara idüp o kal'anun
İtdi havâle üstüne ceyş-i ser-âmedi

Fethi olup nasîb dokuz günde eyledi
Ol hısnı da zamîme-i mülk-i muhalledi

Ol küfrle leb-â-leb olan köhne deyrler
Oldu Muhammed ümmetinün cümle ma'bedi

Sındurdı bütlerin o Halîl-i sanem-şiken
Küfr içre koymadı o hisâr-ı mümehhedi

Târîhini felekde melek yazdı Nâbiyâ
Düşdi Kamançe hısnına nûr-ı Muhammedî

(Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün)

KAYNAK : Hüseyin Yorulmaz, *Urfalı Nâbî*, İstanbul 1998, s.96.

Ey din sultanı, dünyanın padişahlar padişahı ve kâinatın hıdivi,
ebedî bahtın yüz suyu olan Sultan Muhammed Han!

Allah'ın yardımına kavuşmuş olan o padişah, şehrin surlarına kahramanca saldırıp;
kuvvetlendirilmiş sağlam kanadını Kamaniçe kalesi üzerine açtı.

Sultan Muhammed Han, Kamaniçe kalesinin etrafını kuşattıktan
sonra üstüne de başta bulunan askerleri havale etti.

Askerlerin olağanüstü gayret göstermesi ile beklenen fetih dokuz günde nasib oldu.
Padişah o kaleyi de, dünya durdukça yaşayacak olan Osmanlı mülküne ilâve etti.

Ağzına kadar küfürle dolu olan o eskimiş manastır ve kiliseler,
Kamaniçe kalesinin fethinden sonra cümle Muhammed ümmetinin mabedi hâline geldi.

Nemrud'un putlarını kıran Hazret-i İbrahim gibi, Sultan Muhammed Han da söz konusu
manastırlarda bulunan putları parçalayıp kırdı. Padişah, küfür içinde bulunan kaleyi o haliyle bırakmadı.

Ey Nâbî, bu kalenin fethedilişinin tarihini felekte melek yazdı.
Müslümanlar tarafından alınmasından sonra Hazret-i Muhammed'in nûru, Kamaniçe kalesinin içine düştü.

VI

GAZEL

Bir devlet içün çarha temennâdan usandık Bir vasl içün ağyâra müdârâdan usandık	Bir devlet için feleğe yalvarmaktan usandık. Bir visal için başkalarına müdaradan bıktık.
Hicran çekerek zevk-ı mülâkatı unuttuk Mahmur olarak lezzet-i sahbâdan usandık	Ayrılık çeke çeke buluşup görüşmenin zevkini unutur olduk. Mahmur ola ola şarabın tadından usandık.
Düşdük kati çokdan heves-i devlete ammâ Ol dâiye-i dağdağa-fermâdan usandık	Büyük saadet hevesine düşeli çok oldu ama, o huzursuzluk veren iç arzusundan artık usandık.
Dil gamla dahi dest ü girîbandan usanmaz Bir yâr içün ağyâr ile gavgâdan usandık	Gönül gamla bile çekişmekten usanmaz; yalnız bir sevgili yüzünden eloğlu ile kavgadan gına geldi.
Nâbî ile ol âfetin ahvâlini naklet Efsâne-i Mecnûn ile Leylâ'dan usandık	Mecnun ile Leylâ efsanesinden usandık, Bize, biraz da, Nâbî ile o belâlı güzelin arasında olup bitenleri anlat.

(Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün)

KAYNAK : Abdülkadir Karahan, *Nâbî*, Ankara 1987, s.45

VII

GAZEL

Bağ-ı dehrin hem hazanın hem baharın görmüşüz Biz neşatın da gamın da rûzgârın görmüşüz	Dünya bahçesinin hem sonbaharını, hem ilkbaharını görmüşüz. Biz zevk ve safanın da, gamın da eyyamını görmüşüz.
Çok da mağrur olma kim meyhâne-i ikbalde Biz hezaran mest-i mağrurun humarın görmüşüz	İkbal meyhanesinde çok gururlanma; zira biz binlerce mağrur sarhoşun humarını (içkinin neşesinden sonra gelen sersemliğini) görmüşüz.
Top-ı ah-ı inkisara pâyidar olmaz yine Kişver-i câhın nice sengin hisarın görmüşüz	Biz mevki ve ikbal memleketinin nice taştan kalelerini görmüşüz. Kırılan gönül âhının topu karşısında yıkılıp gitmiştir.
Bir hurûşiyle eder bin hâne-i ikbali pest Ehl-i derdin seyl-i eşk-i inkisarın görmüşüz	Bir kere coşup kabarması ile bin tane ikbal evini yerle bir eder, Biz dertli gönüllerin, seller gibi coşup kabaran gözyaşını görmüşüz.
Bir hadeng-i can-güdâz-ı âhtır sermâyesi Biz bu meydanın nice çapük-süvarın görmüşüz	Biz bu meydanda nice kahramanca at sürenleri görmüşüz. Bunları, can eriten bir âh oku, yere sermiştir.
Bir gün eyler dest-beste pâygâhı caygâh Bî-aded mağrur-ı sadr-ı itibarın görmüşüz	Biz itibar sadrında (başköşesinde) nice gururla oturanları görmüşüz, Bir gün kapı dibinde, elini bağlayıp duran bir uşak mertebesine düşmüşlerdir.
Kâse-i deryûzeye tedbîl olur câm-ı murad Biz bu bezmin Nâbî'yâ çok bâde-hârın görmüşüz	Ey Nâbî, biz bu içki meclisinde, nice şarap içenleri görmüşüz ki, İçinden murad içtikleri kadeh, gün gelip dilenci kâsesine dönmüştür.

KAYNAK : Abdülkadir Karahan, *Nâbî*, Ankara 1987, s.41

VIII

RUBÂÎ

Şevk-i gül-i ümmîd ile hâr olmamışuz Dil-beste-i lutf-ı rûzgâr olmamışuz Biz köhne metâ-ı bî-revâcuz ammâ Dellâllarun dûşına bâr olmamışuz	Biz, ümit gülünün neşesiyle diken olmamış, zamanın lûtuf ve ihsanlarına gönlünü bağlamamış kimseleriz. Biz sürümü olmayan köhne bir metâız ammâ, tellâlların omzuna yük de olmamışız.

KAYNAK : Hüseyin Yorulmaz, *Urfalı Nâbî*, İstanbul 1998, s.122.

IX

GAZEL

Nedir ey şûh bu bîhûde gazab n'oldu sana *Meşrebin düşmen-i nâz idi aceb n'oldu sana*	*Ey şuh, bu lüzumsuz, sebepsiz hiddetin nedir? Sana ne oldu?* *Sen nazlanmayı hiç sevmezdin; acaba sana ne oldu?*
Vermemişsin tutalım ruhsat-ı âğûş-i visâl *Varmağa meclis-i ağyâra sebeb n'oldu sana*	*Haydi diyelim ki visale müsaade etmiyorsun;* *Ağyarın (yabancıların) meclisine niye gidersin?*
Câme-hâb içre bırakdın beni ey mihr-i münir *Durmadın çâk olıcak perde-i şeb n'oldu sana*	*Ey parlak güneş, beni yatakta bıraktın, gittin.* *Sabah olmasını beklemedin, sana ne oldu?*
Ne girersin araya yâra niyaz etdikçe *Kanı ey girye mürâât-i edeb n'oldu sana*	*Ben sevgiliye yalvardıkça niye araya giriyorsun, ey gözyaşı,* *Sana ne oldu ki böyle usul ve âdaba riayet etmiyorsun?*
Oldun ey hâme-i Nâbî kati çokdan hâmûş *Bilmem ey zemzeme-pîrâ-yı tarab n'oldu sana*	*Ey Nâbî'nin kalemi, çok zaman oldu ki susuyorsun;* *Ey zevk ve safa nağmeleri terennüm eden (kalem), bilmem sana ne oldu?*

KAYNAK : Abdülkadir Karahan, *Nâbi*, Ankara 1987, s.29

X

GAZEL

Yâre varsın peyk-i nalem ah ü zarım söylesin *Ab-ı çeşm-i girye-i bîihtiyarım söylesin*	*İniltim bir haberci gibi sevgiliye gitsin, ağlayıp âh ettiğimi bildirsin;* *Elinde olmadan ağlayan gözümün yaşlarını söylesin.*
Çâk-çâk-i sine versin mevce-i gamdan haber *Zahm-ı hunpaş-ı derunum inkisarım söylesin*	*Bağrımın parça parça oluşu, kendisine çarpan gam dalgalarından haber versin;* *İçimin kanlar saçan yarası kırgınlığımı söylesin.*
Gonce gülsün gül açılsın cuy feryat eylesin *Sen dur ey bülbül biraz gülşende yârım söylesin*	*Gonca gülsün, gül açılsın, ırmak feryat etsin;* *Sen dur ey bülbül, biraz da gül bahçesinde sevgilim söylesin!..*
Arzu-yi vasl ile şepzindedar olduklarım *Girye-i hasretle çeşm-i intizarım söylesin*	*Kavuşma arzusuyla gece uykusuz kaldıklarımı* *hasret yaşları dökerek bekleyen gözüm söylesin..*
Bende kudret yok edaya harf-i şevki Nâbiyâ *Hâme-i rengin sarir-i bîkararım söylesin*	*Ey Nâbî, bende şiddetli arzumu ifadeye kudret yok;* *renk renk gıcırtılar çıkaran kararsız kalemim söylesin.*

KAYNAK : Vasfi Mahir Kocatürk, *Divan Şiiri-Bugünkü Dile Çevrilmişleriyle*, (5. Basım), Ankara 1967, s.120.

Nâbi'nin İstanbul Karacaahmet'teki kabri başındaki mezar taşı.

Tarih ve Medeniyet dergisi, Sayı:49, Nisan 1998.

XI

RUBÂÎ

Biz gerdiş-i rüzgâra mahzûn degülüz *Evzâ-ı zamâneden ciger-hûn degülüz* *Takdîr-i hükme i'tirâz eylemezüz* *Var aklumuz ol kadar da mecnûn degülüz*	*Biz zamanın gidişatından üzüntü duymuyoruz ve* *günümüzde olup-bitenlerden dolayı içimiz kan ağlamıyor.* *Allah'ın bizim hakkımızda takdir ettiği hükme hiçbir zaman* *itiraz eylemeyiz; zira o kadar da aklımız var, deli değiliz.*

KAYNAK : Hüseyin Yorulmaz, *Urfalı Nâbi*, İstanbul 1998, s.122

Abdal

(17. yüzyıl)

Adı ve yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Bazı mecmualarda yer alan şiirleri, Kul Budala'nın şiirleriyle karıştırıldığından, her iki ozanın da aynı kişi olması muhtemeldir. Dostluk, sevgi konulu, içtenlikli şiirlerinde dili duru ve yalındır. Sadeddin Nüzhet Ergun, Hurufî ve Bektaşî şairlerine ait bir mecmuada dört şiirini tespit etmiştir.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, İstanbul 1955, s.27.
- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 2. Cilt, Ankara 1995, s.61.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.9.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Alevi Bektaşi Nefesleri*, (2. Basımı), İstanbul 1992, s.91.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevi-Bektaşi Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.222.
- **Ali Yıldırım**, *Başlangıcından Günümüze Alevi Bektaşi Deyişleri*, 1. Cilt, Ankara 1995, s.408.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.273.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Türk Şairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.11.

I

Bülbül olsam gül dalında şakırım
Öz bağımda biten gül neme yetmez
Süleymanım kuş dilinden okurum
Bana ta'lim olan dil neme yetmez

Derviş oldum pir eteğin tutarım
Hakk'a doğru çekilüdür katarım
Baykuş gibi garip garip öterim
Issız virâneler çöl neme yetmez

Aşk kitabın ele aldım yazarım
Yolum Hakk'a doğru meylim nazarım
Neme gerek dağı taşı gezerim
Karşıda görünen yol neme yetmez

Dünyanın ötesi neden ma'lumdur
Anın aslına iren âlimdir
Az yaşa çok yaşa sonu ölümdür
Bir hırka bir şal bir çul neme yetmez

Abdal'ın sırrına kimseler ermez
Tevekkül malını irteye koymaz
Kişi kısmetinden ziyade yemez
Bana kısmet olan mal neme yetmez

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.61

II

Yan yana gelmeyenin
Dost demek nesine gerek
Rumuzunu bilmeyenin
Dost demek nesine gerek

Gerçek ere yetmeyenin
Pir eteğin tutmayanın
İkrârını gütmeyenin
Dost demek nesine gerek

Sınığın alup satanın
Bire ikilik katanın
Oynayup ötemeyenin
Dost demek nesine gerek

Gönülde kibir tutanın
Birliğe yetemiyenin
Seğirdüp yitemeyenin
Dost demek nesine gerek

Abdal der akamayanın
Sefillik çekemiyenin
Yıktığın yapamıyanın
Dost demek nesine gerek

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.61.

Âhû (KARAOĞLU)

(17. yüzyıl Diyarbakır)

Bektaşî şairlerinden olup asıl adı Ali'dir. Âhû Dede mahlâslı şiirlerin de ona ait olduğu kabul edilir. Çocukluğu Diyarbakır'da geçti. Daha sonra İstanbul'a geldi. Ali Emin, "Tezkire-i Şuarâ-yi Âmid" adlı eserinde, Karaoğlu namıyla tanınan şairin, çok iyi bağlama çaldığını, beste yaptığını ve güzel bir sese sahip olduğunu belirterek, IV. Murad'ın beğenisini kazandığını ve sarayda düzenlenen âşık meclislerine katıldığını yazar. Şiirlerinde, dinî-tasavvufi etkilerin daha ağır bastığı görülür; rahat bir söyleyiş, vezin ve kafiyeye hâkimiyet derhal göze çarpar. IV. Mehmed döneminde de saray hanendeleri arasında yer alan Âhû'nun şiirlerine dönemin bazı mecmualarında rastlanmaktadır. Tarihçi Hammer, "Osmanlı Şairleri" adını taşıyan yapıtına aldığı şairin, belli kurallara göre düzenlenmiş bir şarkı mecmuası bulunduğunu belirtir.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.31
- **Metin Turan,** *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri,* Ankara 1996, s.205.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 1. Cilt, İstanbul 1992, s.224
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.82.
- **Refik Ahmet Sevengil,** *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri,* İstanbul 1965, s.117.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Alevi-Bektaşi Edebiyatı,* İstanbul 1991, s.224.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri,* 1. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.25.

I

Dilim kalem kalbim defter yazarım
Mahabbet bahrine dalaldan beri
Leylam deyüp kan ağlayup gezerim
Mecnun olup aşka uyaldan beri

Çıkınca mi'raca Hazret-i Sultan
Diledi ümmetin Huda'dan heman
Nur ile gark oldu cümle bu cihan
Hak ana resulüm diyelden beri

Gel ey zahid atma kendini dâma
Keramet bizdedir Şükür Huda'ma
Velekad kerremnâ beni âdeme
Saadet tacını giyelden beri

Mahlâsım Âhû'dur, ismim Ali'dir
Sanma derunumda dünya malıdır
Şükür kalbim iman ile doludur
Kendi noksanımı bilelden beri

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri,* 1. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.26.

SÖZLÜK

zahid : *Sofu.*
bahr : *Deniz.*
dâm : *Tuzak*
derun : *Kalp, yürek.*
ve lekad Kerremnâ : *"Her ne arar isen âdemde, insanda bulunur" anlamında Kur'an'da bir âyet.*

II

Turnam size seyyâh vermiş Murteza
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu
Ehl-i beyt'e canın eylemiş feda
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

Biri rehber olmuş mürşide gider
Sözünce semâın aşikâr eder
Muhammed Ali'nin erkânın güder
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

Şahımın kuvveti her yüzde belli
Cemâlin gülşenin açılur gülü
Erenler bülbülü tatlıdır dili
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

Âhû Dede'm eder turnamdır âhû
Dünyanın evveli ahırı bir hû
Vird edinmiş turnam dilinde yâ hû
Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

KAYNAK : **İsmail Özmen,** *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.69.

SÖZLÜK

cemâl : *Yüz, çehre.*
gülşen : *Gül bahçesi.*
hû : *Tanrı anlamındaki zikir sözcüğü, Tanrı'nın yetkinliğini, yüceliğini, ululuğunu, aşkınlığını dile getirmedir. Aynı zamanda Tanrı anlamına da gelir.*
hû çekmek : *Tanrı'nın adını anmak.*

Alioğlu

(17. yüzyıl)

17. yüzyılda yaşamış bir Bektaşî ozanı olup gerçek kimliği, doğum ve ölüm yıllarıyla eserlerine ilişkin bilgi yoktur. Nefeslerinin sayıca az olması, kendisinden pek söz edilmemesi ve mezarının bulunamaması, genç yaşta ölmüş olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Bir şiirinde, Serez'de (Yunanistan) tekkesi olan Şeyh Bedreddin için, "Serez'in Şâhı" ve "Pîrim" sözcüklerini kullanması, Serez'de bir toplantıya katıldığı şeklinde değerlendirilir. Müridi Dedemoğlu ile birlikte bir ayaklanma hazırlığı sırasında tutuklanıp yargılandığı ve yargılama sonucu idam edildiği öne sürülen Alioğlu, tespit edilen yirmi kadar şiirinde, hece yanı sıra aruz ölçüsünü de kullanmış, tasavvuf konularını ustalıkla işlemiştir. Cahit Öztelli'nin 1955'te Türk Folklor Araştırmaları dergisinin 73 ve 74. sayılarında, "XVII. Yüzyılda İki İhtilâlci Şair: Alioğlu Dedemoğlu" başlığı altında, şairle ilgili geniş bir araştırması yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **Cahit Öztelli,** *Bektaşî Gülleri, Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* (3. Basım), İstanbul 1997, s.63,242,354.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 1. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.118.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,* (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 1. Cilt, İstanbul 1992, s.391.
- **İsmail Özmen,** *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.89.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri,* 1. Cilt, İstanbul 1949, s.455.
- **Cahit Öztelli,** XVII. Yüzyılda İki İhtilâlci Şair: Alioğlu Dedemoğlu I-II, *Türk Folklor Araştırmaları,* Sayı 73,74. İstanbul 1955

I

Bu âlemi ekvan yaratılmadan
Evvel yokken vara uğradım geldim
On sekiz bin âlem dünya yoğiken
Kâmildeki nura uğradım geldim

Pîrimdir rehberim oldur üstadım
Hak Muhammed dine girdim dost dedim
Hızr eliyle Âb-ı Hayat istedim
Zulmette cevhere uğradım geldim

Pîrim himmet etti ben de açıldım
Hak budur ki bâtın dinden seçildim
Zekeriya Peygamber'le biçildim
Kavakta ben zâra uğradım geldim

Âşık olur hem pîrine bağlanan
Ver salavat zikrilen safa ilen
Arş yüzünden server Mustafa ilen
Mi'raç'da kırklara uğradım geldim

Yakup dahi Yusuf'unu ararken
Varıp Ken'an ilinde sorarken
Veysel Karâni hem tac örer iken
Mansur ile dâra uğradım geldim

Bindim Mansur ile dâra dâr iken
Mucizat-ı Mûsâ dahi Tur'dayken
Hakk'ın emri ile hem gülzâr iken
İbrahim'le nâra uğradım geldim

Gelenden geçtim geçenden geçemedim
Hakkını bildim erden eri seçemedim
Gördüğüm kapıyı örttüm açamadım
Ali ile sırra uğradım geldim

Alioğlu medresede kaldılar
Kitapların önlerine kodular
Sen bu ilme kanden aldın dediler
Üstadım var pîre uğradım geldim

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri,* 1. Cilt, İstanbul 1949, s.455.

II

Eğer âşık oldı isen
Dost yüzi ayan görünür
Ârife kul oldı isen
Sohbetine can görünür

Gel gir erenler izine
Yüz sür ayağı tozuna
Bak gel ârifin sözüne
Şu'le-i îman görünür

Yürür erenler hâl ile
Uğraşmaz kîl ü kal ile
Oturma gel cühhâl ile
Aklına ziyan görünür

Aşk eri kılıçtan atı
Câhillerin gönli katı
Ârife câhil sohbeti
Berr ü beyâban görünür

Alioğlu gel katına
Girme Yezid sohbetine
Gönül binmiş aşk atına
Kendisi yayan görünür

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri,* 1. Cilt, İstanbul 1949, s.455.

Âşıkî

(17. yüzyıl)

17. yüzyılda Çorum'un Mecitözü yöresinde yaşadı. Şiirlerinden, Mecitözü'ne bağlı Konaç köyüne komşu bir köyden olduğu ve çok gezip dolaştığı, bu arada Rumeli'ye dek gittiği anlaşılmaktadır. Araştırmacı Ziya Gürel'in "Hak Âşıklarından Âşıkî ve Dedemoğlu" ve Abdullah Ercan'ın "14. Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler" adlı kitaplarında şairin şiirlerinden örnekler verilmektedir.

K A Y N A K L A R

- **Ziya Gürel,** *Hak Âşıklarından Âşıkî ve Dedemoğlu,* 1980
- **Abdullah Ercan,** *14. Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler,* İstanbul 1991.

Lütfedersen gözlerimin yaşını
Çok ağladım sileyim mi ne dersin
Yaslanıp da eşiğinin taşını
Ölene dek kalayım mı ne dersin

Ko akayım bir bulanık sel gibi
Feryad eyler bir garip bülbül gibi
Firkatinden gazel olmuş gül gibi
Sararıp da solayım mı ne dersin

Gönül karar etmez kanı yar deyu
Neyliyeyim ister gitsin ar deyu
Hiç ola mı halkın dili var deyu
Seni elden salayım mı ne dersin

Derdine düşmüştüm nedir çâresi
Aklım aldı sümbül saçın karesi
Mihrabımdır iki kaşın arası
Senden yana kılayım mı ne dersin

Âşıkî yolunda kıyar canına
Ümid eyler muradının kanına
Ey sevdiğim ta kıyamet gününe
Böyle hasret kalayım mı ne dersin

KAYNAK : Abdullah Ercan, 14. *Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler,* İstanbul 1991, s.76.

Hasat Zamanı

Tablo: Librairie de Pera Müzayede Evi

Âşık

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Hakkında bilinenler, şiirleriyle ilgili olarak Sadeddin Nüzhet Ergun'un yaptığı araştırmalara dayalıdır. IV. Murad'ın musahibi Musa Çelebi'nin öldürülmesi (1631) ve Girit Savaşı'yla (1645) ilgili şiirleri ve yaşadığı yüzyıla ait bazı mecmualarda şiirlerine rastlanması, 17. yüzyılda yaşadığının kanıtlarıdır. Kimi şiirlerinde savaştan ve yiğitlikten söz etmesi ise, yeniçeri olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Şiirlerinde savaş ve kahramanlık dışında aşk, ayrılık, ölüm ve tasavvuf konularına da yer vermiştir. Dili sade, duru ve coşkulu olup şiirlerinden bazıları bestelenmiştir. Gevheri, Karacaoğlan, Âşık Ömer, Âşık Hasan gibi ozanlar, şiirlerine nazire yazmışlardır.

KAYNAKLAR

- **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 2. Cilt, Ankara 1995, s.145.
- **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.223.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.79.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.136.
- **Refik Ahmet Sevengil**, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.100.
- **Eflatun Cem Güney**, *Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1959, s.43.
- **Sadeddin Nüzhet (Ergun)**, *XVII'nci Asır Sazşairlerinden Âşık*, İstanbul 1933
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.35, 187.
- **Tahir Kutsi**, *Türk Halk Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1978, s.55.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.81.
- **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.94.
- **İlhan Başgöz**, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1968, s.43.
- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.159.

I

Ağalar beyler zulüm değil mi bize
Demirden yayımız çekilmez oldu
Kanlar da saçarlar yaralı dağlar
Gözlerimiz kandan açılmaz oldu

Küffar ile cenk ederek hasmâne
Kılıçları pek çekelim düşmana
Yazık değil mi şu din-i İslâm'a
Karıştı küffara seçilmez oldu

Küffar ile cenk edelim can ile
Kılıçlar çekilsin intikam ile
Dereler de dolsun kızıl kan ile
Sular da bulandı içilmez oldu

Şol bir neler eder dün de bugün de
Mevlâm fırsat versin bize sonunda
Yıkılası Kandiye'nin önünde
Şehit mezarından geçilmez oldu

KAYNAK : **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.95.

II

El çek kahpe rakip benim gülümden
Bir dahi görmeyim seni yâr ile
Serimi koymuşum korkmam ölümden
Gayret helak etti beni âr ile.

Göz göre veremem yârı ben ele
Serip de kendimi düşürmem dile
Serimi koymuşum yoluna bile
Sarfederim elde olan var ile.

İşte kılıç işte meydan gelene
Gelmeyen almasın yârı diline
Yad el dokunmasın ince beline
Kahpe rakip gitti yeler zâr ile.

Der ki Âşık yiğit durur sözüne
Mail oldum yârin elâ gözüne
Kimdir hasmım gelsin meydan yüzüne
Ya ol kala ya ben kalam yâr ile

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet (Ergun)**, *XVII'nci Asır Sazşairlerinden Âşık*, İstanbul 1933, s.25.

Hamur Açan Yörük Kadın – Tablo: Nazlı Ecevit
Kıymet Giray, Türkiye İş Bankası Resim Koleksiyonu, s.205.

III

A bülbülüm garip garip
Ötme beni ağlatırsın
Varıp yâdlar arasında
Yatma beni ağlatırsın

Bülbül gibi zârdır işim
Akıttım çeşmimin yaşın
Hışımlanıp hilâl kaşın
Çatma beni ağlatırsın

Âşık olan n'eyler malı
Ağlamaktır anın kârı
Sevdiğim karşımdan bâri
Gitme beni ağlatırsın

Der ki Âşık sana kuldur
Ezelden bildiğin haldir
Ya azat eyle ya öldür
Satma beni ağlatırsın

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet (Ergun), *XVII'nci Asır Sazşairlerinden Âşık*, İstanbul 1933, s.43.

IV

Güzel senden ayrılalı
Hayli zaman oldu gel gel
Bak gözümden akan yaşım
Âb-ı revân oldu gel gel

Böyle m'olur küsüp gitmek
Seni seveni terketmek
Haram oldu yemek içmek
İşim figân oldu gel gel

Kurulu yaydır basılmaz
Gönül yârinden kesilmez
İçmeyince derd eksilmez
Boş kadehler doldu gel gel

Kul Âşık ider varmağa
Hâlinden haber almağa
Yetiş namazım kılmağa
Seni seven öldü gel gel

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet (Ergun), *XVII'nci Asır Sazşairlerinden Âşık*, İstanbul 1933, s.41.

V

Be güzel senin derdinden
Dünü gün gezer ağlarım
Ah eyleyip inleyüben
Gözyaşı döker ağlarım

Çağırırım Gani deyu
Unutmasın beni deyu
Kimi görsem seni deyu
Yüzüne bakar ağlarım

Dostum bana zahm urandır
Gözümün yaşı bârandır
Kaygulu gönlüm virandır
Dünü gün yanar ağlarım

İnayet kıl bana hanım
Kurban olsun sana canım
Mahşer gününde kefenim
Boynuma takar ağlarım

Âşık'ım uğradım derde
Düştüm bu söyünmez oda
Hak kadı olduğu yerde
Sinimden çıkar ağlarım

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet (Ergun), *XVII'nci Asır Sazşairlerinden Âşık*, İstanbul 1933, s.42.

VI

Dîvâneyim aklım kalmadı serde
Bir kaşları keman aldı da gitti
Aşkın deryasına açuben yelken
Bir kıyas ummana daldı da gitti

Yârin şehrine uğrarsa yolum
Yüz sürüp pâyine arzedem hâlim
Ahdinde durmadı şol kanlı zalim
Beni ferdalara saldı da gitti

Zalim felek yine gösterdi işler
Gözlerimden akar kan ile yaşlar
Yüreğim içinde yâreler işler
Gamzesi sinemi deldi de gitti

Barekallah ne hoş yaraşır allar
Leblerinden akar sükkerle ballar
Der Âşık eğnime aldığım şallar
Hayali gözümde kaldı da gitti

KAYNAK : Ali Püsküllüoğlu, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.231.

VII

Kara gözlüm senden murat alınmaz
Cana cevrin çoktur fendin bilinmez
Yandım elinden
Tutsam belinden
Emsem lebinden
Efendim naz eder nazlıdır

İştiyakın derünumu yakıyor
Âh ile efganım Arş'a çıkıyor
İki elimde taş
Didelerim yaş
Sinemde ateş
Derûnumda yanan közlüdür.

Figanım işiden der ki yazıktır
Gariplik çekmişim bağrım eziktir
Yâr ele girmez
Yanıma gelmez
Hâlimden bilmez
Gam değil ezelden sözlüdür

Der ki Âşık kimse bilmez hâlimden
Kime dâr edeyim senin elinden
Havadan inmez
Koluna konmaz
Ateşim sönmez
Yandıran bu âhu gözlüdür

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet (Ergun), *XVII'nci Asır Sazşairlerinden Âşık*, İstanbul 1933, s.37

VIII

Girit defterleri irsal olundu
Hâk-i izzetine bil padişahım
Venedik kralı âh edip ağlar
Sen gül gibi açıl gül padişahım

Top tüfek sesinden inledi dağlar
Yanar ateşlerden açılır bağlar
Venedik kralı âh edip ağlar
Akar gözlerinden sel padişahım

Gaziler kılıcı alır destine
Cümlenin muradı kâfir kasdına
Tam elli beş günde Girit üstüne
Ser verip ser aldı kul padişahım

Yaşa saadetli sultanım yaşa
Hak dinimiz dönmez batıla hâşa
Havada kuzgunlar süzüldü leşe
Ölen malûm olsun bil padişahım

Garip Âşık bunu böyle der idi
Kalmayıp düşmanın bağrı eridi
Bin elli beşinde aldık Girit'i
Gayet mübarektir hal padişahım

KAYNAK : Cemil Yener, *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi,* (2. Basım), İstanbul 1989, s.65.

IX

Yine dîvâneye döndürdü beni
O zalım aklımı aldı da gitti
Gamzelerin oktur gözlerin hünî
Bu dertli sinemi deldi de gitti

Nice bir yanayım bağrın taş mıdır
Hiç demez ki gönülcüğün hoş mudur
Bilemedim hayal midir düş müdür
Doyamadım dostum geldi de gitti

Dedim cevr eyleme dostum el'aman
A zalim yok mudur göğsünde îman
Şöyle hercaidir ol ebrû keman
Bendesin ferdâya saldı da gitti

Âfitaba benzer ol mâh yüzleri
Âşıkı öldürür elâ gözleri
Aklım aldı yârin şirin sözleri
Gül gibi yüzüme güldü de gitti

Vefa gelmez Âşık ol perîzaddan
Ciğer kebab oldu hicr ile oddan
Yanımda dururken ol çeşm-i fettan
Bilemem nereye n'oldu da gitti

KAYNAK : M.Sunullah Arısoy, *Türk Halk Şiiri Antolojisi,* Ankara 1985, s.131.

Köylü Kadın – Tablo: Hashi
Librairie de Péra 40. Müzayede Kataloğu – 18.3.2002

Âşık Halil

(17. yüzyıl)

Bursalı olması nedeniyle Bursalı Halil adıyla tanınır. Tezkire yazarlarından Beliğ, adından ve eserlerinden bahsederken küçümseme dolu sözler kullanmasına karşın Âşık Ömer, dilinin sadeliğinden ve güzelleri övmede bir benzeri bulunmadığından söz eder. Çağına göre dili sade, dîvân şiiri özentisinden uzak, kafiye konusunda oldukça dikkatli, halkın kullandığı benzetme ve deyimlere sıkça yer veren Âşık Halil, bu nitelikleriyle de yaygın bir ün kazanmıştır. Tanıtılması yolunda Fevziye Abdullah Tansel ve Prof. Dr. Hasan Eren'in çalışmalarının önemli rolü olmuştur.

K A Y N A K L A R

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.81.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.45.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.137.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.251.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.92.
- **Tahir Kutsi**, *Türk Halk Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1978, s.108.
- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.174.
- **Eflatun Cem Güney**, *Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1959, s.56.
- **İlhan Başgöz**, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1968, s.121.

I

Kıvrılıp yassılan yollar
Garip midir bencileyin
Çağlayuben akan seller
Garip midir bencileyin

Eğer gece eğer gündüz
Hep anınla eğleniriz
Gökyüzünde olan yıldız
Garip midir bencileyin

Gözden akan kanlı yaşlar
Yüreğim yarası işler
Yuvadan ayrılan kuşlar
Garip midir bencileyin

Çağlayuben akan seller
Her seherde esen yeller
Beylikten ayrılan kullar
Garip midir bencileyin

Halil eydür iki nişan
Yürekte kaynayıp coşan
Sevdiğinden ayrı düşen
Garip midir bencileyin

KAYNAK : İlhan Başgöz, *İzahlı Turk Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1968, s.121

II

Kara gözlüm benden Tanrı selâmın
Keser gider misin kıyametedek
Bir kurulu yaydır kaşları keman
Yaşar gider misin kıyametedek

Öldürmeğe kail oldum ben özüm
A benim sevdiğim, hey iki gözüm
Ayağın altına döşesem yüzüm
Basar gider misin kıyametedek

Nereden uğradım senin iline
Gider iken ağam doğru yoluma
Bend eyledin siyah zülfün teline
Asar gider misin kıyametedek

Gelin yalvaralım şimdi Celil'e
Merhamet eyliye kalb-i melile
A sevdiğim, kulun hasta Halil'e
Küser gider misin kıyametedek

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.93.

III

Şu fena dünyaya geldim geleli
Gurbetlikte kaldığıma ağlarım
Sen garipsin deyu kimse bilmez hâlimi
Düşmanların güldüğüne ağlarım

İnanmam dünyanın sonu virandır
Zevkın edenlere bugün bayramdır
Çağı geçmişlere o bir devrandır
Genç yaşında ölenlere ağlarım

Ben kimsenin sevdiğini almadım
Engel olup arasına girmedim
Ben düşmanı dilim ile bölmedim
Doğruluğ(u)mla bulduğuma ağlarım

Ben küheylan ata binip aşdırdım
Aşdırıp da karlı dağlar eştirdim
Hercâî güzele gönül düşürdüm
Sararıp da solduğuma ağlarım

Der ki Halil çağırırım uy(u) vermez
Delim aşk deryasına boy vermez
Ya suyumdur ya toprakdır koyvermez
Gurbetlikte kaldığıma ağlarım

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.81.

IV

Can bülbülüm cüdâ düştüm gülümden
Zârımdan bezmedik dağlar mı kaldı
Âhû gözlü yârim senin elinden
Şikâyet etmedik beyler mi kaldı

Nûş edip elinden zehir yutarsam
Günden güne kendim helâk edersem
Acep midir başım alıp gidersem
Biraz da ardımca ağlar mı kaldı

Dağları delmekti Ferhad'ın demi
Şirin'i gördükçe artardı gamı
Ben Mecnun'um aldırmışım Leylâ'mı
Nice aşmadığım dağlar mı kaldı

Halil der bülbülüm ayrı gülümden
Gece gündüz virdim gitmez dilimden
Aldırdım gül yüzlü yâri elimden
Divâne gönlümü anlar mı kaldı

KAYNAK : Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.137.

Âşık Kerem

(17. yüzyıl)

Ünlü "Kerem ile Aslı" hikâyesi içindeki şiirlerin yazarı olarak kabul edilir. Doğum-ölüm yeri ve tarihi bilinmemektedir. Kerem Dede adıyla da anılır. 17. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı, Anadolu'yu dolaştığı ve Kayseri'de öldüğü sanılmaktadır. Bazı kaynaklarda ise, Halep'e gittiği ve orada efsanevî bir şekilde öldüğü belirtilir.

K A Y N A K L A R

- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.209.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.159.
- **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.193.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.108.
- **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.217.
- **İlhan Başgöz**, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1968, s.59.
- **Tahir Kutsi**, *Türk Halk Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1978, s.131.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.71.

I

Çıkar tahta divan eyler
Aslı kaşların gözlerin
Gözyaşın kan revân eyler
Yavru kaşların gözlerin

Çıkar tahtında oturur
Hükmünü yere yetirir
Dilsizi dile getirir
Yavru kaşların gözlerin

Havada şâhine benzer
Meryem'in saçına benzer
Gökte güvercine benzer
Yavru kaşların gözlerin

Kâh ağlatır kâh güldürür
Kâh güzelliğin bildirir
Âhir Kerem'i öldürür
Yavru kaşların gözlerin

KAYNAK : Tahir Kutsi, *Türk Halk Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1978, s.132..

II

Felek beni bağa bağban eyledi
Susam ağlar sümbül ağlar gül ağlar
Dost bağına akmaz oldu bu sular
Bağcı ağlar bağı ağlar dil ağlar

Yârim bulsam kına yaksam eline
Alıp gitsem vatanına iline
N'ola bir dem sarılaydım beline
Kemer ağlar kaftan ağlar bel ağlar

Terkeyledim vatanımı ilimi
Elimden aldırdım gonca gülümü
Gurbet ile saldım ben de yolumu
Sıla ağlar vatan ağlar yol ağlar

Ördek gibi indim gölden göllere
Çaylak gibi gezdim çölden çöllere
Kerem der düştüm türlü hallere
Gelen ağlar geçen ağlar hâl ağlar

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.209.

III

Süre süre avcı dağdan indirmiş
Kaç kuzulu ceylan yad avcı geldi
Zalim avcı vurmuş seni sindirmiş
Kaç kuzulu ceylan yad avcı geldi

Söğün Deresi'nden indi sürüsü
Sürüden ayrılmış onun birisi
Avcıya post olur güzel derisi
Kaç kuzulu ceylan yad avcı geldi

Zalim avcı düşmüş gelir izine
Al kanın akıtmış iki dizine
Mor sinekler konmuş elâ gözüne
Kaç kuzulu ceylan yad avcı geldi

Böyle m'olur avcıların töresi
Koltuğundan vurmuş sızlar yaresi
Hekime gösterme yoktur çaresi
Kaç kuzulu ceylan yad avcı geldi

Kova kova indirdiler yazıya
Tuz ettiler el' kınalı tazıya
İş başa düşünce bakma kuzuya
Kaç kuzulu ceylan yad avcı geldi

Süre süre indirdiler dağlardan
Mor sümbüllü bahçelerden bağlardan
Kerem der şu geçtiğim yollardan
Kaç kuzulu ceylan yad avcı geldi

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.210.

IV

Nic'edeyim gönül senden
Ben dönerim gönül dönmez
Bir yavruya düştü gönül
Ben dönerim gönül dönmez

Keklik gibi sekişinden
Elvan elvan nakışından
Bir harâmi bakışından
Ben dönerim gönül dönmez

Kaş oynadırsa gözünden
Beni isterse özünden
Aslı bir kâfir kızından
Ben dönerim gönül dönmez

Yoluna koymuşum canı
Dîdemden akıttım kanı
Kerem sevdi Aslı Han'ı
Ben dönerim gönül dönmez

KAYNAK : M.Sunullah Arısoy, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.59.

Tütün Tarlası – Tablo: Mehmet Arpacık
Librairie de Pera
40. Müzayede Kataloğu
18.7.2002

Behlül Dânâ

(17. yüzyıl)

Hangi yüzyılda yaşadığı, kimliği, asıl adı, doğum ve ölüm yılları hakkında hiçbir bilgi yoktur. Abdülbâki Gölpınarlı ve Cahit Öztelli'ye göre, elde bulunan tek şiirinin dil özellikleri göz önüne alındığında 16. yüzyıl sonlarıyla 17. yüzyıl başlarında yaşadığı tahmin edilmekte; bulunan şiirinin ise, o dönemde yaşayan diğer şairlere değil; Behlül Dânâ'ya ait olduğu kabul edilmiştir. Bazı yazarlarca da, asıl adının Çoban Ali olduğu, Semerkant'ta yaşadığı, mezarının Şebinkarahisar'ın Rugün köyünde bulunduğu iddia edilmektedir.

KAYNAKLAR

- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.31.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Alevî Bektaşî Nefesleri*, (2. Basım), İstanbul 1992, s.227.
- **Cahit Öztelli**, *Bektaşî Gülleri, Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.321.
- **Ali Yıldırım**, *Başlangıcından Günümüze Alevi Bektaşi Deyişleri*, 2. Cilt, Ankara 1995, s.53.
- **Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı**, *Türk Edebiyatında Şathiyye*, Ankara 2001, s.110.

Âdemi balçıktan yuğurdun yaptın
Yapıp da neylersin bundan sana ne
Halk ettin insanı saldın cihana
Salıp da neylersin bundan sana ne

Bakkal mısın teraziyi neylersin
İşin gücün yoktur gönül eğlersin
Kulun günahını tartıp neylersin
Geçiver suçundan bundan sana ne

Katran kazanını döküver gitsin
Mü'min olan kullar didâra yetsin
Emreyle yılana tamuyu yutsun
Söndür şu ateşi bundan sana ne

Sefil düştüm bu âlemde nâçarım
Kıldan köprü yaratmışsın geçerim
Şol köprüden geçemezsem uçarım
Geçir kullarını bundan sana ne

Behlül Dânâ'm eydür cennet yarattın
Nice kullarını tamuya attın
Nicesin ateş-i aşk ile yaktın
Yakıp da neylersin bundan sana ne

KAYNAK : **Cahit Öztelli**, *Bektaşî Gülleri, Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.321.

SÖZLÜK

Âdem : İnsan.
halk etmek : Yaratmak.
mü'min : İman etmiş, Allah'a inanmış.
didâr : Yüz, çehre.
tamu : Cehennem.
nâçar : Çaresiz.

Benli Ali

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Şiirlerine bakılarak denizci olabileceği düşünülebilir; Sun'î de "Şairnâme" sinde balıkçı olduğunu yazar. 1644'te Fransızların Cezayir'e yaptıkları baskında Cezayir askerlerinin gösterdiği kahramanlıkları anlatan şiirlerinden 17. yüzyılda yaşadığı anlaşılmaktadır. Hece dışında aruzla yazdığı şiirleri de vardır.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.87.
- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.214.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.137.
- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.179
- **Refik Ahmet Sevengil**, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.152.
- **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.128.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.142.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.397.

I

Padişahım Cezayirin
Yarar arslan yatağıdır
Zavyesidir hem Resûl'ün
Gerçek erler otağıdır

Coşar derya eser badı
Kılıç ile arar yâdı
Sedd-i İslâm'dır bir adı
Akdeniz'in bucağıdır

Allah olsun kil ü kalin
Lütfu çoktur Bî-zevalin
Cezayir yedi kıralın
Daim başı nacağıdır

Cezayir'in kahramanı
Kâfire vermez amanı
Severler Âl-i Osman'ı
Hacı Bektaş koçağıdır

Mekânıdır gerçek erin
Hak yoluna verir serin
Benli Ali şehitlerin
Bâğ-ı cennet durağıdır.

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.179.

II

Aklım aldı divane etdi
Senin ahû bakışların.
Yakdı bağrımı kül etti
Senin ahû bakışların

Sensin güzellerin mâhı
Kılarım zar ile âhı
Tahtından indirir şâhı
Senin ahû bakışların

Kaşların benzer kemana
Görenler gelir imana
Der mülk-i Süleyman'a
Senin ahû bakışların

Gözlerim görelden seni
Feda kıldım can ü teni
Dağlara düşürdü beni
Senin ahû bakışların

Benli Ali'm yârin öğer
Der yolunda ölem meğer
Şol Urum haracı değer
Körpem ahû bakışların

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.214.

Caferoğlu

(17. yüzyıl)

Bektaşî şairlerindendir. Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. 17. yüzyılda kaleme alınan bazı yazma mecmualarda nefeslerine rastlanır. Yunus Emre'den esinlendiği şiirlerini açık bir dille söylemiş; düşünce ve duygularını, lirizm ögelerini de ekleyerek bilgi biçiminde sunmayı başarmıştır.

K A Y N A K L A R

- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.37.
- **İsmail Özmen,** *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.171.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.5.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Alevî-Bektaşî Edebiyatı,* İstanbul 1991, s.231.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Türk Şairleri,* 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.894.

Hakikat kapısın açtık
Söyleriz sırdan içeri
On sekiz bin perde geçtik
Girdik bir şardan içeri

Ne acep yaratmış Mennan
Çevresinde bütün cihan
Ol şehrin içinde nihan
Yar bulduk yardan içeri

Şehr içinde Şah'ı bile
Dinin kıblegâhı bile
Üç türlü musahib ile
Gark olduk sırdan içeri

Niceler bu sırra eremez
Arif bilir deyivermez
Âlem halkı bizi görmez
Sır olduk sırdan içeri

Bir acayip şehre yettik
Aşk deryasına battık
Cennet bahçesin seyrettik
Baktık didardan içeri

Çalabın visali zattır
Bu sırrı bilmeyen mattır
Şöyle acayip kudrettir
Gönüller sırdan içeri

Caferoğlu arttı derdim
Hak söylerim hak'tır virdim
Her kez Hakk'ı hazır gördüm
Sıdkile erden içeri

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri,* 2. Cilt, İstanbul 1936-1945 (Tamamlanamadı), s.894

S Ö Z L Ü K

nihan : *Gizli.*

visal : *Sevdiğine kavuşma.*

yettik : *Vardık, geldik.*

Mennan : *İhsan eden, veren, Tanrı'nın sıfatlarından.*

vird : *Belli zamanlarda okunması âdet olan dualar.*

didar : *Yüz.*

on sekiz bin perde (âlem) : *Arapların son sayıları olan bin ile anlatımları sonucu Tanrı'nın farklı görünüm alma durumlarını temsil eden on sekiz evren.*

Çalap : *Tanrı.*

musahip : *Tarikatta manevî kardeş, yol kardeşi.*

sıtk : *İnançla, içten.*

Demiroğlu

(17. yüzyıl)

Hakkında bilinenler oldukça azdır. Hammer, "Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi" adlı eserinde, IV. Mehmed döneminde yaşadığını ve çok sayıda semâî ve tasavvuf temalı ilâhîler yazdığını belirtip, bir ilâhîsinin Almanca çevirisine de eserinde yer vermiştir. Evliya Çelebi'nin, ünlü "Seyahatname"sinde, Kâtibî ve Kayıkçı Kul Mustafa gibi saz şairleri yanı sıra Demiroğlu'na da yer vermesi, onun güçlü bir âşık olduğunu göstermektedir. Ayrıca Sadeddin Nüzhet Ergun, Bursa Orhan Gazi Kütüphanesi'nde birkaç şiirine tesadüf ettiğini "Türk Şairleri-III" adlı eserinde belirtmiştir.

KAYNAKLAR

- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.216
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.238
- **Vasfi Mahir Kocatürk**, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (2. Basım), Ankara 1970, s.424
- **Hasan Eren**, *Türk Saz Şairleri Hakkında Araştırmalar I*, DTCF Yayınları, Ankara 1952.

Gönül karşı kanad büktü virandan
Kon gidelim şu yerlerde nem kaldı
Koyup geçüp yiyüp içüp yerlerden
Bir hayır dua dersem nem kaldı

Mahşerde yardımcı olsun ol habib
Tamu odun görmez göre ona talib
Hüsnün bağından bir kanlı rakib
Gül kopardı yadlar harda nem kaldı

Gözedirdim erkânımı yolumu
Korkarım ki felek döker dolumu
Aldırırsam elden lebi balımı
Gayrısın istemem yarda nem kaldı

Deli gönül derde derman araya
Değme cerrah tımar etmez yaraya
Yavrucağım kondum kervansaraya
Yarın göç edeyim handa nem kaldı

Demir sırrım kimseye diyemem
Hâlimce lokmamı yalnız yiyemem
Dünyanın zevkini malın istemem
Bir kefen baham var serde nem kaldı

KAYNAK : **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.216.

Kıyıdaki Ev ve Sandal – Tablo: Yüzbaşı Hayrettin

Maçka Mezat Müzayede Kataloğu - 12.12.1993

Dedemoğlu

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili yeterli bilgi yoktur. Bektaşî olduğu ve Orta Anadolu'da yaşadığı bilinmektedir. Cahit Öztelli, "Bektaşî Gülleri" adlı eserinde, Dedemoğlu'nun, Şeyh Bedreddin'in görüşlerini benimsediğini, Osmanlı Devleti'ne karşı birtakım eylemlere katıldığını ve bu yüzden cezalandırılıp Alioğlu ile birlikte idam edildiğini kaydeder. Şiirlerinden, kültürlü, güçlü bir sanatçı kişiliği olduğu, dili iyi kullandığı, duygu ve coşku yüklü şiirleriyle düşüncelerini çok iyi ifade ettiği anlaşılmaktadır. Vasfi Mahir Kocatürk, Dedemoğlu'nun "Dürr-i Meknun" adlı mensur bir eserinden söz etmektedir. Ziya Gürel, "Hâk Âşıklarından Âşıkî ve Dedemoğlu" (1980) adlı kitabında Dedemoğlu'nun şiirlerinden bir bölümünü yayımlamış; diğer şiirleri ise bazı cönklerde ve yazma mecmualarda yer almıştır.

K A Y N A K L A R

- Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.410.
- Refik Ahmet Sevengil, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.107.
- Ahmet Özdemir, *Cönklerden Günümüze Halk Şairlerimiz*, İstanbul 1993, s.67.
- Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 4. Cilt, İstanbul 1982, s.350
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.217
- Ziya Gürel, *Hâk Âşıklarından Deyişler, Hâk Âşıklarından Âşıkî ve Dedemoğlu*, 1980.
- Abdullah Ercan, *14. Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler*, İstanbul 1991, s.77.
- Abdülbâki Gölpınarlı, *Alevî Bektaşî Nefesleri*, (2. Basım), İstanbul 1992, s.226.
- İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.149.
- Cahit Öztelli, *Bektaşî Gülleri, Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.356.
- İlhan Başgöz, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1968, s.136.

I

Bir selâmın geldi seher yelinden
Lutfeyle hâlimden gel Koçu Baba
Kime imdada gidem kimin elinden
Akar çeşmim yaşın sil Koçu Baba

Gerçek ersin şek getirmem özüme
Artık eksik kalmayasın sözüme
Küskün müsün niçin bakman yüzüme
Yönün beri dön de gel Koçu Baba

Mecnun'um başıma kuşlar tünedi
Âh ettikçe didelerim kanadı
Çok er geldi kılıcını denedi
Hamle sana düştü çal Koçu Baba

Bir derde giriftar oldum çekerim
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerim
Medet mürvet der de yola bakarım
Yetiş imdadıma gel Koçu Baba

Dedemoğlu bu dünyaya gelenler
Ahmak imiş dünya için yelenler
Dünya benim diye dava kılanlar
Sabr ile selâmet kıl Koçu Baba

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.153.

II

Hasretin ciğerim biryan eyledi
Gözlerim yolların gel efendim gel
Kalktı gönül kuşu cevlan eyledi
Gözlerim yolların gel efendim gel

Evvel sen ahır sen geçmezem senden
Bunca muhabbetin çıkar mı candan
Kalktı göç eyledi kevn ü mekândan
Gözlerim yolların gel efendim gel

Urum sûfîleri bildiğin şaştı
Rakipler çok oldu pek hadden aştı
Şimdi gayret Şah-ı Merdan'a düştü
Gözlerim yolların gel efendim gel

Horasan'dan kalktı Hind'i yararak
Kâfirleri top top etti kırarak
Cümlesine usûl nizam vererek
Gözlerim yolların gel efendim gel

Dedemoğlu Allah Allah diyelim
Gel nefsaniyeti elden koyalım
Emir buyruk Hakk'ın biz ne diyelim
Gözlerim yolların gel efendim gel

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.152.

III

Anadan atadan şöyle doğanlar
Halk edip insanı neyledin dünya
Kırk arşın kameti ince miyanı
Ali gibi aslanı neyledin dünya

Fatma Ana'mız da Ali'nin yârı
Beline bağlamış hub Zülfikâr'ı
Eba Müslim gibi er olan eri
Fazl-ı gülistanı neyledin dünya

Kurdu kuşu nutku ile durduran
Zeliha'yı genceldip Yusuf'a veren
Tahtı rüzgârla birlikte duran
Sultan Süleyman'ı neyledin dünya

Çıkıp şu âleme kendin bildiren
Lut kavmidir birbirini öldüren
Omuz verip Kaf dağını kaldıran
Hamza Pehlivan'ı neyledin dünya

Dedemoğlu kaynar aşkın tavası
Ateşi yok sır hikmettir havası
Yaralar ilâcı dertler devası
Şu Hekim Lokman'ı neyledin dünya

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.151.

IV

Akça kuğum sen mi geldin göllere
Ârife kendini bildirmeyigör
Avcının dilinde göllerin nâmı
Sak ol tellerini yoldurmayıgör

Sinemin başını yaralı gördüm
Bir dost yaraladı bir de sen vurdun
Eşinden mi ayrıldın nedir bu derdin
Derdini dertliye bildirmeyigör

Derdin var ise de bilene bildir
Güle hâr düşerse bir müşkil haldir
Kızılırmak dosta bir doğru yoldur
Karış ummanlara gel durmayıgör

İptida Muhammed Dede'yi boyla
İn Koyun Baba'yı ziyaret eyle
Bildir ahvalini, sırrını söyle
Gerçeğin nefsini öldürmeyigör

Dedemoğlu böyle imiş yazılar
Sinede yarası olan sızılar
Âşık olan maşukunu arzular
Terk edip âdeti kaldırmayıgör

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.152.

Su Kıyısında Ördekler – Tablo: Ohannes Bark

Maçka Mezat Müzayede Kataloğu – 15.1.1995

Dertli Kâtip

(17. yüzyıl)

Gerçek kimliği ve yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. 17. yüzyılda yaşayan bir Bektaşî ozanıdır. Şumnu'ludur (Bulgaristan'da). Deliorman'da Bektaşî babası Timur Baba ya da diğer adıyla Hasan Demir Baba'dan icazet almış, 1694'ten sonra ölmüştür. Bestelenmiş bir nefesi vardır.

K A Y N A K L A R

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.14.
- **İsmail Özmen**, *Alevi Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.59.

Arzulayup sana geldim
Ol mübarek yüzün gördüm
Eşiğine başım koydum
Timur Babam Hû

Kubbeleri yazılıdır
Kandilleri dizilidir
Anda Allah'ı gizlidir
Timur Babam Hû

Matbahında kaynar aşı
Odur anların hem başı
Hüseyin Dedem kardaşı
Timur Babam Hû

Başucunda durur tacı
Erenler ana duacı
Ana varan olur hacı
Timur Babam Hû

Etrafında yeşil bağlar
Ortasında sular çağlar
Dertli Kâtip durmaz ağlar
Timur Babam Hû

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.14.

İstanbul – Tablo: Saim Özeren
Librairie de Pera
39. Muzayede Kataloğu – 16.5.2002

Derviş Halil

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgiler, araştırmacı Hikmet İlaydın'ın çalışmalarına dayalıdır. İlaydın, 1672-1674 yıllarına ait bir mecmuada rastladığı dört şiirinden yola çıkarak, Derviş Halil'in, Mısır'da yaşayan saz şairlerinden biri olduğunu ve Bektaşî tekkesine devam ettiğini açıklar. Şair, bir başka şiirinde kendini, bilgili ve yetenekli bir sanatçı olarak görmekte, değerinin bilinmediğinden yakınmakta, Farsça öğrenebilmek için hoca bile tuttuğunu söylemektedir. Hikmet İlaydın, Derviş Halil'le ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapar: "Şiirleri, biçim bakımından düzgündür. Güçlü bir söyleyişi vardır; sert ve öfkelicedir; yabancı sözcük ve tamlamalara pek itibar etmez. Ayrıca çevresindeki olayları karikatürleştirmede ayrı bir becerisi vardır. Kısaca açıklamak gerekirse, onu bir mizah şairi sayabiliriz."

K A Y N A K L A R

- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.336
- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.218.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.260.
- **Hikmet İlaydın**, Bir XVII. Yüzyıl Şairi Saz Şairi: Derviş Halil, *Türk Dili Dergisi*, Sayı 292, Ocak 1976.

SİVRİSİNEK DESTANI

Sivrisinek ile hâlimiz yaman
Sor nice başım yorgana koydurur
Burnumla kulağım yerler her zaman
Kaşınmaktan derimizi soydurur

Katar katar olmuş gelür vız deyü
Çok kanımı içmişlerdir az deyü
Usul ile böyle çal'nur saz deyü
Nefeslerin birbirine uydurur

Akrep gibi sokar burnu kurusun
Acep nazik çalar Firenk borusun
Yanınca uydurmuş eşek arusun
Hesap edüp alayların saydurur

Biribirin kovalayup-yatarlar
Döşeğe girmeğe yanup tüterler
Böyle kaide-yle usul tutarlar
Sanasın kim nefesleri nay-durur

Kalkup mum(u) yakup arayım derim
Başını gözünü yarayım derim
Dal satır cümlesin kırayım derim
Korkarım ki büyüklere duydurur

Gece-yle derdimi kimse bilmez
Her birin kurşunla urursan ölmez
Söyleşmek kabildi yalınız gelmez
Hep eşkıyasın bile ivdirir

Sanursun cenkçidir alayın dizer
Avâzın işiden canından bezer
Ellerin evinde beş on gün gezer
Bizim hanemizde altı ay durur

Gece herkes fikr etmede yarını
Meterisden dinler âh ü zârını
Cümle âlem çeker onun zorunu
Gerek gedâ gerek ise bay-durur

Derviş Halil eydür ayık yatamam
Sözlerim sahihdür yalan katamam
Üş dururum hiçbirini tutamam
Cinne benzer bir acayip soy-durur

KAYNAK : Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.336.

Derviş Mehmed

(17. yüzyıl)

17. yüzyıl Bektaşî şairlerindendir. Nefeslerinde Mehmed, Kul Mehmed, Derviş Mehmed, Sultan Mehmed gibi mahlâslar kullanmıştır. Saz şairi Kul Mehmed'le olan isim benzerliği nedeniyle her iki şair birbiriyle karıştırılmıştır. 17. yüzyıl sonlarından itibaren yazılan bazı mecmualarda şiirlerine rastlanmaktadır.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.39.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevi-Bektaşi Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.219.

Cümle işler malûm ol efendime
Nice türlü türlü iş etti gönül
Ne deliyim ne sarhoşum ne ayık
Dîvâne mecnunum cuş etti gönül

Viranım ezelde mâmur kûyidim
Cümle bet eşlikte ben de çok idim
Bir zamanlar akıl başta yok idim
Aklımı başıma düş etti gönül

Hep melekler el kaldırmış duada
Ciğerciğim kavurdular tavada
Bir zamanlar gezer idik havada
Yere türab edip düş etti gönül

Hakikat meyinden içenler kanar
Doğrusun söylesem el beni kınar
Âşık olanların yüzleri solar
Derdim üç dört idi beş etti gönül

Derviş Mehemmed'im şimdi zamanda
Mahlûk anın için kaldı gümanda
Nice zalimler çekmiş kemende
Âkili cümleye baş etti gönül

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.44.

Derunî (TORUNÎ)

(17. yüzyıl)

Şiirlerinden Karslı olduğu, medrese tahsili gördüğü, söylentiye göre Hasan-ı Kharkanî tekkesine devam ettiği tahmin edilmekte; Torun, Torunî, Karslı Âşık Torun adlarıyla anılmaktadır. Hakkında başka bir bilgi bulunmayan şairin, cönk ve mecmualarda ele geçen yedi şiirinden biri destan niteliğinde olup tarihî bir olayı anlatır: İsyancı Erzurum Valisi Abaza Mehmed Paşa'ya yardıma giden İran kuvvetlerinin başındaki Şemsi Paşa'nın, Kars'ta, Beylerbeyi Köse Sefer Paşa tarafından bir baskınla yakalanması üzerine şair buna çok sevinir ve bu tarihî olayı işler; bu destandan yola çıkan araştırmacı M. Ilgar, Deruni'nin 1628 yılında hayatta olduğu sonucunu çıkarır.

K A Y N A K L A R

- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.254.
- **M. Ilgar**, Deruni (Toruni), *Türk Folklor Araştırmaları*, Sayı 181, Ağustos 1964.

Baharın çağında gülistan seyri
Hoş olur olmasa figan-ı bülbül
Döner güle doğru başlar feryada
Boş geçirmez seher zamanı bülbül

Bülbülün feryadı hardan ötürü
Yarın âhı hep ağyardan ötürü
Bîneva ömrünü bardan ötürü
Sarfeder bırakmaz bağbanı bülbül

Cihanda neyin var söyle Torunî
Arzet eş yârana hikmet sırrını
Salmış sinesine aşkın nârını
Korkarım ki yaka gülşanı bülbül

KAYNAK : **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.255.

S Ö Z L Ü K

gülistan : *Gül bahçesi.*
figan-ı bülbül : *Bülbülün inlemesi.*
har : *Hararet, sıcaklık.*
ağyar : *Yabancılar, gayrılar.*
bîneva : *Her şeyden mahrum.*
bar : *Yük, ağırlık.*
bağban : *Bahçıvan.*
yâran : *Dostlar.*
hikmet : *Gizli, bilinmeyen.*
nâr : *Ateş.*
gülşan : *Gül bahçesi.*

Gravür: Texier Charles
Librairie de Péra
37. Müzayede Kataloğu – 10.2.2002

Ercişli Emrah

(17. yüzyıl)

17. yüzyılda yaşamış bir saz şairidir. 1927'de Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu tarafından yapılan araştırmada varlığı ortaya çıkarılana dek, şiirleri ve yaşamıyla ilgili bilgiler, 19. yüzyılda yaşamış olan Erzurumlu Emrah'a mal edilmiş, her iki şairin kesin çizgilerle ayrılması, Cahit Öztelli, Ali Saraçoğlu, Saim Sakaoğlu, Hikmet Dizdaroğlu gibi araştırmacıların çalışmalarıyla gerçekleştirilebilmiştir. Hakkındaki bilgiler, şiirlerine ve söylentilere dayalıdır. Öyle ki bazı araştırmacılar onu, sadece bir hikâye kahramanı olarak görmüş, yaşayıp yaşamadığı konusuna bile şüpheyle bakmışlardır. Ancak, 1984 yılında yapılan bir kazıda mezarının ortaya çıkması, gerçekten yaşadığı konusuna kesinlik kazandırmıştır. Araştırmacı Ali Saraçoğlu, 18. yüzyıldan kalma bir belgeye dayanarak, şairin, Van'ın Erciş ilçesinde yaşadığını belirtir. "Emrah ile Selvihan Hikâyesi"ndeki olaylardan yola çıkılarak, hikâyedeki Emrah'ın 16. yüzyılın sonlarında doğmuş olabileceği ileri sürülmekteyse de ölüm tarihi konusunda herhangi bir bilgi yoktur ve asıl adının ne olduğu da bilinmemektedir. Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla fazla bir eğitim görmediği söylenebilir. Bütün şiirlerini sade bir dille söyleyen Ercişli Emrah, bölge ağzıyla ilgili sözcüklere şiirinde çokça yer vermiş, hece vezniyle söylediği koşma, semai ve az sayıda da olsa destan türü şiirlerinin konusunu aşk ve sevgi oluşturmuştur. Oysa, Erzurumlu Emrah'ın aruzla yazdığı pek çok şiiri vardır ve şiirlerinde daha çok dinî ve tasavvufi konular öne çıkar. Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde söylenen "Emrah ile Selvihan" hikâyesiyle ilgili olarak Muhan Bâli tarafından yapılan çalışmanın yanı sıra hikâye kahramanı olarak kabul edilen Ercişli Emrah'ın hayatı ve şiirleri hakkında, Saim Sakaoğlu tarafından, "Ercişli Emrah" adıyla 1987'de ayrıntılı bir inceleme yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **Ali Saraçoğlu,** *Ercişli Emrah,* Ankara 1999.
- *İslâm Ansiklopedisi,* Türkiye Diyanet Vakfı, 11. Cilt, İstanbul, s.274
- **Saim Sakaoğlu,** *Ercişli Emrah,* Ankara 1987.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.88.
- **Metin Turan.** *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri,* Ankara 1996, s.220.
- **M.Sunullah Arısoy.** *Türk Halk Şiiri Antolojisi,* Ankara 1985, s.140
- **Ali Püsküllüoğlu.** *Türk Halk Şiiri Antolojisi,* Ankara 1975, s.306.
- **Atilla Özkırımlı.** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1982, s.449.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.39.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak Haziran 1989, s.143.
- **İlhan Başgöz,** *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi,* İstanbul 1968, s.61.
- **Ali Saraçoğlu,** Türk Halk Şiirinde Ercişli Emrah Gerçeği ve Emrah ile Selbihan Hikâyesi, *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri,* Cilt 2, 1976.
- **Cahit Öztelli,** Ercişli Emrah Üzerine Çalışmalar, *Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı* 1976, Ankara 1977.
- **Erman Artun,** *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı,* Ankara 2001, s.262.

I

Kalk gidelim deli gönül
Yollar çeper bağlar şimdi
Süsen sümbül mor menevşe
Giyer bizim dağlar şimdi

Okunsun gelen nâmeler
Dağlarda duman komalar
Kız göksünde şuğ memeler
Sarılmasam ağlar şimdi

Emrah'ım der bahar bitti
Âhım güzelleri tuttu
Ölenler öldü unuttu
Yolum bekler sağlar şimdi

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah,* Ankara 1999, s.127

II

Vardım yarın yaylasına
Gezdiği yer çimen olmuş
Men gideli devran dönmüş
Zaman başka zaman olmuş

Alçakta yaptığım kalayı
Üzünden çektim belâyı
Terk ettim zahman sılayı
Dert menimdir sana n'olmuş

Coştu deli-gönül coştu
Sevda geldi baştan aştı
Dediler Selbihan göçtü
Emrah halın yaman olmuş

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah,* Ankara 1999, s.171.

III

Hey ağalar budur evvel baharda
Dağların salında bir maral gezer
Yeşil bürünüpdür aldır valası
Dağların salında bir maral gezer

Gögde kara bulut yere daldadır
Bülbülün isteği gonca güldedir
Göynü perişandır meyli yoldadır
Dağların salında bir maral gezer

Gözeller içinde gördüm köçüni
Tora salıp ala gözli laçini
Darıyıp, çiynine töküp saçım
Dağların salında bir maral gezer

Sefil Emrah doğru söyler sözüni
Çeker can-ürekten dostun nazını
Avcu süre süre gider izini
Dağların salında bir maral gezer

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.258.

IV

Bad-ı sabah sen Mevla'yı seversen
Eylen sana diyim dur seher yeli
Bir amanatım var sana vereyim
Götür nazlı yara ver seher yeli

Sen seher yelisin esdin ucadan
Dokunursun pencereden pacadan
Selbi'm uykusuzdur dünkü geceden
Uyanana kadar dur seher yeli

Sen seher yelisin esersin yakın
Her seher her sabah zülfüne dokun
Selbi'm uykudaysa uyatma sakın
Sağında solunda gez seher yeli

Emrah diyer kurdurayım sazları
Fikrime düşüpdür Selbi sözleri
Karadır kaşları ala gözleri
Var murada yetir var seher yeli

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.201.

V

Seyrine varmadan kaldı gözlerim
Gör güzeli saçı sümbül yüz üste
Güzelliği kime nisbet görünür
Zilfi elvan elvan kalem göz üste

Zilif değil kekül değil muy'umuş
Âşıkları derde salan buyumuş
Çok oynamış gaflet basmış uyumuş
Bülbül almış goncasını diz üste

Emrah der ki yazım böyle yazıldı
Ok vurdu bağrımın başı ezildi
Çaylarım kurudu bendim bozuldu
Kesildi umarım kaldım söz üste

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.187.

VII

Gine gam gasavat çöktü başıma
Gününü gördüğüm ilim kal benim
Yolum gurbet ildir belki dönemem
Başı al-dumanlı gölüm kal benim

Yazan böyle yazmış ya ben ne derim
Oöndü yolum gurbet ile giderim
Doru-at üstünde avım ederim
Al maral sürdüğüm çölüm kal benim

Budur Sefil Emrah derdini söyler
Selvi'nin ateşi bağrını deler
Durdurur kervanı yolundan eğler
Gözümde tozuyan yolum kal benim

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.223.

VI

Uçup uçup ne diyara giderken
Sana mesken midir Horasan turnam
Gözüm yaşı ile arzuhal yazam
Aparıp yarıma veresem turnam

Turnam kanat vurup göge uçanda
O yar ile hoş bâdeler içende
Bezirgan'dan Hoy düzünü geçende
İnip Tur Dağı'nı göresen turnam

Daim otağlarda yanan çırağdır
Gözlerinden akan gamdır firağdır
Muyları perişan gözden ırağdır
Korkaram Emrah'ı yorasan turnam

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*,
Ankara 1999, s.216.

VIII

Kervan kalktı göç eyledi
Seferi var ele doğru
Şol Gence'de gözüm yaşı
Akar gider sele doğru

Karabağrım zarılanır
Yanar içim körülenir
Göz değdikçe taralanır
Saçlar iner bele doğru

Sefil Emrah nazar Hakk'tan
Yoka giden gelir yoktan
Günümüz yüz tuttu çoktan
Avuç avuç küle doğru

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*,
Ankara 1999, s.173.

IX

Ben bir seyyah arap olsam
Giysem karayı karayı
Yitirdim nazlı yârimi
Bulsam arayı arayı

Irak yollar yakın olsa
Her güzelde hakkım olsa
Dostum Lokman Hekim olsa
Sarsam yarayı yarayı

Yarı düşürsem ardıma
Bir ateş düştü yurduma
Benim unulmaz derdime
Bulsam çareyi çareyi

Emrah'ın da okur yazar
Hakk kelâmın kimler bozar
Ayna almış perçem düzer
Zülfün tarayı tarayı

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.123.

X

Gün dolanır ay dolanır
Çıkar yarın eyvanınnan
Yeşilden aldan valası
Bakar yarın eyvanınnan

Üsgekdir yarın eyvanı
İçinde türlü elvanı
Kaldırır üzürgar meni
Kalkar yarın eyvanınnan

Size kurban olum yollar
Nerye getdi bizim eller
Hem süsenler hem sümbüller
Kokar yarın eyvanınnan

Emrah neyler dünya malı
Üzünde var koşa halı
Şeyda bülbül gül misalı
Öter yarın eyvanınnan

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.143.

Tablo: Nina Çarnetskaya
Librairie de Péra
43. Müzayede Kataloğu - 31.10.2002

XI

Ağalar gurbetten geldim
Geldim ki cânânım gitmiş
Bir daha saz almam ele
Salınıp gezenim gitmiş

Aynasın verin dizine
Sürmeler çeksin gözüne
Siyah zülfün mah yüzüne
Tarayıp düzenim gitmiş

İçmişem ezel şarabı
Gine kavuştur yâ Rabbi
Destinde aşkın kitabı
Okuyup yazanım gitmiş

Bir daha içmenem bâde
Sırrımı vermenem yâde
Uçtu gövel kaldı ada
Göllerde gezenim gitmiş

Emrah'ım ben de varırsam
Düşmandan hayıf alırsam
Va'dem yeter ben ölürsem
Kabrimi kazanım gitmiş

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah,* Ankara 1999, s.356.

XII

Yedi yıldır men sılamdan ayrıyım
Menim yarım şimdi ele dolandı
Şahinim şahbazım elimden uçtu
Gitti gitti bir hoyrata calandı

Dertli bülbül gonca güle ötüşe
Hasret kalan yana yana tutuşa
Yalvarırım pîrim gele yetişe
Genciken ömrümüz tez kocalandı

Kan ağlarım iki gözüm yaş oldu
Hasretlik elinden bağrım daş oldu
Emrah der bu yerler yaman kış oldu
Tiflis'in dağları alacalandı

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah,* Ankara 1999, s.189.

XIII

Bir hoş suna bizim gölde salınır
Başı yeşil ayakları kırmızı
Kına yakmış ağ eline destine
Alma teki yanakları kırmızı

Üç ay oldu bu dağları aşalı
Beş ay oldu ataşlara düşeli
Gel gidegin bizim otağ döşeli
Baştan başa savakları kırmızı

Benim yârım keremi bol sultandır
Mal nedir ki yâra kurban bu candır
İnci değil sedef değil mercandır
Yâr kolunda kolbağları kırmızı

Emrah der ki Selbi gelsin yanıma
Ona gelen kada benim canıma
Öldürseler el batırsın kanıma
Gören desin parmakları kırmızı

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.197

XV

Ben de bu dünyaya geldim geleli
Ağır ucudönmez harmanım mı var
Küçükten bu aşka düştüm düşeli
Bu derdi çekmeye dermanım mı var

Yulduz nişan durup ayın önünde
Mecnun olan gezer abdal donunda
Nevruz gecesinde bahar gününde
Benim özgelemen seyranım mı var

Eğer âşık isen maşukun getir
Eğer Ferhat isen Şirin'i yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim bu yollarda kervanım mı var

Emrah diyer haram oldu bu yerler
Zeher oldu içtiğimiz şekerler
Güzel sever diye adım çekerler
Benim ondan ayrı cânânım mı var

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.250.

XIV

Gönül düştü bir güzelin peşine
Sorup hatırımdan gelmez yanıma
Umulmadık sevda saldı başıma
Ahir girecektir benim kanıma

Güzeller içinde nazik Selvinaz
Bir teline dünya malın versem az
Saçlar gilabudur gerdanı beyaz
Kaşı gözü kastediyor canıma

Her güzel de eda ile salınmaz
Bir teline dünya malın versem az
Kimin yâri olacağı bilinmez
Emrah der ki duran dilber benim ha

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.179.

XVI

Ala gözlerine kurban olduğum
Her seher her sabah kalk da bize gel
Boyu elif ince belli nazenin
Gözlerine sürme çek de bize gel

Bizim evler ince yolun yanıdır
Erdişin ortası mehle sonudur
Kime sorsan bögün bayram günüdür
Ağ ellere kına yak da bize gel

Naz eyleme tenhalarda susarak
Zulum etme Emrah'ına küserek
Onbir ayak nerduvana basarak
Sallana sallana çık da bize gel

KAYNAK : Ali Saraçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, s.211.

Fakir Ednâ

(17. yüzyıl)

17. yüzyılda yaşadığı sanılmaktadır. Yaşamıyla ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. Her nefesinde Hatâyî'yi andığına bakılırsa, onun etkisinde kaldığı açıktır. Dili yalın, söyleyişi akıcı ve duygusaldır. İmam Hüseyin için yazdığı mersiyesiyle ünlenmiştir. Dizelerinde Oniki İmam'a duyduğu sevgiyi yansıtan, tarikatta geçerli aşamaları ve olgunlaşma evrelerini sistematik bir biçimde anlatan Fakir Ednâ; koşullara, kurallara, yola bağlı bir ozan olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- **İsmail Özmen**, *Alevi Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.81.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.49.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevi-Bektaşi Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.215.
- **Cahit Öztelli**, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.358.

Aşkın deryasından içip kanmıyan
Kanan bilir kanmıyanlar ne bilir
Biryan olup aşk nârına yanmıyan
Yanan bilir yanmıyanlar ne bilir

Aşkın bâdesinden içip aymıyan
Var malını Hak yoluna koymayan
Dünyasını ahretine saymayan
Yanan bilir yanmıyanlar ne bilir

Aşkın bâdesinden içen mest olur
Allah bir Muhammed-Ali dost olur
Pir elinden bâde içen mest olur
Olan bilir olmayanlar ne bilir

Kim dinledi çarh semanın sesini
Ârif bilir gevherlerin hasını
Oniki İmam'ların gül libâsını
Giyen bilir giymiyenler ne bilir

Her dem vahdetimiz bahar bağ olur
Solmaz güllerimiz daim sağ olur
Mahabbetin yayığında yağ olur
Yiyen bilir yemiyenler ne bilir

Fakir Ednâ'm duy mânanın aslını
İmam Cafer buyruğunun dersini
Üstadım Hatâyî hub nefesini
Alan bilir almıyanlar ne bilir

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.86.

SÖZLÜK

biryan : *Püryan, et kebabı.*
nâr : *Ateş.*
bâde : *Şarap.*
mest : *Sarhoş.*
çarh : *Çark, gök.*
gevher : *Cevher.*
libâs : *Elbise.*
dem : *Zaman.*
vahdet : *Tanrı'ya ulaşma.*
hub : *Güzel, hoş, iyi.*

Gedâyî

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde, Âşık Ömer'in "Şairnâmesi"nde ve Kâtibî'nin eserinde adına rastlanır. Evliya Çelebi ondan; "Celep" sıfatı, Acemi Oğlanlar teşkilâtının yazıcısı anlamına geldiğinden "Celep Gedâyî" diye söz eder. Âşık Ömer ise, bir süre Bursa'da yaşadığını belirtir. Adının, dönemin ünlü âşıklarıyla birlikte anılması ve şiirlerinin bazı mecmualarda yer alması, tanınmış bir şair olduğunu göstermektedir. Şiirlerinde yer yer Osmanlıca sözcüklere yer vermesine rağmen halk şiiri geleneğinden tümüyle kopmadığı görülür.

KAYNAKLAR

- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.144
- **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.252
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.529.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.312.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.87
- **Eflatun Cem Güney**, *Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1959, s.55.

I

Deli gönül melûl olma
Giden maral gelir bir gün
Kendine gel helâk bulma
Ko yıl tamam olur bir gün

Sinem oldu hezar pâre
Bulunmaz derdime çâre
Nâme yaz gönder ol yâre
Merhamete gelir bir gün

Bu sözlerin manâsı ne
Âferin merdanesine
Derdimendin hanesine
Teferrüce gelir bir gün

Rakibin gönlü gümanda
Sevdam var kaşı kemanda
Geda'ya yakın zamanda
Meram içre gelir bir gün

KAYNAK : M.Sunullah Arısoy, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.145.

SÖZLÜK

melûl : *Usanmış, bezmiş.*
maral : *Dişi geyik.*
helâk : *Çok yorulma.*
hezar pâre : *Bin parça.*
teferrüc : *Açılma, ferahlanma.*
güman : *Sanma, sanı.*
meram : *İstek, niyet.*

II

Sanadır niyazım derunu dilden
Mevlâ'nın aşkına dur seher yeli
Çıkarmış mı beni yârim gönülden
Varınca dîvâna sor seher yeli

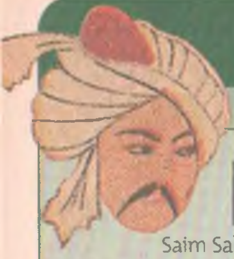
Âşıksın âşıkın gönlün alırsın
Gönlün alıp hem teselli verirsin
Mekke'den ya Medine'den gelirsin
Hak seni yaratmış nur seher yeli

Kim ağlar Gedâyî kalmadı mecal
Olmuşum hicr ile ben manendi hâl
Göz yaşıyla yazdırmışım arzıhal
Öp elin cânana ver seher yeli

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.87.

SÖZLÜK

niyaz : *Yalvarma, dua.*
derun : *İç, iç taraf.*
mecal : *Güç, kuvvet, takat.*
manend : *Benzer, eş.*
arzıhal : *Dilekçe.*

Gevherî

(17. yüzyıl)

Doğum yeri ve tarihiyle ilgili farklı görüşler vardır. M. Fuad Köprülü'ye göre Kırımlı, Şükrü Elçin ve Saim Sakaoğlu'na göre İstanbulludur. 17. yüzyılın ikinci yarısında ünlenen şair, kimi araştırmacılara göre, aynı yüzyılın ilk çeyreğinde, kimine göreyse ikinci çeyreğinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı da tartışmalıdır; Sakaoğlu, şairin gerçek adının Mehmed olduğunu söylerse de, iki farklı şiirinde Mustafa ve Ali adları geçmektedir. Gevherî, şair ve hattat Bahri Paşa'nın dîvân kâtipliğini yapmış ve görevli olarak Şam ve Bağdat'ta bulunmuştur. İyi bir öğrenim gördüğü ve yaşamının büyük bölümünün İstanbul'da geçtiği tahmin edilmektedir. Gevherî'nin gezgin saz şairi olmadığı, ancak zaman zaman resmî görevi gereği İstanbul dışına çıktığı, şiirlerinden anlaşılmaktadır. Hikmet Dizdaroğlu'nun bulduğu bir şiirindeki "Sene bin yüz elli yazıldı tarih" dizesinden 1150'de (1737) hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Bütün bu farklı görüşleri toparlayıp bir sonuca varmak gerekirse, şairin 17. yüzyılın ilk yarısının sonlarında doğduğu ve III. Ahmed döneminden (1703-1730) kısa bir süre sonra öldüğü kabul edilebilir. Şiirlerinde aruz ölçüsünü başarıyla kullanmasa bile, bu ölçüyle yazma alışkanlığından dolayı bir söyleyiş ustalığı kazanan Gevherî, koşma ve türkülerinde, titizlikle aradığı sözcükleri, dize içinde sağlayacakları uyum açısından çok iyi değerlendirir. Bu nedenle tekniği, Âşık Ömer'inkinden daha kuvvetlidir. Söylediği şiirlerde dil fazla sade değildir; lüzumsuz olarak Arapça ve Farsça kelimeler kullanır. Dizelerinde sesli-sessiz harfler açısından sözcüklerin yapılarına önem verir. Bir-iki şiiri dışında sosyal konulara pek yer vermez; şiirlerindeki en önemli tema, aşktır. Şiirleri üzerinde M. Fuad Köprülü başta olmak üzere Sadeddin Nüzhet Ergun ve Mehmet Halit Bayrı gibi araştırmacılar çalışmış ve pek çok şiiri ortaya çıkarılmıştır. Hasan Eren, bir cönkte 300 kadar şiirinin bulunduğunu söylemektedir. Gevherî üzerinde en kapsamlı çalışmayı Şükrü Elçin yapmış, 1984'te yayımladığı "Gevherî Dîvânı-İnceleme-Metin-Dizin-Bibliyografya" adlı eserinde şairin 979 şiirini yayımlamıştır. Ayrıca şiirlerinin birkaçı da bestelenmiştir.

KAYNAKLAR

- **Şükrü Elçin**, *Gevherî Dîvânı, İnceleme-Metin-Dizin-Bibliyografya*, Ankara 1984.
- **M. Halit Bayrı**, *Gevherî, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1958.
- *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı, 13. Cilt, İstanbul, s.43.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.92.
- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.227.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1982, s.537.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.333.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.304.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.147.
- **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.119.
- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 2. Cilt, İstanbul 1933.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.88.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Halk Edebiyatı*, İstanbul 1938, s.57.
- **Erman Artun**, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Ankara 2001, s.255.
- **Cemil Yener**, *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, (2. Basım), İstanbul 1989, s.74.

I

Bülbül ne yatarsın yaz bahar oldu
Çağrışup ötmenin zamânı geldi
Serviler yeşerdi çiçekler doldu
Cana can katmanın zamânı geldi

Benim yârim yanakları allıdır
Ak elleri deste deste güllüdür
Derdli olan bakışından bellidür
Her derdi atmanın zamânı geldi

Firkatle ağlayup şevkle gülünce
Gözümden dökülen yaşı silince
Bir dilberin elin ele alınca
Yaylaya çıkmanın zamânı geldi

Âşık Gevherî de gider dostuna
Gidi rakiblerin bize kasdı ne
Evvelbahar çayır çemen üstüne
Sarılıp yatmanın zamânı geldi

KAYNAK : **Şükrü Elçin**, *Gevherî Dîvânı, İnceleme-Metin-Dizin-Bibliyografya*, Ankara 1984, s.98.

II

Bâd-ı saba efendime gidersen
Ol güneş yüzlüye var selâm eyle
Sevap kazanırsın hizmet edersen
Aman karşısında dur selâm eyle

Ardımdaki karlı dağlar diyesin
Çeşmim yaşı her dem çağlar diyesin
Derundan ah edip ağlar diyesin
Benimçün hatırın sor selâm eyle

Selâmımı dünden düne değşirme
Varıp bir nâdan eline düşürme
Gül cemâlin görüp kendin şaşırma
Aklını başına der selâm eyle

Gevherî bir nâme verdi bâd ile
Gönderdi elinden sana dâd ile
Lûtfeylesin konuşmasın yad ile
Kâmil olsun onu gör selâm eyle.

KAYNAK : Pertev Naili Boratav, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.121

III

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Her gülün sözüne bülbül uyar mı
Ben bir dîvâneyim bir şey bilmem ya
Güzel olmıyanı gönül sever mi

Belendim toprağa yasladım taşı
N'eyleyim silinmez gözümün yaşı
Seni cân ü dilden sevmiyen kişi
Geçer de karşında boyun eğer mi

Irak yoldan arzulayıp geldiğim
Ferhat gibi karlı dağlar deldiğim
Ala gözlerine kurban olduğum
Tatlı dillerine adam uyar mı

İnansınlar Gevherî'nin özüne
Beli deyip uydu yârin sözüne
Nokta benler konmuş ol mah yüzüne
Göz katlansa bile gönül doyar mı

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.88.

IV

Behey elâ gözlü dilber
Kangı bağın gülüsün sen
Her seher vaktinde öter
Âşıkın bülbülüsün sen

İnce bele sıkma kemer
Yüzün olmuş şems ü kamer
Bütün âlem senden umar
Cömerdlikte Ali'sin sen

Nazlısın yüksek uçarsın
Perişan gönlüm açarsın
Seni sevenden kaçarsın
Aklın yoktur delisin sen

Etti bana dürlü âli
Bulmadım dostumu hâli
Gevherî neylesün mâli
Gevherî'nin mâlısın sen

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Gevherî Dîvânı, İnceleme-Metin-Dizin-Bibliyografya,* Ankara 1984, s.507.

V

Bâd-ı sabâ yâre sual it bizden
Hâtırcığı eyü müdür hoş mudur
Bu bendesi ırağ olalı gözden
Kıymetini bilmezlere eş midir

Her gâh birdir temennâmız yanında
Mürüvvet kalmamış senin şânında
Hâtıra geldikte yohsa ânında
Bencileyin iki gözü yaş mıdır

Hayli dem görmedim ol leb-i la'li
Arttı kalbimizin derdi melâli
Ol gonca-dehânın Yûsuf-misâli
Gözlerime hayal midir düş müdir

Dilber benim kıymetimi bilmedi
Dîdeden hûn-i eşkimi silmedi
Çok zamandır bir selâmı gelmedi
Bilmem ol zâlimin bağrı taş mıdır

İsmini sorarsan ol meh-cebînin
Bana irâd eyle var ise dinin
Muhabbet esiri ver Gevherî'nin
Akrânın içinde yerim boş mudur

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Gevherî Dîvânı, İnceleme-Metin-Dizin-Bibliyografya,* Ankara 1984, s.354.

VI

Kara gözlü yârim ben gider oldum
Sakınıp zülfünü yoldurmayı gör
Ağlama sevdiğim yine gelirim
Hasretle aklını aldırmayı gör

Sen benim açılmış gonca gülümsün
Sağ kalır gelirsem yine benimsin
Gündüz hayalimde gece düşümsün
Gülüne yad bülbül kondurmayı gör

Kara gözlü yârim bana yanıp da
Geleni geçeni beni sanıp da
Ağlayı ağlayı kahırlanıp da
Gül benzini sakın soldurmayı gör

Gevherî de der ki sakın açılma
Yanılıp da dilden bir söz kaçırma
Ellerin yanında göğsün geçirme
Düşmanı kendine güldürmeyi gör

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.89.

VII

Elâ gözlerini sevdiğim dilber
Salınıp geldiğin yollar öğünsün
Ne güzel yaratmış seni Yaradan
İnce belin saran kollar öğünsün

Aman hey eğlencem gel yine aman
Yok mudur zerrece göğsünde iman
Soyunup koynuma girdiğin zaman
Göğsünü okşıyan eller öğünsün

Bir melek nesli mi vardır soyunda
Hak nazarım kaldı selvi boyunda
Ol günlerde bahar bayram ayında
Üstüne gölge olan dallar öğünsün

Gevherî yârinin gülleri aktır
Var yürü yüzüne perdeler döktür
Bilemem sevdiğim akranın yoktur
Zülfüne dokunan yeller öğünsün

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.90

VIII

Bugün ben bir bağa girdim
Ne bağ duydu ne bağbancı
Gülün şeftalisin derdim
Ne bağ duydu ne bağbancı

Bağın duvarından aştım
Kırmızı gülüne koştum
Öptüm sardım helâllaştım
Ne bağ duydu ne bağbancı

Bağın kapusunu açtım
Sanasın cennete düştüm
Doldurdum bâdesin içtim
Ne bağ duydu ne bağbancı

Seherin tan yeri attı
Bülbül elvan elvan öttü
Gevherî yükünü tuttu
Ne bağ duydu ne bağbancı

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Gevherî Divânı, İnceleme-Metin-Dizin-Bibliyografya*, Ankara 1984, s.476.

IX

Gezerken şu yere uğradı yolum
Bu yerlerde böyle güzel olur mu
Kuğum seni uçurmuşlar gölünden
Bu göllerde böyle kuğu olur mu

Kuğum senin kaşın gözün karadır
Görün kadir Mevlâ'm neler yaradır
Ak gerdanda siyah benler sıradır
Ak kuğuda siyah benler olur mu

Kuğum gitti viran kaldı gölleri
Söyler mi ol efendimin dilleri
Balıktan mı aldın sen bu telleri
Ak kuğuda böyle teller olur mu

Gevherî der bu kuğunun kasdı ne
Kına urmuş ellerinin üstüne
Kurban olam gözlerinin mestine
Ak kuğuda böyle benler olur mu

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Gevherî Divânı, İnceleme Metin Dizin-Bibliyografya*, Ankara 1984, s.432

X

Dedim dilber sarılalım
Dedi öldürürsün gelme
Dedim öldür behey zâlim
Dedi var can çekiş ölme

Dedim ne bu vefâsızlık
Dedi bende ne âşnâlık
Dedim ne bu eşkıyalık
Dedi var git çok açılma

Dedim güller gibi dersem
Dedi görüp elin kırsam
Dedim ki koynuna girsem
Dedi girmekliğe irme

Dedim güzel olan kaçmaz
Dedi âşık olan sırrın açmaz
Dedim su vireyim içmez
Dedi gel âhımı alma

Dedim Gevherî'yim geldim
Dedi haberini aldım
Dedim sana âşık oldum
Dedi var git sağlık ile

KAYNAK : Şükrü Elçin, *Gevheri Divânı, İnceleme-Metin-Dizin-Bibliyografya,* Ankara 1984, s.470.

XI

Ala gözlü nazlı dilber
Seni kandan sakınırım
Kandan değil hey efendim
Seni candan sakınırım

O yana bu yana bakma
Beni ateşlere yakma
Elini koynunu sokma
Seni senden sakınırım

Gevherî der ben bir merdim
Yüreğimden çıkmaz derdim
Sen bir kuzu ben bir kurdum
Seni benden sakınırım

KAYNAK : Pertev Naili Boratav, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi,* İstanbul 2000, s.122.

Harman Yeri – Tablo: Ali Yağcı
Librairie de Pera 39. Müzayede Katalogu – 16.5.2002

İsmail

(17. yüzyıl)

Pir Sultan ocağına bağlı olup yaşamıyla ilgili bilgiler, Pertev Naili Boratav'ın "Pir Sultan Abdal" adlı eserine dayalıdır. 17., 18. ve 19. yüzyıllarda yaşayan üç İsmail daha varsa da bunların aynı kişi olmadığı kesindir. Anlaşıldığı kadarıyla, saf ve temiz kişiliğini, duru inancını, yalın bir dille şiirlerine aktarmayı bilmiştir. Pertev Naili Boratav, eserinde, bu ozanla ilgili söylenceyi şöyle anlatır: "Pir Sultan'ın evlâdından İnce Mehmed adında biri varmış; onun Pir Sultan evlâdından olduğunu kabul etmemişler; o da Hacı Bektaş dergâhına gidip senet (belge) istemiş; vermişler. İşte bu olay üzerine İnce Mehmed'in müridi İsmail aşağıdaki şiir söylemiştir:

KAYNAKLAR

- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.163.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.60.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevî-Bektaşi Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.205.

Aradılar Pir Sultan'ın aslını
Görelim ki ne söyletir Yaradan
Dinleyiniz şerh eyleyim vasfını
Zuhur oldu Kâzım Musa Rıza'dan

Evvel Ali yerin göğün binası
Kudret kandilinde çalınmış mayası
Kâzım atasıdır Rıza dedesi
On İki İmam ile geldi sıradan

Şeyh Cüneyd âşıkların atası
Yine Şah'tan Pir Sultan'ın putası
Ummandır deryadır nurdur ötesi
Bilir misin kimdir narı nur eden

Uçurdular Pir Sultan'ın kuşunu
Seyrangâh eyledi Yıldız başını
Hub gösterdi toprağını taşını
Mevlâm kısmetini verdi oradan

Şah Yıldız dağında sema' eyledi
Bir ayak üstünde bin bir kelâm söyledi
İndi Banaz'ı hoş vatan eyledi
Hayli devr ü zaman geçti oradan

Koca Şah Urum'a bir elma saldı
Dolandı Urum'u Banaz'a geldi
Pir Sultan elmaya bir tekbir kıldı
İnsan taaccübde kaldı oradan

Hem Rıza hem Hâşim hem Seyyid
Bir başına vardır hem Ebu Talib
Bektaş-ı Veli'de yazılı kayıd
İnanmayan haber alsın oradan

Seksen bin er Horasan'dan koptular
İmam-ı Rıza'yı muhkem tuttular
Suluca Karaöyük'te sohbet ettiler
Erler meşverette kaldı orada

Güvercin donunda havadan indi
Darı çeç üstünde namazın kıldı
Doksan bin evliyaya serçeşme oldu
Mevlâm kısmetlerin verdi oradan

Yüce gördü şehitliğin yolunu
Mansur gibi kabul kıldı dârını
Kokladı elmayı verdi serini
Hırkasın asılı koydu oradan

Seksen bin er Horasan'dan zuhuru
Geldi Urum'a hatm eyledi zahiri
Şeşper koltuğunda gitti ahırı
Dört yolun dördüne gitti oradan

Halifeler bir araya geldiler
Evlâd kimdir deye meşveret kıldılar
İnce Mehemmed'i şaha saldılar
Oniki Şah'dan sened aldı oradan

İsmail'im ötesine ermezler
Evlâd olmayana senet vermezler
Senede mühüre itimad kılmazlar
Aradan kaldırmazlar zann ü gümanı

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.163.

SÖZLÜK

taaccüb : Şaşkınlık.
meşveret : Toplantı.
zuhur : Çıkış.

Kararsız Veli

(17. yüzyıl)

Bektaşî ozanıdır. Yaşamıyla ilgili yeterli bilgi yoktur. Yaşadığı yer, hangi tarihte, nerede doğup nerede öldüğü bilinmemektedir. Şiirinin dili sade ve yalın, sözleri içtenliklidir.

K A Y N A K L A R

- Abdülbâki Gölpınarlı, *Alevî Bektaşî Nefesleri*, (2. Basım), İstanbul 1992, s.37
- İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.75

Serçeşmedür evlâdımız pîrimiz
Pirimiz Muhammed Ali'dür bizüm
Beli dedigimüz yerden dönmezüz
Sürdüğümüz irfan yoludur bizüm

Yükümüz gevherdür bakır satmazuz
Doğru yolu koyup eğri gitmezüz
Mücadele edüp inat etmezüz
Her kula sözümüz beli'dür bizüm

Koç yiğit siperin yüzünü dutar
Yahşi ata biner kalgıdır çıkar
Bahar eyyamında bulanık akar
Selümüz ummanlar selüdür bizüm

Canum biz mü'minler ile eşlerüz
Münkirleri lânet ile taşlaruz
Anun içün esrük sarhoşlaruz
İçtiğimüz kadeh doludur bizüm

Mecnun'leyin özler dağda kalursa
Leyli'leyin Haccı tavaf kılursa
Beyoğlu ismini sorar olursa
İsmimüz Kararsız Veli'dür bizüm

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.75

S Ö Z L Ü K

serçeşm : Baş kaynak.
beli : Evet.
yahşi : İyi, güzel.
kalgımak : Sıçramak.
eyyam : Zaman.
Mecnun'leyin : Mecnun gibi.

Tablo: Anonim
Librairie de Pera
39. Müzayede Kataloğu – 16.5.2002

Kâtibî

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili çok az bilgi vardır. Asker şairlerden olup asıl adının Osman olduğu sanılmaktadır. Şiirlerinde IV. Murad döneminde İran ve Bağdat seferlerine katıldığından söz etmesi, sultan için yazdığı methiye ve mersiye tarzı şiirleri, Evliya Çelebi'nin eserinde ve çağdaşı şairlerin ifadelerinde adının geçmesi, 17. yüzyılda yaşadığını göstermektedir. "Miratü'l-Memalik"in yazarı olan ve Kâtibî mahlâsını kullanan Seydî Ali Reis ile karıştırılmamalıdır. Şiirlerinde hem hece, hem de aruz veznini kullanması, dîvân edebiyatına özgü nazım biçimlerinde başarı göstermesi, çağının öğrenim koşullarından yararlandığını gösterir. Yabancı kelime ve terkiplere yer verdiği aruzla yazdığı şiirlerinin sayısı oldukça az olup bu şiirleri pek başarılı sayılmaz. Dili, dîvân şiirinin etkisiyle bozulmuş olmakla birlikte hece vezniyle yazdığı şiirleri, Kâtibî'nin usta ve kültürlü bir âşık olduğunu gösterir. Yapıtlarında içten bir duyguluiuk, en belirgin öge olarak göze çarpar. Çağdaşlarını olduğu kadar kendinden sonraki şairleri de etkileyen, şiirlerine nazireler yazılan Kâtibî'nin, birçok mecmua ve cönkte şiirlerinin yer alması, onun ününü göstermektedir.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet (Ergun)**, *XVII'nci Asır Sazşairlerinden Kâtibî*, İstanbul 1933.
- **K. Tahir Sapaz**, *Türk Edebiyatının Çağdaşları*, Ankara 1997, s.305.
- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.244.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.167.
- **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.207.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.732
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.223
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.150.
- **Refik Ahmet Sevengil**, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.113
- **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.100
- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.136.
- **Erman Artun**, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Ankara 2001, s.261.

I

Görüp cemâlini âşık olduğum
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni
Uğruna serimi fedâ kıldığım
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni

Bu güzellik bâkî kalmaz sevdiğim
Âşıkı ağlatan gülmez sevdiğim
İyilerden kemlik gelmez sevdiğim
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni

İltifat etmeye gelsen yanıma
Müddeiler sitem eder canıma
Bedduâm alursun girme kanıma
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni

Kâtibî der yavru öğüt tutmaz mı
Âşıkın dediği yola gitmez mi
Kara bağrım hûn eyledin yetmez mi
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni

KAYNAK : **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.144

SÖZLÜK

cemâl : *Yüz güzelliği.*
ser : *Baş.*
bâkî : *Kalan, artık.*
müddei : *Davacı*
hûn eylemek : *Öldürmek.*

II

İşte gider olduk senden
Kal imdi Bağdad çölleri
Melâmet nâmesin' benden
Al imdi Bağdad çölleri

Sultan Murad Han'ı gördün
Pâyine yüzünü sürdün
Henüz maksûduna erdin
Bil imdi Bağdad çölleri

Adûdan aldık başını
Hudâ onardı işini
Gözünden kanlı yaşını
Sil imdi Bağdad çölleri

Nice erenler şehbazın
Kışa tebdil etti yazın
Sen de ölenin namazın
Kıl imdi Bağdad çölleri

Yatarsın edip âh ü vah
Donunu giyersin siyah
Kâtibî gibi bir meddah
Bul imdi Bağdad çölleri

KAYNAK : **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.208.

SÖZLÜK

melâmet : *Azarlamak, kınamak.*
nâme : *Mektup, sevgili mektubu.*
pây : *Ayak, kadem.*
adû : *Düşman.*
tebdil : *Değiştirme.*
meddah : *Yöresel taklitlerle hikâye anlatan.*

III

Gurbet ele düştü yolum
Ağlayıp gezer yürürüm
Efkâr ile deli gönlüm
Dağlayıp gezer yürürüm

Oldum işimden âvâre
Yakarım sinemi nâre
Gönlümü zülf-i dildâre
Bağlayıp gezer yürürüm

Dağlar başı oldu yurdum
Günden güne artar derdim
Ben kara gözlümü gördüm
Sızlanıp gezer yürürüm

Anlatamam melâlimi
Göz görmesin merâlimi
Halden bilene hâlimi
Söyleyip gezer yürürüm

Kâtibî içelden câmı
Mest olup geçer eyyâmı
Şaşkın sel gibi müdâmi
Çağlayıp gezer yürürüm

KAYNAK : Pertev Naili Boratav, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.103.

SÖZLÜK

nâr : Ateş.
zülf-i dildâre : Sevgilinin saçı.
merâl : Dişi geyik.
mest olmak : Sarhoş olmak.
eyyâm : Günler.
müdâm : Devam eden, süren.
câm : Şarap, kadeh.

IV

Gönül aşk atına binelden beri
Muhabbet menzilin alagelmiştir
Pervâne-veş şem'a yanaldan beri
Benzimiz sararıp solagelmiştir

Rûz u şeb fikrimiz sevgili yârda
Ciğer kebap oldu hasret-i nârda
Bu garip bülbülün evvelbaharda
Muradın almağa güle gelmiştir

Dertli bülbül bahçelerde bağlarda
Figân eder yaz geldiği çağlarda
Mor sünbüllü gonce güllü dağlarda
Ferhad Şirin'ini bulagelmiştir.

Bu gurbette ayrılığın elinden
Deryalar dolmuştur çeşmim selinden
Sözün bilmez adûların elinden
Bağrımız kan kan ile dolagelmiştir

Kâtibî der hayâlini gördüğüm
Gece gündüz hayâline yeldüğüm
Severler güzeli elbet sevdiğim
Yalancı dünyada olagelmiştir

KAYNAK : Pertev Naili Boratav, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.102.

SÖZLÜK

pervâne-veş : Gece kelebekleri gibi.
şem : Mum.
rûz u şeb : Gündüz ve gece.
hasret-i nâr : Hasret ateşi.
figan etmek : İnlemek.
çeşm : Göz.
adû : Düşman.

Kayıkçı Kul Mustafa

(17. yüzyıl)

Doğum ve ölüm tarihleri hakkında kesin bilgi bulunmayan Kul Mustafa'nın yaşamı, şiirlerinde söz konusu ettiği olaylardan çıkarılmıştır. Gazi Murad Reis'in ölümü (1610), II. Osman'ın öldürülmesi (1622), İran Şahı I. Abbas'ın Bağdat'ı alması, Osmanlı Padişahı IV. Murad'ın Bağdat Seferi ve şehri kuşatması gibi olayları işleyen şiirleri, 17. yüzyılda yaşadığını doğrular niteliktedir. Çeşitli savaşlara katıldığı, gençliğinde Murad Reis ile birlikte Cezayir'e gittiği için "Kayıkçı" lâkabını aldığı, Yeniçeri Ocağı'nda yetiştiği söylenir. Tanık olduğu tarihî olayları konu olarak seçmesi, coşkunluğu, içtenliği ve halkın benimsediği deyişleri yansıtmasından dolayı şiirleri uzun yıllar söylenegelmiş; IV. Murad'ın Bağdat kuşatması sırasında şehit olan Genç Osman adlı askerin kahramanlıklarını anlattığı destanı, ününün uzun yıllar yayılmasına sebep olmuştur. Bazı âşıkların, nazire bile yazdıkları "Genç Osman Hikâyesi"yle ilgili olarak halk türküleri, oyun havaları ve halk dansları şeklinde birtakım uyarlamalar yapılmış, şiirleri ilk kez 1939'da M. Fuad Köprülü tarafından derlenmiştir.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.100.
- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.246
- **M.Sunullah Ansoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.170.
- **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.259
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.305.
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.151.
- **Refik Ahmet Sevengil**, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.95.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.736.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.237.
- **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.104.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2. Cilt, İstanbul 1999, s.39.
- **Erman Artun**, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Ankara 2001, s.260.
- **Cemil Yener**, *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, (2. Basım), İstanbul 1989, s.59.

I

GENÇ OSMAN DESTANI

İptida Bağdad'a sefer olanda
Atladı hendeği geçti Genç Osman
Vuruldu sancaktar kaptı sancağı
İletti bedene dikti Genç Osman

Eğerleyin kır atımın ikisin
Fethedeyim düşmanların hepisin
Sabah namazında Bağdad kapısın
Allah Allah deyip açtı Genç Osman

Sultan Murad eydür gelsin göreyim
Nice kahramandır ben de bileyim
Vezirlik isterse üç tuğ vereyim
Kılıcından al kan saçtı Genç Osman

Kul Mustafa karakolda gezerken
Gülle kurşun yağmur gibi yağarken
Yıkılası Bağdad seni döğerken
Şehitlere serdar oldu Genç Osman

KAYNAK : Pertev Naili Boratav, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.104.

II

Yavrum câmın almış ele
İçtikçe güzel olursun
Bâdenin reng-i rûyüne
Vurdukça güzel olursun

Ne güzelsin bil kendini
Koçaydım ince belini
Âşıklar göğsün bendini
Çözdükçe güzel olursun

Mustafa e der hâlime bak
Âşıklar çağrışır elhâk
Sana doludan zarar yok
İçtikçe güzel olursun

KAYNAK : Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.151

III

Vaktine hazır ol ey Acem şahı
Mağripten üstüne asker geliyor
Yıkacaktır tacın ile tahtını
Sultan Murad handır kendi geliyor

Allah Allah dedik vardık berüden
Koç yiğitler şikar aldık sürüden
Cansız duvarları binip yürüten
Hacı Bektaş Veli binmiş geliyor

Elli bini benim benim deyici
Elli bini tatlı cana kıyıcı
Yetmiş bini demir zırhlar geyici
Seksen bini Tatar Han'dan geliyor

Çıksın yücesine yârin gözeten
Çevirmez yüzünü oktan kazadan
Çekmiş Zülfikâr'ı Arş'a uzatan
Tanrı'nın aslanı Ali geliyor

Kul Mustafa eydür dillerde destan
Yerinden oynadı ol Arabistan
Kırk bin Cezayir'den kırk bin Tunus'tan
Seksen bin askerle hünkar geliyor

KAYNAK : Metin Turan, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.247.

IV

Yücesi dumanlı boralı dağlar
İncitmen sunamı yol verin gitsin
Eyyam-ı şitada bahar erişsin
Eline bir deste gül verin gitsin

Uğratman sunamı kışa borana
Kaldı kısmet durulmadı çare ne
Eşinden ayrılıp giden ceylâna
Düzelin a dağlar yol verin gitsin

Mustafa'm der cemaline doyulmaz
Seni görmeyince takatim gelmez
Dostum gurbet elde yolun bulunmaz
Bir takım kılavuz kul verin gitsin

KAYNAK : Pertev Naili Boratav, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.106.

V

Kalktı yelken eyledi Murad Reis
Baş başa düşmana varırın demiş
Vaktinize hazır olun gâziler
Ya ser verir ya ser alırın demiş

Biz şaşırttık ol düşmanın yolunu
Kimse bilmez gâzilerin hâlini
Hazır edin kumandanın birini
Alurun yedekte sürürün demiş

Türk pîrleri eydür kurtarın bizi
Biz de dedik Allah kurtarsın sizi
Ölenimiz şehit öldüren gâzi
Gün bugünkü gündür ururun demiş

Kul Mustafa'm dâim söyler özünden
Gaziler de cenk eylemiş yolundan
Koyverin Türkü bilek demirinden
Boyuna küffârı ururun demiş

KAYNAK : Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.152.

VI

Şunda bir dilbere gönül düşürdüm
Beyler divâneyim delüyüm şimdi
Gelene geçene ulu yol oldum
Rakipler geçecek yoluyum şimdi

Kırmızı gülümü aldırdım hâre
Kelp rakiptir kande girsin her yere
Buluşup hâlim arz edemem yâre
Olurun olmazın kuluyum şimdi

Yâr dolusun içtim gayrin içmedim
Serimden geçtim de yârdan geçmedim
İnce belli yâr severdim koçmadım
Şöyle bir divâne delüyüm şimdi

Kul Mustafa sever şahbaz yiğidi
Gariplere kimdir veren öğüdü
Bu derdi çekmeden ölmek yeğ idi
Şöyle bir dermansız ölüyüm şimdi

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.100.

VII

Eğer sorarsan hâlimden
Bir cansız ölüyüm şimdi
Aldanıp gönlüm alal'dan
Dîvâne deliyim şimdi

Geceler girer düşüme
Başım erişmez yaşıma
Buyruk değilim başıma
Bir beyin kuluyum şimdi

Benim çektiğim kim çeker
Gözlerim kanlı yaş döker
Bulanık bulanık akar
Dağların seliyim şimdi

Ben yâre n'ettim n'eyledim
Aşkın deryasın' boyladım
Yüzümü turâb eyledim
Geçenin yoluyum şimdi

Kul Mustafa eydür coştum
Aşkın deryasına düştüm
Çok şükür yâre buluştum
Âleme uluyum şimdi

KAYNAK : Pertev Naili Boratav, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.196

VIII

Gece gündüz uyku girmez gözüme
İntizârım elâ gözlü yâr deyu
Gündüz hayalimde gece düşümde
Selâmı çok bir efendim var deyu

Ben bilirim yâr sevgisi candandır
Yârsız bana fenâ dünya zindandır
Benim ulu korkum hemen şundandır
Gayrılara gönül vere yâr deyu

Ne mümkündür yüzüm yârdan döndürem
Yeri göğü aşk oduna yandıram
Bir sırdaşım yoktur yâre gönderem
Var cânânm hatırını sor deyu

Kul Mustafa kulluğunu bilmez mi
Varıp dostun bahçesine girmez mi
Dilber bize bir destimal vermez mi
Ağladıkça çeşmin yaşın sil deyu

KAYNAK : Ali Püsküllüoğlu, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.263.

Kerim Dede

(17. yüzyıl)

Yaşamı üzerine hiçbir bilgi yoktur. Şiirlerindeki dil ve biçimden yola çıkarak 17. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Kerim Dede ve Şah Kerim mahlaslarını kullandığı şiirlerinde Ali sevgisi esastır. Akıcı ve kolay bir söyleyişi, sade bir dili vardır. Yaşadığı döneme ait bazı yazma mecmualarda şiirlerine rastlanmaktadır.

KAYNAKLAR

- İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.87.
- Cahit Öztelli, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.223.

Ali'm yata yata âleme doldu
Uyan Ali'm uyan zamanın geldi
Yürekteki yağlar yandı kül oldu
Uyan Ali'm uyan zamanın geldi

Yeşil elvan geyen bedenden boşan
Şimdi Yezit'lerle savaşa döşen
Eyerle Düldül'ü Zülfikâr kuşan
Uyan Ali'm uyan zamanın geldi

Hünkâr Hacı Bektaş Veli aşkına
Kırklarla erenler yolu aşkına
Zâhirde bâtında Ali aşkına
Uyan Ali'm uyan zamanın geldi

Kerim Dede gitmek ister Toros'a
Alaydan ayrılmış ördeği yüze
Biz de niyaz ettik Sultan Nevruz'a
Uyan Ali'm uyan zamanın geldi

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.223.

Her iki yönden de "Ali" olarak okunabilen tekke tablosu.

Antik AŞ. 144. Müzayede Katalogu – 19.4.1992

Koroğlu

(17. yüzyıl)

Önceleri Kuroğlu olarak anılmış ya da Köroğlu ile karıştırılmışsa da Cahit Öztelli'nin yaptığı araştırmalar sonucu gerçek kimliği ve yaşamıyla ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Ayrıca, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde, Köroğlu'ndan başka, Koroğlu adına rastlanması, her ikisinin de ayrı kişiler olduğunu ortaya koymaktadır. Koroğlu, Yeniçeri ocağına mensup olup çok iyi çöğür çalmasıyla tanınır. Genç Osman'ın 1622'de katledilmesi olayına karıştığı, IV. Murad'ın 1632'de Sultan Osman'ın intikamını almak amacıyla olaya katılanları öldürttüğü sırada idam edilenler arasında bulunduğu sanılmaktadır. Sade bir dille söylediği şiirlerinde aşkı ve sevgiyi konu edinir. Çeşitli tarihî olaylara ışık tutan şiirleri, bilhassa Özdemiroğlu Osman Paşa'nın fetihlerini anlatan destanı ve paşanın ölümü üzerine söylediği ağıt ve Karacaoğlan benzeri koşmaları ünlüdür. Ali Ufkî, Cevrî ve Âşık Ömer, eserlerinde, Koroğlu'ndan söz etmiş ve onun şiirlerine yer vermiştir.

K A Y N A K L A R

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.103.
- **Cemil Çiftçi**, *Maktul Şairler*, İstanbul 1997, s.372.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.152.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.398.
- **Tahir Kutsi,** *Türk Halk Şiiri*, (2. Basım), İstanbul 1978, s.135.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 13. Cilt, İstanbul 1992, s.6994.
- **Şükrü Elçin,** Saz Şairlerimizden Koroğlu Hakkında, *Türk Kültürü*, Mayıs 1972, Sayı 115, s.30.
- **Cahit Öztelli,** Osmanlı Tarihine Adı Karışan Saz Şairi Koroğlu, *Türkoloji Dergisi*, Ankara 1974, Cilt 6, Sayı 1, s.121.

I

Gönül verdim bir hercâi zâlime
Kendüceğin benden sakınur oldu
Terahhum eylemek benim şimdi hâlime
Bana yadlar gibi bakınur oldu

Bir saat görmezsem aklım bulanur
Hâlimi arz etsem küser alınur
Bana karşı yadlar ile salınur
Sitem hançerini takınur oldu

Aman hey gamzesi cellâdım aman
Korkar oldum seni gördüğüm zaman
Kirpiğin ok etmiş kaşları(n) kemân
Her attıkça bana dokunur oldu.

Billâhi meleğim severim seni
İnsâf oldı yeter ağlattın beni
Bir gonca gül gibi kokmağa seni
Koroğlu der canım çekinür oldu

KAYNAK : **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.152.

II

Osman Paşa Tebriz'de ölüm olunca
Malım teslim eylen Sultan Murad'a
Biri birin buldu arşın yüzünde
Zarım teslim eylen Sultan Murad'a

Benim öleceğim Şah'a duyursun
Yârenlerim hayır dua buyursun
Vezirliğim bir kuluna buyursun
Mührüm teslim eylen Sultan Murad'a

.... bölük bölük bölünen
Acep şehit m'ola bizden alınan
Başlarına altın üsküf vurunan
Kulum teslim eylen Sultan Murad'a

Acem illerinde belim büküldü
Gözlerimden kanlı yaşlar döküldü
Cebehanem İstanbul'a çekildi
Malım teslim eylen Sultan Murad'a

Koroğlu söyledi ise bu sözü
Felek toprağa düşürdü gül yüzü
Aldın Demir Kapu ile Tebriz'i
Şarım teslim eylen Sultan Murad'a

KAYNAK : **Pertev Naili Boratav,** *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.82.

Koyunoğlu

(17. yüzyıl)

Yaşamına ilişkin bilgiler, Sadeddin Nüzhet Ergun'un 1955 yılında yayımladığı "On Yedinci Asırdan Beri Bektaşî-Kızılbaş-Alevî Şairleri ve Nefesleri" adlı eserinden alınmıştır. Rumelili olduğu, yeniçeri kâtipliği yaptığı ve 1645'te öldüğü tahmin edilmektedir. Şükrü elçin ise, yayımladığı bir yazıda, 16. yüzyılda yaşadığını ileri sürmüştür. Viyana Millî Kütüphane'deki yazmalar arasında bulunan mecmualardan birinde görülen bir şiiri ilk kez Ahmed Caferoğlu tarafından yayımlanmış, daha sonra bu şiir Sadeddin Nüzhet Ergun tarafından kendi kitabına aktarılmıştır.

KAYNAKLAR

- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.169.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.91.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Alevî Bektaşî Nefesleri*, (2. Basım), İstanbul 1992, s.91

Tablo: Aram Dağlaroğlu
Librairie de Pera 39. Müzayede Kataloğu - 16.5.2002

Aşk elinden içtiğimiz
Denizlerin sürüsüdür
Leşkerimiz çeker mürşid
Gerçeklerin birisidir

Yeryüzüne nazar salan
Düşmüşlerin elin alan
Yeşil sancak çeküp gelen
Oniki İmam çerisidir

Ulu şarlar bedestanlar
Ulular gözü mestanlar
Al çiçekli gülistanlar
Evliyalar korusudur

Gevher bulup almadın mı
Kıymetini bilmedin mi
Münkir yola gelmedin mi
Kendi gönül kurusudur

Koyunoğlu Kur'an'a bak
Mansur ipin boynuna tak
Nesimî oldu Hakk'la Hakk
Yüzdükleri derisidir

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.91.

Kul Budala

(17. yüzyıl)

Bir Bektaşî şairidir. Yaşamıyla ilgili hiçbir bilgi yoktur. Başanlı aşk şiirleri, onu, diğer Bektaşî şairlerinden ayıran en belirgin özelliğidir. Kimi şiirlerinde sadece "Budala" mahlâsını kullanır. Dili sade, sözleri duygu yüklü ve içtenlikli olup öğüt verici nitelik taşır. 18. ve 19. yüzyıllarda düzenlenen mecmualarda ve cönklerde şiirlerine rastlanır. Bazı kaynaklar onun 18. yüzyıl şairi olduğunu belirtmektedirler.

KAYNAKLAR

- **Cahit Öztelli,** *Bektaşî Gülleri, Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* (3. Basım), İstanbul 1997, s.151.
- **İsmail Özmen,** *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.77
- **Abdurrahman Güzel,** Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.439
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi,* İstanbul 1997, s.408.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.73.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.434.
- **M.Sunullah Arısoy,** *Türk Halk Şiiri Antolojisi,* Ankara 1985, s.173.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Alevî-Bektaşî Edebiyatı,* İstanbul 1991, s.217.

I

Hak nefesin inkâr eyleyen talib
İblistir bu cemden sürülsün gitsin
Hakk'ın dîvânında yüzü karalar
Esfeldir ol yerden sürülsün gitsin

Yok ise kalbinde mahabbet sevgi
Yıkıktır kalbinde Allah'ın evi
Özünden haberi olmayan divi
Salıver yabana yorulsun gitsin

Yalınız kafeste sakla bir kuşu
Kiminle söyleşir olmasa işi
Günahın meydana koymayan kişi
Yüzün eğsin de ayrılsın gitsin

Canını cellâda teslim etmeyen
Rehberin gittiği yola gitmeyen
Mürşidinin buyruğunu tutmayan
Çürüktür yuları kırılsın gitsin

Budala kudret elindedir elim
Hakk'a âyan oldu bütün ahvalim
Biz olalım mazlum olanlar zalim
Ali dîvânından sürülsün gitsin

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.78.

SÖZLÜK

esfel : *Pek alçak.*
div : *Şeytan, cin, ifrit.*
âyan : *Belli, açık.*
ahval : *Durumlar.*

II

Bülbül oldum gülistanda şakırım
Gül dalında biten gül neme yetmez
Süleymanım kuşdilinden okurum
Bana talim olan dil neme yetmez

Aşk kitabın açtım okur yazarım
Hakk'a doğru açılmıştır nazarım
Neme gerek dağı taşı gezerim
Şol pirime giden yol neme yetmez

Derviş oldum pir eteğin tutarım
Hakk'a doğru çekilmiştir katarım
Baykuş gibi garip garip öterim
Issız viranede çöl neme yetmez

Şu dünyanın olacağı malûmdur
Bu ilmin aslına eren âlimdür
Az yaşa çok yaşa sonu ölümdür
Eski hırka ile şal neme yetmez

Budala'm sırrına kimseler ermez
Tevekkül mal altın eteğin komaz
Kişi kısmetinden ziyade yemez
Bana kısmet olan mal neme yetmez

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.78.

SÖZLÜK

gülistan : *Gül bahçesi.*
dil : *Gönül.*
nazar : *Bakış.*
şol : *Şu.*
tevekkül : *İşi Tanrı'ya bırakıp kadere razı olma.*

Kul Himmet

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgiler, Cahit Öztelli ve İbrahim Aslanoğlu'nun çalışmalarına dayalıdır. 17. yüzyılın ünlü Alevî ozanı Kul Himmet, Tokat'ın Almus ilçesine bağlı Görümlü (eski adı Varzıl) köyünden olup mezarı da oradadır. İbrahim Aslanoğlu, Kul Himmet'in, Pir Sultan'ın müridi olduğu yolundaki görüşlerin yanlış olduğunu ileri sürerek onun müridi olmadığını ve eylemlere katılmadığını ileri sürer. Şiirleri incelendiğinde, iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Aldığı kültür, medrese kültürü değil, halk ve tekke kültürüdür. Bu arada şiirlerinde sık sık okur-yazarlığından da söz eder. Dili çok sade olmakla birlikte, tasavvuf ve tarikat terimlerini iyi kullanır. Hatâyî'den etkilendiği açıktır. Şiirlerinin konusu, sevgi, barış, kardeşlik ve dostlukla ilgili olup toplumsal yaşamı yakından ilgilendirir. Şiirleri, 18.-19. yüzyılda yaşayan ve aynı mahlâsı kullanan Sivaslı Kul Himmet Üstadım ile karıştırılmışsa da, ikisinin ayrı kişiler olduğu, İbrahim Arslanoğlu'nun araştırmaları sonucu netlik kazanmıştır. Cahit Öztelli'nin de belirttiği gibi, Varzıl (Görümlü) köyü imamı İrfan Çoban, Kul Himmet'e ait birçok deyişi derleyip yayımlamıştır. Kul Himmet'e bağlılığını belirtmek için Kul Himmet Üstadım mahlâsını alan 19. yüzyıl ozanı Kul Himmet ile 17. yüzyıl ozanı Kul Himmet'in birbirine karışan şiirleri Cahit Öztelli ve İbrahim Aslanoğlu'nun çabaları ile ayıklanmıştır. Cahit Öztelli, Kul Himmet'in şiirlerini, 1984 yılında çıkan "Pir Sultan'ın Dostları" adlı kitabında yayımlamıştır. Bunun dışında Refik Ahmet Sevengil ve Müjgan Cumbur'un da şairle ilgili çalışmaları vardır.

K A Y N A K L A R

- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Alevi Bektaşi Nefesleri,* (2. Basım), İstanbul 1992, s.15, 33.
- **İsmail Özmen,** *Alevi Bektaşi Şiirleri Antolojisi,* 2. Cilt, Ankara 1995, s.319.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri,* 1. Cilt, İstanbul 1955, s.171.
- **Metin Turan,** *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri,* Ankara 1996, s.122.
- **Ali Püsküllüoğlu,** *Türk Halk Şiiri Antolojisi,* Ankara 1975, s.146.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.12.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 3. Cilt, İstanbul 1982, s.774.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 5. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.434.
- **Cahit Öztelli,** *Bektaşi Gülleri, Alevî Bektaşi Şiirleri Antolojisi,* (3. Basım), İstanbul 1997, s.174, 362.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu,** *Alevi-Bektaşi Edebiyatı,* İstanbul 1991, s.174
- **Cahit Öztelli,** *Pir Sultan'ın Dostları,* İstanbul 1984.
- **Abdurrahman Güzel,** Tekke Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.417.
- **Pertev Naili Boratav,** *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi,* İstanbul 2000, s.72.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji,* İstanbul 1968, s.112.
- **Metin Turan,** *Kul Himmet,* Ankara 1994.
- **İbrahim Aslanoğlu,** *Kul Himmet,* İstanbul 1997.

I

Aklım fikrim yâr eyledim ben bana
Öğüt verdim deli gönül almadı
Bir kileciği var almış eline
Dünyayı içine koydum dolmadı

Alması farz imiş sünnettir selâm
Hak nurdan yarattı yaz dedi kalem
Bir çiçek yarattı ol Rabbül'âlem
Anı kokulayan mahrum kalmadı

Var bir pîre eriş serseri gezme
Gözet gözün onun yolundan azma
Değme bir dükkâna yükünü çözme
Bunda çok bezirgân işi kalmadı

Gençlik yaza benzer kocalık güze
Yüreğim başlıdır dertlerim taze
Boynun eğ de hizmet eyle üstâza
Şeytan benlik ile meydan almadı

Kul Himmet'im deste gülü elinde
Daimâ zikr eder Hakk'ı dilinde
Bir güzel sevmişim Hakk'ın yolunda
Hayâli gönlümde zâil olmadı

KAYNAK : **İbrahim Aslanoğlu,** *Kul Himmet,* İstanbul 1997, s.50.

II

Seher vakti Şah kervanı gidiyor
Anın katarından ayırma bizi
Kanber'i önünce katar yediyor
Anın katarından ayırma bizi

Muhammed Alî'dir cihan evveli
Bir arap geliyor eli develi
Rûm'u irşâd eden Bektâş-ı Velî
Anın katarından ayırma bizi

Gül kokusu Muhammed'in teridir
Ah ettikçe karlı dağlar eridir
Hatîce, Fâtıma Hakk'ın yâridir
Anın katarından ayırma bizi

Cebrail de kanadını açınca
Rahmet suyu yeryüzüne saçınca
Hasan Hüseyn cür'asından içince
Anın katarından ayırma bizi

İmam Zeynel bekler zindan içini
Umarım bağışlar mücrim suçunu
Bâkır Ca'fer yüklettiler göçünü
Anın katarından ayırma bizi

Kazım Mûsâ Rızâ Hakk'ın nurudur
Takî Nakî Asker Mehdî sırrıdır
Selman'ın yedinde deste gülüdür
Anın katarından ayırma bizi

Kul Himmet'im eyder Mehdi nic'oldu
On'ki imamların tahtı yüc'oldu
Pîr'in eşiğine giden hac'oldu
Anın katarından ayırma bizi

KAYNAK : İbrahim Aslanoğlu, *Kul Himmet*, İstanbul 1997, s.84.

III

Bizi bu sevdâya salan
Kendü Cenâb-ı Allah'tır
Bu sevdâya gönül veren
İşi gücü eyvallahtır

Eyvallahı bilen kişi
Her dem artar aşkı cûşu
Rasûl'ün bindiği taşı
Hâlâ durur muallâktır

Bir sözüm vardır tutana
Er odur Hak'tan utana
Kul olmuşuz Pîr Sultan'a
Eşiği de kıblegâhtır

Er odur ki Hakk'tan öğe
Desti dâmânına değe
Benzemez ağaya beğe
Alî Şâh bir ulu şâhtır

Dest ü dâmeni salmanam
Cevhersiz göle dalmanam
Kırklar sâili Selman'am
İşim gücüm şeydullahtır

Kul Himmet'im okur yazar
Şu cihânı eler geçer
Hak'tan oldu bize nazar
Bu bir sırr-ı sırrullahtır

KAYNAK : Abdülbâki Gölpınarlı, *Alevî Bektaşî Nefesleri*, (2. Basım), İstanbul 1992, s.34.

IV

Ağlar da gezerim dağlar başında
Yâr elinden yarası var gönlümün
Gündüz hayalimde gece düşümde
Yâr elinden yarası var gönlümün

Felek soldurunca açılan gülüm
Ötmez oldu aşk bağında bülbülüm
Eğer dostlar sorarlarsa ahvalim
Yâr elinden yarası var gönlümün

Yâre yâre olanlar bana yâr ise
Dursa benim ile bile yürüse
Ya çekilen nedir gam ile gussa
Yâr elinden yarası var gönlümün

Bahri olmayanlar ummana dalmaz
Akar şu gözümün yaşı kurumaz
Her tabip yaraya merhem saramaz
Yâr elinden yarası var gönlümün

Bahri olmayanlar ummana dalmaz
Akar şu gözümün yaşı kurumaz
Her tabib yaraya merhem saramaz
Yâr elinden yarası var gönlümün

Sefil Kul Himmet'im kime ne deyim
Kime derdim yanıp hâlim şu deyim
Kime kimden kimi şekva edeyim
Yâr elinden yarası var gönlümün

KAYNAK : İbrahim Aslanoğlu, *Kul Himmet*, İstanbul 1997, s.111.

V

Hak nasib eylese dergâha varsam
Bir dem dîvânına dursam ya Ali
Eğilsem dizine niyaz eylesem
Yüzüm tabanına sürsem ya Ali

Yüzüm tabanına sürdüğüm zaman
Kalmadı gönlümde zerrece güman
Ali'm Zülfikar'ın çektiği zaman
Önünce Kanber'in olsam ya Ali

Çeksen Zülfikar'ı beni öldürsen
Her dem ağlatırsın bir dem güldürsen
Kanber gibi hizmetine yeldirsen
Elim eteğinden kesmem ya Ali

Hiç kesmenem eteğinden elimi
Hak katında kabul ettim ölümü
Doğru süren evliyanın yolunu
Al mümin kulların görsem ya Ali

Mümin olan çehresinden bellidir
Hak söyleyip nefesinden bellidir
Evliyalar yolu sabah gülüdür
Deste deste gülün dersem ya Ali

Mümin olan müslümanı getirsin
Getirsin de Hak cemine yetirsin
Dizbediz gelip de bile otursun
Doyunca yüzüne baksam ya Ali

Kul Himmet'im hizmet eyle pîrine
Gül'inen Muhammed Ali yoluna
Dilerim dergâha girem gönlüne
Yarın fırsat elden gider ya Ali.

KAYNAK : İbrahim Aslanoğlu, *Kul Himmet*, İstanbul 1997, s.73.

VI

Esti seher yeli derdim artırdı
Ateşim yanmadan koğlandı gine
Gülistan ilinden selâm getirdi
Sinem bülbülleri söylendi gine

Hayallerin can evime seğirtti
Benliği perişan etti dağıttı
Senin aşkın bana hû dost çağırttı
Can zülfün teline bağlandı gine

Gerçek bu meydanda gafil oturmaz
Asla vücuduna hile getirmez
Gönül aşnasını buldu yitirmez
Hakk'ın divanında eğlendi gine

Değme dala konmaz gönül sayyadı
Dostun bahçesine kondurmaz yâdı
Muhammed Ali'den tuttum bünyadı
Gönül bu ikrarda bağlandı gine

Coştu Kul Himmet'im coştu ayılmaz
Tatlı dile muhabbete doyulmaz
Tabib olmayınca yaram sarılmaz
Yâr geldi yaralar sağlandı gine

KAYNAK : İbrahim Aslanoğlu, *Kul Himmet*, İstanbul 1997, s.48.

VII

Kahbe felek sana nettim neyledim
Attın gurbet ele parelerimi
Âhirinde beni sıladan ettin
Bulunmaz derdimin çarelerini

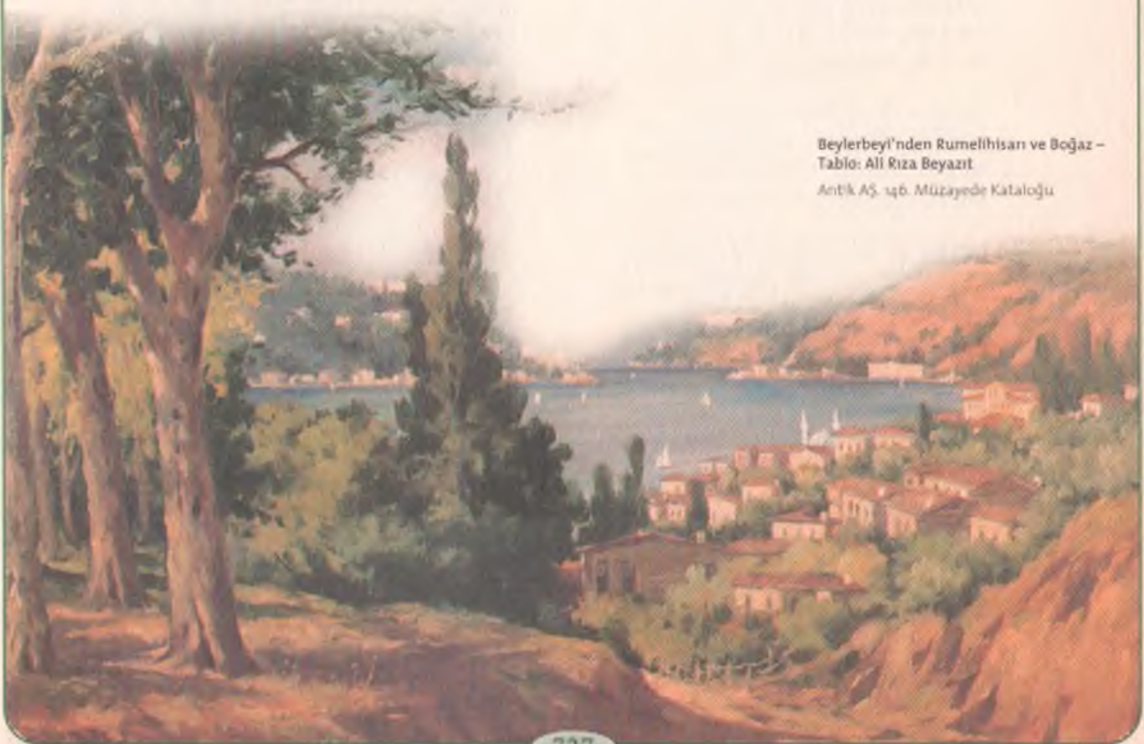
Günden güne al kanlarım akıyor
Yaram yürekdedir, beni yakıyor
Biri sağalmadan biri çıkıyor
Sağ cerrah incitme yaralarımı

Bakmaz mısın tenden akan kanıma
Yaralarım ceza verir canıma
Gelenim yok gidenim yok yanıma
Yine ben sarayım yaralarımı

Bir kemlik görmedim (yâreden)
Çetin kurtulurum ben bu yaradan
Gözlerim ki merhem gele sıladan
Dağlar perde tutmuş aralarımı

Kul Himmet'im ötesini bilirim
Çeke çeke ben bu dertten ölürüm
Vâdem yeter gurbet elde kalırım
Dost olan geyinsin karalarımı

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Pir Sultan'ın Dostları*, İstanbul 1984, s.103.

Beylerbeyi'nden Rumelihisarı ve Boğaz – Tablo: Ali Rıza Beyazıt
Antik AŞ. 146. Müzayede Kataloğu

Kul Hüseyin

(17. yüzyıl)

Alevî Bektaşî şiirinin önde gelen ozanlarındandır. Yaşamıyla ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. 16. yüzyılda yaşayan Pîr Sultan Abdal'ın dervişi Kul Himmet'ten el aldığı ve ona sorular soran bir şiiriyle ünlendiği, yine bu şiirinden anlaşıldığına göre, yetmiş yıldan fazla yaşadığı ve 17. yüzyılın başlarında öldüğü bilinmektedir. Şiirlerinde Hüseyin, Âşık Hüseyin, Hüseyni, Sefil Hüseyin gibi mahlâslar kullanmıştır. Halk şiiri tarzında heceyle yazdığı şiirlerinde güçlü ve lirik bir söyleyiş egemendir. Deyişlerinin çoğu, ezgi-türkü şeklinde söylenerek, mensubu olduğu topluluğu, kültür ve inanç açısından beslemiştir. Birçok araştırmacı tarafından incelenen şiirlerinin sayısı 50 kadardır. Dili duru ve akıcıdır. Dinî konularla örülü şiirlerinin yanı sıra din dışı konuları işleyen şiirleri de vardır. Şiirleri, Cahit Öztelli tarafından "Pir Sultan'ın Dostları" adlı kitabının içinde 1984 yılında yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.341.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.87.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.2.
- **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 2. Cilt, Ankara 1995, s.355.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevi-Bektaşî Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.193.
- **Cahit Öztelli**, *Pir Sultan'ın Dostları*, İstanbul 1984, s.217.
- **Cahit Öztelli**, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.57, 362.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.436

I

Sallanuben dost iline giderken
Ne acayip yolu vardır yaylanın
Selvi boylum gonca gülün dererken
Açılır bülbülü gülü yaylanın

Yayla senin gibi yayla nerd'olur
Seni arayanlar nerede bulur
Pare pare olmuş karların erir
Akar boz bulanık seli yaylanın

Nerkisin benefşen karışık biter
Dalında dal vermiş ireyhan tüter
Meşhur kokuların âleme yeter
Gülü burcu burcu kokar yaylanın

Her sabah her sabah hava nemlenir
Yaz gelince âşıkların canlanır
Sen yaylanın canı gelir dinlenir
Eser ılgıt ılgıt yeli yaylanın

Hüseyni'yem pervaz urup uçunca
Gözlerinden hasret kan yaş dökünce
Koyunlar meleşir evler göçünce
Issız kalır n'olur hâli yaylanın

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 2. Cilt, Ankara 1995, s.355.

II

Ey şahin bakışlım bülbül âvazlım
Bir eli kadehlim bir eli sazlım
İşte ben gidiyorum kal ahu gözlüm
Ne sen beni unut ne de ben seni

Yolda harami çok engel arada
Unutma sevdiğim demde sırada
Kalıp gider amma gönül burada
Ne sen beni unut ne de ben seni

Ta ezeli ezel seven sevende
Şu iki cihanda kevnü mekânda
Nizam başlarında ulu divanda
Ne sen beni unut ne de ben seni

Çekilsin gülbenkler sürülsün devran
Görülsün kayıtlar açılsın meydan
Yolumuzu açsın ulu Yaradan
Ne sen beni unut ne de ben seni

Hüseyin'im eydür gül benzim soluk
Serimizde yazılmıştır ayrılık
Vallahi sevdiğim gönüller birlik
Ne sen beni unut ne de ben seni

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Pir Sultan'ın Dostları*, İstanbul 1984, s.234.

III

Gönül verdim seni sevdim
Aman mürvet dergâhına
Bu gün Hakkı sende buldum
Aman mürvet dergâhına

Dergâhına giden yollar
Seni tesbih eden diller
Hak sevdiği gonca güller
Aman mürvet dergâhına

Dergâhından kesmem elim
Kıblemden çevirmem yönüm
Çağırırım Muhammed Ali'm
Aman mürvet dergâhına

Kul Hüseyn'im zatım ilen
Buldum muhabbetim ilen
Geldim günah yüküm ilen
Aman mürvet dergâhına

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Pir Sultan'ın Dostları*, İstanbul 1984, s.226.

Ormanda Kış – Tablo: Fedotov
Librairie de Pera 43 Müzayede Kataloğu – 31.10.2002

IV

Mürşid isen müşkilimi halleyle
Neden hâsıl oldu gürûh-ı Nâcî
Beni yasta gamda bırakma söyle
Evvel tatlı nedir sonucu acı

Hak verir kısmetim benim gıdâmı
Kesmezsem dilimden Bârî Hudâ'mı
Yoğurmazdan evvel Cibrîl Âdem'i
Hem Âdem yoğiken kim idi hacı

Ârif ârif ile gönül katmadan
Hak Taâla bu dünyayı yapmadan
Selman dahı ol Kırklar'a yetmeden
Ya kim idi Kırklar'daki duacı

İnsan fehm eyleyip kendin bilmeden
Havva Ana gelip hâmil olmadan
Arıtıp da kalb evini silmeden
Kim idi göklerde dâr çeken bacı

Ezelden beri sırrullah sır idi
Mü'minlerin kalbi dolu nûr idi
Ne körüğü ne çekici var idi
Neden hâsıl oldu Ali kılıcı

Özün tasdik edip tevekküle gel
Şu dünya fânîdir evvel ü ezel
Yüz yiğirmi dört bin nebîden evvel
Kim giydi başına ol nûrdan tacı

Kul Hüseyn'im aydur evveli yandın
Hakk'a ikrâr verdin kandın inandın
Kul Himmet kendini ârif mi sandın
De bana nerdedir dünyanın ucu

KAYNAK : Ahmet Necdet, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.341.

Kul İbrahim

(17. yüzyıl)

Bir Bektaşî ozanıdır. Gerçek kimliği ve yaşamıyla ilgili hiçbir bilgi yoktur. Orta Anadolu'da yaşadığı tahmin edilmektedir. Pir Sultan Abdal'ın müridi olduğu, Kul Himmet ve Kul Hüseyin'le birlikte sazıyla ve sözüyle giriştiği siyasî bir mücadelede Kul Himmet'in yardımcısı olduğu, Pir Sultan'ın asılması olayından etkilendiği ve hükümet tarafından baskı ve kovuşturmaya uğradığı bilinmektedir. Şiirinin dili akıcı ve etkileyicidir. Nefeslerinden pek azı günümüze kalmıştır.

K A Y N A K L A R

- **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, [illegible] Cilt, Ankara 1995, s.353.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998. s.436.
- **Cahit Öztelli**, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s 363
- **Cahit Öztelli**, *Pir Sultan'ın Dostları*, İstanbul 1984, s.291.

I

Gine bir karanlık düştü serime
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin
Ben çağırırım ere Hakk'a pîrime
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

Deden Muhammed'dir atan Ali
Hakk'a doğru gider anların yolu
Nice bir incittin bu ednâ kulu
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

Bahçen bozulduysa Bâri'ye başla
Mü'mine kuvvettir Yezid'i taşla
Kusurum çok, günahımı bağışla
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

Mürüvvet kapısın ezel ezelden
Hiç vefa yok imiş oğlandan kızdan
Kusur bizde ise mürüvvet sizden
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

Bozulmasın İbrahim'in dirliği
Dirlik ile olur dünya varlığı
Bu günde belli olur erin erliği
Yetiş imdadıma İmam Hüseyin

KAYNAK : **Cahit Öztelli**, *Pir Sultan'ın Dostları*, İstanbul 1984, s.296.

S Ö Z L Ü K

Bâri'ye başlamak : *Tanrı'ya yalvarmak.*

edna : *Alçak, en bayağı, çok alçak.*

II

Ey ruh benden dostlarıma selâm et
Felek ile pek cengi var diyesin
Felek verdiği emaneti ister
Hasret vaktini görüyor diyesin

Elim ermez dostlarıma nâçarım
Havf çekerim olmaz işten kaçarım
Sunarlarsa ecel zehirin içerim
Felek bizi göz-aldırmış diyesin

Gel deyince söze uymaz delidir
Aslım Muhammed'e çıkar velidir
Bu insan da yeryüzünün gülüdür
Kimin almış kimin verdi diyesin

Kul İbrahim der ki gördüm düşünü
Hak onarsın cümlemizin işini
Bakın kayırmış mı sefil başını
Dosta gönül intizarda diyesin

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Pir Sultan'ın Dostları*, İstanbul 1984, s.296

SÖZLÜK

havf çekmek : *Korku çekmek, korkmak.*

III

Çıktım yükseğine seyran eyledim
Dostumun bağında gülü görünür
İndim eşiğine niyaz eyledim
Pîrim Hasan Dede Veli görünür

Talip irehbere erkâna yatar
İrehber talibi hatadan saklar
Bunaldığım yerde carıma yeter
Irmak kenarında kulu görünür

Yetiş Yörük Kulu, hâlim perişan
Hakkı gördüm diyen göstersin nişan
Gökyüzünde güvercine karışan
Hünkâr Hacı Bektaş Veli görünür

Sefil İbrahim'im ilin dilinde
Talip oynar rehberinin gölünde
Mansur dârda On iki İmam yolunda
Allah bir Muhammed Ali görünür

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Pir Sultan'ın Dostları*, İstanbul 1984, s.297.

Kul Nesimî

(17. yüzyıl)

Asıl adı Ali'dir. Kimliği, yaşamı, nerede öldüğü ve mezarının yeri konusunda bilgi yoktur. Hakkında bilinenler, şiirlerine dayalıdır. Anadolu'daki ayaklanma içinde yer aldığı, bu yüzden yargılandığı ve öldürülmüş olabileceği tahmin edilmektedir. Şiirleri, 14. yüzyılda yaşayan, asıl adı İmadeddin ya da Ömer olan Hurufî şair Bağdatlı Seyyid Nesimî'yle karıştırılmıştır. Kul Nesimî, şiirlerini daha çok hece ölçüsüyle ve yalın bir dille yazmıştır. Ondan ilk kez Cahit Öztelli söz etmiş, 100'den çok şiirini ve hayatı hakkında edindiği bilgileri bir araya getirerek 1969 yılında "Kul Nesimî" adlı kitabı yayımlamıştır.

KAYNAKLAR

- **Cahit Öztelli**, *Kul Nesimi*, Ankara 1969.
- **Cahit Öztelli**, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.365.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevi Bektaşi Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.228.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 19. Cilt, İstanbul 1993, s.427.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dini ve Tasavvufi Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.412.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.183.
- **Ali Püsküllüoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.219.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.15.
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1982, s.775.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.437.
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.114.

I

Ben yitirdim ben ararım yâr benimdir kime ne
Gâh giderim öz bağıma gül dererim kime ne

Gâh giderim medreseye ders okurum Hak için
Gâh giderim meyhaneye dem çekerim kime ne

Sofular haram demişler bu aşkın şarabına
Ben doldurur ben içerim günah benim kime ne

Ben melâmet gömleğini deldim taktım eğnime
Ar - u namus şişesini taşa çaldım kime ne

Sofular secde ederler mescidin mihrabına
Yâr eşiği secdegâhım yüz sürerim kime ne

Gâh çıkarım gökyüzüne hükmederim Kaf be Kaf
Gâh inerim yeryüzüne yar severim kime ne

Kelp rakip böyle diyormuş "güzel sevmek pek günah"
Ben severim sevdiğimi günah benim kime ne

Nesimî'ye sordular ki yârin ile hoş musun
Hoş olayım olmayayım o yâr benim kime ne

KAYNAK : **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.47.

S Ö Z L Ü K

dermek : *Derlemek, toplamak, devşirmek.*
dem çekmek : *İçki içmek.*
secdegâh : *İbadet edilecek, namaz kılınacak yer.*
kelp : *Köpek.*
eğin : *Sırt, omuz*
Kaf : *Dünyayı çepeçevre kuşattığı söylenen efsanevî bir dağ. Şiirdeki anlamı, "kaftan kafa"nın karşılığı olan "baştan başa, bir uçtan öbür uca kadır"dır.*

II

Şem'e düşen pervaneler
Gelsin bir hoşça yanalım
Aşka düşen dîvâneler
Gelsin bir hoşça yanalım

Yanmaktır bizim karımız
Harcedelim hep varımız
Pervaneler yarânımız
Gelsin bir hoşça yanalım

Varın söylen şol bülbüle
Neden âşık olmuş güle
Ermek istersen ol kül'e
Gelsin bir hoşça yanalım

Bülbül yuvan yıkıldı mı
Yavrun yere döküldü mü
Ölüm sana dokundu mu
Gelsin bir hoşça yanalım

Nesimî döğünsün taşlar
Akıtalım gözden yaşlar
Hak tanıktır hey kardaşlar
Gelsin bir hoşça yanalım

KAYNAK : **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.49.

S Ö Z L Ü K

şem : *Mum.*
pervane : *Gece kelebeği.*
dîvâne : *Deli.*
yârân : *Dostlar.*

III

Erenler Şah'tan gelirler
Ali derler pîrimize
İmamların kullarıyız
Münkir ermez sırrımıza

Pîrimiz Kırklar, Yediler
Bu yolu onlar kurdular
Bize de böyle dediler
Kanarsan ikrarımıza

Ateş yanar, kazan coşar
Dalgalanıp boydan aşar
Şûlesi âleme düşer
Bakın bizim nûrumuza

Bildik aslımızdır Âdem
Kısmetimiz verdi Hüdâ'm
Halifeler basmış kadem
Taç vurdular serimize

Muhip mürşidine uydu
Ârif olan hisse duydu
Münafıklar nice kıydı
Tiğ çektiler pîrimize

Nesimî sözünü pişür
Özüne muhabbet düşür
Bezirgânlar gevher taşır
Gûne gûne şarımıza

KAYNAK : **Cahit Öztelli**, *Bektaşi Gülleri, Alevî-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.38

S Ö Z L Ü K

kadem : *Ayak.*
tiğ : *Kılıç.*
gûne gûne : *Türlü türlü.*
şar : *Belde, şehir.*

IV

Bugün ben pîrime vardım
Pîrin cemâli güldür gül
Oturmuş taht makamına
Taht-ı revânı güldür gül

Gülden terazi tutarlar
Gülü gül ile tartarlar
Gül alırlar gül satarlar
Çarşısı pazarı güldür gül

Toprağı gül taşı gül
Kurusu gül yaşı gül
Has bahçenin içinde
Serv-i revânı güldür gül

Gülden değirmeni döner
Onun ile gül döverler
Akar arkı çarkı döner
Bendi, pınarı güldür gül

Ak gül ile kırmızı gül
Çift yetişmiş bir bahçede
Bakışları hâre karşı
Hârı, ezhârı güldür gül

Gel ha gel Seyyid Nesimî
Hak nefesi güldür gül
Şu öten garip bülbülün
Derd-ü figanı güldür gül

KAYNAK : **Cahit Öztelli**, *Bektaşi Gülleri, Alevî-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.102.

S Ö Z L Ü K

cemâl : *Yüz.*
revân : *Yürüyen, akan.*
hâr : *Diken.*
ezhâr : *Çiçekler.*

Kuloğlu

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgiler, şiirlerine ve şairnâmelere dayalıdır. Asıl adı Mustafa olup bazı kaynaklarda Süleyman olarak geçer. IV. Murad'ın yakınlığını kazandığı ve İstanbul'da saray çevresinde yaşadığı bilinmektedir. I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman, IV. Murad, Sultan İbrahim ve IV. Mehmed'in saltanatları sırasında hayatta olduğu, birtakım siyasî olaylara karıştığı, IV. Murad'ın ölümü üzerine Cezayir'e sürüldüğü, Sultan İbrahim döneminde tekrar İstanbul'a geldiği bazı araştırmacılarca belirtilmektedir. Kâtibî'nin bir şiirinde adının geçmesi, onun Kâtibî ve Kayıkçı Kul Mustafa ile aynı dönemde yaşadığını gösterir. Ölüm tarihi bilinmemektedir. Şiirlerinde aşkı ve kahramanlığı konu edinen, saray çevresinde yaşadığı halde dîvân şiirinden etkilenmeyip halk dili ve halk zevkinin inceliklerine bağlı kalan Kuloğlu, esas başarısını heceyle söylediği şiirlerde göstermiş, Gevherî ve Âşık Ömer gibi ünlü şairleri de etkilemiştir. Aruzla yazdığı şiirlerinde pek başarılı olmadığı görülür. IV. Murad'ın ölümü üzerine bir de mersiye söylemiştir. Şiirlerinden örnekler, Sadeddin Nüzhet Ergun ve Cahit Öztelli tarafından yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **Cahit Öztelli**, *Üç Kahraman Şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, İstanbul 1974, s.275.
- **Sadeddin Nüzhet (Ergun)**, *XVII'nci Asır Sazşairlerinden Kuloğlu*, İstanbul 1933
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.105.
- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.248
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.185.
- **Faruk Kadri Timurtaş**, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, İstanbul 1993, s.304
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 5. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.438
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.153.
- **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.107
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.116
- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.132
- **Erman Artun**, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Ankara 2001, s.248
- **Refik Ahmet Sevengil**, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.100.
- **Cemil Yener**, *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, (2. Basım), İstanbul 1989, s.54.

I

Dağlar başı oldu yurdum
Ağlayıp gezer yürürüm
Günden güne arttı derdim
İnleyip gezer yürürüm

Güzelliğin tarzı budur
Mah cemâlin olmuş bedir
Âşıklığa çâre nedir
Soyunup gezer yürürüm

Yine firkatinle yandım
Kendimi engine saldım
Muhabbet bahrine daldım
Boylayıp gezer yürürüm

Boyu uzun ince bellim
Mah yüzünde çifte benlim
Senin ile deli gönlüm
Eğleyip gezer yürürüm

Kuloğlu der geydim postu
Kaçırdım gözleri mesti
Halden bilen nazlı dostu
Arayıp gezer yürürüm

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Üç Kahraman Şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, İstanbul 1974, s.338.

SÖZLÜK

mah cemâl : *Ay gibi parlak yüz.*
bedir (bedr) : *Dolunay.*
firkat : *Ayrılık.*
bahr : *Deniz, büyük göl.*
mest : *Sarhoş.*

II

Şevkimi artırır aşkımın demi
Sevdiğim benimle olduğu zaman
Defolur da gider gönlümün gamı
Gelip de yanıma güldüğü zaman

Söyledikçe lezzet vardır sözünde
Rûz ü şeb hayâli iki gözümde
Huda'nın emriyle yârin yüzünde
Ak güller açılır güldüğü zaman

Aşkımın dumanı serimi bürür
Dîvâne gönlümü gâh ele alır
Sanırım vücudum cennete girer
Yârimi koynuma aldığım zaman

Nâr-ı aşkın ile vücudum yandı
Bir asılzadedir hûridir kendi
Sanırım ki gökten bir melek indi
Kolların boynuma saldığı zaman

Kuloğlu'yum bozbulanık akarım
Hasret oduna can ü cismim yakarım
Ne rızkıma ne malıma bakarım
Yâr aşkı kalbime doğduğu zaman

KAYNAK : M.Sunullah Arısoy, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.188.

SÖZLÜK

şevk : *Şiddetli istek.*
dem : *Büyüklük.*
rûz ü şeb : *Gece ve gündüz.*
ser : *Baş.*
nâr-ı aşk : *Aşk ateşi.*

III

Sana derim elâ gözlü meleğim
Senin bana incindiğin nedendir
Kereminden makbul eyle dileğim
Senin bana incindiğin nedendir

Yolunda âh edip kanları döken
Olurmuş engelin gözüne diken
Bunca yıldır senin meddahın iken
Senin bana incindiğin nedendir

Ben meşgul olalı medh ü senâye
Gamzelerin oku verdi fenâye
Buluştukça eder oldum kinaye
Senin bana incindiğin nedendir

Gönül verdim ben de sen servi dale
Cevri çektirdin getirdin bu hâle
Söyle günah mıdır âşıka nâle
Senin bana incindiğin nedendir

Kuloğlu der ki sözlerin haktır
Aşkın kitabında müşkülüm yoktur
Tenha söyleşelim sualim çoktur
Senin bana incindiğin nedendir

KAYNAK : M.Sunullah Arısoy, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.187.

IV

Uzaktan merhaba olmaz
Gel ey mestâne bakışlım
Kolların boynuma dola
Dile mestâne bakışlım

Seni sevenler unutmaz
Hayâlin karşımdan gitmez
Padişahlar hiç zulm etmez
Kula mestâne bakışlım

Der Kuloğlu gûne gûne
Melek gelmemiş cihâne
Her sözüme bir bahâne
Bul a mestâne bakışlım

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.134

Hasat Zamanı –
Tablo: Mehmet Arpacık
Librairie de Pera
40 Muzayede Kataloğu –
18.7.2002

V

Sultan Murad eydür şimdi zamane
Bize de kalmadı beyler elveda
Büküldü kametim döndü kemane
Gezüp seyrettiğim dağlar elveda

Ardımca gelen sevgili telekler
Tersine devretti çarh-ı felekler
Yeniçeri sipahiler solaklar
Önümce yürüyen kullar elveda

Hep kullarım alayıma dizilsin
Kullarımın esamisi yazılsın
Tabutum düzülsün kabrim kazılsın
Varıp seyrettiğim çöller elveda

Ecelim yetişti yıldızım düştü
Dostlarım ağladı düşmanım güldü
Yapılan kadırgam deryada kaldı
Şu Malta'ya giden yollar elveda

Kuloğlu dostların yüzü ağ olsun
Düşman olanların bağrı dağ olsun
Kardeşim Sultan İbrahim sağ olsun
Oturduğum taht u saray elveda

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Üç Kahraman Şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, İstanbul 1974, s.283.

VI

Acap ne diyardan uçup gelirsiz
Bir haber sorayım durun turnalar
Sevgili dilberimden ne bilirsiz
Bana bir teselli verin turnalar

Kılavuzun yanlış yola salarsa
Şahin görüp tellerini yolarsa
Alayını bölük bölük bölerse
Ayrılık nic'olur görün turnalar

Kasım gün eyyamın sakın fevt etmen
Vakitsiz çıkıp da yollara gitmen
Avcılar duyarlar çağırıp ötmen
Sağ esen menzile erin turnalar

Gönlün perişandır tellerin eğri
Dayanmaz cevrine âşıkın bağrı
Azm-edip çekilin Bağdat'a doğru
Çöllerin safasın sürün turnalar

Kuloğlu dem-be-dem içime dolun
Mest-eder âşıkı ol tatlı dilin
Mardin dağlarına uğrarsa yolun
Topraklara yüzler sürün turnalar

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Üç Kahraman Şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, İstanbul 1974, s.323.

VII

Âlemde doğru dost yoktur
Dedikleri gerçek imiş
Kulunu saklayan Hak'dır
Dedikleri gerçek imiş

Bulut âsümâna ağar
Yerlere rahmetler yağar
Gün doğmadan neler doğar
Dedikleri gerçek imiş

Eğer insan eğer melek
Yalvarırım geçer dilek
Bî-vefadır çarh-ı felek
Dedikleri gerçek imiş

Kuloğlu der ömür geçer
Kalmasın âlemde nâçar
Dünya sana konan göçer
Dedikleri gerçek imiş

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 1 Cilt, İstanbul 1933, s.135.

VIII

Karşımda salınan dilber
Bakma beni ağlatırsın
Beni koyup yâd ellere
Gitme beni ağlatırsın

Şekerden şerbet ezerler
İnce tülbentten süzerler
İncili mercan dizerler
Dizme beni ağlatırsın

Boyun uzundur dal gibi
Emsem leblerin bal gibi
Bahçelerde bülbül gibi
Ötme beni ağlatırsın

Hoş çekeyim nazlarını
Gel öpeyim gözlerini
Kelp rakibin sözlerini
Tutma beni ağlatırsın

Bu Kuloğlu sana kuldur
Ta ezelden böyle yoldur
Ya azat eyle ya öldür
Satma beni ağlatırsın

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Uç Kahraman Şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, İstanbul 1974, s 341.

IX

Kaşı keman beni mecnun eyledin
Bülbül gibi söyler dilin var senin
Yakıp vücudumu büryan eyledin
Turna gibi siyah telin var senin

Kaşın çatıp kirpiklerin atarsın
Garip geldim derdime dert katarsın
Her şeftalin bin altına satarsın
Yanağında gonca gülün var senin

Söyle dâyim muradını bileyim
Firkatinle kara bağrım deleyim
Efendim yoluna kurban olayım
Koçuşacak ince belin var senin.

Pervaneyim şem'e düşüp yanınca
Uyku âşıkın serinden kaçınca
Âşık hayat bulur lebin emince
Şol beni mest eden lebin var senin

Çünkü aklım alıp eyledin uryan
Aradım derdime bulmadım derman
Kuloğlu eydür âfât-ı deveran
Bencileyin nice kulun var senin

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Uç Kahraman Şair: Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu*, İstanbul 1974, s.318.

Öksüz Âşık

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Hangi yüzyılda yaşadığı, şiirlerinden anlaşılmaktadır. Şiirleri, 16. yüzyıl şairlerinden Öksüz Dede'ninkilerle karıştırılmıştır. Asıl adı Ali'dir. Tuna hakkındaki sevgi ve hasret dolu şiirleri, onun o bölgede doğup büyüdüğünün işareti olarak kabul edilir. Cönklerde kayıtlı şiirlerinde Öksüz, Öksüz Âşık, Öksüz Ali mahlâslarını kullanmıştır. Âşık Ömer'in, bir şiirinde, onun sözlerinin "asel" (bal) olduğunu söylemesi ve onu Karacaoğlan'dan üstün tutması, şiiri hakkında önemli bir bilgi niteliği taşır. Şiirlerinde kullandığı dil sade, anlatım samimîdir. Şiirleri genellikle sevgi, aşk ve özlem üzerinedir.

K A Y N A K L A R

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.108.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.154.
- *Ana Brittanica, Genel Kültür Ansiklopedisi*, (Hürriyet Gazetesi'nin Armağanı), 24. Cilt, İstanbul 1993, s 389.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 7. Cilt, İstanbul 1992, s 174.
- **Asım Bezirci,** *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.120
- **Pertev Naili Boratav,** *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.83

I

Gül budanmış dal dal olmuş
Menekşesi yol yol olmuş
Siyah zülfün tel tel olmuş
Biz şu yerlerden gideli
Gurbet illere düşeli

Gül menekşeye karışmış
Küskün olanlar barışmış
Taze fidanlar erişmiş
Biz şu yerlerden gideli
Gurbet illere düşeli

Öksüz Âşık der bu sözü
Hakka çevirmiştir yüzü
Öldü zannettiler bizi
Biz şu yerlerden gideli
Gurbet illere düşeli

KAYNAK : **Pertev Naili Boratav,** *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.85.

II

Dağlar yârimi gördün mü
Pâyine yüzler sürdün mü
Güzel hatırın sordun mu
Mecnunu çok güzel dağlar

Şu dağlardan geldim geçtim
Boz bulanık suyun içtim
Ben yârimden ayrı düştüm
Mecnunu çok güzel dağlar

Dağ başında yurdun mu var
Şikâr alan kurdun mu var
Bencileyin derdin mi var
Mecnunu çok güzel dağlar

Dağlar başı yolun olsun
Öksüz Âşık kulun olsun
Yaz kış açar gülün olsun
Mecnunu çok güzel dağlar

KAYNAK : **Pertev Naili Boratav,** *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.85.

Pîr Ali

(17. yüzyıl)

17. yüzyılda yaşamış bir Alevî ozanıdır. Kimliği ve yaşamıyla ilgili bilgi yoktur. Söylentiye göre, Pîr Sultan Abdal'ın iki oğlundan biri ve Pîr Mehmed'in küçük kardeşi olup asıl adı Seyyid Ali'dir. Erdebil tekkesine bağlı olduğu ve birçok Alevî ayaklanmasına destek verdiği sanılmaktadır. Osmanlı-İran olaylarından esinlenerek Osmanlılara karşı kaleme aldığı bir manzumesi bugün elimizdedir. Derviş Ali mahlâslı şiirlerin ise, başka bir Bektaşî şairine ait olması kuvvetle muhtemeldir.

KAYNAKLAR

- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.29.
- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.94
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevî-Bektaşî Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.203.

Hey Yezit yanına kalır mı sandın
Nice intikamlar alınsa gerek
Mehdi çıkar ise nic'olur hâlin
Heybetli kösleri çalınsa gerek

Gazi Mehdi bir gün Urum'a çıkar
Yezit kal'asını hem burcun yıkar
On İki İmam'ın sancağın çeker
Kırmızı tac ile salınsa gerek

Sanma ki Osmanlı yanına kalır
Tanrı'nın aslanı Şah oğlu gelir
Darb ile elinden tahtını alır
Harâbende erkân sürülse gerek

Yezit göze almış ol güzel Şah'ı
Muhammed Ali'dir onun yardağı
Ali'm bu dünyaya gelir bir dahi
İşiten Yezitler yerinse gerek

Bir gün bu dünyanın sahibi gelir
On İki İmam'ın hakkını alır
Yezitler arada hep telef olur
Mü'minlerin hâli sorulsa gerek

Pîr Ali der Mehdi ciğer yanığı
Kırmızıdır donu yeşil sancağı
Düzelim koşalım bahçeli bağı
Yezitler aradan sürülse gerek

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.29.

SÖZLÜK

Yezit : *(Şiirde) Osmanlılar.*
kös : *Büyük savaş davulu.*
darb ile : *Kılıç ile, savaş ile.*
harâbende : *Yıkıntı.*
yardak : *Yardımcı (Şah'a).*
yerinmek : *Pişman olmak.*
telef : *Yok olma.*

Pîr Mehmed

(17. yüzyıl)

Yaşamı, doğum ve ölüm yerleriyle tarihleri hakkında bilgi yoktur. Söylentilere ve yazdığı bir şiirden edinilen bilgiye göre, Pir Sultan Abdal'ın oğludur. Şiirlerinin bir bölümü, 19. yüzyılda Eskişehir ve Malatya'da yaşadığı saptanan ve aynı adı taşıyan iki Bektaşî ozanıyla karıştırılmıştır.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun,** *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.109.
- **İsmail Özmen,** *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.161.
- **Abdülbâki Gölpınarlı,** *Alevî Bektaşi Nefesleri,* (2. Basım), İstanbul 1992, s.177.

Pîr elinden elifî tac urundum
Kubbesi düvazde İmam Ali'dir
Nasibim ol verir andan barındım
İki cihanda da varım Ali'dir

Lâ diyemez buna her âlim hoca
Gözlüye bir olup dip kapu baca
Âleme şevk verir dün erte gece
Görür gözlerimde nûrum Ali'dir

Tarîkat dediler bir yol sürdüler
Getirdiler elimize verdiler
Mervan'ı Zülfikâr ile kırdılar
Yezidleri kıran erim Ali'dir

Sürdüm ötesin evlâda yetirdim
Sohbetimde can tercüman getirdim
Anın emri ile durdum oturdum
Gönlümde gayrı yok varım Ali'dir

Aşk oduyla ciğerlerim dağlıyım
Boş değilim bir ikrâra bağlıyım
Abdal Pîr Sultan'ın Abdal oğluyum
Adım Pîr Mehemmed Pîrim Ali'dir

KAYNAK : Sadeddin Nüzhet Ergun, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri,* 2. Cilt, İstanbul 1955, s.109.

Hz. Ali'nin düşmanla savaşı.

Zeren Tanındı, Siyer-i Nebi, İslâm Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı, İstanbul 1984, s.22.

Sun'î

(17. yüzyıl)

Hayatıyla ilgili hiçbir bilgi yoktur. Heceyle yazdığı 21 dörtlükten oluşan "Tekerleme" adlı şairnâmesinde, dîvân dahil, çoğu halk şairi olan 108 şairi tanıtmasına rağmen kendisiyle ilgili olarak sadece "Böyle şerh olundu defter-i uşşak / Sun'î cümlesinin bir taht-gâhı" sözleri geçmektedir. Tanıttığı şairler arasında tarikatla ilgisi olanlar (Sipahî, Hocazâde, Hacıoğlu), asker ocağından yetişip şehit düşenler (Siyahî, Tüfekçi Ahmet, Hayalî, Ermeni kökenliler (Belayî), iyi saz çalanlar (Koroğlu, Kör Ömer, Kıymetî), sesi güzel olanlar (Demircioğlu), mecazî olanı değil gerçeği konu edinenler (Sevdayî) vardır. Bir kaynakta, sadece adından söz edilmiştir. Şairnâme dışında başka bir eseri olup olmadığı bilinmemekle birlikte henüz ele geçmemiş pek çok şiiri olduğu tahmin edilmektedir.

KAYNAKLAR

- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445 450, Ocak Haziran 1989, s.155.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 21. Cilt, İstanbul 1992, s.10873.
- **Şükrü Elçin**, *Halk Edebiyatı Araştırmaları*, Ankara 1977.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.110.

Medhini idelüm şâir olanın
Tekmil idi sözde evvelâ Âhi
Bu tarikat içre mâhir olanın
Biri de Kırım'da Koca Sipâhi

Rûmî'de ibâret Bî-hisâb idi
Kâtib hakikatda pür-cevâb idi
Pervizoğlu sözde bir kitâb idi
Var idi Coşkun'da sırr-ı İlâhî

Tabağoğlu hoş söylerdi kelâmı
Memioğlu idi aşkın gulâmı
Hüseyin'e irmiş Hakk'ın ilhamı
Gözler idi Kayıkçı hizmet-i Şâhı

(......)

Kızkapan'ın tab'ı bir deryâ idi
Kuloğlu şakıyan bir şeydâ idi
Budala da gayet pür-sevdâ idi
Uryan gezer idi Derviş Ferâhî

(......)

Hancı Esir ibâretde ziyâde
Âşık Halil kalmış yayın küşâde
Çarkçı Halil de kâdir icâde
Tâlibi nevreste kaddi (Kaddi) sürâhî

Cevherî de kelâmında hoş mâhir
Remzi'nin icâdı okunur vâfir
Tüfekçi Ahmed kaldı Girit'de âhir
Kul Ahmed'in buldı ömri tebâhî

Bir kararda söyler idi Cennetî
Köçek Ali görüp nice izzeti
Çalup almasında hoşdur Kıymetî
Muhiddin gözlerdi devlet ü câhı

Dağlı Mustafa'nın sözi halınca
Âşık Mustafa da yollu yolunca
Yazıcı Mustafa irfân dilince
Kâmil idi hem anların eşbehı

Bilürsiz balıkçı ol Benli Ali
Kaldı Mağrip illerinde Hayâlî
Lâz Hasan, Urgancı Kâmî, Kemâlî
Kör Ömer'dir sâzendenin eslâhı

Cününî Meftunî Fedâyî yamak
Saka Hasan Nidâyî hem Kara Batak
Böyle şerh olundı defter-i uşşâk
Sun'î cümlesinin bir taht-gâhı

KAYNAK : **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.155.

Tameşvarlı Gazi Âşık Hasan

(17. yüzyıl)

Gazi Âşık Hasan, Tameşvarlı Âşık Hasan, Tameşvarlı Gazi Âşık Hasan adlarıyla anılır. Ad benzerliği nedeniyle Kırıkkale Hasan Dede kasabasında türbesi olan Hasan Dede ile karıştırılmıştır. Asker şairlerden olması, seferlerde saz çalıp şiirler okuması, onun az da olsa tanınmasını sağlamıştır. Şiirlerinin çoğu, yaşadığı dönemin tarihî olayları, özellikle kaybedilen savaş sonrası elden çıkan yerlerin acıları üzerinedir. İkinci Viyana Kuşatması ardından uğranılan bozgunları günü gününe anlatmıştır. Uyvar, Eğri ve Estergon kalelerinin elden çıkması, 1686'da Budin'in ve 1688'de Belgrad'ın kaybı üzerine söylenmiş şiirleri vardır. Öte yandan özgün buluşları, benzetileri, sade bir dili, kusursuz ve coşkun söyleyişi ile halk şiirimizin büyük ustaları çizgisine ulaşan bir şair olduğu söylenebilir. Tameşvar Müdafaası için heceyle söylediği bir türkü de aynı derecede ünlüdür. II. Mustafa'nın 1695'te Lugas Kalesi'ni zaptı sonrası padişahın huzurunda saz çalıp şiir söylemiş, bunun üzerine kendisine "Gönüllüyan-ı Yemin" Ocağından 40 akçe emekli maaşı bağlanmıştır. 1699'da Karlofça Antlaşması sonrası ordudan ayrılıp Tameşvar yakınlarında bir köye yerleşen Âşık Hasan'ın, muhtemelen aynı köyde öldüğü tahmin edilmektedir.

K A Y N A K L A R

- **Metin Turan**, *Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri*, Ankara 1996, s.251
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.191.
- **Ali Püskülluoğlu**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1975, s.269
- **Atilla Özkırımlı**, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul 1982, s.137.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 3. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.306.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.90
- **Saim Sakaoğlu**, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.145.
- **Esma Şimşek**, Âşık Hasan Dede Üzerine Yeni Tespitler, *Milli Kültür Araştırmaları, 50 Kültür ve Sanat Yılında Dr. Mehmet Önder'e Armağan*, Ankara 1996, s.256.
- **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.180
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.95
- **Pertev Naili Boratav**, *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 2000, s.91
- **Refik Ahmet Sevengil**, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.161
- **Erman Artun**, *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Ankara 2001, s.249
- **Cemil Yener**, *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, (2. Basım), İstanbul 1989, s.70

I

Bugün ben bir güzel gördüm
Gül cemâli ala benzer.
Çıkmış bahçede salınur
Boyu selvi dala benzer

Boyu uzun beli ince
Memeler benzer turunca
Yanak lâle ağız gonca
Kaşları hilâle benzer

Bahçenizde biten bâdem
Sanma ki ben sana yâdem
Eğil gerdanından tadam
Âb-ı şeker bala benzer

Bahçenizde biten üzüm
Sensin benim iki gözüm
Gerdanına yoktur sözüm
Bağdadî merala benzer

Bahçenizde bülbül öter
Âşık Hasan yanup tüter
Siyah kâkül gerdan örter
Lebi kevser bala benzer

KAYNAK : **M. Fuad Köprülü**, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.181

II

Senin yazın kışa benzer
Bir sevdalı başa benzer
Çok içmiş sarhoşa benzer
Duman eksilmeyen dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Selviye benzer meşesi
Del'olup aşka düşesi
Top top olmuş menevşesi
Burcu burcu kokan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Mor menevşe boyun eğmiş
Yapracığı suya değmiş
Yazın yeşil kemha giymiş
Kışın sade giyen dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Ben bu dağdan geldim geçtim
Boz bulanık suyun içtim
Ben yarimden ayrı düştüm
Gördünüz mü bakan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

Yükseklerde yurdun mu var
Şahinlerin kurdun mu var
Bencileyin derdin mi var
Gözyaşları akan dağlar

A dağlar ah ulu dağlar
Eşinden ayrılan ağlar

KAYNAK : Cemil Yener, *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, (2. Basım), İstanbul 1989, s.72.

III

Ne çeker kulların serhad ilinde
Bilinmez hünkârım görülmeyince
Bunca memleketin kâfir elinde
Kaldı inanmadın ayrılmayınca

Kimi şehid oldu kimi giriftar
Kâfirin elinde inler zâr zâr
Estergon'la Budin Eğre'yle Uyvar
Ele girmez Şâhım yorulmayınca

Gâzîler başına takup çelengi
Kırardı Nemçe'yi Macar frengi
Neylesün kulların edemez cengi
Hâl-ü hatırları sorulmayınca

Hasan der göklere çıkmıştır âhım
Hudâ'm bağışlasun çoktur günâhım
Tameşvar kalasın bil padişahım
Vermeyiz kâfire kırılmayınca.

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.180.

Teslim Abdal

(17. yüzyıl)

Nerede, ne zaman yaşadığı bilinmemektedir. IV. Murad dönemi şairlerinden Kul Mustafa'nın bir şiirinde adı geçtiğine göre, 17. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Ayrıca dört ayrı yerde, ayrı ayrı zamanlarda yaşamış dört Teslim Abdal adına rastlandığından şiirleri karıştırılmıştır. İbrahim Aslanoğlu'nun "Söz Mülkünün Sultanları" adlı eserinde Teslim Abdal'ın asıl yaşadığı yerin bilinmediği, fakat Çorum'un Mecitözü ilçesine bağlı Teslim Köyü'nde mezarı bulunduğundan oralı olduğuna ilişkin tahminler yürütüldüğü konusunda açıklamalar vardır. Teslim Abdal'ın şiirleri, öğreticiliği yanı sıra eleştiri ögeleri de taşır. Öz Türkçe söyler; dili sade ve akıcı olup yerel söyleyiş biçimlerine ve âdetlerine yer verir. Sayıca çok olmasına rağmen nefeslerinin ancak 70 kadarı bulunabilmiştir.

K A Y N A K L A R

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi, Bektaşi Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, Istanbul 1955, s.96.
- **İsmail Özmen**, *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.95.
- **M.Sunullah Arısoy**, *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1985, s.117.
- **Ahmet Necdet**, *Tekke Şiiri, Dinî ve Tasavvufî Şiirler Antolojisi*, İstanbul 1997, s.335.
- **Refik Ahmet Sevengil**, *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul 1965, s.58.
- **Abdülbâki Gölpınarlı**, *Alevî Bektaşî Nefesleri*, (2. Basım), İstanbul 1992, s.19
- **Asım Bezirci**, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.75.
- **İsmet Zeki Eyuboğlu**, *Alevî-Bektaşî Edebiyatı*, İstanbul 1991, s.207.
- **Cahit Öztelli**, *Bektaşî Gülleri, Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.370.

I

Yüz yıllık yoldan aşıp gelen sofu
Dört kapının hangisine girdin sen
Düz ovada kimseye uğur vermezken
Yokuşu görünce niye durdun sen

Mollayım dersin okur yazmayınca
(Deryadan) çıkan suyu yüzmeyince
İki canı bir sohbete düzmeyince
Batmak gerek o deryaya girdin sen

Mollayım dersin yazdığın okunmaz
Gerçek olanın kara yüzü olmaz
Mümin olanın da çiğ sözü olmaz
Hocan kimdir, kimden dersin aldın sen

Hiç mi sormadın evliyalar yolunu
Birine arz etmedin mi halını
Sorabildin musahibin malını
İyi idi niçün kelbe verdin sen

Musahipsiz yedi adım varılmaz
İrfan olmayınca ağu yudulmaz
Yularsız deve katara gelmez
Hakkın bir ikrarını kime verdin sen

Teslim Abdal nasıl olsa geçinir
Sağlam çürük sohbette seçilir
Kapı bir sağdan bir soldan açılır
Kapıların hangisine girdin sen

KAYNAK : **Cahit Öztelli**, *Bektaşi Gülleri, Alevi Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.268.

II

Gafil durma şaşkın bir gün ölürsün
Dünya sana bâki değil ne fayda
Ettiğin işlere pişman olursun
Pişmanlığın ele girmez ne fayda

Bir gün seni iletirler evinden
Hak'kın kelâmını kesme dilinden
Kurtulamazsın Azrailin elinden
Türlü türlü yolun olsa ne fayda

Söylersin de sen sözünden şaşmazsın
Helâlini haramından seçmezsin
Kepeğin tükenir su da içmezsin
Hep deryalar senin olsa ne fayda

Teslim Abdal eydür, çöksem otursam
Cümle varlığımı ele getürsem
Şu yalan dünyayı zapta getürsüm
Hep dünyalar senin olsa ne fayda

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.157

III

Dünya bir ağaçtır kökü yukarı
Yaprakları yeşil dalında ne var
Gâhi oğlan olur gâhi pîr koca
Kaç yıl geçti ana hâlinde ne var

Hükmüne fermandır hatmin okuyor
Bir çiçektir bin bir türlü kokuyor
Karlı karlı dağlar ile akıyor
Akan kuru derenin selinde ne var

Zira kulun içün yarattın onu
Sahi gerçek ise fehm eyle bunu
Peteği de durur arısı hani
Gel anla kudretin balında ne var

Sırr - imiş eşiği nurdur kapısı
Orda ulu mümin kulun hepisi
Kudretten de dıvarsızdır yapısı
Cennet-i âlânın suyunda ne var

Tevhid kılardı kadir gecesi
İşte budur dört kitabın hecesi
Sorun kimdir âşıkların hocası
Okur Teslim Abdal, dilinde ne var

KAYNAK : Cahit Öztelli, *Bektaşi Gülleri, Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, (3. Basım), İstanbul 1997, s.348.

Üsküdârî Ahmed

(17. yüzyıl)

Yaşamıyla ilgili fazla bilgi yoktur. Asker şairlerdendir. Asıl adı Ahmed olup mahlâsından anlaşıldığı kadanyla İstanbulludur. Cönklerde kayıtlı bazı şiirlerinde adı, Üsküdârî Ahmed diye geçer. Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın Uyvar Kalesi'nin zaptı (1663) ve Avusturya seferlerine ilişkin şiirleri, onun IV. Mehmed döneminde yaşadığı, yeniçeri olduğu ve bu savaşlara katıldığını göstermektedir. Şiirlerinde aruz etkisinde kaldığı oldukça belirgindir. Nihad Sami Banarlı'ya göre, şiirlerinin en önemli özelliği, "Nasihat ve hikmet dolu ahlâkî mazmunlara yer vermesidir". Şiirlerinin bazıları yayımlanmıştır.

K A Y N A K L A R

- **M. Fuad Köprülü,** *Türk Sazşairleri,* 1. Cilt, İstanbul 1933, s.169.
- *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi,* 2. Cilt, İstanbul 1999, s.647.
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Buyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.113.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1193.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 8. Cilt, İstanbul 1977 1998, s.492.
- **İsmail Özmen,** *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi,* 3. Cilt, Ankara 1995, s.175.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445 450, Ocak-Haziran 1989, s.157

I

Müjde gelip Ehl-i İslâm şâd oldu
Gâzi Vezir fetheyledi Uyvar'ı
Nemçe lâîn kalasından yâd oldu
Gâzi Vezir fetheyledi Uyvar'ı

Alaylar bağlayup safların düzüp
Nemçe Kralı'nın bağrını üzüp
Cenge ikdâm edüp çadırın bozup
Gâzi Vezir fetheyledi Uyvar'ı

Serhoş olan kâfirler de ayıldı
Cenk etmeden havf eyleyip bayıldı
Yedi iklim dört köşeye yayıldı
Gâzi Vezir fetheyledi Uyvar'ı

Münâdiler âgaz edip nidâya
Safâ bahşeyledi bay ü gedâya
Sad hezarân şükür olsun Hudâ'ya
Gâzi Vezir fetheyledi Uyvar'ı

Üsküdârî hamdet vâhid-i ferde
Kuluna destgîr olur her yerde
Yetmiş dört tarihte mâh-ı Saferde
Gâzi Vezir fetheyledi Uyvar'ı

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.114.

S Ö Z L Ü K

şâd : *Sevinçli.*
lâîn : *Lanetlenmiş, Tanrı'nın rahmetinden mahrum edilmiş.*
ikdâm : *İlerleme, ilerlemeye çalışma.*
havf eylemek : *Korkmak.*
münâdi : *Tellâl.*
âgaz etmek : *Başlamak.*
safâ : *Saflık, berraklık.*
bay ü gedâ : *Zengin ile fakir.*
sad hezarân : *Yüzbinlerce.*

II

Dur a derviş dur a haber sorayım
Tarikat ne erkân nedir yol nedir
Âşık isen gel haber ver göreyim
Bülbül nedir gülşen nedir gül nedir

Bād estikçe cûşa gelür bulanur
Ayağı yok Kaf'tan Kaf'a dolanur
Aslı birdir birbirine ulanur
Derya nedir ırmak nedir göl nedir

Yılda bir kez cûşa gelip akarlar
Zarplarıyla nice yarlar yıkarlar
Leyl ü nehâr Hak yüzüne bakarlar
Fırat Seyhun Ceyhun nedir Nil nedir

Gedâ olan mal ü mülke tâliptir
Kul olanlar özün gama salıptır
Üçü dahi birbirine galiptir
Gedâ nedir sultan nedir kul nedir

Üsküdârî'm daim Hakk'a şükreyle
Leyl ü nehar tevhid eyle zikreyle
Ârif isen bu suali fikreyle
Vechin nedir ya sağ nedir sol nedir

KAYNAK : İsmail Özmen, *Alevi Bektaşi Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.175.

S Ö Z L Ü K

gülşen : *Gül bahçesi.*
bād : *Yel.*
cûş : *Coşkunluk.*
zarp : *Darbe.*
leyl ü nehâr : *Gece-gündüz.*
tevhid : *Tanrı'nın birliği.*
vech : *Yüz.*

III

Sevdiğim derdinden mecnun olmuşum
Dil ü cânım sana verelden beri
Günden güne hazan gibi solmuşum
Mübârek cemâlin görelden beri

Yüzün gördüm aklım oldu perişan
Aşkın yeder beni keşan-ber-keşan
Kirpiğin okuna sînemdir nişan
Keman ebrûların kuraldan beri

Dün ü gün ağlarım gülemez oldum
Gözlerimin yaşın silemez oldum
Yitürdün aklımı bulamaz oldum
Aşkın vücûdüme girelden beri

Bihamdillâh serden duman ref oldu
Yâr katında küstahlığım affoldu
Üsküdârî der kasâvet def oldu
Yârim hatırımı soraldan beri

KAYNAK : M. Fuad Köprülü, *Türk Sazşairleri*, 1. Cilt, İstanbul 1933, s.169.

S Ö Z L Ü K

dil : *Gönül.*
hazan : *Güz, sonbahar.*
cemâl : *Güzellik, yüz güzelliği.*
keşan-ber-keşan : *Zorla, sürükleye sürükleye.*
ebrû : *Kaş.*
ref : *Giderme, kaldırma; yukarı kaldırma.*
kasâvet : *Tasa, kaygı.*

Şahinoğlu

(17. yüzyıl)

Hayatı hakkında pek az bilgi vardır. Asker şairlerden olduğu, bazı şiirlerinde Şahin mahlâsını kullandığı bilinmektedir. Şiirlerinde I. İbrahim'den (1640-1648) söz etmesine ve daha sonra tahta çıkan IV. Mehmed'i (1648-1687) övdüğüne bakılırsa 17. yüzyılın ilk yarısında doğduğu kolayca tahmin edilebilir. Ayrıca Kaptanıderya Yusuf Paşa, Musa Paşa ve Deli Hüseyin Paşa ile ilgili mısralarından, 27 Haziran 1645'te başlayan Girit Savaşı'na katıldığı anlaşılmaktadır. Güçlü bir söyleyişi vardır. Bazı araştırmacılar tarafından 20'den fazla şiiri bulunup yayımlanmıştır.

KAYNAKLAR

- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.111.
- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı 445 450, Ocak-Haziran 1989, s.157
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.93.
- *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, (Milliyet Gazetesi'nin Armağanı), 21. Cilt, İstanbul 1992, s.10985.
- Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.126.

I

İnler oldu karlı dağlar
Yolumdan şikâyetim var
Gözüm yaşı durmaz çağlar
Salimden şikâyetim var

Sevdiğim kaşı yay etti
Aklımı baştan zay etti
Beni âleme şay etti
Dilimden şikâyetim var

Deli bülbül ötmez oldu
Yaralarım bitmez oldu
Hiç kimse rahmetmez oldu
Hâlimden şikâyetim var

Kaddim büküldü yay oldum
Gayette bîmecal oldum
Gurbette hasta hâl oldum
Ölümden şikâyetim var

Cihan başıma dar oldu
Her kârım âh ü zâr oldu
Varılmaz gülüm hâr oldu
Gülümden şikâyetim var

Mailim kaşı kemana
Sabrım yok benim amana
Eriştim âhır zamana
Zulümden şikâyetim var

Şahin der sırrın açmaya
Bu bendesinden kaçmaya
Şimdi bir kanlar içmeye
Zâlimden şikâyetim var

KAYNAK : Asım Bezirci, *Dünden Bugüne Türk Şiiri, Antoloji*, İstanbul 1968, s.126

II

Garib garib öten bülbül
Sen âh it ben ağlayayım
Derdime derd katan bülbül
Sen âh it ben ağlayayım

Gonca güller deste deste
Gönderdiler anı dosta
Ben gurbette sen kafeste
Sen âh it ben ağlayayım

Yâr bize hemdem olmadı
Hâtırım ele almadı
Gayri bir derman kalmadı
Sen âh it ben ağlayayım

Ayrı gitti dildârımız
Rûz u şeb artar zârımız
Şimdilik budur kârımız
Sen âh it ben ağlayayım

Şahin der gonca güldeyiz
Şakır öteriz dildeyiz
İkimiz de bir haldayız
Sen âh it ben ağlayayım

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.111

III

Biz niyâz ederiz bâd-ı şimâlden
Esmez oldu müjde yeli nice oldu
Canib-i seferden ceng ü cidâlden
Kapandı kaldı yolu nice oldu

Girit ceziresi Firenk kilidi
Hanya anahtarı açtı Girit'i
Gâzi Yûsuf Paşa yarar kul idi
Padişahın yarar kulu nice oldu

Varup Girit ceziresin kuşatan
Kapudanı olan Musa Paşa'dan
Firenklere dürlü dürlü iş eden
Nâm Hüseyin Paşa deli nice oldu

Bunca yıldır top u tüfenk yasılur
Sesin işittikçe derdim eksilür
Bunca cenkler olur başlar kesilür
Ya bunca başların dili nice oldu

Şahen eder gurbet ile ardayız
Cenk yüzünden biz dönmeziz ardayız
Bülbül gibi güle intizardayız
Açılmadı murat gülü nice oldu

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.112.

IV

Güzel sevdâsından geçmek isterin
Yenilmez divâne gönlüm yenilmez
Bu aşk deryasından geçmek isterin
Yenilmez divâne gönlüm yenilmez

Sevdâ dedikleri sır bir uykudur
Bilmeyen âdeme aceb kaygudur
Gönül dedikleri bir akar sudur
Yenilmez divâne gönlüm yenilmez

Zindana kosalar zindanı yıkar
Taşkın deryâ gibi bulanup akar
Hudâ'nın yaptığı kaladan çıkar
Yenilmez divâne gönlüm yenilmez

Her âşık zârı zârı ağlamağ ile
Âb-ı revân gibi çağlamağ ile
Demir zincir ile bağlamağ ile
Yenilmez divâne gönlüm yenilmez

Ferhâd Şirin için dağlar delmiştir
Mecnun Leylâ ile bile gelmiştir
Şahin aşkın ile deli olmuştur
Yenilmez divâne gönlüm yenilmez

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.112.

Yazıcı

(17. yüzyıl)

Hayatıyla ilgili bilgiler Hızrî'nin, Âşık Ömer'in ve Sun'î'nin şairnâmelerine dayalıdır. Asıl adı Mustafa olarak geçer; Bursalı olduğu, Akdeniz'de boğularak öldüğü yazılıdır. Şiirlerine Âşık Ömer ve Gevherî tarafından nazîre yazıldığına göre, döneminin sevilen şairleri arasında sayılmaktadır. Son olarak Sabri Koz'un, hakkındaki bütün bilgileri toparlayan yazısında (Türk Folkloru, Sayı 70) sunduğu şiirle birlikte yayımlanan şiirlerinin sayısı altıya ulaşmıştır.

KAYNAKLAR

- **Saim Sakaoğlu,** Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.159
- *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri,* 6. Cilt, İstanbul 1986, s.115.
- **Atilla Özkırımlı,** *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi,* 4. Cilt, İstanbul 1982, s.1216.
- *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi,* 8. Cilt, İstanbul 1977-1998, s.570.
- **Tahir Kutsi,** *Türk Halk Şiiri,* (2. Basım), İstanbul 1978, s.186

I

Bugün bir dilberi gördüm
Acep hüsne ziyâ vermiş
Cemâlin seyreden âşık
Nice gamdan halâs olmuş

Yanağı verd-i ahmerdir
Dudağı âb-ı Kevserdir
Acâib hüsne mâlikdir
Ki Yûsuf'tan nişan vermiş

Güzellikte nâziri yok
Hilâl kaşlarına bir bak
Yaratmış kudret ile Hak
Cevâhirlik nişân vermiş

Yeter çok ağladın gülsen
Ne var bir hatırın sorsan
Yazıcı derdini görsen
Firâkından salâ vermiş

KAYNAK : Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.159.

II

Ben bir melek sima gördüm
Ardı sıra eyledim hû
Pâyına yüzümü sürdüm
Eyledi bin naz ile gû

Kapısında kulu oldum
Yanında eğlenip kaldım
Lebinden bir buse aldım
Dedi böyle mi olur bu

Dağıldı serimde efkâr
Kılmaz oldum âh ile zâr
Beni gösterdi bu ağyâr
Dedi âşık geçinir şu

Yazıcı mâil sözüne
Hem elâ âhu gözüne
Cananım rakip yüzüne
Hışma gelip eyledi tû

KAYNAK : Saim Sakaoğlu, Türk Saz Şiiri, *Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri),* Sayı 445-450, Ocak-Haziran 1989, s.159.

III

İbtidâ devlete nâil olanlar
Mağrur olup kendi yârân beğenmez
Yalancı dünyada câhil olanlar
Kendisinden erte insan beğenmez

Kul olup kimseye etmez hizmeti
Külhan bucağında çeker mihneti
Sokaklar içinde yatan (bir) kıpti
Misafirlikte (de) yorgan beğenmez

Çapa alır gider kazır bahçeye
Çizmesinin konucu inmiş ökçeye
Bazılar(ın) dili dönmez Türkçeye
Çok tartar sâhib-i irfân beğenmez

Yazıcı der dinlen bu takrir sözü
Hakk'a doğru yakın dönelim yüzü
Dilenci beş para görünce gözü
Memleket sahibi sultan beğenmez

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.116.

IV

Bir lebi goncaya mübtelâ oldum
Şehr ü diyâr içre bir daneciktir
Arayup hâlime münâsıb buldum
Ebrû siyah dişi dürdâneciktir

Yoktur inadımız aşka uyana
Âferin remzile sözü duyana
İsmin beyân etmem kimdir diyene
Bir ruhi al çeşmi mestâneciktir

Gönül arzu eder lebin kanmağa
İllâ razı değil kemlik sanmağa
Canım cevlân eder oda yanmağa
Cemâlin şem'ine pervâneciktir

Yazıcı der sevdim bir tıfl-ı şehbaz
Şikâr olmaz yâda ol hümâ pervaz
Her âşıkım deyen canan inanmaz
Gözü bin naz ile rindâneciktir

KAYNAK : *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, 6. Cilt, İstanbul 1986, s.116.

Tablo: Tarhanov
Librairie de Pera
43. Müzayede Katalogu –
31.10.2002

17. yüzyılın sonlarında yaşadığı tahmin edilen bir Bektaşî ozanıdır. Hayatıyla ilgili ayrıntılı bilgi yoktur. • Deliorman ve Dobruca dolaylarında dolaştığı, bir ara Demir Baba Dergâhı'nda hizmet ettiği, Keçideresi'ndeki Kanaat Baba mezarlığında gömülü olduğu bilinmektedir. 17. yüzyılda yazılan bir mecmuada bir şiirine rastlanmıştır.

KAYNAKLAR

- **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.107.
- **İsmail Özmen**, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, 3. Cilt, Ankara 1995, s.157

Yeşil Abdal dört kitabı
Cem'eyleyip yazan kimdir
Ya mağripte atlan (atılan) topu
Ya meşrikte çelen kimdir

Ateş yakıp çiğ pişmeden
Rûhu tene kavuşmadan
Ana rahmine düşmeden
Yâ doğmadan ölen kimdir

Bir göl vermişler sülüğe
Deryâ ummandır balığa
On sekiz yıl karanlığa
Kul Hamza'yı salan kimdir

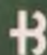
Balık öküz ayağında
Cihan solunda sağında
Kırk yıl balık kursağında
Beş vaktini kılan kimdir

Ali Hamza Hasan üçü
Cennettir Kâbe'nin içi
İsmâil'e inen koçu
Bıçak urup kesen kimdir

Hak resülü geçti çağlar
Kaçamaz dağ ile taşlar
Her kimi sorarsam ağlar
Yâ felekten gülen kimdir

Yeşil Abdal söz ulunun
Ko gezgin dünyâ delinin
Son deminde Azrâil'in
Kendi canın alan kimdir

KAYNAK : **Sadeddin Nüzhet Ergun**, *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi, Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*, 2. Cilt, İstanbul 1955, s.107.

BOYUT DOSYA YAYINLARI
BOYUT YAYIN GRUBU

Abdullah Özkan

Başlangıcından Cumhuriyete

Türk Şiiri Antolojisi

3

671 Şair
1650 Şiir